

რევი ბრედბერი

451°

ფარენჰაიტის

Fahrenheit 451°

ნაწილი პირველი ცეცლი და „სალამანდრა“¹

* * *

ხანძრის გაჩენა მთელი ნეგარება იყო!

განსაკუთრებულ სიამოვნებას კი მაშინ ვრძნობდა, როცა ხელავდა, თუ როგორ შთანთქავდა, რუჯავდა და სახეს უცვლიდა ალი ნივთებს. აი ახლაც, ბრინჯაოს ცეცხლმფრქვევი ჩაუბლუჯავს ხელში და შხამიანი ნავთით რწყავს ქვეყნიერებას. სისხლი საფეთქლებს აწვება, ხელები კი ისტორიის დაფლეთილი ფურცლებისა და დანახშირებული ნანგრევების საბოლოოდ დაფერფელისა და დაბუგვის სიმფონიებს ღირიქორობს. ჯიუგ შუბლს მუზარადი უფარავს, რომელსაც სიმბოლური ციფრი „451“ აწერია. თვალებში ნარინჯისფერი ცეცხლი უელავს, რადგან იცის, რომ ახლა რაღაც მოხდება. მართლაც თითის ერთი დაჭერა ცეცხლმფრქვევზე – და სახლი ხარბი ალის ხახაში ექცევა. საღამოს გეცა მაშინვე წითლად, ყვითლად და შავად იფერება. მესხანძრე კი ფართოდ დაალაჯებს ციციანათელების გუნდში და იმ ბავშვივითაა გახარებული, რომელიც აპირებს ჯოხზე წამოცმული შაქარყინული შედოს ღუმელში. ამასობაში კი სულს დაფავენ სახლის მღურბლზე და გამონებში მიმოფანტული მგრედებივით ფარფაგა წიგნები. ეს წიგნები ნაპერწკლებად აღიან ცაში და მერე ჭვარგლით გაშავებული ქარი მიაქანებს ამ ნაპერწკლებს სადღაც.

მონტეგი დაიღრიჯა, ასე მხოლოდ მაშინ იღრიჯება აღ-

ამიანი, როცა სახეს ცეცხლი აულოკავს და უკან დაახევინებს ხოლმე. გამურულმა ცეცხლის მეხოტბემ იცოდა, რომ სახანძრო რამში დაბრუნებისას თვალს ჩაუკრავდა სარკეში თავის ორეულს; მერე, დაძინების წინ, სიბნელეში იგრძნობდა, რომ სახებზე ისევ ის ალმურიანი ღიმილი აქვს შეყინული, რომელიც არასოდეს სცილდებოდა და რომელიც მისი ცხოვრების განუყოფელი თანამგზავრი იყო.

მონტეგმა ხოჭოსავით შავი მუზარადი მოიხადა, გააპრიალა და კედელზე ჩამოკიდა. იქვე, მუზარადის გვერდით, ფრთხილად მიაკიდა ცეცხლგამძლე ქურთუკი და შხაპი მიიღო. მერე ხელები ჯიბეებში ჩაიწყო, სტვენა-სტვენით გადაჭრა სახანძრო სადგურის ბედა სართულის დარბაზი და ლუკში გაუჩინარდა. ბოლო წამს, როცა თითქოსდა მიწას უნდა დახეთქებოდა, ჯიბეებიდან ხელები ამოიღო და ოქროსფერ ჭოკს მოეჭიდა. გაისმა ჭრიალი და მონტეგი ქვედა სართულის ცემენტის იაგაკიდან სულ რაღაც ერთ გოჯზე შეჩერდა.

მონტეგი სახანძრო სადგურიდან გამოვიდა და ბნელი, უკაცრიელი ქუჩით გაემართა მიწისქვეშა მაგარებლისკენ. გარინდებული პნევმატური მაგარებელი დაიდრა და უხმოოდ გასრიალდა გაპოხილ მიწისქვეშა მილში. ცოცხალი ხნის შემდეგ სადგურზე შეჩერდა, მონტეგი მოყვითალო ფილებით მოფენილ ესკალატორზე გადმოსვა და უკან თბილი ჰაერის ჭავლი მიაყოლა. ამ ესკალატორს მგზავრები ერთ-ერთ გარეუბანში აჰყავდა. მონტეგი სტვენით ავიდა ღამის მშვიდ სამფლობელოში და მოსახვევისკენ გაემართა. თავში ათასნაირი ფიქრი უგრიალებდა, მაგრამ დიღხანს არც ერთზე არ ჩერდებოდა. მოსახვევთან ნაბიჯი ისე შეანელა, თითქოს საიდანღაც მონაბერი ქარი მოხვდა ან თითქოს ვიღაცამ სახელი დაუძახაო. უკვე რამდენიმე ღამე იყო, ამ

მოსახვევს იქით მდებარე ვარსკვლავებით განათებულ ქვაფენილს რომ მიუახლოვდებოდა, უჩვეულო გრძნობა შეიპყრობდა ხოლმე. ეჩვენებოდა, თითქოს ერთი წამის წინ ამ მოსახვევს იქით ვიღაც იდგა. იქაურობას უცნაური სიმშვიდე მოჰყენოდა, თითქოს იქ მშვიდად, უხმოდ ელოდებოდა ვიღაც და სწორედ მაშინ, როცა პირისპირ უნდა შეხვედროდა, უეცრად აჩრდილად იქცეოდა და მონტეგი ამ აჩრდილში გაივლიდა ხოლმე. იგი სუსტ სურნელებასაც კი იყნოსავდა, იმ ადგილას რომ გაივლიდა; ხელები და ლოყები სითბოს მომაგებას გრძნობდნენ, თითქოს ის ვიღაც იქაურობას ერთი ათი გრადუსით ათბობსო. მონტეგი ვერაფერს მიმხვდარიყო, რადგან ის თეთრი, უსწორმასწორო ქვაფენილით მოგებული შესახვევი ყოველთვის უკაცრიელად ახსოვდა. ოღონდ ერთ ღამეს მოეჩვენა, რომ ვიღაცის ჩრდილმა მინდორი გადაჭრა და ისე სწრაფად გაქრა, რომ მონტეგმა ვერც შეთვალა იერება მოასწრო, ვერც დაძახება.

ახლა კი, იმ ადგილს რომ მიუახლოვდა, ისე შეანელა ნაბიჯი, რომ თითქმის შეჩერდა. გონებით უკვე გასცდა ამ კუთხეს და ოღნავი ხმაურიც გაიგონა. „ვინმე სუნთქავს? ან იქნებ იმ ვიღაცამ ააშრიალა ჰაერი, განაბული რომ იცდის კუთხის იქით?“

მონტეგმა კუთხეში შეუხვია.

მთვარით განათებულ ქვაფენილზე ნიავი შემოღგომის ფოთლებს მოაფრიალებდა. მონტეგისკენ მიმავალი ქალიშვილიც თითქოს ამ ნიავსა და ფოთლებს მინდობოდა და ისე მისრიალებდა ჰაერში. უცნობს ოღნავ დაეხარა თავი და უმბერდა, თუ როგორ ეფლობოდა მისი ფეხსაცმელი ქარისგან აფრიალებულ ფოთლებში. თხელი, თოვლივით თეთრი სახე მოკრძალებული, მაგრამ დაუღალავი ცნობისწადილით გასხვივოსნებოდა. მას, ალბათ, არასოდეს სცილდე-

ბოდა სახიდან ოღნავ გაოცებული გამომეცყველება. შავი თვალები ისე დაქინებით მისჩერებოდა ყველაფერს, რომ ეგყობოდა, არაფერი გამოეპარებოდათ. ქალიშვილს თეთრი შრიალა კაბა ეცვა. მონგევს თითქოს მისი ხელების მოძრაობის ხმაც კი ესმოდა; თითქოს ის მცირე ხმაურიც კი გაიგონა, რომელიც ქალიშვილის გამომეცყველების შეცვლამ გამოიწვია. გამომეცყველება კი მაშინ შეეცვალა, როცა დაინახა, რომ სულ ორ ნაბიჯზე ქვაფენილის შუაში ვიღაც მამაკაცი იდგა და მის მიახლოებას უცდიდა. ხეები შრიალით უშვებდნენ ძირს ხმელი ფოთლების წვიმას. ქალიშვილი შეჩერდა და ეგყობოდა, უკან დახევა დააპირა შემფოთებულმა, მაგრამ ამის ნაცვლად ჯერ ყურადღებით შეხედა მონგევს, მერე კი შავთვალეებში ისეთი შუქი და სინარული ჩაუდგა, თითქოს ამ უცნობმა ძალზე საოცარი და სასიამოვნო რამ უთხრაო. სინამდვილეში კი მონგევი მხოლოდ მიესალმა ქალიშვილს და შემდეგ, როცა შენიშნა, რომ იგი მოჯადოებულებით მიშტერებოდა მის მკლავზე დაკერებულ სალამანდრას გამოსახულებას და მკერდზე მიმაგრებულ ფენიქსიან² ფირფიცას, კვლავ დაარღვია ღუმელი:

– თქვენ ახალი მეზობელი ბრძანდებით, არა?

– თქვენ კი ნამდვილად მესანძრე ხართ, – უთხრა ქალმა მისუსტებული ხმით და როგორც იქნა, სალამანდრასა და ფენიქსს თვალი აარიდა.

– რა უცნაურად თქვით!

– მე... მე თვალდახუჭულიც კი მივხვდებოდი, – ჩაიჩურჩულა ქალიშვილმა.

– როგორ? ნავთის სუნით, არა? ჩემი ცოლი სულ ამაზე წუწუნებს, – მონგევმა ჩაიცინა, – მთლიანად ვერასოდეს ვიშორებ.

– მართალია, ვერ მოიშორებ, – შემფოთებით ჩაილა-

პარაკა ქალიშვილმა.

მონტეგეს მოეჩვენა, თითქოს ქალიშვილი გარშემო უვლიდა, აქეთ-იქით აგრიანებდა, ფრთხილად აჯანჯლარებდა და ჯიბეებს უბრუნებდა, თუმცა მშვენივრად ხედავდა, რომ ქალიშვილი ადგილიდან არ იძროდა.

– ნათისა და ნელსაცხებლის სუნი ჩემთვის ერთია, – თქვა მონტეგმა, რათა ეს აუგანელი ღუმელი დაერღვია.

– ნუთუ მართლა ასე გეჩვენებათ?

– რასაკვირველია. ვითომ რაგომაც არა?

ქალიშვილი მცირე ხანს ჩაფიქრდა და მერე ჩაილაპარაკა:

– არ ვიცი... – შემდეგ მოგრიანდა და იქით გაიხედა, სადაც მათი სახლები იდგა, – შეიძლება თქვენთან ერთად დავბრუნდე უკან? მე კლარისა მაკლელანი ვარ!

– კლარისა... მე კი გაი მონტეგი! წავიდეთ. ასე გვიან რისთვის დადინართ ქუჩაში? რამდენი წლის ხართ?

ოდნავ თბილი, ქარიანი ღამე იყო. კლარისა და გაი ვერცხლისფრად განათებულ ქვაფენილზე მიდიოდნენ. მონტეგმა მწიფე ჭერმისა და მარწყვის ნაბი სურნელი იგრძნო, ირგვლივ მიმოიხედა და მხოლოდ მაშინ მიხვდა, რომ ეჩვენებოდა – ახლა ხომ შემოდგომის მიწურული იდგა!

ღიას, ახლა შემოდგომა იყო და გვერდით უცხო ქალიშვილი მიჰყვებოდა, რომელსაც მთვარის შუქზე თოვლივით უელავდა სახე. მონტეგი მიხვდა, რომ ქალიშვილი ჩაფიქრებულიყო და ცდილობდა, რაც შეიძლება საუკეთესოდ ეპასუხა კითხვებზე.

– ჰო, – თქვა ბოლოს კლარისამ, – მე ჩვიდმეცის ვარ და ცოტას ვაფრენ კიდეც. ბიძაჩემი მეუბნება: სადაც ერთია, იქვე მეორეც უნდა იყოსო. დამარიგა, როცა ასაკს გკითხავენ, სიმართლე უთხარი და არც ის დაფიცო, რომ სულელი

ხარო. განა ამ დროს სეირნობას რამე სჯობს? მიყვარს, როცა ნივთების სუნს შევიგრძნობ, როცა ჩემი თვალთ დავინახავ მათ. ხანდახან მთელ დამეს ასე ხეგიალში ვათენებ და მზის ამოსვლას ვეგებები ხოლმე.

ერთხანს არც ერთი არ იღებდა ხმას, ბოლოს გოგონამ დაარღვია ღუმელი:

– იცით, მე სულაც არ მეშინია თქვენი!..

– რაგომ უნდა გეშინოდეთ?! – ჰკითხა გაოცებულმა მონგეგმა.

– იმდენ ხალხს ეშინია თქვენი! ესე იგი, მეხანძრეების, მაგრამ თქვენც ხომ ადამიანი ხართ, ბოლოს და ბოლოს...

მონგეგმა თავისი თავი დაინახა ქალიშვილის თვალებში. ანკარა წყლის ორ მოციმციმე წვეთში ნათლად ჩანდა მისი მუქი, ციცქნა, მაგრამ მკაფიო გამოსახულება. ყველაფერი აშკარად ჩანდა: ხაზები გუჩის კუთხეებში და ყველაფერი, თითქოს ქალიშვილის თვალები ჯადოსნური იისფერი ქარვის ორი პაგარა ნაგები ყოფილიყო, რომლებსაც შეეძლო დაეჭირა და უცვლელად შეენახა ყველაფერი. კლარისას სახე, რომელიც ახლა მონგეგისკენ იყო მიბრუნებული, რძის სათუთ კრისგალს წააგავდა და ეს კრისგალი შიგნიდან ნაზი, თანაბარი მუქით განათებულიყო. ეს არ იყო ელექტრონის შემაწუხებელი მუქი, არამედ... რა იყო? რა და, უჩვეულოდ დამამშვიდებელი, ნაზად მოციმციმე სინათლის მუქი.

ერთხელ, ბავშვობაში სინათლე ჩაქრა. დედამისმა სადღაც ერთადერთი სანთელი იპოვა და აანთო. ეს მოკლე საათი აღმოჩენათა ხანად იქცა ორივესთვის. სამყარომ დაკარგა ფართო საზღვრები და მყუდრო ალყაში მოაქცია ისინი. დედა და შვილი სრულიად გადასხვაფერებულები ისხდნენ და ნაგრობდნენ: ნეგავ, დენი დიდხანს არ მოვ-

იღესო.

უცებ კლარისამ თქვა:

– შეიძლება ერთი რამ შეგეკითხოთ? რამდენი ხანია, რაც მებანძრედ მუშაობთ?

– ოცი წლიდან მებანძრე ვარ. აგერ უკვე ათი წელიწადია.

– ოდესმე თუ კითხულობთ რომელიმე დასაწვავ წიგნს?

– ამას კანონი გვიკრძალავს, – ღიმილით მიუგო მონტეგმა.

– ჰო... რა თქმა უნდა.

– ეს მშვენიერი ხელობაა. ორშაბათს შილერი დავწვათ, ოთხშაბათს სუიგმენი, პარასკევს ფოლკნერი. ფერფლად ვაქციოთ, მერე ფერფლიც დავწვათ! ეს არის ჩვენი პროფესიული დევიზი.

ცოცხალი რომ გაიარეს, ქალიშვილმა კვლავ ჰკითხა:

– მართალია, რომ ძველად მებანძრეები კი არ აჩენდნენ, არამედ აქრობდნენ ხოლმე ცეცხლს?

– არა. მერწმუნეთ, რომ სახლები ყოველთვის ცეცხლგამძლე იყო.

– საოცარია. ერთხელ ყური მოვკარი, რომ ოდესღაც, დიდი ხნის წინათ სახლებს შემთხვევით ცეცხლი უჩნდებოდა და მაშინ მებანძრეები აქრობდნენ ხოლმე.

მონტეგმა გაიცინა. ქალმა სწრაფად ახედა ქვევიდან.

– რატომ იცინით?

– არ ვიცი, – მონტეგს კვლავ აუტყდა სიცილი. მერე გაჩუმდა, – რატომ მეკითხებით?

– მე სასაცილო არაფერი მითქვამს, თქვენ კი იცინით. მერე, უცებ მპასუხობთ. არც კი დაფიქრდებით ხოლმე ჩემს კითხვაზე.

მონტეგი შედგა და ქალიშვილს დააცქერდა:

– მართლაც უცნაური ყიფილხართ. სულ არაფრად მაგლებთ!

– სულ არ ვაპირებდი თქვენს განაწყენებას. ასე ალბათ იმიტომ მემართება, რომ ადამიანებს მეგისმეგად ვაკვირლები.

– კი მაგრამ, ამას რომ უყურებთ, ვერაფერს ხვდებით? – უთხრა მონტეგმა და თითოთ აჩვენა თავის კუპრივით შავ სახელოზე ამოქარგული ციფრი 451.

– როგორ არა, – დაიხურჩულა კლარისამ და ფეხი ააჩქარა, – ოდესმე გიყურებიათ, როგორ მიქრიან რეაქტიული მანქანები აგერ, იმ ბულვარზე?

– სიგყვას ბანზე აგლებთ, არა?

– ხანდახან მგონია, რომ მძლოლებმა არც კი იციან, რა არის ბალახი ან ყვავილი, რადგან ისინი ყოველთვის სწრაფად ჩაუქროლებენ ხოლმე გვერდით. მძლოლს რომ მწვანე ლაქა დაანახვო, გეცყვის, ბალახიაო! დიახ, ნამდვილად, ასე გეცყვით! ვარდისფერები? ვარდისფერები ვარდის ბუჩქებია! თეთრი ლაქები სახლებია, ყავისფერები – ძროხები. ბიძაჩემს ერთხელ ნელა მიჰყავდა მანქანა შარაგზაზე – საათში ორმოცი მილის სიჩქარით და ორი ღლით ჩასვეს ციხეში. განა ეს სასაცილო და თან საგირალი არ არის?

– ძალიან ბევრს ფიქრობთ, – აწრიალდა მონტეგი.

– მე იშვიათად ვუყურებ მოლაპარაკე კედლებს, არც ავტომობილების შეჯიბრებებზე და გასართობ პარკებში დავდივარ. ალბათ იმიტომ არის, რომ ბევრი ღრო მრჩება სულელური ფიქრებისთვის. გინახავთ ქალაქგარეთ ორას-ფუტიანი დაფები რომ დგას განცხადებებისთვის? იცით თუ არა, რომ ოდესღაც იმათ სულ ოცი ფუტის სიგრძე ჰქონდათ? მაგრამ ახლა სწრაფად დაიწყეს მანქანებმა სრბოლა და დაფები რომ არ დაეგრძელებინათ, ვერავინ წაი-

კითხავდა.

– ეგ აღარ ვიცოდი, – ჩაიცინა მონტეგმა.

– დამიჯერეთ, მე კიდეც ისეთი რამ ვიცი, რაც თქვენ არც კი დაგესიმბრებათ: დილდილობით ბალახზე ცვარია ხოლმე დაყრილი!

მონტეგმა უცებ ვერ გაიხსენა, იცოდა თუ არა ეს ამბავი და საშინლად განერვიულდა.

– აი, იქით თუ გაიხედავ, – ქალიშვილმა ცას მიაპყრო მზერა, – მთვარეზე მამაკაცის სახეს შენიშნავ. – მონტეგს კი დიდი ხანი იყო, გვევით არ აეხედა. დარჩენილი გზა ისე გაიარეს, არც ერთს არ დაურღვევია სიჩუმე. ქალი ფიქრებში ჩაიძირა, კრიჭაშეკრული კაცი კი მეგაღ უხერხულად გრძნობდა თავს და ხანდახან საყვედურით სავსე მზერას ესროდა თანამგზავს. როცა კლარისას სახლთან მივიდნენ, დაინახეს, რომ ყველა ფანჯრიდან კაშკაშა შუქი გამოდიოდა.

– რა მოხდა? – გაუკვირდა მონტეგს. მას იშვიათად ენახა ასე განათებული სახლი.

– არაფერი. ალბათ დედა, მამა და ბიძა სხედან და მას-ლაათობენ. ასეთ რამეს კიდეც უფრო იშვიათად ნახავ, ვიდრე ფეხით მოსიარულეს. ბიძაჩემი მეორედაც დააპატიმრეს. არ მითქვამს? ფეხით მიდიოდა. ო, ჩვენ ხომ მეგაღ თავისებური ხალხი ვართ.

– კი მაგრამ, რაზე საუბრობთ ხოლმე?

ქალიშვილს გაეცინა, ღამე მშვიდობისაო, მიაძახა მონტეგს და სახლისკენ შეტრიალდა. მერე ეტყობა, რაღაც გაახსენდა, უკან მობრუნდა, გაცეცხითა და ცნობისმოყვარეობით მიაჩერდა სახეში კაცს და ჰკითხა:

– ბელნიერი ხართ?

– რა ხარო? – ჩაეკითხა მონტეგვი, მაგრამ მთვარის სხ-

ივებში გახვეული ქალიშვილი უკვე შინისკენ გარბოდა. ცოცხალი შემდეგ მონტეგმა კარის საკეცის სუსტი ხმაური გაიგონა.

* * *

– ბედნიერი ვარ? ეს რაღა სისულელეა?

მონტეგმა უცებ შეწყვიტა სიცილი და თავისი ბინის შესასვლელ კარში ამოჭრილ ხვრელში შეყო ხელი. კარმა იცნო მისი თითები და უხმაუროდ გაიღო.

– რასაკვირველია, ბედნიერი ვარ. იმ გოგონას როგორ ჰგონია? განა არა ვარ ბედნიერი? – ელაპარაკებოდა მონტეგი ცარიელ ოთახებს ჰოლიდან. მისი მშვერა კონდიციონერის ცხაურს მოხვდა და უეცრად გაახსენდა, რომ იქ რაღაც ჰქონდა დამალული. ამ რაღაცამ თითქოს გამოიხედა ცხაურის გადაღმიდან და მონტეგს მიაჩერდა. მონტეგმა სასწრაფოდ მიაბრუნა თავი.

რა უცნაური შეხვედრაა, რა უცნაური ღამეა! ამღაგვარი არაფერი ახსოვდა, თუ იმას არ ჩავთვლით, ერთი წლის წინათ, საღამო ხანს, ვიღაც ხანში შესული მამაკაცი რომ შეხვდა პარკში და ისაუბრეს...

მონტეგმა თავი გადააქნია. მერე ყრუ კედელს შეხვდა და მოეჩვენა, რომ მუცელის გოგონა იყო გამოხატული, ისეთივე ღამეში, როგორც დაამახსოვრდა. არა, ნამდვილად გასაოცარი გოგონა უმშვერდა მონტეგს კედლიდან. მისი სალუქი სახე პაგარა საათის ციფერბლაგს მოგაგონებდათ. ციფერბლაგს, რომელიც ბუნდოვნად მოჩანს ჩაბნელებულ ოთახში შუადამისას. გამოიღვიძებ, დროის გაგებას მოინდომებ, საათს დახედავ და ისიც გეგყვის საათს, წუთსა და წამს. დიახ, იგი, მღუმარე და მანათობელი. სარწმუნო ცნობებს მოგაწვდის ამ უკუნეთი ღამის შესახებ, რომელიც

სწრაფად მიექანება უფრო მეტი სიბნელისკენ, მაგრამ ამავე დროს განთიადლსაც უახლოვდება.

– რაო?– ჰკითხა მონტეგმა თავის მეორე „მეს“ – იმ ქვეცნობიერ იდიოტს, რომელიც დროდადრო ნებისყოფას, ჩვეულებას, გონებას უჯანყდებოდა და ყბელობას იწყებდა ხოლმე. მან კვლავ შეხედა კედელს: – როგორ ჰგავს სარკეს ეს სახე! პირდაპირ წარმოუდგენელია! აბა, ვის ვიცნობ ისეთს, რომ ჩემი საკუთარი სხივი აირეკლოს და დამიბრუნოს? ხალხი მეგწილად... – მონტეგმა შედარება ვერ იპოვა და შეჩერდა, მერე თავისი ხელობა გაახსენდა და განაგრძო, – ხალხი ჩირაღდანს ჰგავს, რომელიც, სანამ არ ჩააქრობენ, მხოლოდ საკუთარ შუქს ასხივებს. რა იშვიათად ხდება, რომ სხვა ადამიანმა ასახოს შენი სახე და დაგანახვოს შენი შთაბეჭდილებები, შენი იღუმალი და მოკრძალებული ფიქრები. ამ გოგონას სხვისი ამრების ამოცნობის წარმოუდგენელი უნარი ჰქონდა: იგი თოჯინების თეატრის იმ გაგაცეხულ მაყურებელს ჰგავდა, რომელიც წინასწარ გკბება მსახიობის წამწამის ყოველი დაფახულებით, ხელის ყოველი შერხევით თუ თითის გაქნევით. რამდენ ხანს იარეს ერთად? სამ წუთს? მერე როგორ გაგრძელდა ეს ხანი! რა უბარმაზარი გამოსახულება მოჩანდა ახლა სცენაზე, რამოდენა ჩრდილს ჰფენდა კედელს მისი გამხდარი სხეული! მონტეგი გრძნობდა, რომ მას თუ მოექავებოდა, გოგონა თვალს დააფახულებდა, თუ ყბის კუნთი დაეძაბებოდა, გოგონა დაასწრებდა და თვითონ დაამთქნარებდა.

– ახლა რომ ვუკვირდები, – გაიფიქრა მონტეგმა, – თითქოს მელოდებოდა კიდეც ქუჩაში, თუმცა ძალიან გვიანი იყო.

* * *

მონტეგმა საძინებელი ოთახის კარი გააღო და მოეჩვენა, თითქოს მარმარილოს აკლდამაში შევიდა მთვარის ჩასვლის შემდეგ. ოთახში უკუნეთი სიბნელე იდგა. ვერც კი წარმოიდგენდა, რომ გარეთ ვერცხლისფერი სამყარო იყო. დაგმანული ფანჯრები დიდი ქალაქის ხმაურს არ აგარებდა და ოთახს მიცვალებულთა სამყოფელს ამსგავსებდა.

მონტეგმა სმენა გაამახვილა.

ოთახში ოღნავ ისმოდა კოლოს წყვეტილი ბზუილი თუ თავის ვარდისფერ მყუდრო ბუდეში ჩამალული ელექტრონის კელას ჩურჩული. მუსიკა ისე ხმამაღლა ჩაერთოთ, რომ მონტეგმა მელოდის გარჩევაც კი მოახერხა.

მან იგრძნო, რომ ღიმილი გაუქრა სახიდან, რომ ღიმილი ქონის სანთელივით გაღნა და ჩამოიღვენთა. ჩამოიღვენთა იმ ფანტასტიკური სანთელივით, რომელიც ძალზე დიდხანს ენთო, მერე ბოლომდე მიიწვა და ჩაქრა, ჩაქრა და ირგვლივ უკუნეთი ჩამოწვა.

– მე ბედნიერი არა ვარ, არა, არა ვარ! – ჩურჩულებდა მონტეგი. დღეს აშკარად იგრძნო, რომ ბედნიერი არ იყო. ბედნიერებას ნილაბივით აგარებდა. გოგონამ მოსტაცა ეს ნილაბი, მიწდორი გადაირბინა და ახლა მონტეგს აღარ შეეძლო მისულიყო, მის კარზე დაეკაკუნებინა და უკან მოეთხოვა თავისი ნივთი.

მონტეგს სინათლე არ აუნთია, ისე წარმოიდგინა მთელი ოთახი; საწოლზე მისი ცოლი გაშხლართულა. გვეიდან არაფერი ახურავს და ყინულივით ცივია, იგი თითქოს საფლავის ქვაზე ამოკვეთილი კანდაკებაა. თვალები, გაყინული თვალები, ფოლადის უხილავი ძაფებით აქვს ჭერზე მიბმული. ყურებში პაგარა ნიჟარები აქვს ჩადგმული. ეს ციცქნა რადიოებია და მღვიძარე გვინის ნაპირებს ელექტრონის ოკეანის გაღლები ეხეთქება. ხმები, მუსიკა... ლაპარ-

აკი და მუსიკა... ოთახი კი ნამდვილად ცარიელი იყო: ყოველდამე აქ ოკეანე შემოიჭრებოდა, ქალს ხმების უზარმაზარ გაღებებზე აიგაცებდა და ფხიზელს, თვალეზამოლამებულს მიაგვივივებდა აისისკენ. გასული ორი წლის განმავლობაში ერთი ღამეც კი არ ყოფილა სხვანაირი და მიღვრედს არასოდეს სწყინდებოდა ამ ზღვაში ბანაობა. ოთახში გრილოდა, მაგრამ მონტეგეს სული ეხუთებოდა. მან მაინც არ მოისურვა ფარდები აეწია და აივნის კარი გაეღო – არ უნდოდა მთვარე შემოეშვა ოთახში. გრძნობდა, რომ სულ ერთ საათში დაიხრჩობოდა უჭაერობით, მაგრამ მაინც თავის განცალკევებულად გაშლილ, ცივი ლოგინისკენ გაემართა ხელის ცეცებით. წინასწარ, ერთი წამით აღრე იგრძნო, რომ იაგაკმე დაგდებულ საგანს წაჰკრავდა ფეხს.

მონტეგეს გაახსენდა: წელანაც, სანამ კუთხეში შეუხვევდა, იგრძნო, რომ ვილაცას შეხვდებოდა და მართლაც შეუხვია თუ არა, კინაღამ იმ გოგონას დაეჯახა.

ფეხმა ჰაერის ტალღა გაგზავნა წინ, ტალღა რაღაც პაგარა დაბრკოლებას წააწყდა და უკან დაბრუნდა. იმავე წამს ფეხი რაღაცას დაეჯახა. საგანმა ყრუდ დაიქლარუნა ბნელში და იაგაკმე გასრიალდა.

მონტეგი წელში გაიმართა და იმ ადამიანის სუნთქვას დააყურადა, რომელიც ამ უკუნეთ ღამეში საწოლში იწვა. იგი ისე სუნთქავდა, რომ ცოცხალი არც კი გეგონებოდათ. მისი ამოსუნთქვა ოღნავ თუ შეარხვევდა პაგარა ფოთოლს, ბუმბულს ან თმის ერთადერთ ღერს. მონტეგეს ჯერ კიდევ არ უნდოდა სინათლის შემოშვება ოთახში, ამიტომ მექანიკური ასანთი ამოიღო, ხელის ცეცებით იპოვა ვერცხლის დისკომზე ამოგვიფრული სალამანდრა, თითი დააჭირა და როცა აინთო, ალს ხელი მიაფარა.

მონტეგეს მთვარის ორი ქვა მისჩერებოდა, ორი ფერ-

მკრთალი ქვა, სიცოცხლის ანკარა ნაკადულში ჩაძირული. ბევით ამქვეყნიური ცხოვრება ჩქეფდა, მაგრამ ქვეები ფსკერზე ელაგა.

– მილდრედ!

ქალის სახე თოვლით დაფარულ კუნძულს წააგავდა. კუნძულზე იქნებ წვიმა მოსულიყო, მაგრამ მიწამდე ვერ ჩააღწევდა, იქნებ ღრუბლებს გადაევილო მის თავზე დათოვლზე თავიანთი ჩრდილი გადაეგარებინა, მაგრამ იგი ვერც ამას გაიგებდა. მხოლოდ მომუშუნე კრამანების ხმა ისმოდა მილდრედის მაგრად დახშული ყურებიდან, მხოლოდ შუშის თვალები ელაგდა და ამოსუნთქვისა და ჩასუნთქვის სუსტი ხმა მოდიოდა. ჩასუნთქვა, ამოსუნთქვა, ამოსუნთქვა, ჩასუნთქვა და თვითონ ქალს არ ენაღვლებოდა ამოსუნთქვას ჩასუნთქვა თუ არ მოჰყვებოდა.

ის საგანი, წელან რომ ფეხით გაასრიალა იაგაკზე, ახლა მონტეგის საწოლის ქვეშიდან ისროდა მკრთალ სხივებს. ეს პაგარა, დასაძინებელი აბების შესანახი ბროლის შუშა, დილით ჯერ კიდევ სავსე იყო. დილას ოცდაათი აბი იყო ამ ბოთლში, ახლა კი თავმოხდილი ცარიელი ეგლო იაგაკზე და სანთებელას სუსტ, მოლიცლიცე ალზე ციმციმებდა. უცებ მონტეგის თავზე ცამ დაიდრჭიალა. ბევით საშინელი ხმაურით გაიგლიჯა რაღაც, თითქოს ორმა ვეება ხელმა ათი-ათასმილიანი შავი ბრემენტი გაფხრიწაო. მონტეგიც თითქოს შუაზე გაიპო. თითქოს მკერდი ორად გაეყო. სახლს ბედიმედ გადაუფრინეს რეაქტიულმა ბომბდამშენებმა. ორორი, ექვსი, ცხრა, თორმეტი, მერე თითო-თითო, კიდევ თითო-თითო. ამ ბომბდამშენებმა მონტეგს ხმა ჩაუწყვიტა და იქაურობა გრუხუნით აავსო. მონტეგმა პირი დაალო და ბომბდამშენის ხმა დაკრეჭილ კბილებში მოიქცია. სახლი მანზარებდა. სანთებელას ალი ჩაქრა. მთვარის ქვეები გაქრა.

მონტეგმა ხელი სტაცა ტელეფონის ყურმილს.

ბომბდამშენები გაფრინდნენ. მონტეგმა ათრთოლებული გუჩები მიაღო მიკროფონს და აკანკალებული ხმით დაიხურჩულა.

მონტეგს მოეჩვენა, რომ იმ შავი ბომბდამშენების ხმამ დაანამცეცა ვარსკვლავები და ხვალ დილას მათი მტვერი უჩვეულო თოვლად დაეფინებოდა დედამიწას. ამ სულელური ფიქრით მოცული იღვა იგი ტელეფონთან სიბნელეში, კანკალებდა და უხმოდ ამოძრავებდა გუჩებს.

* * *

საავადმყოფოდან მოსულებს მანქანა ჰქონდათ, უფრო სწორად – ორი მანქანა. ერთი მუცელში ჩასრიალდებოდა იმ შავი კობრის მსგავსად, რომელიც ღრმა ჭაში მიძვრება დაგუბებული წყლისა და დამყაყებული წარსულის სანახავად. ეს მანქანა მწვანე სითხეს სვამდა და შიშინით ამოჰქონდა ზევით. ნეტა მთელი სიბნელე დალია? წლების განმავლობაში დაგროვილი შხამი მთლიანად ამოწოვა? მანქანა უხმოდ სვამდა, მაგრამ დროდადრო ისე წაიბუზღუნებდა, თითქოს რაღაცას ეძებს სიბნელეში და ვერ პოულობსო. მას მხოლოდ ერთი თვალი ჰქონდა. გულგრილი გამომეგყველების ოპერატორს შეეძლო სპეციალური ოპტიკური მუზარადი დაეხურა თავზე და იმ ადამიანის სულში ჩაეჭვრიტა, რომელსაც სითხეს უღებდა. ნეტავ რა დაინახა თვალმა? კაცი ღუძმა. იგი უმზერდა, მაგრამ ვერ აღიქვამდა იმას, რასაც თვალი ხედავდა. ეს პროცედურა არხის გათხრას წააგავდა. ლოგინში მწოლიარე ქალი ის მკვრივი მარმარილოს ქანი იყო, რომელსაც მოულოდნელად წააწყდნენ. კიდევ გათხარეთ, ღრმად ჩაუშვით ბურღი, ამოსწოვეთ სიცარიელე, თუკი მისი ამოწოვა მოხერხდება ამ მთრთოლავი,

წკლაპუნა გველით!

ოპერატორი გვერდზე იდგა და სიგარეტს ეწეოდა. იქვე მეორე მანქანა მუშაობდა.

მეორე მანქანასაც ისეთივე გულგრილი ახალგაზრდა ამუშავებდა. მას მოწითალო-მოყვითალო სამუშაო ტანსაცმელი ეცვა. ამ მანქანას მთელი სისხლი უნდა ამოექაჩა სხეულიდან და იგი ახალი სისხლითა და ახალი პლამბით შეეცვალა.

– საჭიროა სხეული ორნაირად გავწმინდოთ, – თქვა ოპერატორმა, რომელიც გაშეშებული ქალის გვერდით იდგა, – მარტო კუჭი არაფერს უშველის, თუ სისხლიც არ გაიწმინდა. აბა, ღაგოვეთ ეგ შხამი სისხლში და სისხლი ხვედით დაუკაკუნებს გვინს ათასჯერ, ორი ათასჯერ, გვინიც ვეღარ გაუძლებს და სამსახურს თავს დაანებებს.

– გეყოფა! – გააჩუმა მონტეგმა.

– მე ისე გეუბნებოდით, – თავი იმართლა ოპერატორმა.

– უკვე მოათავეთ ყველაფერი? – იკითხა მონტეგმა.

– მოვრჩით, – უპასუხეს ოპერატორებმა, რომლებსაც უკვე მაგრად დაეკეცათ თავიანთი მანქანები. ეგყობოდა, მათ ვერც კი იგრძნეს, რომ მონტეგი გაბრაზდა. ორივენი სიგარეტს ეწეოდნენ. ბოლი ცხვირ-პირში უძვრებოდა ორივეს, მაგრამ თვალსაც არ ახამხამებდნენ, ბოლოს კი ჩაილაპარაკეს, – ყველაფერი ეს ორმოცდაათი დოლარი ღირს.

– ჯერ ერთი, რატომ არ მეუბნებით, კარგად იქნება თუ არა? – გაცეცხლდა მონტეგი.

– რა თქმა უნდა, კარგად იქნება. მთელი სისხლი ამოვუღეთ. აი, აქა გვაქვს, ამ ყუთებში. ახლა ვეღარას ავნებს. როგორც გითხარით, ძველ სისხლს ვუღებთ, ახალს ვუსხამთ და ყველაფერი კარგად არის ხოლმე.

– თქვენ ხომ ექიმები არა ხართ! რაგომ არ გამოგზავნეს ერთი ექიმი მაინც? – კვლავ ბრაზობდა მონტეგი.

– ექიმო? – შესძახა ოპერატორმა და სიგარეტი გუჩის კუთხეში გადაიგანა, – ჩვენ ცხრა-ათი ასეთი შემთხვევა გვაქვს ღამეში. ამ ბოლო წლებში თვითმკვლელობები ძალიან გახშირდა და საგანგებო მანქანები დავამზადეთ, რა თქმა, უნდა ოპტიკური თვალით. სიახლე მხოლოდ ესაა, დანარჩენი ძველია. ასეთ შემთხვევაში ექიმი არ არის საჭირო. სულ ორი ტექნიკოსი გინდათ და ნახევარ საათში საქმე დასრულებულია. ახლა კი წავედით, – ისინი კარისკენ გაემართნენ, – ამ წუთში მივიღეთ ახალი გამოძახება რადიოთი. აქედან ათი კვარტალია. კიდევ ვიღაცას დაუცარიელებია საძინებელი აბებით სავსე შუშა. თუ ისევ დაგჭირდებით, გამოგვიძახეთ. თქვენს ცოლს ახლა მხოლოდ მოსვენება სჭირდება, გასამხნევებელი წამალი შეეუშხაპუნეთ. იცოდეთ, მოშივებული გაიღვიძებს. ნახვამდის!

და თხელ, მაგრად მოკუმულ გუჩებში სიგარეტგაჩრილმა, გველისთვალა ოპერატორებმა წაიღეს თავიანთი მანქანა და შლანგი, წაიღეს თხიერი მელანქოლითა და მუქი, სქელი, უსახელო სითხით სავსე ყუთი და კარი გაიხურეს. მონტეგი მოწყვეტით ჩაეშვა სავარძელში და ქალს მიაჩერდა. მილდრედს ოდნავ ღიად დარჩენოდა თვალები. მონტეგმა ხელისგული მიუგანა ბაგეებთან და თბილი სუნთქვა იგრძნო.

– მილდრედ, – დაუძახა მან ბოლოს.

„ჩვენ ძალიან ბევრნი ვართ, – ფიქრობდა მონტეგი, – ჩვენ მილიარდები ვართ და ეს ძალიან ბევრია. არავინ არავის არ იცნობს. უცხოები მოდიან და მყუდროებას გირღვევენ. უცხოები მოდიან და გულსა გგლეჯენ მკერდიდან. უცხოები მოდიან და სისხლს გაცლიან. ღმერთო ღიდებუ-

ლო, ვინ იყო ეს ხალხი? ჩემს სიცოცხლეში პირველად ვნახე!“
გავიდა ნახევარი საათი.

ახლა ამ ქალის ძარღვებში ახალი სისხლი ჩქეფდა და თითქოს ამ სისხლმა გადაასხვაფერა კიდევ იგი. მილდრედს ღაწვები შეუფაკლდა, გუჩებზე ვარდისფერი დაეღო, სახე გაუნაზღა. ახლა ვიდაც უცხოს სისხლი უჩქეფდა ძარღვებში. რომ შეიძლებოდეს სხეულის, გვინის მეხსიერების შეცვლა! იმათ რომ შეეძლოთ სულიც გააგარონ გასაწმენდ მანქანაში, გააქათქათონ, ააწყონ და დილით უკან მოიგანონ. რომ შეიძლებოდეს...

მონტეგი წამოდგა, ფარდები გადასწია, ფართოდ გააღო ფანჯრები და ოთახში ღამის სიგრილე შემოუშვა. ახლა ღამის ორი საათი იყო. ნუთუ სულ ერთი საათის წინ მეხვდა ქუჩაში კლარისა მაკლელანს? ნუთუ ერთი საათი გავიდა მას შემდეგ, რაც აქ, ამ ჩაბნელებულ ოთახში მოვიდა და იმ ბროლის შუშას გაჰკრა ფეხი? დიახ, მხოლოდ ერთი საათი გავიდა და ის ძველი სამყარო გადნა, მის ნაცვლად კი სულ სხვანაირი, მრუმე სამყარო შეიქმნა.

მთვარის სხივებით განათებული მინდვრის გადაღმა სიცილი გაისმა. იგი იმ სახლიდან მოისმოდა, სადაც კლარისა, მამამისი, დეღამისი და კლარისას ბიძა ცხოვრობდნენ. იმათ იცოდნენ მშვიდი, გულწრფელი სიცილი. სიცილი ნაძალადევი კი არა, ხალისიანი და გულიანი ჰქონდათ. ეს სიცილი განათებული ფანჯრიდან გაისმოდა ამ გვიან ღამეს. სხვა ბინების ფანჯრები ბნელთ მოცულიყო, ამ ბინაში კი საუბრობდნენ, კამათობდნენ, შეკითხვებს აძლევდნენ ერთმანეთს და ისე ქსოვდნენ სიგყვების ჯადოსნურ ქსელს.

მონტეგმა, ისე, რომ არც კი უფიქრია, რას სჩადიოდა, მინებიანი კარი გააღო, მინდორი გადაჭრა და მოლაპარაკე სახლის წინ მიიყუჩა ჩრდილში.

ახლა შემიძლია კარმეც დავაკაკუნო და ჩურჩულთ ვუთხრა: „შემომიშვით, ხმას არ ამოვიღებ, მინდა მხოლოდ გისმინოთ. მინდა გავიგო, რაზე საუბრობთ“, – გაიფიქრა მონტეგმა, მაგრამ არ დაუკაკუნებია. იგი შეცივებული და სახემოქცეული იდგა და ყურთასმენად ქცეულიყო. ახლა მამაკაცის (ალბათ კლარისას ბიძის) ღინჯი ლაპარაკი ესმოდა:

– ღიას, ჩვენს საუკუნეში ყველაფერი გაუფასურდა. ადამიანსა და ქალაქის ხელსახოცს ერთი ფასი აქვს. შეგიძლია ცხვირი მოიწმინდო ადამიანით, დაჭმუჭნო, გადააგდო. მერე მეორეს წასწვდე, თითბე შემოიხვიო, ნესტოები გამოიწმინდო და გადააგდო. ყველა ერთმანეთს ჰგავს, არც ერთი არ გეჭიდება გულზე. როგორ შეგიძლია, მაგალითად, გული შეგტკიოდეს შენი საკუთარი ქალაქის ფეხბურთის გუნდზე, როცა არც პროგრამა გაქვს და არც მოთამაშეებს იცნობ. იმასაც ვერ იგყვი დანამდვილებით, რა ფერის ფორმას იცვამენ ხოლმე.

მონტეგი შინ დაბრუნდა, ფანჯარა გააღო, მილდრედის საწოლთან მივიდა, საბანი ამოუკეცა და მერე თავის ლოგინში ჩაწვა. მონტეგს მთვარე დანათოდა თავზე. მთვარის შუქი უჩენდა ღაწვებს და მოლუშულ შუბლს. მთვარემ ვერცხლის ორ ნამცეცად უქცია თვალის გუგები.

წვიმის ერთი წვეთი დაეცა. კლარისა, – გაიფიქრა მონტეგმა, – მეორე – მილდრედი, მესამე – კლარისას ბიძა, – მეოთხე – წუხანდელი ხანძარი. ერთი – კლარისა, მეორე – მილდრედი, მესამე – კლარისას ბიძა, მეოთხე – ხანძარი. ერთი – მილდრედი, ორი – კლარისა. ერთი, ორი, სამი, ოთხი, ხუთი – კლარისა, მილდრედი, ბიძა, ხანძარი, დასაძინებელი აბები, ქალაქის ხელსახოცები – მოიწმინდე ცხვირი, დაჭმუჭნე, გადააგდე. ერთი, ორი, სამი! ერთი, ორი, სამი! წვიმა,

ქარიშხალი, მოცინარი ბიძა, მეხის ჩამოვარდნა, ცის ფეხად ჩამოსვლა, ვულკანიდან ალის ამოფრქვევა. და ეს ყოველივე მოღრიალე ფართო მდინარედ მიემართება დილისკენ.

– ველარაფერი გამიგია, – ჩაილაპარაკა მონტეგმა და ენაზე დასაძინებელი აბი დაიდო.

* * *

დილის ცხრა საათზე მილდრედის საწოლი ცარიელი იყო. მონტეგი სწრაფად წამოდგა, შეშინებული გავარდა ჰოლში და სამზარეულოს კართან შეჩერდა.

ვერცხლის გოსტერიდან შემწვარი პურის ნაჭრები ცვიოდა. ნაჭრებს ლითონის თხელი ხელი იჭერდა და გამდნარ კარაქში ავლებდა. პურის ნაჭეხები თავისით ლაგდებოდა თეფშზე. მილდრედი მხოლოდ თვალყურს ადევნებდა. მას ორივე ყური მჭიდროდ დაეცო ელექტრონის ფუტკრებით, რომლებიც განუწყვეტლივ ბზუოდნენ. მილდრედმა უეცრად ბევით აიხედა, ქმარი დაინახა და თავი დაუქნია.

– კარგად ხარ? – ჰკითხა მონტეგმა.

უკვე ათი წელიწადი იყო, რაც მილდრედი ყურებში „რადიონიქარებს“ აგარებდა და ამ ხნის განმავლობაში ისწავლა ტუჩების მოძრაობით ნათქვამის გაგება. მან კვლავ თავი დაუქნია მონტეგს და გოსტერში პურის ნაჭეხი ჩაღო. პურმა ტკაცატკუსი დაიწყო. მონტეგი სკამზე ჩამოჯდა.

– ვერ გამიგია, რატომ ვარ ასე მშვიერი, – დაიჩივლა მილდრედმა.

– შენ...

– ძალიან მშია.

– წუხელ, – გააგრძელა მონტეგმა.

– ცუდად მეძინა, არა? საშინლად ვიყავი. ღმერთო,

როგორ მშია. ნეტავი რაგომ?

– წუხელ, – კვლავ დაიწყო მონტეგმა.

– რა მოხდა წუხელ? – ჰკითხა ქალმა, რომელიც უგულოდ აღევნებდა თვალს მის გუჩებს.

– აღარ გახსოვს?

– რა? ღრეობა ან რაიმე ამგვარი გექონდა? ნაბახუსევივითა ვარ. ღმერთო, როგორ მშია. ვინ გყავდა სტუმრად?

– ორიოდე კაცი.

– ეგრეც ვიცოდი, – მილდრედმა შემწვარი პური ჩაახრამუნა, – მუცელი მტკივა, მაგრამ მაინც საშინლად მშია. იმედია, სისულელე არ ჩამიდენია ქეიფზე.

– არა, – წყნარად მიუგო მონტეგმა.

ტოსტერმა კარაქში შემწვარი პურის ნაგეხი გამოუგდო მონტეგს. მან პური აიღო და თავი დიდად დავალებულად იგრძნო.

– შენც ვერ ხარ კარგ ფერზე, – უთხრა ცოლმა.

* * *

სალამოსპირას წვიმა წამოვიდა და ჩამობნელდა. მონტეგი ჰოლში იდგა და სახელოზე ნარინჯისფრად მოელვარე სალამანდრიან ნიშანს იმაგრებდა. იგი იდგა და კარგა ხანს მისჩერებოდა კონდიციონერის ცხაურს. ცოლი საგელევიზიო ოთახში იყო და სცენარს კითხულობდა. მან თავი ასწია, მონტეგს თვალი შეავლო და ჩაილაპარაკა:

– უყურე! ეს ადამიანი ფიქრობს!

– ჰო, მინდოდა მოგლაპარაკებოდი, – უთხრა მონტეგმა, მცირე ხანს იყუჩა და მერე დაამატა, – წუხელ მთელი შუშა დასაძინებელი წამალი დაგილევია.

– ოჰ, მე ამას არ ვიზამდი, – იუარა გაოცებულმა მილდრედმა.

– შუშა ცარიელი იყო.

– მაგას არ ვიზამდი. რაგომ უნდა ჩამედინა ასეთი რამ?

– იქნებ ორი აბი დალიე, მერე დაგავიწყდა და კიდე ორი დალიე, კიდე დაგავიწყდა და კიდე ორი დაამაგე, შემდეგ გაბრუვდი და ბედიბედ დაიწყე ყლაპვა, ვიდრე ოცდაათი ან ორმოცი არ ჩაყლაპე.

– რას ამბობ?! ამისთანა სისულელეს როგორ ვიზამდი?

– მე რა ვიცი, – უთხრა მონტეგმა.

ქალს აშკარად ეგყობოდა, რომ უნდოდა მონტეგი იქაურობას ჩქარა გასცლოდა.

– ამას არ გავაკეთებდი, არაფრით არ გავაკეთებდი!

– კარგი, ეგრე იყოს, რაკი ეგრე გინდა, – დაეთანხმა მონტეგი.

– აი, ასე ამბობს ლედი, – ჩაილაპარაკა მილდრედმა და კვლავ სცენარს მიუბრუნდა.

– დღეს რა გადმოცემაა? – დაღლილი ხმით ჰკითხა მონტეგმა.

ქალმა თავაუწყევლად უპასუხა:

– რა და, პიესაა. ათ წუთში დაიწყება და კელლიდან კელელზე გადავა! ამ დილას გამომიგზავნეს ჩემი როლი. მე ერთი რამ შევუთვალე: პიესაში ერთ როლს გამოაკლებენ. ეს სულ ახალი იდეაა. მაყურებლებს ძალიან მოეწონებათ. აკლია დიასახლისის როლი და ეს დიასახლისი მე ვარ. როცა დიასახლისის ჯერი მოვა, ისინი, სამივენი, კელლიდან მომჩერდებიან და მე წარმოვთქვამ რეპლიკას. მაგალითად, კაცი ამბობს: „რას ფიქრობთ ამის შესახებ, ელენ?“ და თან პირდაპირ მიყურებს. მე კი, იცი, თითქოს სცენაზე ვზივარ და ვამბობ, ვამბობ, – ქალი შეჩერდა და სცენარის სტრიქონებს თითო გააყოლა. ვამბობს: „მე მგონი, ეს შესანიშნავია!“ მერე ისინი განაგრძობენ თამაშს პიესის მიხედ-

ვით, ვიდრე კაცი არ იცყვის: „ამაზე მეთანხმები, ელენ?“ და მე ვუპასუხებ: „რასაკვირველია“. განა კარგად არ გამოძღის, გაი?

მონტეგი ჰოლში იდგა და მღუმარედ მისჩერებოდა ცოლს.

– ჰა, ხომ კარგი იქნება? – კვლავ ჩაეკითხა ქალი.

– პიესა რაზეა?

– ხომ გითხარი. იქ ეს ხალხი ითამაშებს, სახელად ბობი, რუთი და ელენი.

– უჰ!

– ნამდვილად საინტერესოა. უფრო საინტერესო კი მაშინ იქნება, როცა მეოთხე კედლის დადგმას შევძლებთ. როგორ გგონია, რამდენ ხანში დავაგროვებთ თანხას, რომ ეს მეოთხე, უბრალო კედელი მოვიშოროთ და სატელევიზიო დავდგათ? ეს ხომ მხოლოდ ორი ათასი დოლარი ეღირება.

– ეგ ჩემი წლიური ხელფასის მესამეა.

– მხოლოდ ორი ათასი დოლარი, – გაიმეორა ქალმა, – მე მგონი ხანდახან ჩემზედაც უნდა იფიქრო. ჩვენ რომ მეოთხე კედელი გვქონდეს, მაშინ ეს ოთახი თითქოს მარტო ჩვენი კი აღარ იქნებოდა, არამედ, ათასნაირი არაჩვეულებრივი ხალხიც იცხოვრებდა აქ. ჩვენ შეგვიძლია ბოგი რამ მოვიკლოთ.

– ბოგ რამეს უკვე ვიკლებთ, რომ მესამე კედლის ფასი გადავიხადოთ. ეს ხომ სულ ორი თვის წინ დავდგით. დაგავიწყდა?

– მართლა? – გაიოცა ქალმა და კარგა ხანს უსიგყვოდ მიაჩერდა ქმარს, – კარგი, ნახვამდის, ძვირფასო.

– ნახვამდის, – მიუგო მონტეგმა. კართან შეჩერდა და შემოგრიალდა, – დასასრული ბედნიერი აქვს?

– ბოლომდე არ წამიკითხავს.

მონგეგი ცოლთან მივიდა, სცენარი გამოართვა და ბოლო გვერდი წაიკითხა. მერე თავი დააქნია, სცენარი დაკეცა, მილდრედს დაუბრუნა და ქუჩაში გავიდა. კვლავ ეინქლაავდა.

* * *

წვიმა გადაღებაზე იყო. ქალიშვილი შუა ტროტუარზე მიდიოდა. თავი ბევრით აეწია და წვიმის მეჩხერი წვეთები სახეზე ეცემოდა. მან შენიშნა მონგეგი, გაუღიმა და ჰკითხა:

– ვითომ ეგ რაღაა?

– მე ხომ ჯერ არ მოვჭკვიანებულვარ. მშვენიერი წვიმაა. ძალიან მიყვარს ასეთ წვიმაში სიარული.

– მე კი სულ არ მომწონს.

– მოგეწონებათ, რომ სცადოთ.

– არასოდეს მიცდია.

ქალიშვილმა ტუჩები გაილოკა და ჩაილაპარაკა:

– წვიმას გემოც მშვენიერი აქვს.

– თქვენ ცდილობთ, თითოჯერ ყველაფერი სცადოთ, არა?

– ჰკითხა მონგეგმა.

– ხან ორჯერაც, – უპასუხა კლარისამ და თავის ხელს მიაჩერდა.

– რა გაქვთ ხელში?

– ბაბუაწვერა. ალბათ უკანასკნელია. არ მეგონა ასე გვიანობამდე თუ შემორჩებოდა. იცით რა უნდა ქნათ? უნდა აიღოთ და ნიკაპზე მოისვათ, ნახეთ, – კლარისამ ღიმილით მოისვა ნიკაპზე ბაბუაწვერა.

– მერე?

– თუ ნიკაპზე ყვავილის ბუსუსები დარჩა, შეყვარებული ხართ. აბა, შემხედეთ!

რალა გაეწყობოლა – მონტეგმა შეხელა.

– რაო? – ჰკითხა ქალიშვილმა.

– ნიკაპქვემ ყვითელი ბუსუსები გაქვთ.

– რა კარგია! მოდი, ახლა თქვენც გამოგცადოთ.

– არაფერი გამოვა!

– აბა, ვნახოთ, – მონტეგმა გონს მოსვლაც ვერ მოასწრო, რომ ქალიშვილმა ბაბუაწვერა ნიკაპქვემ მოუსვა. მონტეგმა უკან დაიწია. კლარისამ გაიცინა და უთხრა, – მშვიდად იდექითო, – შემდეგ ნიკაპქვემ შეხელა და მოიღუშა.

– როგორაა საქმე? – ჰკითხა მონტეგმა.

– რა სირცხვილია! – ჩაილაპარაკა ქალიშვილმა, – არავინ გიყვართ!

– არა, მიყვარს.

– რომ არ ჩანს!

– მე ძალიან, ძალიან მიყვარს! – კაცი შეეცადა ვინმეს სახება წარმოედგინა თავისი სიგყვების დასასაბუთებლად, მაგრამ ვერ შეძლო და გაიმეორა, – მიყვარს!

– ასე ნუ მიყურებთ, გვევლრებით!

– სულ იმ ბაბუაწვერას ბრალია. მთელი მგვერი თქვენ მოგედოთ და მე აღარ დამრჩა.

– მართალია. მაგის ბრალია. ოჰ, როგორ აგაფორიაქეთ! ვგრძნობ, რომ აგაღელვებთ, მაპატიეთ. ძალიან ვწუხვარ – ქალიშვილმა იდაყვში მოჰკიდა ხელი მონტეგს.

– არა, არა, – სხაპასხუპით უთხრა მონტეგმა, – არაფერია!

– მე უნდა წავიდე. მითხარით, გაპატიეთ-თქო. არ მინდა, გაბრაზებული დარჩეთ.

– სულ არა ვარ გაბრაზებული. აფორიაქებული კი ნამდვილად ვარ.

– ახლა ჩემს ფსიქიაგრთან მივდივარ. ამას იძულებით ვაკეთებ. ვცდილობ, რაიმე სათქმელი მოვიგონო. არ ვიცი,

რას ფიქრობს ჩემზე. ისე კი სულ მეუბნება, ნამდვილი ხახვი ხარ, სულ ფურცელ-ფურცელ უნდა გაგფცქენას კაცმაო.

– ჩემი ამრით, ნამდვილად გჭირდებათ ფსიქიატრი.

– გყუილია. თქვენ მაგას არ ფიქრობთ!

მონტეგმა ღრმად ჩაისუნთქა, მერე ამოისუნთქა და ბოლოს თქვა:

– მართალი ხართ, მაგას არ ვფიქრობ.

– ფსიქიატრს ძალიან უნდა გაიგოს, რაგომ დავეხეგები გყე-ღრეში, რაგომ ვაკვირდები ჩიტებს და რაგომ ვიჭერ პეპლებს. ოღესმე გაჩვენებთ ჩემს კოლექციას.

– კარგი იქნება.

– იმათ უნდა იცოდნენ, რაში ვხარჯავ ღროს. მე ვეუბნები, რომ ხანდახან სულაც ვზივარ და ვფიქრობ-მეთქი. ოღონდ არ ვუმხელ, რაზე ვფიქრობ ხოლმე. დე, თვითონ მიხვდნენ. ხან კი ვეუბნები – მიყვარს თავის გადაწევა, აი ასე, და წვიმის წვეთების გემოს გასინჯვა-მეთქი. წვეთებს ხომ ღვინის გემო აქვს. ოღესმე გიგემიათ?

– არა, მე...

– თქვენ ხომ მაპატიეთ, არა?

– დიახ, – უპასუხა მონტეგმა და ცოცხა ხნით ჩაფიქრდა, – დიახ, მე გაპატიეთ. ღმერთმა უწყის, რა არის მიზეზი, მაგრამ რალაცნაირი კი ნამდვილად ხართ. თქვენზე აღვილად მოუვა კაცს გული, მაგრამ აღვილადვე მოუბრუნდება. ჩვიდმეგის ვარო, მითხარით, არა?

– ჰო, იმ თვეში გავხდები.

– რა საოცარია, რა გასაკვირია. ჩემი ცოლი ოცდაათისაა და მაინც ხანდახან მასზე გაცილებით უფროსი მგონიხართ. ნეცავ, რაგომ მეჩვენება ასე?

– თავადაც უცნაური ბრძანდებით, მისგერ მონტეგ. ხანდახან მავიწყდება კიდეც, რომ მეხანძრე ხართ. ახლა კი

შეიძლება მეორედ გაგაბრაზოთ?

– ბაგონი ბრძანდებით.

– როგორ დაიწყო, როგორ მოხვდით მეხანძრეებთან? როგორ აირჩიეთ ეს სამსახური, რაგომ მაინცდამაინც ამ საქმეს მოეკიდეთ? თქვენ სხვებს არ ჰგავხართ. მე მინახავს ზოგიერთი მეხანძრე და ვიცი, როგორები არიან. როცა ვლაპარაკობ, თქვენ სახეში მიყურებთ. წუხელ, როცა მთვარეზე ვთქვი რაღაც, ზევით აიხედეთ. სხვები ასე არ მოიქცეოდნენ. სიგყვას პირში შემაგოვებდნენ და გამეცლებოდნენ. ახლა არავის სცალია სხვისთვის. თქვენ კი ამიგანეთ, თქვენისთანები ცოგანი არიან. აი, სწორედ ამიგომ მეჩვენება ასე უცნაურად, რომ მეხანძრედ მუშაობთ. სულ არ შეგეფერებათ!

მონტეგი თითქოს ორად გაიყო. ერთი ნაწილი ცხელი ჰქონდა, მეორე ცივი, ერთში სინამგეს დაედო ბინა, მეორეში – უხემობას, ერთი უცახცახებდა, მეორე – არა და ორივე ნახევარი მზად იყო ერთმანეთის გასაგლეჯად.

– გიჯობს ღრობე წახვიდე, სადაც მიდიოდი, – უთხრა მან ქალიშვილს.

კლარისა გაიქცა. მონტეგი კარგა ხანს იდგა წვიმაში. მერე ნელა გადადგა რამდენიმე ნაბიჯი, თავი უკან გადააგდო და პირი დაალო...

* * *

მექანიკურ ძაღლს სახანძრო სადგურის ბნელ კუთხეში, ხმადაბლა მომუშუნე, სუსტად განათებულ, ოდნავ მომანზარე ბუნაგში ეძინა. ეძინა და არც ეძინა, ცოცხალიც იყო და არც იყო ცოცხალი. იგი ამ დილას მკრთალად ანათებდა. მთვარის შუქი დიდი ფანჯრიდან შედიოდა ბუნაგში და სხივები ოდნავ მთრთოლარე მხეცის თითბრის, სპილენძ-

ისა და ფოლადის ნაწილებზე ციალებდა. სხივები ციმციმ-
ებლენ უამრავ ლალისფერ შუშაზე, კაპილარებივით წვრილ,
მგრძნობიარე ნეილონის ბეწვებზე, ნესტოებში რომ უჩან-
და ამ ქმნილებას. იგი ოღნავ, სულ ოღნავ ირწეოდა თავის
რვა ფეხზე, ობობას ფეხებს რომ მიუგავდა, ოღონდაც თათე-
ბზე რეზინის ბალიშები ჰქონდა ამოკრული.

მონტეგი თითბრის ჭოკით ჩასრიალდა ძირს, გარეთ
გავიდა და ქალაქს გადახედა. ცას მთლიანად გადაეყარა
ღრუბლები. მონტეგმა სიგარეტს მოუკიდა, უკან დაბრუნდა,
დაიღუნა და ძაღლის ბუნაგში შეიხედა. ძაღლი მინდვრი-
დან დაბრუნებულ უმარმაზარ ფუტკარს მოგაგონებდათ,
ოღონდ მინდვრის ყვავილების თაფლი შხამიანი სიველუ-
რით, სიგიჟითა და საშინელებებით შეემაჯებინა. ძაღლი
სავსე იყო იმ ბლანტი ნექტრით და ახლა თითქოს ძილით
ცდილობდა მისი ბოროტი ძაღლის შენელებას.

– სალამი, – ჩაიწურწულა მონტეგმა, და, როგორც
ყოველთვის, მოჯადოებულებით მიაჩერდა ცოცხალსა და,
ამავე ღროს, უსულო მხეცს.

ღამდამობით, როცა მეხანძრეებს მოსწყინდებოდათ, –
და მათ ყოველდამე სწყინდებოდათ ხოლმე, – თითბრის
ჭოკს ჩამოჰყვებოდნენ, ძაღლის ყნოსვის სისტემას განსაზ-
ღვრულ კომბინაციაზე დააყენებლენ და სარდაფში ხან
ვირთხებს, ხან ქათმებსა და ხან კი იმ კატებს გაუშვებლენ,
რომლებსაც მაინც დახრჩობა ეწერათ. შემდეგ ერთმანეთს
ენაძლევებოდნენ, თუ რომელ კატას, ქათამსა თუ ვირთხას
დაიჭერდა პირველად ძაღლი.

თამაში სულ სამ წამში მთავრდებოდა. – ვირთხა, კატა
თუ ქათამი სარდაფის ნახევარსაც ვერ გაირბენდა, რომ
ძაღლი თავის რბილ თათებში მოიმწყვდევდა, ცხვირიდან
ფოლადის ოთხდიუმიან ნემსს გამოყოფდა და მსხვერპლს

მორფის ან პროკაინის მოზრდილ ღობას შეუშხაპუნებდა. ამის შემდეგ მსხვერპლს ნაგვის დასაწვავ ლუმელში აგლებდნენ და თამაშს აგრძელებდნენ.

ამ თამაშის დროს მონტეგი უმეგესად გედა სართულში რჩებოდა ხოლმე. ერთხელ, ამ ორი წლის წინათ, იგი ერთ-ერთ გამოცდილ მოთამაშეს დაენაძლევა, მთელი კვირის ხელფასი წააგო და მილდრედის საშინელი რისხვაც დაიმსახურა. ქალს სიბრაზით ვენები დაებერა და მთელი სხეული წითლად აუფორაჯდა. ამის შემდეგ მონტეგი ღამღამობით მუდამ სკამლოგინზე იწვა, პირით კელისკენ შებრუნებული, ქვევიდან ამოსულ ხარხარს, ვირთხების ბრჭყალების ფხაჭაფხუჭსა და თაგვების წრიპინს უსმენდა და ეჩვენებოდა, თითქოს ვიღაც ფრჩხილებით სწრაფად, სწრაფად კენკავდა როიალის სიმებს, სხვები კი ვიოლინოს აწრიპინებდნენ. შემდეგ უეცრად უსაზღვრო და მოუსვენარი სიჩუმე ჩამოვარდებოდა. ამ დროს ძალღი ერთი ნახტომით გამოვარდებოდა ბუნაგიდან, ისე გაიელვებდა, როგორც ფარვანა სინათლის შუქზე, მსხვერპლს იჭერდა და ნესგარს ურჭობდა. შემდეგ კი უკან, ბუნაგში, ბრუნდებოდა და ისე სწრაფად კვდებოდა, თითქოს ამომრთველი გადააგრიალეს და სინათლე ჩაქრაო.

მონტეგმა ცხვირზე შეახო ძალღს ხელი.

ძალღმა ღრენა დაიწყო.

მონტეგი უკან გადახტა.

ძალღი ნახევრად წამოიმართა ფეხზე, მონტეგს ნეონის მომწვანო-მოლურჯო ნაპერწკლები მიაყარა უეცრად გაცოცხლებული თვალების გუგებიდან და კვლავ დაუღრინა – ეს უჩვეულო ღრენა ელექტრონის სისინის, რაღაც ტკაცუნისა და ლითონისეული ღრჭიალისგან შედგებოდა. თითქოს ძველი, დაქანებული მექანიზმი ამუშავდაო.

– არა, არა, მეგობარო, – თქვა შეშინებულმა მონტეგმა. მან დაინახა, რომ ძაღლმა ერთ ღუიძზე გამოყო ვერცხლის ნემსი, მერე უკან შესწია, კიდეც გამოყო და კვლავ დამალა. ღრენა სადღაც მხეცის მუცლიდან ისმოდა და მონტეგის წინააღმდეგ იყო მიმართული.

მონტეგმა უკან დაიხია. ძაღლმა ბუნაგის ზღურბლს გადმოაბიჯა. მონტეგმა ცალი ხელი სგაცა თითბრის ჭოკს. ჭოკი უხმოდ ასრიალდა ზევით და მონტეგიც აიყოლა. მან ჭოკს ხელი აუშვა და ზედა სართულის სუსტად განათებულ იაგაკბე ჩამოხტა. ერთიანად კანკალებდა. სახეზე მწვანე ფერი დასდებოდა. ძაღლი ქვედა სართულში მოკალათდა, უცნაური, ობობას მსგავსი ფეხები მოკეცა და კვლავ თავისთვის ამუშუნდა. ახლა მის მრავალწახნაგოვან თვალებში სიმშვიდეს დაესადგურებინა.

მონტეგმა ცოცხა ხანს ლუკთან შეიცადა. უნდოდა, გული საგულეს ჩასდგომოდა. მის უკან, კუთხეში ოთხი კაცი მისჯდომოდა მწვანეაბაჟურიანი ნათურით განათებულ ბანქოს სათამაშო მაგიდას. მათ ერთი კი ახედეს მონტეგს, მაგრამ არაფერი უკითხავთ. მხოლოდ ერთ-ერთმა მათგანმა მიაქცია ბოლოს ყურადღება და გადმოსძახა, რა მოგივიდაო. ამ კაცს კაპიგნის ქული ეხურა და წვრილ თითებში ბანქო ეჭირა. ქულზე ფენიქსი ჰქონდა გამოსახული.

– იმას არ მოვწონვარ, – უპასუხა მონტეგმა.

– ვის, ძაღლს? – კაპიგანი გაფაციცებით ჩასცქეროდა თავის ბანქოს, – ნუ სულელობ. მას არც სიყვარული შეუძლია და არც სიძულვილი. იგი მხოლოდ დავალებას ასრულებს. ეს ბალისტიკურ ამოცანას წააგავს. ჩვენ ვაძლევთ გრაეექტორიას და ისიც მიჰყვება, პოულობს მიზანს, უკან ბრუნდება და თავისით ითიშება. იგი მხოლოდ სპილენძის მავთულების, აკუმულატორებისა და ელექტროენერჯის

ნაკრებია.

მონტეგმა ძლივს გადაყლაპა ნერწყვი და ჰკითხა:

– ხომ შეიძლება მისი გამომთვლელი მექანიზმი ნებისმიერ კომბინაციაზე დავაყენოთ – ამდენი და ამდენი ამინომჟავა, ამდენი გოგირდი, ამდენი ცხიმი, ამდენი ტუტე... ხომ შეიძლება?

– მაგას რაღა კითხვა უნდა!

– ყოველი ჩვენგანის სისხლის ქიმიური შედგენილობა და პროცენტული თანაფარდობა შეგანილია მთავარ კარგოთეკაში, რომელიც იქ, ქვევით ინახება. განა ძნელია, რომ ვინმემ ძაღლის მეხსიერება ნაწილობრივ ააწყოს ჩემს სისხლზე. მარტო ამინომჟავაზე, მაგალითად? ეს საკმარისია იმის ასახსნელად, თუ რაგომ მომექცა წელან ძაღლი ასე. იგი ხომ ჩემკენ გამოექანა!..

– სისულელეა, – თქვა კაპიტანმა.

– გაღიზიანებულია, მაგრამ მთლად გაცეცხლებული არ არის. ვილაცამ ასე ააწყო მისი „მეხსიერება“, რომ მიახლოებისას მხოლოდ იღრინოს.

– ვის რად უნდოდა ამის გაკეთება? – ჰკითხა კაპიტანმა, – აქ ხომ არავინ გმგრობს, გაი?

– რა ვიცი, არავინ მეგულება.

– ხვალ ჩვენი მექანიკოსები შეამოწმებენ ძაღლს.

– განა პირველად მექცევა ასე. წინა თვეში ორჯერ შემომიგია.

– ყველაფერს მოვაწესრიგებთ, ნუ წუხხარ.

მაგრამ მონტეგმა ფეხი არ მოიცვალა ადგილიდან. იგი კონდიციონერის ცხაურსა და მის უკან დამალულ ნივთზე ფიქრობდა: „იქნებ სახანძრო სადგურში ვინმემ რაიმე გაიგო იმ კონდიციონერზე და ძაღლს უამბო“...

კაპიტანი მეორე მხრიდან მიაღვა ლუკს და მონტეგს

ისე მიაჩერდა, თითქოს რაღაცას ეკითხებო.

– მე ახლა იმის გაგებას ვცდილობდი, თუ რაზე ფიქრობს ძალი ღამღამობით. ნუთუ მართლა ცოცხლდება, როცა ჩვენკენ მოდის? რა საშინელებაა! – თქვა მონგეგმა.

– იგი მხოლოდ იმას ფიქრობს, რასაც ჩვენ ჩავუდებთ თავში.

– რა საწყენია! – ხმადაბლა ჩაილაპარაკა მონგეგმა, – ჩვენ მხოლოდ გემის ალებას, დადევნებასა და მოკვლას ვასწავლით. სამარცხვინოა, რომ მეგის სწავლება არ შეგვიძლია.

ბიგიმ ჩაიფრუგუნა:

– რას ბოღავ! იგი ყველაფერზე უკეთესია, რაც კი კაცობრიობას შეუქმნია. ის ხომ შესანიშნავი თოფია, რომელსაც შეუძლია თვითონვე მოძებნოს მიზანი და ყოველთვის აუცდენლად გახვრიტოს შუაში.

– სწორედ ამიტომ არ მინდა მისი მორიგი მსხვერპლი გავხდე, – ჩაიბუგბუგა მონგეგმა.

– რატომ? რაიმე დანაშაული ჩაიდინეთ?

მონგეგმა სწრაფი მზერა ესროლა კაპიტანს. ბიგი თვალმოუშორებლად მისჩერებოდა მას, მერე ბაგე გახსნა და თითქმის უხმოდ ახარხარდა.

* * *

გავიდა ერთი დღე, ორი, სამი, ოთხი, ხუთი, ექვსი, შვიდი. ყოველთვის, როცა კი მონგეგი სახლიდან გამოდიოდა, კლარისაც იქვე მახლობლად იყო. ერთხელ დაინახა, რომ ქალიშვილი კაკლის ნერგს არხევდა. ერთხელ მდელით იჯდა და ლურჯ სვიტერს ქსოვდა. სამჯერ თუ ოთხჯერ თავისი ბინის მღურბლთან ხან შემოდგომის ყვავილების თაიგული იპოვა, ხან პაგარა ქალაქში გამოხვეული წაბ-

ლი, ხან ერთმანეთზე დაწყობილი შემოდგომის ფოთლები. ფოთლები ფაქიზად დაელაგებინათ თეთრ ქალაღზე და ქინძისთავით მიეკრათ კარზე. კლარისა ყოველდღე აცილებდა მას კუთხემდე. ერთი დღე წვიმიანი იყო, მეორე – მოწმენდილი. მესამე დღეს საშინელი ქარი ქროდა, შემდეგ კვლავ წყნარი, თბილი დღე დადგა. წყნარ დღეს ისეთი ხვატიანი დღე მოჰყვა, თითქოს ბაფხული მობრუნდაო და კლარისას სახებზე მზე მოეკიდა.

– რატომ მგონია, რომ ძალიან დიდი ხანია გიცნობთ? – ჰკითხა ერთ დღეს მონგეგმა კლარისას, როცა მეგროს შესასვლელთან მივიდნენ.

– იმიტომ, რომ მომწონხართ, – განუმარტა კლარისამ, – და იმიტომ, რომ არაფერს მოველი თქვენგან, და კიდევ იმიტომ, რომ ერთმანეთისა გვესმის.

– თქვენთან ძალიან მოხუცად ვგრძნობ თავს, თითქოს შვილს ველაპარაკები.

– ახლა მითხარით, თუ ასე ძალიან გიყვართ ბავშვები, რატომ არ გყავთ ერთი ჩემნაირი ქალიშვილი?

– არ ვიცი...

– მაინც, მაინც!

– მე მინდოდა მეთქვა... – მონგეგი გაჩუმდა და თავი გადაიქნია, – იცით, ჩემი ცოლი... მას... მას არასოდეს მონდომებია ბავშვი.

ქალიშვილს სახებზე შეაცივდა ღიმილი.

– მაპატიეთ, – შეწუხდა იგი, – მე მართლა მეგონა, რომ დამცინოდით. რა სულელი ვარ!

– არა, არა. კარგია რომ მკითხეთ. რამდენი ხანია, არავის უკითხავს. ვის რაში ვენაღვლები. კარგია, რომ დაინგერესდით.

– მოდი, სხვა რამეზე ვილაპარაკოთ. იცით, როგორი სუნი

აქვს გამხმარ ფოთლებს? ვანა დარიჩინის სურნელს არ გრძნობთ? აი, ნახეთ.

– კი, როგორ არა, ცოცხალი მართლა დარიჩინის სუნი ჰქონია.

კლარისამ თავისი სხვიანი, მუქი თვალები მიანათა: – „თქვენ ყველაფერი გაოცებთ“.

– იმიტომ, რომ ადრე დრო არ მქონდა...

– დააკვირდით სარეკლამო დაფებს, მე რომ გეუბნებოდით?

– მგონი კი, – გაიცინა მონტეგმა.

– ახლა წინანდელზე ბევრად უკეთესად იცინით.

– მართლა?

– კი, უფრო თავისუფლად იცინით.

მონტეგმა შვება და სიხარული იგრძნო.

– სკოლაში რატომ არ ხართ? მე ვხედავ, რომ მთელი დღეები აქეთ-იქით დასეირნობთ.

– სკოლაში მაინცდამაინც არ მისაკლისებენ, – უპასუხა კლარისამ, – მეუბნებიან, უკარება ხარო. რა საოცარია! მე ხომ ძალიან ამხანაგური ვარ. ყველაფერი იმაზეა დამოკიდებული, თუ როგორ გესმის ეს სიტყვა. ასე არ არის? მე მგონი, აი მე და თქვენ რომ ვსაუბრობთ ახლა, სწორედ ამას ჰქვია ამხანაგურობა, – ქალიშვილმა ხელში შეათამაშა წაბლის ორიოდე ნაყოფი, რომლებიც წინა ებოში იპოვა ხის ძირას, – ან როცა იმაზე ვსაუბრები ვინმეს, თუ რა უჩვეულოდ არის მოწყობილი ეს ქვეყანა. ხალხში გრიალი კარგია, მაგრამ, არა მგონია, ამხანაგობა იმას ერქვას, რომ ხალხს თავი მოუყარო ერთად და მერე ხმა არ ამოაღებინო. ასე არ არის? ერთი საათი გელევიზიის გაკვეთილი, მერე კალათბურთის, ბეისბოლის ან სირბილის გაკვეთილი, მერე ისტორიისა – წიგნიდან რაღაც უნდა გა-

დავიწეროთ, მერე ხაგვა – სურათის ასლი უნდა გადმოვიღოთ. მერე ისევ სპორტი. იცით, ჩვენ არასოდეს ვაძლევთ შეკითხვებს მასწავლებელს. ყოველ შემთხვევაში, ჩვენი უმეტესობა ვსხედვართ და სასწავლო ფილმს ვუყურებთ. ჩემი აზრით, აქ არავითარ მეგობრობაზე არ შეიძლება ლაპარაკი. წარმოიდგინეთ, რომ უამრავი ღარიდან ძაბრში ასხამენ წყალს. წყალი ტყუილუბრალოდ იღვრება და თანაც გუუბნებიან, – ღვინოაო. ისე გვაცლიან ქანცს, რომ დღის ბოლოს შინ დაბრუნებულებმა ან მაშინვე ძილს უნდა მივცეთ თავი, ან გასართობ პარკში წავიდეთ და იქ მოსეირნეებს ავურიოთ, მინები ჩავამსხვრიოთ მინების ჩასამსხვრევ პავილიონში, ან კიდევ დიდი ფოლადის ბურთით ავარიები მოვახდინოთ მანქანების საავარიო პავილიონში. ანდა ჩავსხდეთ მანქანებში, ქუჩა-ქუჩა ვიქროლოთ და ერთმანეთს შევეჯიბროთ – ვინ უფრო ახლოს ჩაუვლის ლამპიონის ბოდს ან სხვა მანქანას. მგონი მართლა ისეთი ვარ, როგორიც იმათ ვგონივარ. არც ერთი მეგობარი არ მყავს. ალბათ, ამითაც მტკიცდება, რომ არანორმალური ვარ. ყველა ჩემი ნაცნობი კი ველურივით ღრიალებს, ცეკვავს და ჩხუბობს. არ შეგიძინევიათ, თანდათან როგორ ცუდად ექცევა ხალხი ერთმანეთს?

– ასე პაგარა ხართ და მთლად მოხუცივით მსჯელობთ!..

– ხანდახან მართლა ღრმად მოხუცი მგონია თავი. ჩემი თანატოლების მეშინია. მათ ლამის დახოცონ ერთმანეთი, ხოცავენ კიდევ... ნუთუ ყოველთვის ასე იყო? ბიძაჩემი ამბობს – არაო. მარგო შარშან ჩემი ექვსი ამხანაგი მოკლეს რევოლვერით, ათი – მანქანამ გაჭყლიტა. მე მეშინია ჩემი ამხანაგებისა და იმათ ვძულვარ იმიტომ, რომ მეშინია. ბიძაჩემმა თქვა, პაპაჩემი მოესწრო იმ ღროს, როცა ბავშვები ერთმანეთს არ ხოცავდნენო. მაგრამ ეს ძალიან დიდი

ხნის წინ ყოფილა. მაშინ ყველაფერი სხვანაირად იყო მოწყობილი. ბიძაჩემი ამბობს, მაშინ ხალხს პასუხისმგებლობის გრძნობა ჰქონდაო. იცით, მე მაქვს ეს გრძნობა, იმიტომ, რომ აღრე, როცა საჭირო იყო, კარგა მაგრად მტყუპავდნენ ხოლმე. მე თვითონ დავდივარ საყიდლებზე და შინაც სულ მე ვაკეთებ ყველაფერს, თანაც ხელით. მაგრამ ყველაზე უფრო ადამიანებზე დაკვირვება მიყვარს. ხან მთელ დღეს არ ამოვდივარ მეგროდან, ხალხს ვუშმერ, ვუსმენ. მინდა გავიგო, ვინ არიან, რა უნდათ, საით მიდიან. ხან „გართობის პარკში“ მივდივარ და შუადღისას რეაქტიული ავტომობილით ვუვლი ქალაქს ირგვლივ. პოლიცია ზედაც არ გიყურებს, თუ მანქანა დაზღვეულია. თუკი ათიათასიანი დაზღვევა გაქვს, ყველაფერი რიგზეა. ხან, მეგროში რომ ვარ, ან გაზიანი წყლის ჯიხურთან, ჩუმაღ მივაყურადებ ხოლმე უცნობების ლაპარაკს და იცით რა ხდება?

– რა?

– ხალხი არაფერზე არ ლაპარაკობს!

– რას ამბობთ? შეუძლებელია!

– არა, არა, სულ არაფერზე. ისინი სხვადასხვანაირ მანქანებს, განსაცმელს ან საცურაო აუზებს ასახელებენ და მერე დააყოლებენ: „რა შესანიშნავია!“ ამასთან, ყველანი ერთნაირად ლაპარაკობენ. არავენ იტყვის რაიმეს განსხვავებულს. კაფეშიც, მეტწილად „ანეკლოტების ყუთი“ უჭირავთ ხელში და სულ ერთსა და იმავე ანეკლოტებს ისმენენ. ან კიდევ მუსიკალურ კედლებს რთავენ და უშმერენ, როგორ ადის და ჩადის ზევით-ქვევით ათასფერი თარგი. მაგრამ ეს ხომ მხოლოდ ფერებია და მათ არავითარი შინაარსი არა აქვთ. მუშეუშებშიც... თქვენ ხომ ყოფილხართ? მუშეუშებშიც ყველაფერი აბსტრაქტულია. ახლა იქ ყველაფერი ასეთია. ბიძაჩემმა თქვა, წინათ ასე არ იყო.

დიდი ხნის წინათ სურათები რაღაცას მოუთხრობდნენ მნახველებს, ხანდახან კი ზედ აღამიანებიც ეხატა.

– ბიძაჩემმა ეს თქვა, ბიძაჩემმა ის თქვა, თქვენი ბიძია, როგორც ეტყობა, შესანიშნავი აღამიანია.

– დიახ, ნამდვილად! ახლა კი ჩემი წასვლის დროცაა. კარგად იყავით, მისტერ მონტეგ!

– ნახვამდის.

– ნახვამდის.

* * *

გავიდა ერთი, ორი... ექვსი, შვიდი დღე. სახანძრო სადგური:

– მონტეგ, თქვე ჩიტივით დაფრინავთ ამ ჭოკით.

კიდევ სამი დღე:

– მონტეგ, უკანა კარიდან მოხვედით? კიდევ ძაღლს უფროსხით?

– არა, არა!

მეოთხე დღე:

– მონტეგ, რა უცნაური ამბავია. ამ დილას გავიგე. ერთ-მა სიგლელმა მეხანძრემ განგებ მომართა მექანიკური ძაღლი თავის ქიმიურ კომპლექსზე და მერე ბუნაგიდან გამოუშვა. აი როგორი სახის თვითმკვლევლობაც არსებობს!

მეხუთე, მეექვსე, მეშვიდე დღე.

კლარისა გაქრა!

მონტეგი ჯერ ვერც კი მიხვდა, რატომ იყო ეს სადამო ასეთი, მერე კი იგრძნო, რომ იქაურობას კლარისა აკლდა. მინდორზე, ხეებზე, ქუჩებში – ყველგან სიცარიელე სუფევდა და ჯერ კიდევ მანამ, ვიდრე მიხვდებოდა, რას ისაკლისებდა, ვიდრე მეგროს სადგურთან მივიდოდა და ძებნას დაუწყებდა, იგრძნო, რომ გული დაუძიმდა. რაღაც მოხდა, რაღაცა

ჩვევა დაირღვა, რალაც მარტივი ჩვევა, რომელიც, მართალია, სულ რამდენიმე დღის წინ შეითვისა, მაგრამ მაინც... იგი ლამის უკან დაბრუნდა – უნდოდა კვლავ გაეელო იგივე გზა – იქნებ გამოჩნდესო. დარწმუნებული იყო – უკან რომ გავბრუნდე და მერე ისევ მეტროსთან მოვიდე, ყოველივე ძველებურად იქნებაო, მაგრამ უკვე გვიანი იყო. მერე მაგარებელიც მოვიდა და მთელი გეგმა ჩაუშალა.

* * *

ბანქოს ფარფაგი, ხელების ქნევა, ღაწვების კანკალი, ჟამსამომის დუღუნი სახანძრო სადგურის ჭერში: ...პირველი საათი და ოცდათხუთმეტი, ხუთშაბათი, დილა, ნოემბრის ოთხი... პირველი საათი და ოცდათექვსმეტი... ლამის პირველი საათი და ოცდაჩვიდმეტი... თვალდახუჭულ მონტეგეს ესმოდა, როგორ აცყაპუნებდნენ გაზინთულ მაგიდაზე ბანქოს, ესმოდა სხვა ხმებიც. თვალეები დახუჭა, წამით მაინც გამოვეთიშო გარე სამყაროსო, მაგრამ ამან არ უშველა. იგი მაინც ცხადად ხედავდა გაკაშკაშებულ, მღუმარე სახანძრო სადგურს, გაკრიალებული თითბრის ათინათს, ფულების ციმციმს, ოქროსა და ვერცხლის მონეტების ციმციმს. მის პირდაპირ მჯდომი ხალხი ხვნეშით ათვალაიერებდა თავის ქალაღს და რაღაცას ელოდებოდა. პირველი საათი და ორმოცდახუთი წუთი... ხმოვანი საათი თითქოს მისგინოდა ამ ცივი წლის, ცივი დილის ცივ საათებსა და წუთებს.

– რა დაგემართათ, მონტეგე?

მონტეგემა თვალი გაახილა.

საღვანისგან რადიოს ბუზუნის ისმოდა: „ომი ყოველ წუთს შეიძლება გამოცხადდეს. ჩვენი ქვეყანა მზად არის, დაიცვას თავი“...

სახანძრო სადგურმა ბანზარი დაიწყო – რეაქტიულ

ბომბლამშენთა გუნდმა სტვენით გადაკვეთა განთიადის პირქუში ზეცა.

მონტეგმა თვალები დაახამხამა. ბიგი ისე მისჩერებოდა, თითქოს მონტეგი მუბეუმში გამოდგმული ქანდაკება ყოფილიყო. ბიგის ყოველ წამს შეუძლია წამოდგეს, გარშემო შემოუაროს, ხელით მოსინჯოს მისი დანაშაული და თავისი ეჭვების დასაბუთებას შეეცადოს. დანაშაული? რა დანაშაული აქვს მას?

– თქვენი ჩამოსვლაა, მონტეგ.

მონტეგი უმზერდა ამ ხალხს, რომელთაც სახე შავად გარუჯოდათ ათასობით ნამღვილი და ათიათასობით წარმოდგენილი ხანძრისგან. ხელობას დადი დაესვა მათთვის: დაწვები წითლად შეეღება და თვალეში სიცხე ჩაებუღებინა. ისინი თვალდაუხამხამებლად უმზერდნენ თავიანთი პლაგინის სანთებულებების ალს და შავ ჩიბუხებს აბოლებდნენ. ნახშირივით შავი თმა და წარბები ჰქონდათ და მოლურჯო ლოყები; სუფთად გაპარსული, მაგრამ თითქოს ნაცრიანი. ეს მათი მემკვიდრეობითი ხელობის კვალი იყო. მონტეგი შეკრთა და პირი ღია დარჩა. განა ვინმეს უნახავს მეხანძრე, რომელსაც შავი თმა, შავი წარბები, ალმურიანი სახე და ფოლადივით მოლურჯო, გაპარსული და ამავე დროს თითქოს გაუპარსავი სახე არ ჰქონოდა? ეს ხალხი თითქოს მისი ორეულები იყვნენ! ნუთუ სახანძრო რაზმეში ხალხს მხოლოდ ნიჭის მიხედვით კი არა, გარეგნობითაც არჩევდნენ? სახეზე ნიადაგ ჭვარგლისა და ფერფლის ფერი ეღოთ, ჩიბუხიდან მუდამ ნამწვის სუნი ამოსდიოდათ. აი, ახლაც, ფეხზე დგება თამბაქოს ბოლის სქელი ღრუბლებით გარშემორტყმული კაპიგანი ბიგი და თამბაქოს ახალ შეკვრას ხსნის. ცელოფნის სახვევი ისე ტკაცუნობს, თითქოს ალი ნაპერწკლებს ისვრისო.

მონგეგმა თავის ქალაღღს ღახეღა:

– მე... მე ფიქრებში წაველი. წინა კვირის ხანძარზე ვფიქრობღი. ის კაცი გამახსენღა, ბიბლიოთეკა რომ მოვეუ-
წესრიგეთ. ნეგავი რა ღემართა?

– ბღავიღ-ბღავიღით წავიყვანეს საგიჟეთში.

– შეშღიღი რომ არ იყო?

ბიგიმ მშვიღღად აჭრა ბანქო ღა უპასუხა:

– ყვეღა, ვინც კი ფიქრობს, რომ შეიღღება მთავრობისა
ღა ჩვენი მოგყუება, შეშღიღიღა.

– მე შევეცაღე წარმომეღღინა, რას გრძნობს კაცი
ამისთანა ღროს. ჩვენი სახლები ღა წიგნები რომ ღაწვან,
მაგაღიღაღ...

– ჩვენ წიგნები არ გვაქვს!

– არა, რომ გვექონღეს.

– იქნებ თქვენ გაქვთ? – თვალები მოჭუგა ბიგიმ.

– არა, – იუარა მონგეგმა, მოთამაშეებს მზერა აარიღა
ღა კეღელს მიახერღა, საღაც საბეჭღ მანქანებზე გაღაბე-
ჭღიღი მიღიონი აკრძაღული წიგნის სიღ ეკიღა. წიგნების
სათაურები ცეცხღის აღში ცეკვავღღენ ხოღმე, როცა მონ-
გეგი ნაჯახიღა ღა ნავთის შღანგით ამხობღა ღა წვავღა
ქამთასღის შენობას.

– არა, – გაიღეორღ მონგეგმა გულში ღა სახებზე მაშინვე
ცივმა ნიღვმა ღაუბერღ. თიღქოს თავისი კონღიციონერის
ცხაურთღნ იღგა ღა სახებზე ნაზღა, ნაზღა უნღნღავებღა ნიღვი.
მერე თიღქოს ამწვანებულ პარკში იჯღა ღა მოხუც, ძაღიღნ
მოხუც კაცთღნ საუბრობღა. ღა ამ პარკშიც გრიღი ნიღვი
ქროღა!

– ყოვეღთვის, ყოვეღთვის ასე იყო? – იკითხა მონგეგ-
მა ცოგღ ხნის ყოყმღნის შემეღეგ, – ეს სახანძრო საღგური,
ასეთი ხეღობღ? ოღესღაც, ღიღი ხნის წიღათ...

– ოლესლაც, დიდი ხნის წინათ!.. – გაიმეორა ბიტიმ, – აბა, მითხარით, ეგ რა გამოთქმაა?!

„სულელი ვარ, – გაუელვა მონტეგეს გონებაში, – ასე ხომ თავს გავთქვამ“.

ბოლო ხანძრის დროს მონტეგემა თვალი გადაჰკრა ბლაპრების წიგნის პირველ სტრიქონს: – მე მინდოდა მეთქვა „წინათ“, როცა სახლები ჯერ კიდევ არ იყო ცეცხლგამძლე.

უსვებ მონტეგეს მოეჩვენა, რომ ეს ფრაზა ვიდაც ახალგაზრდული ხმის პაგრონმა წარმოთქვა. პირი მონტეგემა გაალო, ოღონდ კლარისა მაკლელანმა წარმოთქვა:

– განა მეხანძრეები, წინათაც ხანძარს აჩალებდნენ? მე მგონი, პირიქით, აქრობდნენ ხოლმე.

– ერთი ამას უყურეთ! – წამოიძახეს სტოუმენმა და ბლექმა და ერთდროულად ამოიღეს ჯიბიდან წესდება, რომელიც ამერიკის შეერთებული შტატების სახანძრო რაზმების მოკლე ისტორიასაც შეიცავდა. მონტეგი კარგად იცნობდა ამ წიგნს. წიგნში ეწერა:

„დაარსებულია 1790 წელს, კოლონიებში გავრცელებული ინგლისის გავლენით დაწერილი ლიგერატურის დასაწვავად. პირველი მეხანძრე – ბენჯამინ ფრანკლინი.

წესი 1. განგაშის სიგნალის გაგონებისთანავე მიაშურე შემთხვევის ადგილს.

წესი 2. სწრაფად გააჩაღე ხანძარი.

წესი 3. დაწვი ყველაფერი.

წესი 4. მაშინვე დაბრუნდი სახანძრო სადგურში.

წესი 5. იყავი მზად მომდევნო განგაშისთვის“.

ყველანი მონტეგეს მისჩერებოდნენ, მაგრამ იგი არც განძრეულა.

გაისმა განგაშის სიგნალი!

ჭერში ჩამოკიდებულმა ბარმა ორასჯერ დარეკა. თვალის დახამხამებაში ოთხივე სკამი დაცარიელდა. ბანქო თოვლის ფანტელებივით ფარფაგით მოეფინა იაგაკს. თითბრის ჭოკმა თრთოლა დაიწყო. ხალხი გაქრა.

მონტეგი აღგილიდან არ დაძრულა. ქვევით ნარინჯისფერმა დრაკონმა დაიფრუგუნა: იგი სიცოცხლეს უბრუნდებოდა. მონტეგი სკამიდან ადგა და ჭოკს სიმმარეულივით ჩაჰყვა დაბლა.

ბუნაგში მწოლიარე მექანიკური ძაღლი შეფართხალდა და თვალები მწვანედ დააკვესა.

– მონტეგ, მუბარადი დაგავიწყდათ!

მონტეგმა კელლიდან ჩამოგლიჯა თავისი მუბარადი, სირბილით მიიჭრა მანქანასთან, ზედ შეხტა და მანქანაც ადგილს მოსწყდა. ღამის ნიაგმა იქაურობას სირენის ღრიალი და ლითონის ყურისწამლები გრუხუნი მოჰფინა.

* * *

ეს სამსართულიანი, ბათქაშდახეთქილი სახლი ქალაქის ერთ-ერთ ძველ უბანში იდგა და, სხვა რომ არაფერი ვთქვათ, ერთი საუკუნისა მაინც იქნებოდა. ოღონდ ეგ იყო, მრავალი წლის წინათ სხვა სახლებივით თხელი, ცეცხლგამძლე პლასტმასის გარსით დაეფარათ და ალბათ მხოლოდ ამის წყალობა იყო, რომ სახლი ჯერ კიდევ იდგა ფეხზე.

– მოვედით!..

მოგორმა ამოიხვნეშა და დადუმდა. ბიგი, სტოუმენი და ბლეკი სახლისკენ გაიქცნენ, ისინი ძალიან მახინჯები და გაბერილები ჩანდნენ თავიანთ სქელ, ცეცხლგამძლე ლაბალებში. მონტეგიც ფეხდაფეხ მიჰყვა მათ.

მეხანძრეებმა კარი შეგლიჯეს, ვიღაც ქალს ეცნენ და გააკავეს, თუმცა იგი არც გაქცევას ცდილობდა და არც გა-

პარვას, მხოლოდ იდგა, აქეთ-იქით ირწეოდა და ისე მიმტერებოდა კედელს, თითქოს თავში რაიმე მძიმე საგანი ჩაარტყეს და გააბრუნესო. ქალი ენას ასავსავებდა, თვალეზზე ეგყობოდა, რომ რაღაცის გახსენებას ცდილობდა. ბოლოს გაიხსენა და კვლავ აამოძრავა ენა:

„გამხნევდით, მოძღვარო რიდლი! დღეს ღვთის შეწევნით ისეთ კელაპტარს დავანთებთ ინგლისში, რომ, მწამს, არასოდეს ჩაქრება იგი!“

– კმარა, – შეაწყვეტინა ბიგიმ, – სად არის?

ბიგიმ წარმოუდგენელი გულგრილობით გააწნა ქალს სახეში სილა და კითხვა გაუმეორა. ქალმა მხოლოდ ახლა შეხედა ბიგის და უპასუხა:

– თქვენ იცით, სადაც არის! რომ არ იცოდეთ, ახლა აქ არ იქნებოდით.

სტოუმენმა გელეფონოგრამა გაუწოდა.

„არის საფუძველი, ეჭვი მივიგანოთ ელმ სიგის № 11 სახლის სხვენზე. ე. ბ.“

– ეს მისის ბლეკი იქნება, ჩემი მეზობელი, – თქვა ქალმა, როცა ინიციალებს დახედა.

– ძალიან კარგი. აბა, ბიჭებო, საქმეს შევუდგეთ!

მეხანძრეები ვერცხლისფრად ბრწყინავი ნაჯახების ქნევით აცვივდნენ ჩაბნელებულ კიბეზე და რამდენიმე, სულაც ღია კარი შეგლიჯეს. ისინი ერთმანეთს ეჯახებოდნენ და ცელქი ბავშვებივით გაჰკიოდნენ – ჰე! ჰეე!

მონტეგს, რომელიც ცახცახით მიჰყვებოდა მაღლა ხვეულ კიბეს, წიგნების ნიაღვარი დააგყდა თავს. რა ცუდია! ადრე ყველაფერი უმტკივნეულოდ ჩაივლიდა ხოლმე, ადრე ჯერ პოლიციელები მიდიოდნენ, მსხვერპლს წებოვანი ბაფთით აუკრავდნენ პირს, შებოჭავდნენ, ბრჭყვიალა, ხოჭოსავით შავ მანქანაში ჩააგდებდნენ და სადღაც გააქროლებდნენ. ასე

რომ, მეხანძრეებს უკვე ცარიელი სახლი ხვდებოდათ. ისინი არავის ერჩოდნენ, ნივთების გარდა! ნივთები კი არაფერს გრძნობენ. მათ არაფერი ეგკინებათ, არ იკივლებენ, არ იგირებენ (ამ ქალისგან კი ორივეა მოსალოდნელი). მერე, როცა ყველაფერს მორჩები, სინდისიც არ დაგიწყებს ქენჯნას. მეხანძრეები მხოლოდ ასუფთავებდნენ იქაურობას. ჩვეულებრივი წმენდაა, დამლაგებლის სამუშაო! ყველაფერი თავის ადგილას უნდა იყოს: აბა, ჩქარა, ნავთი! აბა, ასანთი ვის აქვს? ახლა კი, ამალამ, ვილაცამ შეცდომა დაუშვა. ამ ქალმა მთელი რიგული დაარღვევინა მათ. მამაკაცები ბედმეგად ხმაურობდნენ, იცინოდნენ და ხუმრობდნენ, რათა როგორმე დაერღვიათ ქალის მღუმარება, რომელშიც საშინელი ბრალდება იმალებოდა. ქალი იქ, ქვევით რომ დარჩა, ცარიელ ოთახებს აღშფოთებული გოდებით ავსებდა, ბრალდებისა და განკიცხვის მგვერს აფრქვევდა და ეს მგვერი იყო, მეხანძრეებს რომ ახრჩობდა. არა, ასე არ შეიძლება, წესი არ არის! მონგეგი უცებ საშინლად გაბრაზდა. „არა, ეს ქალი აქ არ უნდა იყოს, ეგლა გვაკლია!“

წიგნები აცვიოდა მხრებზე, მკლავებზე, სახებზე. წიგნები უშიშრად, შინაური მგრელებით ასხდებოდნენ ხელებზე და თან ფრთებს აფარფაგებდნენ. აი სუსტ, მოციმციმე სინათლეზე თოვლივით ქათქათა ფრთასავით აფარფაგდა სიგყვებით მოქარგული ფურცელი. მონგეგი ჩქარობდა საქმის დასრულებას, მაგრამ ფურცელს მაინც გადაჰკრა თვალი და ამოკითხულმა სგრიქონმა თითქოს სამართებლით დაუსერა გონება. ეს სგრიქონი სამუდამოდ დაამახსოვრდა: „დრომაც ჩათვლიმა შუადღის მზებზე“. მან წიგნი დააგდო, მაგრამ მაშინვე მეორე ჩაუვარდა მკლავებში.

– მონგეგ, აქ ამოდი!

მონგეგმა უნებლიეთ ჩაბლუჯა წიგნი და უგონოდ, გიჟურად,

გაუცნობიერებელი სიყვარულით მიიხუტა მკერდზე. მეხანძრეები იქ, ბევით, ქურნალების გროვას მისდგომოდნენ და მგვრით ავსებდნენ იქაურობას. ქურნალები თოფნაკრავი ფრინველებივით მოფარფაგებდნენ ძირს, ქალი კი პაგარა გოგონასავით იდგა ამ შემუსვრილ ფრინველებში.

მონტეგს არაფერი ჩაუდენია – მისი ხელი იყო ყველაფრის მოქმედი; ხელს თავისი გონება, სინდისი და ცნობის-მოყვარეობა გასჩენოდა თითოეულ აკანკალებულ თითში და ქურდად ქცეულიყო. ხელმა ილღიაში ამოუღო მონტეგს წიგნი, მაგრად მიაკრა ოფლიან სხეულს და ისე სწრაფად და მარჯვედ ამოძვრა ბევით, თითქოს ილუმიონისგის ხელიაო. „აი, ნახეთ! მე უცოდველი ვარ! შემხედეთ!“

მონტეგი თრთოლვით მიაჩერდა თავის ხელს. ხან შორს გასწია, თითქოს შორსმხედველი იყო, ხან ახლოს მიიგანა თვალებთან ბეცივით.

– მონტეგ!

მონტეგი შეკრთა და მიგრიალდა.

– მანდ ნუ დგახარ, იდიოტო!

წიგნები გროვად ეყარა, თითქოს ნაპირზე დასამარილებლად დაყრილი თევზებიანო. მეხანძრეები ზედ ახტებოდნენ, ფეხი უცურდებოდათ და ეცემოდნენ. მოოქრული სათაურები წამით გაიელვებდა, მერე წიგნი წაიქცეოდა და ელვარება ქრებოდა.

– ნავთი!

მეხანძრეებმა საქაჩავები აამუშავეს და ბურგზე მოკიდებული ავზებიდან, რომლებსაც 451 ეწერა, ცივი სითხე გადმოიღვარა. მათ ჯერ წიგნებს მოასხურეს ნავთი, მერე ოთახებს და კიბისკენ გაემურნენ. ნავთის ორთქლის სუნი აუტანელი გახდა და მონტეგიც ბარბაცით გაჰყვა ამხანაგებს.

– წამოდი! – უყვიროდნენ მეხანძრეები ქალს, – სწრაფად! ქალი მუხლმოყრილი იდგა წიგნებში, ეფერებოდა გყავისა და მუყაოს სველ ყდებს, ნაზად ეხებოდა თითებით ამოგვიფრულ და მოოქრულ სათაურებს და თან მონტეგს საყვედურით სავსე თვალებს არ აშორებდა.

– თქვენ ვერასოდეს გაეცნობით ჩემს წიგნებს, – თქვა ქალმა.

– კანონი იცით, – დაიწყო ბიგიმ, – რას ფიქრობთ? ამ წიგნებში გამოთქმული აზრები ერთმანეთს ეწინააღმდეგება. თქვენ აქ წლების განმავლობაში იყავით გამოკეცილი ნამდვილ ბაბილონის გოლოლში. ახლა მაინც გამოდით გარეთ. ამ წიგნებში ნახსენები ადამიანები ქვეყნად არასოდეს არსებობდნენ. წამოდით.

ქალმა თავი გააქნია.

– მთელი სახლი უნდა დაიწვას, – გააფრთხილა ბიგიმ. მეხანძრეები კარისკენ მიიწევდნენ. კართან რომ მივიდნენ, მონტეგს მოუხედეს. იგი კვლავ ქალთან იდგა.

– აქ ხომ არ დავგოვებთ? – აღშფოთებით წამოიძახა მან.

– თვითონ არ უნდა წამოსვლა...

– მაშინ ძალით წავიყვანოთ!

ბიგიმ მალა ასწია ხელში ჩაბლუჯული ფარანი.

– ჩვენ გვეჩქარება და გარდა ამისა, ეს ფანაგიკოსები ყოველთვის თვითმკვლელობას ამჯობინებენ. ეს ხომ ცნობილი ამბავია.

მონტეგმა იდაყვში წაავლო ქალს ხელი.

– ნუთუ არ წამოხვალთ ჩემთან ერთად?

– არა, მაგრამ თქვენი კი მაღლობელი ვარ.

– მე ათამდე ვითვლი, – თქვა ბიგიმ, – ერთი, ორი...

– წამობრძანდით, – კვლავ სთხოვა მონტეგმა.

– გააგრძელეთ, – თქვა ქალმა.

– სამი, ოთხი...

– წავიდეთ, – მონტეგმა თავისკენ მიიზიდა ქალი.

– მე აქ დარჩენა მინდა!

– ხუთი, ექვსი...

– შეგიძლიათ აღარ გააგრძელოთ თვლა, – წაიხურჩულა ქალმა და ნელ-ნელა გაშალა მოკუმშული თითები. ხელისგულზე მას რაღაც წვრილი და გრძელი ნივთი ელო.

ეს ჩვეულებრივი ასანთის ღერი იყო!

ასანთის დანახვისთანავე მეხანძრეები კარს ეცნენ და კიბებზე დაეშვნენ. მხოლოდ კაპიტანმა ბიგიმ არ გაიგება იხტიბარი და ნელ-ნელა დაიხია კარისკენ. დაჟღაჟა სახე ისე უპრიალეზდა, თითქოს ათასობით ხანძარსა და ღამღამობით აგეხილ ორომგრიალს ირეკლავსო.

„ღმერთო, – გაიფიქრა, მონტეგმა, – მართლაც რომ ასეა. განგაში ხომ ყოველთვის ღამე აგყდება ხოლმე. დღისით არასოდეს ყოფილა. ვითომ იმიტომ, რომ ხანძარი ღამით უკეთესი შესახედავია? დიახ, ხანძარი ღამე ღამაბ სპექტაკლს წააგავს!“

კარში გახილულ ბიგის შიშმა გადაჰკრა ალაპლაპებულ სახებზე. ქალი მაგრად უჭერდა ხელს ასანთის ერთადერთ ღერს.

ჰაერი ნავთის ორთქლით გაქლენთილიყო. მონტეგმა იგრძნო, რომ მოპარული წიგნი გულივით უფართხალებდა უბეში.

– წადით! – უბრძანა ქალმა და მონტეგი კარს მიუახლოვდა, მერე ბიგის ჩაუდგა კვალში, კიბის საფეხურები ჩაათავა და გამონს მიადგა. გამონს გიგანგური ლოკოკინას ნაკვალევით ჰკვეთდა შუაზე ნავთიანი ბილიკი. ქალი მღურბლამდე მიჰყვა და მშვიდი, ხანგრძლივი მზერით

გამოუგანა განაჩენი გაქცეულებს.

ბიგიმ ფარანი მოიმარჯვა, მაგრამ უკვე გვიან იყო.

მონტეგს სუნთქვა შეეკრა.

მღურბლზე მდგომმა ქალმა მიზნარევი მზერა ესროლა მეხანძრეებს და ასანთის ღერი კიბის მოაჯირს აუსვა...

მემობელი სახლების მცხოვრებლები ქუჩაში გამოცვივდნენ.

* * *

სახანძრო სადგურში ისე მივიდნენ, არც ხმა ამოუღიათ და არც ერთმანეთისთვის შეუხედავთ. მონტეგი წინა სკამზე იჯდა ბიგისა და ბლეკის გვერდით. მეხანძრეებს ჩიბუხიც არ გახსენებიათ, ისხდნენ და წინ იყურებოდნენ. უზარმაზარმა „სალამანდრამ“ მოუხვია და უხმოდ განაგრძო გზა.

– მოძღვარი რილლი, – დაარღვია სიჩუმე მონტეგმა.

– რაო? – ჩაეკითხა ბიგი.

– ქალმა თქვა, მოძღვარი რილლიო. იგი რაღაც უჩვეულოს ამბობდა, როცა ოთახში შევედით. გამხნევი, რილლიო და კიდევ რაღაცებს.

– „ღღეს ჩვენ ღვთის შეწევნით, ისეთ კელაპგარს ავანთებთ ინგლისში, რომ, მწამს, არასოდეს ჩაქრება“, – განაგრძო ბიგიმ. სტოუმენმა და მონტეგმა გაოცებით გადახედეს ბიგის.

ბიგიმ ნიკაპი მოიფხანა და ჩაილაპარაკა:

– ეს სიტყვები ვინმე ლატიმერმა უთხრა ვინმე ნიკოლას რილლის, როცა ორივეს ცოცხლად წვაავდნენ ერეტიკოსობისთვის ოქსფორდში 1555 წლის 16 ოქტომბერს.

მონტეგმა და სტოუმენმა კვლავ მანქანისკენ მომქროლავ ქუჩას დაუწყეს ყურება.

– მე ათასნაირი ციგაგითა და ნაწყვევით მაქვს გამოგენილი თავი, – თქვა ბიგიმ, – მეხანძრეთა უფროსების უმეტესობა ჩემსავითაა. ხანდახან მე თვითონ მიკვირს ჩემი თავისა. დაგეძინა, სტოუმენ?

სტოუმენმა მანქანა დაამუხრუჭა.

– ფუჰ! – გაბრაზდა ბიგი, – აი, სწორედ იქ უნდა შეგეხვია. გამოოცდით!

* * *

– ვინ არის?

– ვინ იქნება? – სიბნელიდან გამოეპასუხა მონტეგი, რომელსაც ოთახის კარი მიეხურა და გედ მიყრდნობოდა.

– აანთე სინათლე, – უთხრა კარგა ხნის დუმილის შემდეგ ცოლმა.

– არ მინდა სინათლე.

– მაშინ დაწეი.

ქალი მოუთმენლად აწრიალდა ლოგინში. ლეიბის ზამბარებმა ჭრიალი დაიწყო.

– მთვრალი ხარ? – ჰკითხა ცოლმა. დიახ, სწორედ ხელმა წამოიწყო ყველაფერი. მონტეგმა ახლაც იგრძნო, რომ ჯერ ერთმა ხელმა, მერე კი მეორემ გახადა პალტო და იაგაკმე დააგლო. ხელებმა დაკიდა მისი შარვალი უფსკრულის თავზე და მერე უკუნეთში ჩააგლო. ხელები გადამდები სენით ჰქონდა დაავადებული და მალე ეს სენი მკლავებსაც მისწვდებოდა. იგიგრძნობდა, რომ შხამი გევიით-გევიით ავიდოდა, მაჯებს, იდაყვებს, მხრებს გაუჯდებოდა, შემდეგ კი ნაპერწკალივით გადახტებოდა ერთი ბეჭიდან მეორემე. ხელებს სიხარბე მორეოდა, თვალებს კი – შიმშილი. უნდოდა განუწყვეტლივ ემზირა რაიმესთვის. სულერთია, რისთვის.

– რას აკეთებ? – ჰკითხა ცოლმა.

მონტეგი სიბნელეში იდგა, ოფლიანი, ცივი თითებით წიგნი ჩაებლუჯა და წონასწორობის შენარჩუნებას ცდილობდა.

ერთი წუთის შემდეგ ცოლმა კვლავ დაარღვია სიჩუმე.

– კარგი და, რამდენ ხანს უნდა იდგე ეგრე, შუა ოთახში?!

მონტეგმა რაღაც წაილულულა.

– რაო? – ჩაეკითხა ქალი.

მან კიდევ უფრო ხმადაბლა თქვა რაღაც, ბორძიკ-ბორძიკით მიადგა თავის საწოლს, მოუხერხებლად ამოლო წიგნი ცივი ბალიშის ქვეშ და მოწყვეტით დაეშვა ლეიბზე. შეშინებულმა ცოლმა შეჰკივლა, მაგრამ მონტეგს სადღაც შორიდან მოესმა ეს ხმა. მონტეგი ყინულოვან კუნძულზე იყო და მათ ამომშრალი ზღვა ყოფდა. ცოლი, როგორც ჩანს, კარგა ხანს ელაპარაკებოდა. ათას რაღაცას ეუბნებოდა, მაგრამ სიტყვები ერთმანეთს არ ებმოდა. მონტეგს გაახსენდა, რომ ერთხელ მეგობართან საბავშვო ოთახში შევიდა და ნახა, ორი წლის ბავშვი რაღაც სიტყვებს გიკვიკვიებდა. მოსასმენად სასიამოვნო იყო, მაგრამ ამრი ვერ გამოიგანა.

მონტეგი არ გაეპასუხა ცოლს, მაგრამ კარგა ხნის შემდეგ კვლავ აღმოხდა რაღაც გაუგებარი კვნესა. მაშინ მილდრედი წამოდგა, ქმარს თავზე დაადგა და ლოყაზე ხელი დაადო. მონტეგი მიხვდა, რომ მილდრედს ხელი დაუსველდა.

* * *

გვიან ღამით ცოლის საწოლს გადახედა. ქალს ეღვიძა. ოთახში ოდნავ ისმოდა უცნობი ჰანგი – მილდრედს კვლავ „ნიჟართ“ დაეცო ყური და შორეული ქვეყნების ადამიანებს უსმენდა. თვალები ფართოდ გაეხილა და ჭერიდან ჩამოშვებულ სიბნელის სქელ ღრუბლებს მისჩერებოდა.

განა ეს ამბავი იმ ძველ ანეკდოტს არ ჰგავდა, ვიღაცის ცოლი რომ სულ გელეფონზე იყო ჩამოკიდებული და ქმარი იძულებული ხდებოდა, ახლომდებარე ავტომატიდან დაერეკა, – დღეს რა გვაქვს სადილადო?

ჰოდა, ვითომ რაგომ არ უნდა შეიძინოს პაგარა გადამცემი აპარატი, რომ გვიან ღამით გაესაუბროს საკუთარ ცოლს, – ეჩურჩულოს, მიესიყვარულოს, უყვიროს, შესწივლოს, გაუწყრეს. მაგრამ რას უჩურჩულებს, რაზე უყვირებს, რას ეგყვის?

და უეცრად მას ისე უცხოდ მოეჩვენა ეს ქალი, რომ ეჭვიც კი შეეპარა, – ვიცნობ თუ არაო. მონტეგი უცხო სახლში მოხვდა – იმ ანეკდოტისა არ იყოს, ვიღაც მთვრალი კაცი რომ გვიან ღამით მიაღგა სხვის სახლს, გააღო კარი, შევიდა სხვის ოთახში, ვიღაცის ცოლთან გაათია ღამე, დილას ადრე ადგა, სამსახურში წავიდა და ვერც კაცი და ვერც ქალი ვერ მიხვდა, რომ ერთმანეთს არც იცნობდნენ.

– მილი! – ჩურჩულით დაუძახა მონტეგმა.

– რა იყო?

– რაგომ შეშინდი? მე მხოლოდ მინდოდა მეკითხა...

– რა?

– როდის შევხვდით ერთმანეთს და სად?

– რისთვის შევხვდით?

– მე გეკითხები, – პირველად რომ შევხვდით...

ბნელოდა, მაგრამ მონტეგი მიხვდა, რომ ქალმა წარბი შეიკრა.

– სად და როდის მოხდა ჩვენი პირველი შეხვედრა? – გაამარტივა კითხვა მონტეგმა.

– სად და... აღარ მახსოვს...

– ვერ გაიხსენებ? – ჰკითხა ნაწყენმა მონტეგმა.

– ისე დიდი ხნის წინ იყო, რომ...

– მხოლოდ ათი წელი გავიდა მას შემდეგ, მხოლოდ ათი!

– ნუ ბრამობ, ხომ ხედავ, ვიხსენებ, – ქალმა ყალბად ჩაიკისკისა, – სასაცილოა, ოჰ, რა სასაცილოა, დაგავიწყდეს სად ნახე პირველად შენი ქმარი ან ცოლი.

მონტეგი იწვა და ნელ-ნელა ისრესდა თვალებს, წარბებსა და კისერს. შემდეგ ორივე ხელი მაგრად მიიჭირა თვალებზე, თითქოს უნდოდა, თავის ადგილას ჩაესვა მეხსიერება. მონტეგისთვის უცებ ყველაფერზე მნიშვნელოვანი გახდა იმის გახსენება, თუ სად შეხვდა პირველად მილდრედს.

– ამას არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს, – უკვე აბაზანიდან გამოსძახა ქალმა და ონკანი მოუშვა. ცოგა ხნის შემდეგ მონტეგს წყლის ბუებუყი შემოესმა და მიხვდა, რომ მილდრედი წყალს სვამდა.

– მართალია, მეც ეგრე ვფიქრობ, – გაეხმაურა მონტეგი ცოლს და შეეცადა დაეთვალა, რამდენი ყლუპი წყალი დალია მილდრედმა. უცებ მას იმ ორი კაცის სტუმრობა გაახსენდა, რომლებსაც სახე თუთიასავით გაჭვითრებოდათ და პირში სიგარეგი გაეჩარათ. გაახსენდა ელექტრონისთვალე-ბა გველი, რომელიც კლაკნით ჩადიოდა ღრმად და ღრმად, რათა დაგუბებულ სითხეს მისწვდომოდა და დააპირა ცოლისთვის დაეძახა: „ამაღამ რამდენი აბი გადაყლაპე და კიდევ რამდენს გადაყლაპავ ისე, რომ არც კი გეცოდინება სათვალავიო?!“

არა, საშველი არ არის! შეიძლება ამაღამ არა და ხვალ-ღამ გადაყლაპოს. თვითონ მონტეგი ამ ღამეს, ხვალინდელ ღამეს და კიდევ მრავალ ღამეს აი, ასე თეთრად გაათენებს, რადგან უკვე დაეწყო უძილობა. და მონტეგს გაახსენდა, როგორ ადგა თავს ლოგინში გამოგილ მილდრედს ის ორი

სპეციალისტი. ისინი განა მზრუნველად იყვნენ დახრილნი ავადმყოფის სარეცელთან? არა, წელში გამართულიყვნენ და ხელები გულზე დაეკრიფათ. ისიც გაახსენდა, რომ მაშინ გაიფიქრა, ახლა რომ მოკვდეს, ალბათ ვერც კი ვიგინებო. ვერ იგინებდა, რადგან ეს უცნობი ადამიანის სიკვდილი იქნებოდა, ადამიანისა, რომელსაც ქუჩაში მოჰკრა თვალი ან გაბეთში ნახა მისი ფოტო. ეს უცებ ისე სავალალოდ ეჩვენა, რომ გირილი აუტყდა. ცოლის სიკვდილს კი არა, თავის გულქვაობას დასგინოდა. ღიას, სულელი, გამოფიგული მამაკაცი თავს დასდგომია სულელ, გამოფიგულ დედაკაცს, რომელსაც მშვიერი გველი სითხის უკანასკნელ წვეთებს სწოვს.

– ასე როგორ გამოვიფიგე? – შეეკითხა თავის თავს მონგეგი, – ასე როგორ დაეკარგე ყველაფერი?!

ახლა ის საშინელი ყვავილი, ის ბაბუაწვერა! მან ხომ მთლად სუფთა წყალზე გამომიყვანა. ასეა, არა? „რა სირცხვილია! თურმე თქვენ არავინ გყვარებიან!“ და რაგომ არის, რომ მართლა არავინ მიყვარს?

თუმცა განა ჩემსა და მილდრელს შორის იმთავითვე კედელი არ იყო აღმართული? უფრო სწორად – სამი კედელი, რომლებიც საკმაოდ ძვირიც ღირდა!

როცა მილდრედზე ფიქრობდა, ყველაზე ხშირად გყეში დაკარგულ პაგარა გოგოდ წარმოიდგენდა, ოღონდ ამ გყეში, უცნაური კია, მაგრამ ერთი ხეც არ იყო. ხან კი ვითომ ეს პაგარა გოგონა ისეთ უდაბნოში დაკარგულიყო, რომელშიც წინათ ხეები ყოფილა (ამ ხეების ნიშანკვალი ყოველ ნაბიჯზე იგრძნობოდა). იგი მუდამ თავისი „საერთო ოთახის“ შუაში იჯდა. „საერთო ოთახი“! რა კარგი სახელი დაურქმევიათ!

რა ღროსაც უნდა შესულიყო მონგეგი იმ ოთახში,

კელლები მუდამ მილდრედს მიმართავდნენ:

– რაღაც უნდა ვილონოთ!

– ნამდვილად რაღაც უნდა ვქნათ!

– მარტო ლაპარაკი ხომ არ გვიშველის?

– ჰოდა, გავაკეთოთ!

– ისეთი გაბრაზებული ვარ, ლამის ფურთხება დავიწყო!

რისი თქმა უნდოდათ? მილდრედმა ვერ აუხსნა. ვინ ვისზე იყო გაბრაზებული, არავინ უწყოდა. მილდრედმა გუმანითაც არ იცოდა, რის გაკეთებას აპირებდნენ?

– რისა და... აი მოიცა და თვითონვე ნახავ, – ეუბნებოდა მილდრედი.

მონტეგეც იცდიდა და უმზერდა:

კელლებზე ხმების ქარაშოგი ატყდებოდა. მუსიკა ისე ურახუნებდა თავში, რომ ძვალსა და რბილს უერთიანებდა, ყბები უცახცახებდა, თვალები შუბლზე აუდიოდა. ერთი სიტყვით, ლამის გონება დაეკარგა. როცა სიჩუმე ჩამოვარდებოდა, თავს ისე გრძნობდა, თითქოს გრიალ-გრიალით გადააგდეს კლდიდან წყალვარდნილში და ირგვლივ მხოლოდ სიცარიელეა; იგი კვლავ საშინელი სისწრაფით მიქრის ამ სიცარიელეში და იმ კელლებს ვერც კი გრძნობს. მიქრის ქვევით... ქვევით... სწრაფად... და აი, რაღაცას წამოედო! ქუხილი წყდება – მუსიკა დამთავრებულია.

– ხედავ?! – ამბობს მილდრედი.

ეს მართლაც შესანიშნავი რამ იყო. რაღაც უცნაური მოხდა, თუმცა კელლების ბინადარნი არც კი განძრეულან ადგილიდან. თითქმის არაფერი შეცვლილა, მაგრამ გრძნობდით, რომ ვიღაცამ სარეცხის მანქანაში გაგაგარათ, ანდა თითქოს გიგანტურმა მგვერსასრუტმა შეგიწოვათ. გრძნობდით, რომ ხმაურისა და კაკაფონიის ზღვაზე ჩაიძირეთ.

გაოფლიანებული, გონების დაკარგვამდე მისული მონგეგი ოთახიდან გამოვარდებოდა ხოლმე. მილდრედი კი კვლავ თავის სავარძელში იჯდა და ოთახიდან ისევ ისმოდა ხმები:

– მოიცა, ამიერიდან ყველაფერი მოგვარდება! – ამბობდა დეიდა.

– ეჰ, რა იმედიანი ხარ! – ამბობდა დეიდაშვილი.

– ნუ ბრაზობ!

– ვინ ბრაზობს?

– შენ ბრაზობ!

– მე?

– ჰო, პირდაპირ ცოფიანს ჰგავხარ!

– ვითომდა რაგომ?

– იმიგომ!

– ძალიან კარგი! – ღრიალებდა მონგეგი, – მაგრამ, გამაგებინე რაგომ ბრაზობენ! ვინ არის ეს ხალხი? ვინ არის ის კაცი და ის ქალი? ცოლ-ქმარია, გაყრილები არიან, დანიშნულები თუ რა? ღმერთო, ძალღი პაგრონს ვერა ცნობს!

– ისინი – იწყებდა მილდრედი, – იცი რა, ისინი... ერთი სიგყვით... წაიხზუბნენ. ისინი ხშირად ჩხუბობენ... ნეგა მოვასმენინა, რა დღეში არიან ხოლმე, მე მგონი, ცოლ-ქმარია, ჰო, ცოლი და ქმარი!. რაგომ მეკითხები?

და როცა მილდრედი ამ სამი კედლით არ ერთობოდა, რომელსაც მალე მისი ოცნებით მეოთხეც უნდა მიმაგებოდა, მაშინ ღია მანქანაში ჯდებოდა მონგეგთან ერთად და ქალაქში დაქროდა საათში ასი მილის სიჩქარით. მონგეგი რაღაცას უყვიროდა, ისიც ყვირილითვე პასუხობდა, მაგრამ ხეირიანად ვერაფერს აგებინებდნენ ერთმანეთს, რადგან მანქანა საშინლად ღრიალებდა.

„ბოლოს და ბოლოს, შეანელებ თუ არა?“ – უყვიროდა

მონტეგი.

„რას ამბობ?“

„მინიმუმზე დაიყვანე, ორმოცდათხუთმეგზე!“

„რაზე მეუბნები?“ – კიოლა ქალი.

„სიჩქარეზე!“ – ღრიალებდა მონტეგი, მილდრედს კი სიჩქარე ას ხუთ მილზე აჰყავდა და მონტეგს სუნთქვა ეკვროდა.

მანქანიდან გადმოსვლისთანავე მილდრედი „ნიქარებით“ იცობდა ყურებს.

ახლა ოთახში ღუმილი სუფევდა. ოღნავ, სულ ოღნავ ისმოდა ქარის შრიალი.

– მილდრედ, – დაუძახა მონტეგმა და გვერდი იცვალა.

მერე ხელი გაიწოდა, ქალს ყურიდან გამოაცალა მომღერალი მწერი და კვლავ დაუძახა: „მილდრედ, მილდრედ!“

– რა იყო, – მიმქრალი ხმით გამოეპასუხა ცოლი. მონტეგს მოეჩვენა, რომ თვითონაც ერთ-ერთი იმათგანი იყო, რომლებიც კედლის ეკრანის გადაღმა ბინადრობდნენ.

მონტეგი ლაპარაკობდა, მაგრამ ხმა მინის კედლის გარეთ არ გადიოდა და ამიგომ მიმიკა უნდა მოეშველებინა, თანაც ენაგრა, მილდრედმა ჩემკენ გამოიხელოსო. მას ისიც კი არ შეეძლო, რომ მიჰკარებოდა მილდრედს – შუაში ხომ მინის გიხარი ჰქონდათ.

– მილდრედ, გახსოვს იმ გოგონაზე რომ გელაპარაკებოდი?

– რომელ გოგონაზე? – თითქმის ძილში იკითხა მილდრედმა.

– ჩვენს მემობლად რომ ცხოვრობს.

– რომელია? ვერ გავიხსენე...

– იცი! იცი! სკოლაში რომ სწავლობს. კლარისა ჰქვია.

– ჰო, გამახსენდა, – თქვა მილდრედმა.

- რამდენიმე დღეა აღარ მინახავს. უფრო ზუსტად, ოთხი დღეა, შენ ხომ არ შეგხვედრია?
- არა, არსად შემხვედრია!
- მინდოდა, იმ გოგონაზე მელაპარაკა შენთან, ძალიან უცნაურია...
- უჰ, ახლა მივხვდი, ვისაც გულისხმობ.
- ვიცოდი, რომ გაიხსენებდი.
- იგი... ის გოგონა... – უთხრა მილდრედმა ბნელ ოთახს.
- რა დაემართა!
- მინდოდა მეთქვა შენთვის, მაგრამ დამავიწყდა... სულ დამავიწყდა...
- ახლა მითხარი, რა მოხდა?
- მე მგონი, ის აღარ არის.
- როგორ!
- მთელი ოჯახი გადასახლდა სადღაც, მაგრამ თვითონ სამუდამოდ წავიდა. მგონი, მგონი... გარდაიცვალა...
- იქნებ შენ სხვა გოგონაზე ლაპარაკობ?
- არა. ორივენი ერთსა და იმავე გოგონაზე ვლაპარაკობთ, მაკლელანზე. მანქანამ გადაუარა. ოთხი დღის უკან მოხდა ეს ამბავი. ნამდვილად არ ვიცი, მაგრამ ჩემი ამრით, ცოცხლებში აღარ წერია. ოჯახი კი გადასახლდა აქედან. გიმეორებ, ნამდვილად არ ვიცი, მაგრამ მგონია, რომ დაიღუპა.
- დარწმუნებული ხარ?
- არა, დარწმუნებული არ ვარ. თუმცა კი... დარწმუნებული ვარ...
- აქამდე რატომ არ მითხარი?
- დამავიწყდა.
- ეს ხომ ოთხი დღის წინ მომხდარა!
- სულ დამავიწყდა ეს ამბავი...
- ოთხი დღის წინ... – ჩუმად ჩაილაპარაკა მონტეგმა.

კარგა ხანს ორივენი ჩუმად და გაუნძრევლად იწვნენ სიბნელეში. ბოლოს მილდრედმა ამოიღო ხმა, ღამე მშვიდობისა უსურვა ქმარს და ხელის ცეცებით რაღაცის ძებნა დაიწყო ლოჯინში.

რადიონიჟარა კალიასავით ფართხალებდა მილდრედის ხელში. ცოცხა ხნის შემდეგ კი უკვე ყურში ეკეთა და ზუმუნებდა.

მონტეგმა დააყურადა: მისი ცოლი ღიღინებდა. ფანჯრის გაღალმა რაღაც ჩრდილი ამოძრავდა. შემოდგომის ნიავმა ერთი გაიშრიალა და ისევ ჩადგა, მაგრამ სიჩუმეში, რომელსაც მონტეგი უსმენდა, რაღაც იღუმალება დაფარულიყო. თითქოს ვიღაცის სუნთქვა მოჰყენოდა ფანჯარას და ეს სუნთქვა მომწვანო ლუმინესცენციურ კვამლსა თუ შემოდგომის იმ ფართო ფოთოლს ჰგავდა, რომელიც ქარმა მოწყვიტა, მინდორი გადააგარა და საღდაც მიკარგა.

„მექანიკური ძაღლია, – გაიფიქრა მონტეგმა, – აშვებულია და სახლის ირგვლივ დაძრწის. ფანჯარა რომ გავაღო“...

მაგრამ მონტეგს ფანჯარა არ გაუღია.

* * *

ღიღით მონტეგს შეაქრჟოლა, მერე სიცხეც მისცა.

– ავად ხომ არა ხარ? – ჰკითხა მილდრედმა.

მონტეგმა სიცხიანი თვალები დახუჭა.

– ჰო, ავად ვარ!..

– კი მაგრამ, წუხელ რომ კარგად იყავი?!

– არა, არც წუხელ ვყოფილვარ კარგად...

მონტეგს „ნათესავების“ ხმა მოესმა სასტუმრო ოთახიდან. მილდრედი თავზე ადგა ქმარს და დაკვირვებით ათვალიერებდა.

მონტეგეს თვალები დახუჭული ჰქონდა, მაგრამ მაინც ხედავდა მილდრედის თმას, რომელიც ქიმიურ საღებავებს ნამჯასავით გამოეხმო. ხედავდა მის დაბინდულ თვალებს, რომელთაც თითქოს ლიბრი გადაჰკროდა; ხედავდა წითლად შეღებილ ჭირვეულ ტუჩებს, მუღმივი დიეგისგან კალიასავით გაჩხიკულ სხეულსა და ქონივით თეთრ კანს. მონტეგეს ყოველთვის ასეთი ახსოვდა თავისი ცოლი.

– შეგიძლია ასპირინი და წყალი მომიტანო?

– უკვე დროა, ადგე. მოშუალებვდა. ჩვეულებრივზე ხუთი საათით მეტი გეძინა.

– იქნებ გამოგეთიშა სასტუმრო ოთახში რადიო...

– აქ ახლა ჩემი ახლობლები არიან.

– იქნებ ავადმყოფს მაინც გაუწიო ხათრი?

– მაშინ, დაუწევ.

მილდრედი სასტუმრო ოთახში შევიდა, მაგრამ ხმისთვის არ დაუწევია, ისევ მობრუნდა უკან და იკითხა: ასე უკეთესია?

– მაღლობელი ვარ, – უპასუხა მონტეგმა.

– ეს პროგრამა ყველაზე უფრო მიყვარს, – შენიშნა ქალმა.

– ასპირინი რა უყავი?

– შენ ადრე არასოდეს ხდებოდი ავად, – ჩაიბუშღუნა მილდრედმა და ოთახიდან გავიდა.

– მართალია, მაგრამ ახლა ავად ვარ. ამაღამ სამსახურში არ წავალ, ბიგის დაურეკე და უთხარი.

– წუხელ რაღაც უცნაურად იქცეოდი, – უთხრა მილდრედმა, ღღინით მიუახლოვდა ავადმყოფს და წყლიანი ჭიქა მიაწოდა.

– ასპირინი სადღაა?

– ოჰ, – წამოიძახა მილდრედმა და აბაზანაში შევიდა

ასპირინის გამოსაგანად, – რაიმე მოხდა?

– ხანძარი იყო, მეტი არაფერი.

– მე კი მშვენივრად გავაგარე წუხანდელი საღამო, – უკვე აბაზანიდან გამოსძახა მილდრედა.

– რას აკეთებდი?

– სასტუმრო ოთახში ვიყავი.

– რა მიდიოდა?

– პროგრამა.

– რომელი პროგრამა.

– ყველაზე უკეთესი.

– ვინ თამაშობდა?

– რა ვიცი, სუყველა, მთელი ხროვა.

– მთელი ხროვა, ხროვა, ხროვა... – მონტეგმა მტკივან თვალებს თითები დააჭირა. უცებ ნავთის სუნი იგრძნო და გული აერია.

ოთახში კვლავ ღიღინით შემოვიდა მილდრედი და გაოცებულმა შეჰყვირა:

– ეს რატომ დაგემართა?!

შეცბუნებული მონტეგი იაგაკს დააჩერდა:

– ჩვენ წიგნებთან ერთად მოხუცი ქალიც დავწვით.

– კიდევ კარგი, ეს ნოხი ადვილად ირეცხება, – მილდრედა ჩვრით დაუწყო წმენდა ნოხს, – იცი, წუხელ ჰელინთან ვიყავი.

– ვითომ შინ არ შეგეძლო გადაცემის ნახვა?

– შემეძლო, მაგრამ სტუმრად წასვლა კარგია...

ქალი სასტუმრო ოთახში გავიდა. მონტეგს ახლა იქიდან მოესმა ცოლის ღიღინი.

მილდრედი სიმღერითა და თითების ტკაცუნით დაბრუნდა.

– არ გინდა, იცოდე წუხელ რა მოხდა?

– რა მოხდა?

– ათასამდე წიგნი და ერთი ქალი დავწვით...

– მართლა?

სასტუმრო ოთახი ხმაურისგან მანზარებდა.

– დავწვით დანგეს, სვიფტის და მარკუს ავრელიუსის წიგნები.

– ეგ ავრელიუსი ევროპელი იყო?

– მგონი კი.

– რადიკალი?

– არ ვიცი, არ წამიკითხავს.

– რადიკალი იქნებოდა, – მილდრედმა უხალისოდ შეაგრიალა ხელში გლეფონის ყურმილი, – მართლა დავურეკო კაპიგან ბიგის?

– უნდა დაურეკო!

– ნუ ყვირი!

– არ ყვირი! – სიბრაზისგან აწითლებული და აცახცახებული მონტეგი საწოლში წამოჯდა. ჰაერი დახუთული იყო. სასტუმრო ოთახი ღრიალებდა, – მე ვერ დავურეკავ. მე ვერ ვეცყვი, ავად ვარ-მეთქი!

– რაგომ?

„იმიტომ რომ მე მეშინია, – გაიფიქრა მონტეგმა – ბავშვით ვიგონებ ავადმყოფობას და მეშინია დავრეკო, რადგან ვიცი, ცოგა ხნის შემდეგ ვეცყვი: დიახ, კაპიგანო. მე უკვე უკეთესად ვგრძნობ თავს. ამალამ ათ საათზე მანდ ვიქნები-მეთქი“.

– შენ ავად არ ხარ! – უთხრა მილდრედმა.

მონტეგი მოწყვეტით ჩაეშვა ლოგინში და ბალიშქვეშ შეაცურა ხელი. წიგნი კვლავ ძველ ადგილას დახვდა.

– მილდრედ, რა იქნება, რომ ცოგა ხნით თავი დავანებო სამსახურს?

– გინდა ყველაფერზე აილო ხელი? ამდენი წლის მუშაობის შემდეგ? მხოლოდ იმიტომ, რომ ვილაც დელაკაცი და მისი წიგნები...

– შენი თვალთ უნდა გენახა, მილი!

– მე რაში მენაღვლება. არ უნდა ჰქონოდა წიგნები. მისი ბრალია. თავიდან რაგომ არ იფიქრა. მეჯავრება ის ქალი. მის გამო ჭკუა აგერია და მალე არც ბინა გვექნება, არც სამუშაო და არც არაფერი!

– შენ იქ არ ყოფილხარ და არ გინახავს. ეგყობა, ამ წიგნებში რაღაც ისეთი რამ არის, რასაც ჩვენ ვერ ვხვდებით, თორემ რა გააჩერებდა იმ ქალს ცეცხლმოდებულ ბინაში. არა, ნამდვილად რაღაც იქნება! შენ ხომ არაფრის გულისთვის არ გაწირავ თავს?

– ალბათ, სულელი იყო!..

– იგი ჩვენისთანა იყო. იქნებ ჩვენზე ჭკვიანიც. ჩვენ კი დავწვით.

– არა უშავს, დაგავიწყდება...

– არ დამავიწყდება! ცეცხლი არასოდეს დამავიწყდება! ოდესმე გინახავს დამწვარი სახლი, რამდენიმე დღის განმავლობაში რომ ხრჩოლავს? მეც ასე ვარ: მთელი სიცოცხლე გამყვება ამ ხანძრის კვალი. ო, ღმერთო! მთელი ღამე ვცდილობდი ამომეგლო გონებიდან ეს ამბავი, კინაღამ გავგიჟდი.

– მაგაზე მანამდე უნდა გეფიქრა, სანამ მეხანძრე გახდებოდი.

– მეფიქრა?! მქონდა კი არჩევანი? პაპაჩემი და მამაჩემი მეხანძრეები იყვნენ. მე ხომ ძილშიაც ეს ხელობა მესიზმრებოდა.

სასტუმრო ოთახიდან საცეკვაო მუსიკის ხმა ისმოდა.

– დღეს დილის ცვლაში ხარ. ორი საათის წინ უნდა

წასულიყავი. ახლა გამახსენდა.

– მარტო იმ ქალის სიკვდილს კი არ ვწუხვარ, – თქვა მონტეგმა, – წუხელ მთელ ღამეს ვფიქრობდი, თუ რამდენი ნავთი დაეხარჯე ამ ათ წელიწადში. ვფიქრობდი წიგნებზე და მივხვდი, რომ ყოველი წიგნის უკან ადამიანი იდგა, ადამიანი ფიქრობდა, მსჯელობდა და დიდი წვალეებით ნელ-ნელა გადაჰქონდა თავისი ამრი ქალაღმზე. ეს აღრე არასოდეს მომსვლია თავში.

მონტეგი საწოლიდან წამოდგა და განაგრძო:

– ზოგს ალბათ მთელი სიცოცხლე სჭირდებოდა, რომ თავისი ნაფიქრი დაეწერა, რომ გაეცნო სხვებისთვის ნანახი და განცდილი, მე კი მივედი და ორ წუთში მოვსპე ყველაფერი.

– დამასვენე, – უთხრა მილდრედმა, – მე არაფერი დამიშავებია!

– დაგასვენო? ძალიან კარგი, მაგრამ მე რომ ვერ დავისვენებ?.. არა, ჩვენი მოსვენება არ შეიძლება. ჩვენ ღროღადრო უნდა შეგვაწუხონ. აბა, მითხარი, რამდენი ხანი გავიდა მას შემდეგ, რაც ნამდვილად გაწუხებდა რაღაც? რაიმე მნიშვნელოვანი, რაიმე არსებითი!

მონტეგი უცებ დადუმდა, რადგან წინა კვირის ამბები გაახსენდა. ის ორი თეთრი ქვა, რომლებიც ჭერს მისჩერებოდა, ელექტრონისთვალისანი გველი, გუმბო და ორი გამოცივებულსახიანი მამაკაცი, რომელთაც ლაპარაკის დროს სიგარეტი ხან გუჩის ერთ კუთხეში მოექცეოდათ, ხან მეორეში. მაგრამ მაშინ სულ სხვა მილდრედი იყო. იმას ნამდვილად აწუხებდა რაღაც, ძალიან, ძალიან აწუხებდა და ის ქალი, ის აფორიაქებული, შეწუხებული ქალი ისე ღრმად იყო ამ ქალში ჩამალული, მიუხედავად იმისა, რომ ისინი არასოდეს შეხვედრიან ერთმანეთს. მონტეგმა ბურგი შეაქ-

ცია მილდრედს.

– აი, ბოლოს ხომ ჩავარდი! აბა, გარეთ გაიხედე, ნახე ვინ მოვიდა! – წამოიძახა უცებ მილდრედმა.

– ვინც უნდა, ის მოვიდეს!

– იქ ავგომობილი დგას, „ფენიქსი“ და შიგ შაფხალათიანი კაცი მის. მკლავზე ნარინჯისფერი გველი აქვს ამოქარგული. აი, აქეთ წამოვიდა...

– კაპიტანი ბიგია?

– კაპიტანი ბიგია!

მონტეგი არც კი განძრეულა. იგი იდგა და უხმოდ მისჩერებოდა მის წინ აღმართულ თეთრსა და ცივ კედელს.

– წადი და შემოიყვანე! წახვალ? უთხარი, რომ ავად ვარ.

– შენ თვითონ უთხარი! – მილდრედმა ბორიალი დაიწყო ოთახში. მერე უცებ თვალეზღაფეცილი გაშეშდა. შემოსასვლელ კარში დატანებული მოლაპარაკე აპარატი ხმადაბლა, სულ ხმადაბლა უხმობდა: „მისის მონტეგ, მისის მონტეგ. აქ ვილაცაა, აქ ვილაცაა; მისის მონტეგ, მისის მონტეგ, აქ ვილაც არის“.

აპარატი დადუმდა.

მონტეგმა გულის დასამშვიდებლად ხელი შეყო ბალიშქვეშ და როცა დარწმუნდა, რომ წიგნი იქ იყო, ლოგინში შებობდა, მუხლებსა და მთელ სხეულზე საბანი შემოიკეცა და ნახევრად წამოჯდა.

მილდრედი კარის გასაღებად გაეშურა, მაგრამ კაპიტანი ბიგი უკვე შემოსულიყო ბინაში და ახლა ჯიბეებში ხელებჩაწყობილი ღინჯად მიაბიჯებდა მონტეგისკენ.

– გააჩუმეთ „ნათესავეები“, – ბრძანა მან და იქაურობა ისე დაათვალიერა, რომ მონტეგისა და მისი ცოლისთვის არც შეუხედავს. მილდრედი მაშინვე გავარდა სასტუმრო

ოთახში და კედლები გამოთიშა, ღრიალი და ყვირილი შეწყდა.

კაპიტანმა ბიგიმ საუკეთესო სკამი ამოარჩია და დაჯდა. დაქლაქა სახეზე ეგყობოდა, რომ ჩხუბს არ აპირებდა. მან ღინჯად გაგენა თავისი სპილენძისგარიანი ჩიბუხი, მოუკიდა, კვამლის დიდი ბოლქვი გამოუშვა პირიდან და ჩაილაპარაკა.

– შემოგიარეთ. მინდოდა გამეგო, როგორ გრძნობს თავს ავადმყოფი.

– როგორ გაიგეთ, რომ ავად ვარ?

ბიგიმ გაიღიმა და ვარდისფერი ღრძილები და თოვლივით თეთრი კბილები გამოაჩინა:

– გუშინვე ვიგრძენი. მივხვდი, რომ ერთი ღამის შვებულება დაგჭირდებოდათ.

მონტეგი წამოჯდა.

– ღიახ, – განაგრძო ბიგიმ, – ვიცოდი, რომ ერთ ღამეს გააცდენდით, – ბიგიმ ხელში შეათამაშა თავისი სანთებელა, რომელსაც არასოდეს იშორებდა. სანთებელას ეწერა: „გარანტირებულია ერთი მილიონი ანთება“. იგი ანთებდა ამ ქიმიურ ასანთს, მერე სულის შებერვით აქრობდა, კიდევ ანთებდა, რამდენიმე სიგყვას იგყოფდა და ისევ აქრობდა, ისევ აანთებდა, ცოცხა ხანს უმბერდა ალს, აქრობდა და ბოლოს წვრილ ხაზს გაადევნებდა ხოლმე თვალს.

– როდის გამოძობინდები? – დაარღვია ბიგიმ სიჩუმე.

– ხვალ ან შეიძლება, მეგ, იმ კვირის დასაწყისში.

ბიგიმ ჩიბუხი აათუხთუხა.

– ყველა მეხანძრემ უნდა გაიაროს ეს პერიოდი, აღრე იქნება თუ გვიან. ამიგომ საჭიროა, ყველაფერი კარგად ავუხსნათ. მან უნდა იცოდეს ჩვენი პროფესიის ისტორია. ახლა ახალმიღებულებს აღარ აწვდიან ამ ცოდნას, წინათ

კი განუმარტავდნენ და ასწავლიდნენ ხოლმე. საჭირო კია. ფუჰ, – გამოუშვა კვამლის ქულა ბიგიმ, – ახლა კი მხოლოდ მეხანძრეთა უფროსებმა იციან ეს ამბები, – ბიგიმ კვლავ გააბოლა ჩიბუხი, – ახლავე აგისსნი ყველაფერს.

მილდრედი აწრიალდა.

ბიგი კარგა ხანს ემზადებოდა ლაპარაკის დასაწყებად.

– შენ მეკითხები, როდის დაიწყო ეს ჩვენი საქმიანობა, როგორ განვითარდა, სად, როდის? მე მგონი, დაიწყო დაახლოებით იმ დროს, როცა სამოქალაქო ომი იყო, თუმცა ჩვენი წესდება ამბობს, რომ სახანძრო საქმეს უფრო ადრე ჩაეყარა საფუძველი. ერთი კი უდავოა, სანამ ფოტოგრაფია არ განვითარდა, ჩვენც ვერ გავშალეთ ფრთები. მერე, XX საუკუნის დასაწყისში, კინო გაჩნდა. მერე რადიო და ტელევიზია და დაიწყო მასობრიობის ეპოქა.

მონტეგი გაუნძრევლად იჯდა ლოგინში.

– და რადგან ყველაფერი მასობრივი იყო, ყველაფერი გამარტივდა, – განაგრძო ბიგიმ, – იყო დრო, როცა წიგნი ყველას არ უყვარდა, აქა-იქ თუ კითხულობდნენ. ამიგომ წიგნებიც ერთმანეთისგან განსხვავდებოდა. დედამიწა ხომ ვრცელი იყო. მერე მსოფლიო დავიწროვდა, რადგან უამრავი თვალი, იდაყვი და კბილი გაჩნდა. მოსახლეობა გაორმაგდა, გასამმაგდა, გაოთხმაგდა და კინოფილმები, რადიოგადაცემები, ჟურნალები, წიგნები განსაზღვრულ სტანდარტებს დაექვემდებარა. გამიგეთ, მონტეგ?

– მგონი გაგიგეთ...

ბიგი მცირე ხანს ჰაერში მოლივლივე კვამლის ხაზებს მისჩერებოდა. მერე კვლავ ალაპარაკდა.

– აბა, წარმოიდგინეთ XIX საუკუნის ადამიანები თავიანთი ცხენებით, ძაღლებით, ეგლებით; ცხოვრების შენელებული რიგში. მერე XX საუკუნე – ცხოვრება უფრო ჩქარი

ხლება! წიგნები თხელდება, სიუჟეტი იკუმშება, შემოკლებული გამოცემა, მოკლე შინაარსი. ჩქარა! ყველაფერი იქით მიდის, რომ ბურთი ჩაგჩარონ პირში, რომ ყველაფერი უცებ მორჩეს!

– რომ ყველაფერი უცებ მორჩეს! – თავის ქნევით დაუდასტურა მილდრედმა.

– კლასიკოსები თხუთმეტიწუთიან რადიოგადაცემაში ეტევიან, მერე კვლავ ამცირებენ და ერთ სვეტში ატევენ, რომელსაც მხოლოდ ორი წუთი სჭირდება წასაკითხავად. მერე სულ ათ-თორმეტი სტრიქონში ტენიან და ენციკლოპედიაში ათავსებენ. მე, რა თქმა უნდა, ვაჭარბებ – ლექსიკონებს მხოლოდ ცნობარებისთვის იყენებდნენ, მაგრამ ბევრი „ჰამლეტს“ – თქვენთვის ეს სათაური კარგად უნდა იყოს ცნობილი, თქვენ კი, მისის მონტეგ, ალბათ ყური თუ მოგიკრავთ მისთვის – ჰოდა, ბევრი შექსპირის „ჰამლეტს“ მხოლოდ იმ წიგნით იცნობდა, რომლის ყდაზეც ეწერა: „ბოლოს და ბოლოს, თქვენ შეგიძლიათ გაეცნოთ ყველა კლასიკოსს, არ ჩამორჩეთ თქვენს მეზობელს“. წიგნში კი სულ ერთი გვერდი იყო ჰამლეტზე. გესმით? საბავშვო ბაღიდან კოლეჯში მიდიოდა კაცი და მერე კვლავ საბავშვო ბაღს უბრუნდებოდა. აი, ეს იყო ინტელექტუალური აღზრდის სქემა, სულ ცოცხა უკანასკნელი ხუთი საუკუნისთვის.

მილდრედი წამოდგა და ოთახში დაიწყო ბორიალი. იგი ხან ერთ ნივთს აიღებდა ადგილიდან და ისევ უკან დებდა, ხან – მეორეს. ბიგიმ არც კი შეხედა მას, ისე განაგრძო ლაპარაკი:

– ახლა კი ავაჩქაროთ კინოფირი, მონტეგ. სწრაფად! ფლიკ, პიკ, დაუკვირდი! ფლიკ, იქით, აქეთ, ცოცხლად! ბევით, ქვევით, შიგნით, გარეთ, რაგომ, როგორ, ვინ, რა, სად? ეჰ, ოჰ! ბაც, ბუც, ბუმ, ბრახ, ბრუხ! შემოკლებისშემოკლება; შემოკ-

ლების შემოკლების შემოკლება! პოლიტიკა? ერთი სვეტი, ორი წინადადება, მხოლოდ სათაური! და წამში ყველაფერი გაგიფრინდება თავიდან! გამომცემლებო, საქმოსნებო, რადიოგადაცემის მესვეურებო, დააგრიალეთ ადამიანის გონება, სწრაფად, კიდევ უფრო სწრაფად, რომ მან ცენტრიფუგასავით გამოდევნოს ყოველივე ზედმეტი, უსარგებლო აზრი!

მილდრედმა ბეწარს გადაუსვა ხელი გასასწორებლად. მონტეგმა იგრძნო, როგორ აუბგერდა გული, როცა ქალმა ბალიშს შეახო ხელი. ახლა მილდრედი მხრებზე მოეჯახგურა – უნდოდა წამოეყენებინა, ბალიში გამოერიდებინა, კარგად გაეფუმფულებინა და უკანვე დაედო. იგი ალბათ შეჰკივლებს და თვალებს დააჭყყეს ან უბრალოდ შეაცურებს ხელს ბალიშქვეშ, ეს რა არისო, ჰკითხავს და გულუბრყვილოდ შეაგრიალებს დამალულ წიგნს ხელში.

– სწავლების ვადა შეკვეცეს, დისციპლინა დაეცა, ფილოსოფია, ისტორია, უცხო ენები გააუქმეს. ინგლისურ ენასა და მართლწერას სულ უფრო და უფრო ნაკლებ დროს უთმობდნენ, და, ბოლოს, სულ მიაგდეს. ცხოვრება ხანმოკლეა, ჯერ მუშაობაა საჭირო. მუშაობის შემდეგ კი უამრავი გასართობია. რა საჭიროა რაიმეს სწავლა, თუ დილაკმე თითის დაჭერა, ამომრთველის გადმოწევა და ხრახნებისა და ჭანჭიკების მოჭერა იცით?

– მოიგა ბალიში, გაგისწორო, – თქვა მილდრედმა.

– არა, – ჩურჩულით უპასუხა მონტეგმა.

– დილი ელვაშესაკრავმა შეცვალა და ის დროც გაიყოლა, რომელიც ადამიანს საფიქრებლად უნდოდა, როცა იგი განთიადისას, ამ ფილოსოფიურსა და, ამდენად, მელანქოლიურ ჟამს, ნელ-ნელა იცვამდა ტანზე.

– გაგისწორებ, – გაუმეორა მილდრედმა.

– მომშორდი! – შეუღრინა მონტეგმა.

– ცხოვრება აურზაურად იქცა, მონტეგ, ყველაფერი ხმაურობს, გრუხუნებს: ბახ, ავ!..

– ავ! – შესძახა მილდრედმა და ბალიშს მოქანა.

– დამანებე თავი, თუ ღმერთი გწამს! – შეჰყვირა გამწარებულმა მონტეგმა.

ბიგიმ თვალები დაჭყიტა.

მილდრედმა ხელი შეყო ბალიშქვეშ და გაშეშდა. მერე თითებმა მოსინჯეს საგანი და როცა წიგნად შეიცნო, სახეზე ჯერ გაოცება გამოეხატა, შემდეგ შიში. მან პირი გააღო რაღაცის საკითხავად...

– თეატრებში მხოლოდ კლოუნები დარჩნენ, ოთახებში მინის კედლები მოეწყო, რომელმედაც ლამაზი ფერები ელვარებდა, თითქოს ვინმე კანფეტებს აბნევს ან თითქოს სისხლი, ხერესი ან ვისკი ისხმებაო, თქვენ ბეისბოლი გიყვართ არა, მონტეგ?

– ბეისბოლი შესანიშნავი თამაშია!

ახლა მონტეგი ველარც კი ხედავდა ბიგის. მისი ხმა თითქოს ფარდის გადაღმდიან ისმოდა.

– ეს რა არის? – თითქმის აღტაცებით შესძახა მილდრედმა. მონტეგი მაგრად დააწვა მკლავზე, მაგრამ მან კვლავ იკითხა, – რა არის ეს?

– დაჯექი! – დაუღრიალა მონტეგმა. ქალი უკან გადახტა. ხელში არაფერი ეჭირა, – ჩვენ ვსაუბრობთ!

ბიგიმ ისე განაგრძო ლაპარაკი, ვითომ არაფერი მომხდარიყო.

– კეგლის თამაში გიყვართ, ხომ, მონტეგ?

– კეგლის თამაში? დიახ.

– გოლფი?

– გოლფი შესანიშნავი თამაშია!

– კალათბურთი?

- შესანიშნავი თამაშია!
- ბილიარდი, ფეხბურთი?
- ყველა შესანიშნავი თამაშია.

– მეგი სპორტია საჭირო, მეგი თამაში და გართობა. აღამიანმა აღარ უნდა იფიქროს. მამ! მოაგვარეთ, მოაწყვეთ გეორგანიზებული, მესპორტული შეჯიბრებები! მეგი კარიკატურები წიგნებში, მეგი ნახატები და ტინი სულ უფრო და უფრო ნაკლებ სამრლოს იღებს. ხალხი სულსწრაფი ხდება. შარავები ბრბომ გაავსო. ისინი სადღაც, რომელიღაც მხარეს მიეშურებიან, ოღონდ სად – თვითონაც არ იციან. ისინი ბენზინით ორთქლდებიან. ქალაქები კემპინგებად იქცა, ხალხი მომთაბარეთა ურდოებად, რომლებიც უამროდ აწყდებიან აქეთ-იქით. დღეს იმ ოთახში ათევეს ღამეს, რომელშიც გუშინ მე ვიწექი, გუშინწინ კი – შენ.

მიღრედი ოთახიდან გავიდა და კარი გაიჯახუნა. სასტუმროს „ღეიდებმა“ სიცილი დააყარეს სასტუმროს „ბიძებს“.

– ახლა შევეხოთ იმ პატარ-პატარა ჯგუფებს, რომლებიც ჩვენს ცივილიზაციაში გაჩნდნენ, კარგი? რაც უფრო იმრღებოდა მოსახლეობა, მით უფრო მეგი ასეთი ჯგუფი ჩნდებოდა მასში და აბა, გაბედე რომელიმე მათგანს ფეხი დაადგი ბებერაზე, სულერთია, ეს ძაღლების მეგობართა ჯგუფი იქნება, კატების მეგობართა, ექიმების, იურისტების, ვაჭრების, ღირექტორების, მორმონების, ბაპგისტების, უნიგარიანელების, ჩინელი, შვედი, იტალიელი, გერმანელი ემიგრანტების შთამომავლების, გეხასელების, ბრუკლინელების, ირლანდიელების თუ ორეგონის ან მეხიკოს შტაგის მცხოვრებლებისა. წიგნების, პიესების, სატელევიზიო გადაცემების პერსონაჟები არ უნდა მოგვაგონებდნენ სადმე ნამდვილად არსებულ მხატვრებს, კარტოგრაფებს თუ მექანიკოსებს. რაც უფრო

ხალხმრავალია ბაზარი, მონტეგ, იცოდე, მით უფრო ჭირს ისე გავლა, რომ მხარი არავის გაჰკრა. ღმერთმა ნუ ქნას, ოღნავ გაეკარო რომელიმე პაგარა, სულ ერთი ბეწო ჯგუფს. ისინი ხომ ბუმს არ ისვამენ თავზე! ბოროტი ამრებით აღსავსე მწერლებო, დახურეთ თქვენი საბეჭდი მანქანები! და ისინი მართლაც ასე მოიქცნენ. ქურნალები მურაბასავით ჩაშაქრდნენ. „წიგნები, – აღნიშნავდნენ წყეული სნობი კრიტიკოსები, – ჭურჭლის ნარეცხს დაემსგავსა და სულ არ არის საკვირველი, რომ აღარ იყიდება“. მაგრამ საზოგადოებამ კარგად იცოდა, რაც უნდოდა. იგი გართობისა და მხიარულების მორევში ცურავდა და ამიგომ, მხოლოდ კომიქსები დაიგოვა. ასევე არ მოსპო, რაღა თქმა უნდა, სამგანზომილებიანი სექსუალური ქურნალები. აი, ასე წავიდა საქმე, მონტეგ, და არ დაგავიწყდეს, რომ ამ საქმეში მთავრობა არ ჩარეულა. არც რაიმე ბრძანება ყოფილა, არც დეკლარაცია და არც ცენზურისმიერი აკრძალვა. არა! გექნიკამ, მასობრივმა მოთხოვნილებამ და იმ მცირე ჯგუფების დაწოლამ, მაღლობა ღმერთს, ამ ღღემდე მიგვიყვანა და ღღეს მათი წყალობით მუდამ ბედნიერია ადამიანი: იკითხე, რამდენიც გინდა, კომიქსები, სასიყვარულო აღსარებები და სარეკლამო ქურნალები.

– კი, მაგრამ, მეხანძრეები რაღა შუაშია? – იკითხა მონტეგმა.

– ჰო, – ჩიბუხის კვამლის მსუბუქ ნისლში გახვეული ბიტი წინ გადაიწია, – ამაზე აღვილი გასაგები და ამაზე ბუნებრივი რა უნდა იყოს? სკოლები სულ უფრო და უფრო მეტ მორბენლებს, მსგუნავებს, მოჯირითეებს, მექრთამეებს, წამგლეჯებს, მფრინავეებსა და მოცურავეებს უშვებდნენ მკვლევრების, კრიტიკოსების, სწავლულებისა და შემოქმედი ხალხის ნაცვლად. „ინტელექტუალური“, რაღა თქმა უნდა,

სალანძღავ სიგყვად იქცა და ახიც იყო მასზე. ადამიანი ყოველთვის უფროსის უცნობს და შეუჩვეველს. ალბათ, ყველა გაიხსენებს თავისი კლასის ამხანაგს, რომელიც განსაკუთრებული ნიჭით იყო დაჯილდოებული. იგი ყველას ჯობნიდა გამოთქმით კითხვაში და ყველა კითხვას უპასუხებდა, მაშინ როცა სხვები ბოთეებივით ისხდნენ და ბოლმით სივლებოდნენ. და განა სწორედ ამ ნიჭიერ ბავშვს არ სცემდნენ და აწამებდნენ გაკვეთილის შემდეგ? რასაკვირველია, სცემდნენ! არა, ჩვენ ერთმანეთისგან არ უნდა განვსხვავდებოდეთ. ყველა თავისუფალი და თანასწორი უნდა იყოს. კი არ დავიბადოთ თანასწორნი, როგორც კონსტიტუციაში წერია, არამედ მერე უნდა გავხდეთ. ყოველი ადამიანი მეორის ასლი უნდა იყოს და მაშინ ყველა ბედნიერი იქნება, რადგან პირველი ვეღარ დაჩრდილავს მეორეს.

ღიას! წიგნი კი გაგენილი თოფია, რომელიც კარის მეზობელს დაუმიზნებია შენთვის. დაწვით იგი და თოფი უტყვიოდ დარჩება. ადამიანის გონება უნდა აილაგმოს. რა ვიცით, ვინ გახდება ნაკითხი კაცის სამიზნე? იქნებ მე? აი, ამიგომ ვერ ვიგან მაგისტანებს! დაბოლოს, როცა მთელ მსოფლიოში სახლები ცეცხლგამძლე გახდა (წუხელ მართალი იყავი, მონტეგ, როცა დაეჭვდი, – ნუთუ სახლები ყოველთვის ცეცხლგამძლე იყო), მეხანძრეები უქმად დარჩნენ და მათ ახალი საქმე გამოუძებნეს – გონების სიმშვიდის მცველებად დააყენეს. ბუნებრივი და გასაგებია, რომ ყველას ეშინია, სხვამ არ მაჯობოსო და მეხანძრე იმიგომ არსებობს, რომ ეს საფრთხე ააცილოს ადამიანებს. იგი კაცობრიობის ოფიციალური ცენზორი, მოსამართლე და აღმასრულებელია. ეს შენა ხარ, მონტეგ, ეს მე ვარ!

სასტუმრო ოთახის კარი გაიღო და მილდრედი შემოვიდა. იგი ჯერ ბიგის მიაჩერდა, მერე მონტეგს. სასტუმროს

კელლებზე შიშინებდა და ტკრციალებდა მწვანე, ყვითელი და ნარინჯისფერი ფეიერვერკი, რომელსაც თან ღოლების, გამგამებისა და ციმბალების აკომპანემენტი ახლდა. მილდრედს ტუჩებზე ეგყობოდა, რომ რაღაცას ამბობდა, მაგრამ სასტუმრო ოთახის ხმაურში არაფერი ისმოდა.

ბიგიმ ჩიბუხი ვარდისფერ ხელისგულზე დაიფერთხა და ისე გულდასმით დაუწყო ფერფლს თვალიერება, თითქოს მასში რაღაც საიდუმლოა დამალული და უნდა ამოიციოსო.

– თქვენ უნდა გესმოდეთ, რომ ჩვენი ცივილიზაცია ძალზე ვრცელია და ამიგომ არ შეიძლება, მასში შემავალი დაჯგუფებები უკმაყოფილონი იყვნენ. აბა, თქვენს თავს შეეკითხეთ – ყველაზე უფრო რისკენ მიიღვით? ბედნიერებისკენ, არა? განა მთელი სიცოცხლის განმავლობაში ამას არ გიჩიინებდნენ? გვინდა ბედნიერი ვიყოთ – ამბობს ხალხი. კარგი, მაგრამ განა ხალხს ბედნიერება აკლია? განა მათ მოსაწყენად მოვაცლით, განა გართობას ვაკლებთ? ჩვენ ხომ მხოლოდ ამიგომ ვცოცხლობთ ამქვეყნად. ასე არ არის? აუცილებელია სიამოვნება, აღგზნება და დამეთანხმეთ, რომ ჩვენი კულტურა უხვად გვამარაგებს ამით.

– მართალია!

მონტეგი ტუჩების მოძრაობაზე მიუხვდა მილდრედს ნათქვამს და შეეცადა თვალი აერიდებინა, რადგან შეეშინდა, ბიგიც არ მობრუნდეს და ყველაფერს არ მიხვდესო.

– ფერადკანიანებს არ მოსწონთ „პაგარა მანგის ბიჭი სამბო“? დაწვით! თეთრკანიანებს არ სიამოვნებთ „ბიბია თომას ქობი“? დაწვით! ვიღაცამ დაწერა წიგნი თამბაქოსა და ფილგვების კიბოს შესახებ. სიგარეტის მეწარმეები დაფრთხნენ! დაწვით ეს წიგნიც! სიმშვიდეა, მონტეგ, საჭირო! არავის უნდა აწუხებდეს რაიმე. ყველაფერი, რაც კი გაწუხებს, უნდა მოისპოს, ღუმელში უნდა დაიწვას. დაკრძალვა

საშინელებაა და ამასთან წარმართული გაღმონაშთია, არა? ისიც გააუქმეთ! აი, სულ ხუთი წუთია, რაც კაცი გარდაიცვალა და უკვე დიდი მილისკენ მიაქანებენ. კრემატორიუმებს ჰელიკოპტერები ემსახურება. აღამიანი გარდაიცვალა და ათი წუთის შემდეგერთ მწკრივ შავ ნაცრად იქცა. მოდი, ნუღარ ვიგლოვებთ გარდაცვლილებს. დავივიწყოთ ისინი. ცეცხლს მივცეთ ყოველივე და ყველაფერი, ცეცხლი ყველაფერს აცისკროვნებს და ასპეგაკებს.

მილდრედის ბურგს უკან მოციმციმე ფეიერვერკი ჩაქრა და რაღაც ბედად მანაც დაამთავრა ლაპარაკი. მონტეგმა ძლივს ამოითქვა სული.

– აქვე, მემობლად, ერთი გოგონა ცხოვრობდა, – სვენებს სვენებით დაიწყო მონტეგმა, – ახლა აღარ არის, მე სახეც კი აღარ მახსოვს მისი. ოხ, კი ვიცი, რომ რაღაც სხვანაირი იყო. როგორ, რანაირად დაიღუპა?

ბიგიმ გაიღიმა:

– ხდება ხოლმე, ხან აქ, ხან იქ. კლარისა მაკლელანი, არა? ჩვენ აღრიცხვაზე გვყავდა აყვანილი მისი ოჯახი და ყურადღებით ვადევნებდით თვალს. მემკვიდრეობითობა და გარემო მეგად უცნაური რამაა. რამდენიმე წელიწადში ყველა სისულელისგან ვერ გათავისუფლდები. ოჯახს შეუძლია გააქარწყლოს ბევრი რამ, რასაც სკოლაში უნერგავენ ბავშვებს. სწორედ ამიტომ იყო, რომ ყოველ წელიწადს სულ უფრო და უფრო მცირე ასაკის ბავშვები შეგვყავდა საბავშვო ბაღში და ახლა თითქმის აკენიდან ამოგვყავს ჩვილები. მაკლელანები რამდენჯერმე დაასმინეს ჩვენთან, როცა ისინი ჩიკაგოში ცხოვრობდნენ, მაგრამ ყველაფერი გყუილი გამოდგა. მაკლელანებს წიგნები არ აღმოაჩნდათ. ბიძამისს ცუდი რეპუტაცია აქვს, ხალხს ვერ ეგუება, ქალიშვილი კი თითქოს დინამიტი იყო, რომელიც

არ იცი, როდის აფეთქდება. ოჯახი ძალიან მოქმედებდა მასზე, მაგრამ თვითონ ვერ გრძნობდა. მე ამაში მაშინ დავრწმუნდი, როცა კლარისას დახასიათება ვნახე სკოლაში: მას ის კი არ აინტერესებდა, თუ როგორ აკეთებენ რაიმეს, არამედ ის, თუ რაგომ აკეთებდნენ. ეს კი მეგად სავალალო თვისებაა. დაიწყებ გამოძიებას, „რაგომ“, „რისთვის“ და თუ ძირამდე ჩაჰყვები, გაუბედურდები. საწყალი, უკეთესია, რომ მოკვდა.

– ჰო, მოკვდა!

– საბედნიეროდ, ასეთი უცნაური ხალხი იშვიათია. ჩვენ თავიდანვე კალაპოტში ვაყენებთ ხოლმე ამისთანებს. ლურსმნები და ფიცრები თუ არა გაქვს, სახლს ვერ ააშენებ. თუ არ გინდა, რომ სახლი აშენდეს, ლურსმნები და ფიცრები უნდა დამალო. თუ არ გინდა, რომ ადამიანი პოლიტიკამ დაგანჯოს, ნუ მისცემ საშუალებას, საკითხს ორი მხრიდან შეხედოს. ეს კი არა, სულ ნუ შეხედავს. დაე, დაივიწყოს, რომ ქვეყნად ისეთი რამ არსებობს, როგორიც ომია. დაე, სახელმწიფომ უბოძო გადასახადები აკრიფოს, დაე, მთავრობა გლანჯი და მოუსამრებელი იყოს, ოღონდ ხალხმა ამას ყურადღება არ მიაქციოს: მთავარია, ხალხი მშვიდად იყოს, მონგეგ! მოაწყვეთ კონკურსები, თუ ვის ახსოვს ყველაზე პოპულარული სიმღერის სიგყვები, ვის შეუძლია ჩამოთვალოს შგაგების დედაქალაქები, ვის შეუძლია გაიხსენოს, რამდენი ხორბალი მოვიდა აიოვაში... ამოუტენეთ ადამიანს გონება ცნობებით, ფიგულივით ამოტენეთ ამ წყეული ფაქტებით და ეგონებათ, რომ ბრწყინვალე განათლება მიიღეს. ეგონებათ, რომ ამროვნებენ და წინ მიდიან. სინამდვილეში ადგილზე იქნებიან გაყინული, თუმცა თვითონ ბედნიერად იგრძნობენ თავს, რადგან ასეთი ცოდნა უცვლელია. ნუ მისცემთ მათ ისეთ ლიპ რაიმეს, როგორიც

ფილოსოფია და სოციოლოგიაა. არ არის საჭირო, რომ ფაქტები ერთმანეთს დაუკავშირონ და დასკვნები გამოიგანონ. ამას მელანქოლიისკენ მივყავართ. ის ადამიანი, რომელსაც შეუძლია სატელევიზიო კედლის დაშლა და აწყობა (ჩვენს დროში ეს უმეტესობას შეუძლია), გაცილებით ბედნიერია მასზე, ვინც ცდილობს გამოიმოს და გამოიანგარიშოს სამყარო, რადგან სამყაროს ისე ვერ გამომაგ და გამოიანგარიშებ, რომ შენი თავი არარაობად და მიუსაფრად არ მოგეჩვენოს. ნამდვილად ასეა! მე თვითონ გამომიცდია, დალახვროს ეშმაკმა! ასე რომ, ჩვენს კლუბებს უნდა მივუბრუნდეთ, ვიფიქროთ აკრობატებისა და ილუზიონისტების გამოსვლებზე. საცირკო ტრიუკებს ვუყუროთ, რეაქტიული ავტომობილებითა და მოტოციკლ-ჰელიკოპტერებით ვისეირნოთ, სექსუალური სურათებითა და კინოვარსკვლავებით გავერთოთ. არ უნდა მოვიკლოთ ისეთი სანახაობები, რომლებიც ავტომატურ რეფლექსებს იწვევს. თუ დრამა უხეიროა, თუ ფილმი არაფერს გვეუბნება, პიესა ყალბია, შეეცადეთ აღმგზნები საშუალება გამოიყენოთ, ე.ი. ხმაურით გამაღიზიანოთ. მე ვიფიქრებ, რომ პიესა მოქმედებს, სინამდვილეში კი ხმაურისგან წარმოშობილი ცალკის რხევა იმოქმედებს. ჩემთვის ამას არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს. მე გრანდიოზული გასართობი მიყვარს...

ბიტი ფებზე წამოღვა:

– ჩემი წასვლის დროა. ლექცია დამთავრდა. იმედია, ყველაფერი აგისხენი. მთავარია, მუდამ გახსოვდეს, მონტეგე, რომ ჩვენი ბედნიერებისთვის მებრძოლნი ვართ, თქვენ, მე, სხვები... ჩვენ ვიცავთ კაცობრიობას იმ პაგარა ჯგუფისგან, რომელსაც უნდა თავისი წინააღმდეგობებით სავსე თეორიებითა და ამრებით გააუბედუროს სხვები, ჩვენ კი კაშხალს ვდარაჯობთ. ყოჩაღად, მონტეგე, თორემ მელან-

ქოლისა და მოსაწყენი ფილოსოფიის ნიაღვარი წალეკავს ჩვენს მსოფლიოს. ყველას ჩვენი იმედი აქვს. მე არ ვიცი, შეგნებული გაქვთ თუ არა, მონტეგ, თუ რაოდენ საჭირონი ვართ ჩვენ, მეხანძრეები, იმისთვის, რომ ქვეყანა მუდამ ისეთი ბელნიერი იყოს, როგორიც დღეს არის.

ბიტიმ გამომშვიდობების ნიშნად ხელი მოუჭირა მონტეგის ძალაგამოცლილ ხელს. მონტეგი კვლავ უმოძრაოდ იჯდა ლოგინში და სახლი რომ დაქცეულიყო, ალბათ მაშინაც არ გაინძრეოდა. მილდრედი აღარ იდგა სასტუმრო ოთახის ბლურბლზე.

– აი, კიდეც რა უნდა გითხრა, – გაახსენდა ბიტის, – ყველა მეხანძრე, აღრე იქნება თუ გვიან, დაინგერესდება, ნეგარას ამბობენ წიგნებით. ისე მოუნდება ამის გაგება, რომ ველარ მოისვენებს. მერწმუნე, მონტეგ, მე ხომ თავის დროზე საკმაოდ ბევრი წამიკითხავს, რათა საქმეში გავრკვეულიყავი, ჰოდა, დამიჯერეთ, რომ წიგნებში არაფერი ისეთი არ წერია! არაფერი, რომ დაიჯერო და სხვას ასწავლო. ისინი არასასურველ, გამოგონებულ ადამიანებზე მოგვითხრობენ, თუ მხატვრული ლიგერატურაა, და თუ მეცნიერულია, კიდეც უარესი: ერთი პროფესორი იდიოგს ეძახის მეორეს, ერთი ფილოსოფოსი ცდილობს ღრიალში აჯობოს მეორეს. ყველანი წალმა-უკულმა დაბოდიხლობენ. ცდილობენ ციდან ვარსკვლავები მოწყვიტონ, მზე დააბნელონ. პირდაპირ თავგზას დაკარგავთ.

– რა მოხდება, თუ მეხანძრე შემთხვევით, ნამდვილად ყოველგვარი ცუდი განზრახვის გარეშე, რაიმე წიგნს წაიღებს შინ? – მონტეგი კანკალმა აიგანა, სასტუმრო ოთახის ღია კარი უზარმაზარ ამოთხრილ თვალის ბუდედმოეჩვენა.

– ეგეთი შეცდომა ყველას მოუვა. ცნობისმოყვარეობის

ბრალია, – დაამშვიდა ბიგიმ, – თუ ასეთი რამ მოხდა, ჩვენ არც ვწუხვართ და არც ვბრაზობთ. ოცდართხ საათს დავიცდით და თუ მერე თვითონ მეხანძრე არ დაწვავს, ჩვენ მივდივართ და ვეხმარებით.

– ასეც უნდა მოიქცეთ, – შენიშნა მონტეგმა და იგრძნო, რომ პირი გაშრობოდა.

– ძალიან კარგი, მონტეგ, მაგრამ დღეს ღამის ცვლაში მაინც გამოსულიყავი. ალბათ, ამაღამ გნახავთ, არა?

– არ ვიცი, – მიუგო მონტეგმა.

– რაო? – ცოცხა არ იყოს, გაცეცებით ჰკითხა ბიგიმ.

მონტეგმა თვალეხი დახუჭა.

– საწყენი იქნება, დღეს რომ არ გამოჩნდე სამსახურში, – ჩაილაპარაკა ბიგიმ. ჩიბუხი ჯიბეში ჩაიღო და მცირე ხნით ჩაფიქრდა.

„მე არასოდეს აღარ მოვალ“, – გაიფიქრა მონტეგმა.

– კარგად იყავით, გამომჯობინდით, – დაარიგა ბიგიმ, მიგრიალდა და ღია კარისკენ გაემართა.

* * *

მონტეგმა ფანჯრიდან დაინახა, ბიგი ცეცხლივით ყვითელ, შავსაბურავებიან მანქანაში რომ ჩაჯდა და წავიდა. ქუჩის გაყოლებებზე ბრტყელსარდაფიანი სახლები მოჩანდა. რა თქვა ამ სახლებზე კლარისამ ერთ საღამოს? „ფასადზე აივნები აღარ არის. ბიძაჩემმა მითხრა, წინათ ფასადზე აივნები ჰქონდათო. საღამოობით თურმე ხალხი თავიანთ აივნებზე ჯდებოდა და მასლაათობდა. თუ საუბრის სურვილი არ ჰქონდათ, ჩუმად იყვნენ – ისხდნენ მოქანავე სავარძლებში, წინ და უკან ირწეოდნენ. ბიძაჩემმა მითხრა, რომ არქიგეჟტორებმა მოსპეს აივნები, – თქვეს, ფასადს აუშნოებსო, მაგრამ ბიძაჩემმა ისიც თქვა: მთავარი მიზეზი

ეს არ არის, მთავარი ის იყო, რომ არ შეიძლებოდა ხალხი ასე უსაქმოდ მჯდარიყო, სავარძლებით ექანავა, ემასლაათა. ასეთი ცხოვრება არ შეიძლებოდა. ხალხი მეგისმეგად ბევრს ლაპარაკობდა, და ბევრი დრო ჰქონდათ საფიქრელად. აი, ამიგომ გააქრეს აივნები და ბალებიც მიაყოლესო. ახლა ბაღს ველარსად ნახავ, რომ ცოცხალი ხნით დაჯდე და დაისვენო. ახლა ავეჯს დააკვირდი – სადღაა მოქანავე სავარძლები. ისინი მეგისმეგ ფუფუნებად ჩათვალეს და მოსპეს. ხალხმა მეგი უნდა იმოდროსო, ამბობს ბიძაჩემი... ბიძაჩემი... კლარისას თანდათან მიელია ხმა და ბოლოს სულ დადუმდა.

* * *

მონტეგი შეგრიალდა და ცოლს მიაჩერდა. იგი სასტუმრო ოთახის შუაში იჯდა, დიქტორს ელაპარაკებოდა და ისიც პასუხობდა: მისის მონტეგ, – ამბობდა დიქტორი და მერე რაღაცას მიაყოლებდა ხოლმე.

ღამაგებითი მოწყობილობა, რომელიც ასი დოლარი ღირდა, ავტომატურად წარმოთქვამდა ოჯახის წევრის სახელს, როცა დიქტორი პაუზას გააკეთებდა. მეორე აპარატი კი დიქტორს ისე უმოდრავებდა სახის კუნთებსა და გუჩებს, როგორც სათანადო სახელის წარმოთქმისას იყო საჭირო. იგი ყველა ოჯახის მეგობარი იყო, კარგი მეგობარი. „მისის მონტეგ, – თქვა მან, – ახლა აქეთ მოიხედეთ“.

მილდრედმა მიიხედა, თუმცა აშკარად ეგყობოდა, რომ დიქტორს არ უსმენდა.

– საკმარისია, დღეს არ წავიდე სამუშაოდ, რომ მერე ხვალაც ასე მოვიქცე და ბოლოს სულ დავანებო თავი სახანძრო სადგურში მუშაობას, – თქვა მონტეგმა.

– ჰო, მაგრამ დღეს ხომ წახვალ? – ჰკითხა მილდრედმა.

– ჯერ არ გადამიწყვეტია. სწორედ ახლა რაღაც საშინელი სურვილი გამიჩნდა. მინდა ყველაფერი დავლევო და მოვსპო.

– ავტომობილით გაისეირნე.

– გმადლობ, არ მინდა!

– მანქანის გასაღები პაგარა მაგიდაზე დევს. როცა მე ასეთ ხასიათმეცვლები, მაშინვე მანქანას მივაშურებ ხოლმე. აიყვან ოთხმოცდათხუთმეცხვ სიჩქარეს და შესანიშნავად გამოგიკეთდება გუნება. ხანდახან მთელ ღამეს ვსეირნობ და შენ ვერც კი ხვდები ხოლმე. ქალაქგარეთ ძალიან კარგია გასეირნება. ხან კურდღელს გაჭყლიტავ, ხან ძაღლს... წადი, წაიყვანე მანქანა.

– არა, ახლა არ მინდა. სულაც არ მსურს სხვა ხასიათზე დავდგე. ღმერთო, რა მემართება?! არ ვიცი, რა არის! ო, რა უბედურად ვგრძნობ თავს. გაცოფებული ვარ და მიზეზი არც კი ვიცი. მეჩვენება, თითქოს გავსივდი და დავმძიმდი, თითქოს გულ-მუცელში უამრავი რაღაც დამიგროვდა, ოღონდ არ ვიცი რა. მგონი, წიგნების კითხვაც კი დავიწყო!

– მაშინ ხომ ციხეში ჩაგვამენ! – მილდრედმა ისე შეხედა ქმარს, თითქოს მათ შორის მინის კედელი ყოფილიყო აღმართული.

მონტეგმა ჩაცმა დაიწყო. თან მოუსვენრად დადიოდა საწოლ ოთახში.

– დიახ, ეს კარგი ამრია. ციხე! ვიღრე თავი არ გამიხეთქავს ვინმესთვის. ბიგის უსმენდი? გაიგე მისი ნათქვამი? მას ყველაფერზე მზად აქვს პასუხი და ყველაფერში მართალია. მთავარია ბელნიერებაო, გართობა – პირველ ყოვლისაო. მე კი ვუსმენდი და გულში ვამბობდი: „მე არ ვარ ბელნიერი, მე არ ვარ ბელნიერი!“.

– მე კი ვარ, – ყურებამდე გაიღიმა მილდრედმა, – ბედ-

ნიერი ვარ და ამით ვამაყოფ კიდეც!

– მე რაღაცის გაკეთებას ვაპირებ, – თქვა მონტეგმა, – თუმცა ჯერ ისიც არ ვიცი, რა უნდა გავაკეთო, მაგრამ რაღაც მნიშვნელოვანი უნდა წამოვიწყო.

– მომბებრდა ამდენი სისულელის მოსმენა, – ჩაიბუბლუნა მილდრედმა, მონტეგს ბურგი შეაქცია და კვლავ დიქტორს დაუწყო მზერა.

მონტეგმა კედლისკენ გაიწოდა ხელი, რეგულატორი გადაატრიალა და დიქტორიც გაჩუმდა.

– მილი! – დაიწყო მან და ცოცხა ხანს ისევ დადუმდა, – მილი, ეს სახლი ხომ ორივეს გვეკუთვნის და სამართლიანობა მოითხოვს, საიღუმლო გაგიმხილო. მე აღრეც მინდოდა მეთქვა, მაგრამ ჩემს თავსაც ვერ ვუმხელდი. რაღაც უნდა გაჩვენო. მთელი წელი ვაგროვებდი და ვმალავდი. სულ თითო-თითოდ მოვიგანე. მეც არ ვიცი, რატომ ჩავიდინე ეს საქმე, მაგრამ ჩავიდინე კი და ღლებდე არც არაფერი გითხარა.

მონტეგმა სწორბურგიან სკამს წაავლო ხელი და ნელ-ნელა გააცურა ტალანისკენ. როცა წინკართან მივიდა, სკამზე შედგა და წამით ისე გაირინდა, თითქოს კვარცხლებეკზე მდგომი ქანდაკება ყოფილიყო. ცოლი ქვევიდან უმზერდა და ელოდებოდა.

მონტეგმა ხელი მალლა ასწია და კონდიციონერის ცხაური გახსნა. მერე ხელი ღრმად შეყო თახჩაში, ლითონის ფირფიტა გადასწია, წიგნი გამოიღო და ისე დააგლო იატაკზე, რომ ზედ არც კი დაუხედავს. კვლავ შეყო ხელი თახჩაში, ორი წიგნი გამოიღო და ისინიც იატაკზე დაყარა. შემდეგ ბედიზედ გამოიღო წიგნები – პატარები, მომრდილები, ყვითლები, წითლები, მწვანეები – და იატაკზე დააბზავა, როცა გამოიღია და ძირს დაიხარა, ნახა, რომ ცოლის ფეხებთან

ოცამდე წიგნი ეგლო.

– მაპატიე, მოუფიქრებლად ჩავიდინე, მაგრამ ახლა კი, როგორც ეგყობა, ორივენი ჩათრეულები ვართ.

მილდრედმა უკან დაიწია, ისეთი შეშინებული იყო, თითქოს იაგაკიდან თაგვების ხროვა ამოხტაო. ქალი ჩქარ-ჩქარა სუნთქავდა, სახე გაჰფითრებოდა, თვალის გუგები გაფართოებოდა.

„მონტეგე! მონტეგე! მონტეგე!“ ბუტბუტებდა მილდრედი, მერე ამოიკვნესა, წიგნებს მივარდა, ერთ-ერთი აიგაცა და ნაგვის დასაწვავ ლუმელს მიაშურა. მონტეგე ხელში ეცა. ქალი კვილითა და კაწვრით ცდილობდა გამოხსნოდა.

– ნუ, მილი, ნუ! მოიცა! დაწყნარდი! შენ არ იცი... დამშვიდდი! – მონტეგემა სილა გააწნა სახეში, შემდეგ ხელი წაავლო მხარში და მაგრად შეაჯანჯღარა.

მილდრედს კვლავ აღმოხდა ქმრის სახელი. მერე ცრემლები წასკდა.

– მილი! მომისმინე! ერთი წამით მომისმინე, კარგი? ჩვენ ახლა ველარაფერს გავაწყობთ. ახლა მაგათი დაწვა არ შეიძლება. მინდა გადავხედო, ერთხელ მაინც გადავავლო თვალი და თუ ყველაფერი, რაც კაპიტანმა თქვა, მართალია – ორივემ ერთად დავწვათ. დამიჯერე, მაშინვე დავწვათ, ოღონდ ახლა უნდა დამეხმარო... – მონტეგე სახეში ჩააჩერდა ქალს, მერე ყელზე მოხვია ხელი და თავისკენ მიიზიდა. ცდილობდა მილდრედის სახეზე ამოეკითხა, თუ როგორ მოქცეულიყო.

– გინდა, არ გინდა, მაინც გახვეული ვართ ამ ამბავში! რამდენი წელია არაფერზე შემიწუხებინარ; ახლა კი გთხოვ და გემუდარები, ბოლოს და ბოლოს, დავიწყოთ და გამოვარკვიოთ, რაგომ ჩავეფალით ასეთ ლაფში. რა არის შენი უძილობის მიზეზი, რაგომ დავქრივართ ღამღამობით ავ-

ტომობილით, მე რა დამემართა, რაგომ ვმუშაობ მეხანძრედ. ჩვენ ქარაფისკენ მივექანებით, მილი! ღმერთო, როგორ არ მინდა, რომ გადავიჩეხო, გაგვიჭირდება. არც კი ვიცი, რა გავაკეთო, მაგრამ თანდათან გავერკვეთ ყველაფერში, გადავწყვიტოთ, როგორ მოვიქცეთ და მხარი მივცეთ ერთმანეთს.

– მილი, იცი როგორ მაკლიხარ, აი სწორედ ახლა?! სიტყვით არც კი შემიძლია გითხრა. თუ გიყვარვარ, ოდნავ მაინც თუ გიყვარვარ, ოცდაოთხი, ორმოცდარვა საათი მოითმინე ეს წიგნები. მარტო ამას გთხოვ. მერე ყველაფერი დასრულდება, დამიჯერე, გეფიცები! და თუ ამ წიგნებში რაიმე ჭკვიანური მოიპოვება, თუ მთელ ამ აბლაუბლაში ჭეშმარიტების ერთი მარცვალი მაინც აღმოჩნდა, მაშინ იქნებ მოვახერხოთ და სხვებსაც გავუზიაროთ იგი.

მიღღრედი უკვე აღარ ცდილობდა, ხელიდან გასხლტომოდა მონტეგეს და მანაც ხელი შეუშვა. ქალი უღონოდ წაფარფაგდა უკან-უკან. კედელს რომ მიაწყდა, იაგაკბე ჩაიკეცა და წიგნებს მიაჩერდა. მერე უცებ შეამჩნია, რომ ერთერთი წიგნი ფეხზე მიყუდებოდა და ფეხი მაშინვე უკან გასწია.

– ის ქალი რომ იყო, წუხელ, მილი... მენ ხომ იქ არ ყოფილხარ, ხომ არ გინახავს მისი სახე. კლარისასაც არ იცნობდი. არასოდეს დალაპარაკებია. მე მისაუბრია მასთან. ბიგისნაირ ხალხს ეშინია მისი. მე ვერ გამიგია, რაგომ ეშინიათ! რაგომ უნდა ეშინოდეთ კლარისასნაირების? გუშინ სახანძრო სადგურში რომ ვიყავი, კლარისა მეხანძრეებს შევადარე და უეცრად მივხვდი, რომ თურმე სრულიად აღარ მომწონს არც ჩემი ამხანაგები და არც საკუთარი თავი. მერე ვიფიქრე, იქნებ ყველაზე კარგი ის იყოს, თვითონ მეხანძრეები დაწვან-მეთქი.

– გაი!

შემოსასვლელი კარი ბუტბუტებდა:

– მისის მონგეგ, მისის მონგეგ, აქ ვილაცაა, აქ ვილაცაა, მისის მონგეგ, მისის მონგეგ, აქ ვილაცაა.

მერე სიჩუმე ჩამოვარდა.

ისინი ხან შემოსასვლელ კარს აპყრობდნენ მშერას, ხან იაგაკმე მიმოფანტულ წიგნებს.

– ბიგია! – ჩაიჩურჩულა მილდრედმა.

– ყოვლად შეუძლებელია!

შემოსასვლელი კარიკვლავ აჩქამდა:

– აქ ვილაცაა...

– არ გამოვეპასუხოთ, – გადაწყვიტა მონგეგმა და კედელს მიეყრდნო ბურგით. მერე ჩაცუცქდა და ანგარიშ-მიუცემლად დაიწყო წიგნების ქექვა. იგი ხან ერთს წააგანდა ხელს, ხან მეორეს. მონგეგი ცახცახებდა, გულით უნდოდა კვლავ კონდიციონერის ცხაურის უკან დაემალა წიგნები, მაგრამ თან იმასაც გრძნობდა, რომ ბიგის მერეც ვერ გაუღებდა კარს. მას აღარ ძალუძდა ბიგისთან შეხვედრა. მონგეგი იაგაკმე დაჯდა. კარი კვლავ ალაპარაკდა. ოღონდ ახლა უფრო დაჟინებით. მონგეგმა ერთი პაგარა წიგნი აიღო ხელში, იკითხა, რითი დავიწყოთო, მერე წიგნი შუაში გადაშალა, შიგ ჩაიხედა და თვითონვე უპასუხა შეკითხვას: „ჩემი ამრით, თავიდან უნდა დავიწყოთ!“

– შემოვა და ჩვენც დაგვწვას და ამ წიგნებსაც! – ჩაიჩურჩულა მილდრედმა.

ბოლოს, კარის ხმა მიწყდა, ღერეფანში სიჩუმემ დაიბუდა, მაგრამ მონგეგი გრძნობდა, რომ კართან ვილაც იღბა და აყურადებდა. მერე ნაბიჯების ხმა გაისმა. უცნობი ბილიკს დაადგა და გამონი გადაჭრა.

ფეხის ხმა მიწყდა...

– მოდი, წავიკითხოთ, რა წერია ამაში, – ისე ჩაილულულა მონტეგმა, თითქოს თავისი ნათქვამის შერცხვაო. მან წიგნს ფურცვლა დაუწყო, ათიოდე გვერდი ჩაიკითხა და ბოლოს ასეთ ფრაზას წააწყდა: „დადგენილია, რომ ამ ხნის განმავლობაში თერთმეტი ათასმა კაცმა არჩია, სიკვდილით ყოფილიყო დასჯილი, ოღონდ არ დამორჩილებოდა ბრძანებას, გაეგეხათ კვერცხი წვერილი თავიდან“.

მილდრედი მოპირდაპირე მხარეს იჯდა.

– ეგ რას ნიშნავს, – იკითხა მან, – განა მაგაში არის რამე აზრი? კაპიგანი ბიგი მართალი იყო.

– არა, მოიცა, კვლავ დავიწყეთ, თავიდან დავიწყეთ, – უთხრა მონტეგმა.

ნაწილი მეორე ცხრილი და ქვიშა¹

ისინი მთელ ღამეს კითხულობდნენ, ციდან კი იმ მყუდრო სახლს ნოემბრის წვიმა დასდიოდა თავზე. ორივენი დერეფანში ისხდნენ, რადგან სასტუმრო ოთახი ცარიელი და მოსაწყენი ეჩვენებოდათ. მის კედლებზე აღარ თამაშობდა ნარინჯისა და ყვითელი ფერის კანფეცი და შუშხუნები, აღარ გამოდიოდნენ ოქროსფერი, გამჭვირვალე კაბით შემოსილი ქალები. და აღარც შავი ხავერდის კოსტიუმში გამოწყობილი მამაკაცები მოჩანდნენ, რომლებსაც თავიანთი ვერცხლის შლაპებიდან ასგირვანქიანი კურდღლები ამოჰყავდათ ხოლმე.

სასტუმრო ოთახში სიცოცხლე ჩამკვდარიყო და მიღწერილი ხშირად მიაგრივლებდა ხოლმე მისკენ ყოველგვარ გამომეცყველებას მოკლებულ სახეს. მონტეგი მოუსვენრად სცემდა ოთახში ბოლთას და ხანდახან ათჯერ ზედიზედ კითხულობდა ხმამაღლა ერთსა და იმავე გვერდს:

„ჩვენ არ შეგვიძლია ბუსტად დავადგინოთ მეგობრული გრძნობის ჩასახვის მომენტი. როცა რაიმე ჭურჭელში წვეთ-წვეთად ასხამენ სითხეს, ღგება წამი, როცა ბოლო წვეთი აავსებს ჭურჭელს და ეს სითხე გადმოიღვრება. ასევე მთელი რიგი სიკეთის შემდეგ, ერთი სიკეთე გაავსებს გულს და მეგობრობად გადმოიღვრება“.

მონტეგი დაჯდა და წვიმის შხაპუნს მიაპყრო ყური.

– ნუთუ იმ მეზობელ გოგონასაც ასევე ემართებოდა? მე ხომ გულით ვცდილობდი გამეგო მისი საქციელის მიზეზი.

– ის ხომ აღარ არის. მოდი, თუ ღმერთი გწამს, ვინმე ცოცხალზე ვილაპარაკოთ.

აკანკალებულმა მონტეგმა არც კი მიხედა ცოლს, ისე გადაჭრა ღერეფანი და სამზარეულოში შევიდა. იგი დიღხანს იღგა სამზარეულოში და უსმენდა ფანჯრებზე წვიმის კაკუნს. ბოლოს, როცა კანკალი დაუცხრა, კვლავ ღერეფნის ბინდბუნდს დაუბრუნდა და სხვა წიგნი გადაშალა.

„ჩვენი უსაყვარლესი თემაა ჩვენივე თავი“, – ეწერა წიგნში. მონტეგმა კედელს გახედა და წაკითხული გაიმეორა.

– აი, ეგ კი გასაგებია, – თქვა მილდრედმა.

– მაგრამ კლარისასთვის არ იყო „საკუთარი თავი“ უსაყვარლესი თემა. მას სხვებზე, მაგალითად ჩემზე, უყვარდა ლაპარაკი. ყველა იმათგან, ვისაც მრავალი წლის განმავლობაში ვხვდებოდი, მხოლოდ კლარისა მომეწონა ნამდვილად. რამდენადაც მახსოვს, მხოლოდ ის მიყურებდა თვალებში, როცა მელაპარაკებოდა, ისე მიყურებდა, თითქოს დიდი ვინმე ვიყავი, – მონტეგმა ორი წიგნი აიღო, – ეს ხალხი დიდი ხნის წინათ დაიხოცა, მაგრამ ვიცი, რომ მათი დაწერილი როგორღაც კლარისას ეხება.

შემოსასვლელი კარის უკან წვიმის ხმას რაღაც ფხაჭუნის შეერია.

მონტეგს ბურგი გაეყინა. მილდრედი კედელს აეკრა და აქოშინდა.

– ვილაცაა... კართან ვილაც დგას. კარი რაგომ არაფერს გვეუბნება?

– მე გამოვთიშე, – თქვა მილდრედმა.

კარს უკან სუსტი ფრუტუნი და ელექტრომანქანის შიშინი ისმოდა.

– ძალი ყოფილა, მე კი შემეშინდა, – გაიცინა მილდრედმა, – გინდა დავუცაცხანო?

– ფეხი არ მოიცვალა ადგილიდან!

კვლავ სიჩუმე. მხოლოდ წვიმის წვეთების ხმა ისმოდა. გარედან ლურჯი ელექტრობის სუნი შემოდიოდა.

– მოდი, საქმეს მივუბრუნდეთ, – ყრუდ ჩაილაპარაკა მონტეგმა.

მილდრედმა ფეხი გაჰკრა წიგნებს:

– წიგნები ხალხი არ არის. აი, შენ რომ კითხულობდი, მე აქეთ-იქეთ ვიყურებოდი, მაგრამ არაფერი ჩანდა!

მილდრედი სასტუმროს კედლებს მიაჩერდა. ისინი მიცვალებულივით დაღუბებულიყვნენ, ფერი კი ოკეანის რუხ წყალს მიუგავდათ. მაგრამ საკმარისია ჩართო ელექტრონის მზე და ირგვლივ მჩქეფარე ცხოვრება დაიწყება.

– ჩემი „ნათესავეები“ კი ნამდვილად ხალხია, – განაგრძო მილდრედმა, – ისინი იცინიან და მეც ვიცინი! ახლა ფერები!

– ვიცი.

– გარდა ამისა, თუ კაპიტანმა ბიგიმ გაიგო, რომ წიგნები გვაქვს, – ქალი ცოცხა ხანს ჩაფიქრდა და სახეზე ჯერ გაოცება გამოეხატა, მერე შიში, – თუ გაიგო, მოვა და სახლსაც დაგვიწვავს და „ნათესავეებსაც“. რა საშინელება იქნება! აბა გაიხსენე რამდენი ფული გაქვს ჩაყრილი ამ სახლში. რაგომ უნდა ვიკითხო წიგნები, რად მინდა?

– რაგომ! რად მინდა! – გაიმეორა მონტეგმა, – ამას წინათ ის წყეული გველი ვნახე, მკვდარიც იყო და ცოცხალიც. ბრმა იყო, მაგრამ ყველაფერს ხედავდა. არ გინდა ნახო? იგი სასწრაფო დახმარების საავადმყოფოშია, სადაც დაწვრილებით ჩაწერეს, თუ რა საძაგლობა ამოგაცალა გველმა მუცლიდან! იქნებ წახვიდე, მოძებნო და წაიკითხო? იგი ან გაი მონტეგმე იქნება გაფორმებული, ან „შიშზე“, ან „ომზე“. ან იქნებ იმ სახლში წაგიყვანო, წუხელ რომ დავწვით? წამო-

დი, ფერფლიდან ამოქექე იმ ქალის ძვლები, რომელმაც საკუთარ სახლში გააჩინა ხანძარი! კლარისა მაკლელანს რა ვუყოთ? სად ვექებოთ? მორგში არა?! აი, უსმინე!

ცა ბომბდამშენებმა გადასერა. ისეთი ღრიალით, გუგუნითა და სტვენით გადაუფრინეს სახლს თავზე, თითქოს ცაზე ვეება უხილავი ვენტილატორი გრიალებსო.

– იესო მაცხოვარო, – ჩაიღულუნა მონტეგმა, – საათი არ გაივლის, რომ ეს წყეულები არ გამოჩნდნენ! ნუთუ ერთი წამი არ უნდა იყოს ჩვენს ცხოვრებაში ისეთი, რომ ეს ჯოჯოხეთური ბომბდამშენები არ გრიალებდნენ ცაში! ხმამალლა კი არავინ ლაპარაკობს ამაზე. 1960წლიდან ჩვენ ორი ატომური ომი დავიწყეთ და გავიმარჯვეთ! ნუთუ იმიტომ დავივიწყეთ მთელი მსოფლიო, რომ შინ ამდენი გასართობი გვაქვს? ნუთუ იმიტომ დავივიწყეთ სხვა ქვეყნების არსებობა, რომ ჩვენ ასე მდიდრები ვართ, ისინი კი ღატაკები? ყური მოვკარი, რომ მსოფლიო შიმშილობს, ჩვენ კი თავზე საყრელად გვაქვს ყველაფერი. ნუთუ მართალია, რომ მთელი მსოფლიო წელს იწყვეტს ჯაფით, ჩვენ კი მხოლოდ ვმხიარულობთ? ალბათ, ამიტომ ვეჯავრებით ყველას. გამიგონია, ადრე, დიდი ხნის წინათ გამიგონია, რომ ყველას ვპულვართ. შენ იცი ამისი მიზეზი? მე ნამდვილად არ ვიცი! იქნებ ეს მიზეზი საშინელი შეცდომებია! არასოდეს გამიგონია, რომ იმ შენს გამოგვინებულ ნაბიჭვრებს, სასტუმრო ოთახში რომ მოკალათებულან, ოდესმე კრინტი დაეძრათ ამაზე. ო, ღმერთო, ნუთუ ამდენს ვერ ხვდები, მილი?! ერთი ან ორი საათი რომ ვიკითხოთ ღლეში, ვინ იცის...

ტელეფონმა დარეკა. მილდრედმა ყურმილი აიგაცა ხელში.

– ენ! ჰო, – მან მხიარულად ჩაიხითხითა, – ამაღამ თეთრი კლოუნია ტელევიზორში!

მონტეგი სამზარეულოში გავიდა, წიგნი დაახეთქა და გულში გაიფიქრა: „მონტეგ, შენ ნამდვილად სულელი ხარ, მაგრამ როგორ მოვიქცე? გავამხილო წიგნების ამბავი თუ სულ დავივიწყოთ ისინი?“ – მან წიგნი გაშალა და შეეცადა მილდრედის სიცილისთვის ყური აერიდებინა.

„საწყალი მილი, საწყალი მონტეგი, – გაიფიქრა მან, – მეც ხომ არაფერი მესმის ამ წიგნებისა. ვინ დამეხმარება. სად ვიშოვო მასწავლებელი. განა უკვე ძალიან გვიან არ არის?“

„არა, იარაღის დაყრა არ შეიძლება, – მონტეგმა თვალები დახუჭა, – დიახ, რასაკვირველია მე კვლავ იმ მწვანე პარკზე ვფიქრობ, ამ ერთი წლის წინ რომ მოვინახულე“. ეს პარკი მონტეგს ხშირად გახსენებია, მაგრამ ახლა თითქოს განმეორდა ის დღე, როცა ქალაქის პარკში იმ შავკოსტიუმთან მოხუცს შეხვდა. მოხუცს, რომელმაც მონტეგის დანახვაზე სწრაფად ამოაფარა რაღაც საგანი პალტოს კალთას.

...მოხუცი ისე წამოხტა, თითქოს გაქცევას აპირებდა. მონტეგმა დაუძახა.

– მოითმინეთ!

– მე არაფერი დამიშავებია, – ამოიკნავლა აკანკალებულმა მოხუცმა.

– არც არავინ გაბრალებს რაიმეს.

ისინი ერთხანს მდუმარედ ისხდნენ ფოთლებშუა გამოპარულ მომწვანო, ნაზ სხივებში. მერე მონტეგმა ამინდზე დაიწყო საუბარი. მოხუცი სუსტი ხმით აჰყვა, საოცრად მშვიდი იყო ეს საუბარი. მოხუცი გამოგყდა, – ადრე ინგლისური ენის პროფესორი ვიყავიო. იგი ორმოცი წლის წინათ გამოუგლიათ ქუჩაში, როცა უკანასკნელი ჰუმანიტარული კოლეჯი დაიხურა სტუდენტებისა და სახსრების ნაკლებობის გამო. მოხუცს ფაბერი რქმევია. მალე ფაბერს შიშმა

გაუარა. მშვიდი ხმით ალაპარაკდა და თან ცას, ხეებსა და მწვანე გამონებს დაუწყო ყურება. ერთი საათის შემდეგ მან რაღაც უთხრა მონტეგეს და მონტეგი მიხვდა, რომ მოხუცმა თეთრი ლექსი წაუკითხა. ფაბერს ხელი პალტოს მარცხენა ჯიბებზე ელო და გრძნობით წარმოთქვამდა ლექსს. მონტეგმა იცოდა, რომ საკმარისი იყო ხელი გაეწვდინა და პალტოს ჯიბიდან ლექსების წიგნს ამოუღებდა. მაგრამ ის არც განძრეულა. ორივე ხელი, უსიცოცხლო და გამოუყენებელი, მუხლებზე ელაგა.

– მე ნივთებზე არ ვლაპარაკობ, სერ, – თქვა მოხუცმა, – მე ნივთების მნიშვნელობა მაინტერესებს. აი, ვზივარ აქ და ვიცი, რომ ცოცხალი ვარ.

აი, ყველაფერი, რაც იმ დღეს მოხდა. მოხუცი მთელ საათს ლაპარაკობდა, ლექსებს კითხულობდა, რაღაცას განმარტავდა. მერე ისე, თითქოს არც კი იცოდა, რომ მის წინ მეხანძრე იჯდა, ოდნავ აკანკალებული ხელით დაწერა თავისი მისამართი ქალაქის ნაგლეჯზე, მონტეგს გაუწოდა და დააყოლა:

– ეს თქვენი კარგოთეკისთვის იყოს. იქნებ შემდეგში გაბრაზდეთ ჩემზე.

– არა, არ ვაბრაზდები. ისე კი ძალიან კი მიკვირს, რომ ახლაც არ ვბრაზობ, – უთხრა მონტეგმა.

* * *

მილდრედი სიცილით იჭაჭებოდა დერეფანში. მონტეგი საწოლ ოთახში გავიდა, კედლის კარადა გამოაღო და იმ ბარათებს დაუწყო თვალიერება, რომლებსაც გამყოფზე ეწერა: „გამოსაძიებელი საქმეები“. მან იპოვა ფაბერის ბარათი. მონტეგმა არ დააბეზდა მაშინ მოხუცი, მაგრამ ბარათიც არ დაუხევია.

მან ტელეფონის ნომერი აკრიფა. მავთულის ბოლოში აპარატმა ათჯერ მაინც გაიმეორა ფაბერის სახელი. ბოლოს ყურმილში პროფესორის სუსტი ხმა გაისმა. მონტეგმა თავი გაახსენა. ფაბერი კარგა ხანს ღუმდა, მერე იკითხა:

– გისმენთ, მისტერ მონტეგ!

– პროფესორო, ერთი უცნაური კითხვა უნდა დაგისვათ: რამდენი ცალი ბიბლია დარჩა ჩვენს ქვეყანაში?

– მე არ მესმის, რას მეკითხებით!

– მინდა გავიგო, ერთი ცალი მაინც თუ არის დარჩენილი.

– მახეს მიგებთ? მე ყველას კი არ ველაპარაკები ტელეფონით!

– შექსპირისა და პლატონის რამდენი ეგზემპლარი დარჩა?

– არც ერთი! თქვენც ხომ იცით, რომ არც ერთი!

ტელეფონი დაღუმდა. მონტეგმაც დაღო ყურმილი. არც ერთიო! მონტეგმა იცოდა ეს სახანძრო სადგურის სიებიდან, მაგრამ რატომღაც თვითონ ფაბერისგან უნდოდა მოესმინა.

ღერეფანში დაწვებშეფაკლულ მილდრელს შეეჩეხა. ქალმა მაშინვე მიახარა:

– იცი, დღეს ქალები გვეყოლება სტუმრად.

მონტეგმა წიგნი დაანახვა.

– ეს ძველი და ახალი აღთქმაა და...

– ნუ დაიწყე ახლა თავიდან!

– შეიძლება ეს უკანასკნელი ცალი იყოს ჩვენს ქვეყანაში.

– შენ ამაღამვე უნდა ჩააბარო ეგ წიგნი, აუცილებლად! კაპიტანმა ბიგიმ იცის, რომ ეს წიგნი გაქვს! ხომ იცის?

– არა მგონია, იცოდეს, რა წიგნი მოვიპარე, შემიძლია შევცვალო, მაგრამ რით? ვთქვათ, ჯეფერსონით... რომელია

უფრო ძვირფასი? მერე, თუ ბიგიმ იცის, რა წიგნი მოვიპარე და მე სხვას ჩავაბარებ, მიხვდება, რომ აქ მთელი ბიბლიოთეკა გვაქვს!

მილდრელს სახე მოექცა.

– გესმის რას სჩადიხარ? თავსაც დაილუპავ და მეც დამლუპავ! მე უფრო მაფასებ თუ ბიბლიას?

ქალი თანდათან უწევდა ხმას და ბოლოს ისტერიკულად აკივლდა. იგი სანთლის თოჯინას ჰგავდა, რომელიც თავისით რბილდებოდა და იღვენთებოდა ხოლმე.

მონტეგს კი ბიგის ხმა ესმოდა: „დაჯექით, მონტეგ! უყურეთ! აი, ფრთხილად ვიღებთ, ვითომ ყვავილის ფურცელია. ვუკიდებთ პირველ გვერდს, მერე მეორეს. ისინი შავ პეპლებად გადაიქცნენ, რა ლამაზია, არა?! მეორიდან მესამე ფურცელს ვუკიდებთ ცეცხლს, მესამიდან მეოთხეს, ასე მიდის და თანდათან იწვის. სიგყვებით გამოთქმული ყველა სულელური აზრი, ყალბი დაპირება, გაცვეთილი თვალსაზრისი და დრომოჭმული ფილოსოფია!“

მონტეგს წინ ოფლით შუბლდაცვარული ბიგი ეჯდა, მის ირგვლივ კი იაგაკი მოფენილი იყო დახოცილი პეპლებით. ისინი ერთბაშად მოვარდნილ ქარიშხალს მოესრა.

მილდრედმა ისევე უეცრად შეწყვიტა კივილი, როგორც დაიწყო, რადგან მონტეგმა სულაც არ მიაქცია ყურადღება.

– ერთადერთი სახსარილა დარჩა: სადამომდე, ვიდრე ბიგის ჩავაბარებდე წიგნს, ასლი უნდა გადავიღო, – ჩაილაპარაკა მონტეგმა და ოთახისკენ გაემართა.

– შინ იქნები, როცა თეთრი კლოუნის გამოსვლა დაიწყება და ქალები მოვლენ? – მიაძახა მილდრედმა.

მონტეგი კართან შეჩერდა და თავმოუბრუნებლად დაუძახა ცოლს:

– მილი!

ქალი ჯერ არ გამოეხმაურა, მერე ჰკითხა:

– რა იყო?

– მილი, თეთრ კლოუნს უყვარხარ?

პასუხი არ იყო.

– უყვარხარ, მილი! – მონტეგმა ენა მოისვა გუჩებზე, – „ნათესავეებს“ ასე ძალიან, მთელი გულით, მთელი სულით უყვარხარ? მითხარი, მილი! – მონტეგი გრძნობდა, რომ ახლა ქალი კეფაში უმბერდა მას და დაბნეულად ახამხამებდა თვალებს.

– რაგომ მისვამ ასეთ სულელურ შეკითხვებს? – ამოიღო ბოლოს მილდრედმა ხმა და მონტეგმა იგრძნო, რომ ქალს გირილი უნდოდა, მაგრამ ვერ ახერხებდა, – თუ ის ძალღი დაინახო გარეთ, – განაგრძო ქალმა, – ერთი პანდური ამოჰკარი ჩემ მაგივრად.

მონტეგი ერთხანს ყოყმანობდა, მერე კარი გააღო და გარეთ გავიდა.

წვიმას გადაელო და მოწმენდილ ცაზე მზე ჩადიოდა.

გასასვლელი ქუჩა და მინდორი ცარიელი იყო.

მონტეგმა შვებით ამოისუნთქა და კარი გაიჯახუნა.

* * *

მონტეგი მიწისქვეშა მაგარებელში იჯდა.

„თითქოს გახევებული ვარ, – ფიქრობდა იგი, – ნეგა როდის გამიხევედა სახე, სხეული. ნუთუ იმ დამით, როცა სიბნელეში ფეხი ისე წამოვკარი დასაძინებელი აბებით სავსე შუშას, როგორც მიწაში დაფლულ ნაღმს. ეს გახევება გაიფლის, ოღონდ დრო უნდა. მე ცდას არ დავაკლებ ან ფაბერი დამეხმარება. ვინმე ოღესმე დამიბრუნებს ძველ სახეს, ძველ ხელებს და ისევ ის გავხდები, რაც ვიყავი. ღიმილიც კი, მუხანძრის ღიმილიც, გამიქრა სახიდან, უიმისოდ კი არაფრად

ვეარგივარ“.

გვირაბი უკან მიქროდა: რძისფერი კაფელი, უკუნი სიბნელე, კაფელი, სიბნელე, ციფრები, კვლავ უკუნეთი და მერე კიდევ ყოვლისმომცველი წყვდიადი, რომელიც თანდათან იზრდებოდა. ერთხელ, ბავშვობისას, მონტეგი ზღვის პირას, ყვითელ ქვიშაზე იჯდა.

შუადღე იდგა, ბაფხულის ცხელი, ლურჯი შუადღე. ბოროტმა ბიძაშვილმაუთხრა: „აი, ეს ცხრილი ქვიშით აავსე და ათცენტიანს მოგცემ“. მონტეგიც დათანხმდა და ცხრილის ავსებას შეუდგა. რაც უფრო სწრაფად ყრიდა, მით უფრო სწრაფად, ცხელი ხრიალით ცვიოდა ქვიშა ნახვრეგებიდან. ხელები დაეღალა, ქვიშას ცხელი მტვერი აუვიდა, მაგრამ ცხრილი კვლავ ცარიელი დარჩა.

მონტეგი ჩუმად იჯდა იმ შუაგულ ივნისში ზღვის ნაპირზე და გრძნობდა, რომ დაწვებებზე ცრემლები ჩამოსდიოდა.

ახლა, როცა პნევმატური მაგარებელი რწევით მიაქროლებდა ცარიელ მიწისქვეშა ღერეფანში, მონტეგს იმ ცხრილის მკაცრი კანონი გაახსენდა, მუხლებზე დაიხარა და დაინახა, რომ ხელში გადაშლილი ბიბლია ეჭირა.

პნევმატურ ვაგონში სხვა მგზავრებიც იყვნენ. მონტეგს კი ყველას დასანახავად ეჭირა წიგნი ხელში. უცებ ერთმა სულელურმა აზრმა შეიპყრო მისი გონება: თუ სწრაფად წავიკითხავ და არაფერს გამოვგოვებ, იქნებ ცხრილში ცოტაოდენი ქვიშა დარჩესო. მან სწრაფად დაიწყო კითხვა, მაგრამ სიტყვები აქეთ-იქით იფანტებოდა. რამდენიმე საათის შემდეგ კი ბიტი უნდა ნახოს და ეს წიგნი გადასცეს. ამიგომ არც ერთი ფრაზა არ უნდა გაუსხლტეს, ყოველი სტრიქონიუნდა დაიმახსოვროს. უნდა აიძულოს თავი, რომ ყველაფერი დაიმახსოვროს.

მონტეგმა მაგრად ჩაბლუჯა წიგნი ხელში. რეპროდუქტორები ღრიალით აყრუებდნენ იქაურობას:

– კბილის პასგა „დენჰემი“.

„ხმა ჩაიწყვიტე, – გაიფიქრა მონტეგმა, – პასგა კი არა, მინდვრის შრომანებზე უნდა ვიფიქროთ“.

კბილის პასგა „დენჰემი“.

„არცა შურების“...

– კბილის პასგა...

„შრომანნი ველისანი“... ხმა გაიკმინდეთ, ხმა გაიკმინდეთ!“

– კბილის პასგა...

მონტეგმა სწრაფად გადაშალა წიგნი და ფაციფუცით დაუწყო ფურცვლა. იგი ბრმასავით უსვამდა თითებს თითოეულ ასოს, თვალდაუხამხამებლად დასცქეროდა სტრიქონებს.

– დენჰემი. გადმოგცემთ ასო-ასო: დ-ე-ნ...

„არცა შურების, არცა“...

ცხრილის ნახვრეგებიდან ჩამოცვენილი ცხელი ქვიშის უსიამოვნო ხრიალი!

– დენჰემი საუცხოოა!

„ვიფიქროთ შრომანებზე... – შრომანები, შრომანები“.

– დენჰემი კბილის საღებინფექციო საშუალებაა...

„გაჩუმდი, გაჩუმდი, გაჩუმდი!“..

ეს ისეთი შემადრწუნებელი ღალადისი და მოთქმა იყო, რომ თვითონ მონტეგიც, თავისდაუნებურად, გემე წამოვარდა. სახე არეოდა და გასწითლებოდა, გუჩები მოღრეცოდა და გაფიცებოდა, ხელში კი მაგრად ჩაებლუჯა გადაშლილი წიგნი.

ხმაურიანი ვაგონის მგზავრები შეშინებულნი მიაწყდ-

ნენ კელლებს. ერთი წამის წინ კი ყველა მშვიდად იჯდა სკამზე და რადიოს აყოლებდა ფეხს: კბილის პასტა „დენჰემი“, „დენჰემი“ – კბილის საუკეთესო ელექსირი. კბილის პასტა – „დენჰემი“, „დენჰემი“, „დენჰემი“, ერთი, ორი. ერთი, ორი, სამი. ერთი, ორი, სამი. ისინი თავისთვის ბუტბუტებდნენ – პასტა, პასტა, პასტა.

ვაგონის რადიო ვალში არ დარჩა მონტეგეს და მთელი ტონა მუსიკა დააყარა თავზე. ეს მუსიკა თუნუქის, სპილენძის, ვერცხლისა და თითბრის ქლარუნისა და გრუხუნის ნარევი იყო.

მგზავრები მთლიანად დამორჩილებოდნენ ამ ხმებს, არც კი ცდილობდნენ გაქცეოდნენ, თუმცა გასაქცევეც არსად იყო – ვეება პნევმატური მაგარებელი ისარივით მიქროდა მიწის ქვეშ.

„შროშანნი ველისანი“...

– დენჰემი!

– შროშანები-მეთქი!

ხალხი თვალმოუშორებლად მისჩერებოდა მონტეგეს.

– დაუძახეთ დაცვას!

– კაცი გაგიჟდა!

– სადგური „ნოლ ვიუ“!

მაგარებელი სისინით შეჩერდა.

„ნოლ ვიუ“ – ხმამაღლა გამოაცხადა რადიომ.

– დენჰემი, – გაისმა თითქმის ჩურჩულით.

– შროშანები... – ოდნავ გასაგონად ამოილაპარაკა მონტეგმა.

ვაგონის კარი სტვენით გაიღო. მონტეგი აღვილიდან არ იძროდა. კარმა ამოიხვნეშა და დახურვა დაიწყო. მონტეგმა კვლავ იყვირა, ოღონდ ახლა გონებაში, წინ გავარდა, მგზავრები გვერდზე მიყარ-მოყარა და ძლივს მოასწრო

ვაგონიდან გასვლა.

მონტეგი უკანმიუხედავად გარბოდა გვირაბის თეთრ ფილაქანზე და ყურადღებას არ აქცევდა ესკალატორს, რადგან უნდოდა ეგრძნო, რომ ხელები და ფეხები აქვს, რომ ფილტვები ეკუმშება, ეშლება და თითოეულ ამოსუნთქვასა თუ ჩასუნთქვაზე ყელს ცივი ჰაერი უწვავს. უკან კი ფეხდაფეხ მოსდევდა: „დენჰემი, დენჰემი, დენჰემი!“

მატარებელმა გველივით დაისისინა და ხვრელში გაუჩინარდა.

* * *

– ვინ არის?

– მონტეგი ვარ!

– რა გნებავთ?

– შემომიშვით.

– მე არაფერი დამიშავებია!

– მარტო ვარ, დალახვროს ეშმაკმა!

– დაიფიცეთ!

– ყველაფერს გეფიცებით!

კარი ნელ-ნელა გაიღო და ფაბერმა გარეთ გამოიხედა. დღის სინათლეზე იგი ძალზე მოხუცი, სუსტი და მეგისმეგად დამფრთხალი ჩანდა. კაცი იფიქრებდა, ამ მოხუცს წლების განმავლობაში არ გამოუდგამს სახლიდან ფეხიო.

ფაბერის სახე და თაბაშირით შელესილი კედელი, ღია კარიდან რომ მოჩანდა, ერთი ფერისა იყო. ტუჩები, ღაწვები, თმა და ჩამქრალი ღია ცისფერი თვალებიც თეთრი გეგონებოდათ.

მოხუცმა თვალი მოჰკრა მონტეგის ილიაში ამოდებული წიგნს და უცებ შეიცვალა – ახლა იგი არც წინანდებურად მოხუცი და ღონემიხდილი ჩანდა და თანდათან

შიშის გაუქმება თვალში.

– მაპატიეთ, ხომ იცით, ფრთხილად უნდა იყოს კაცი, – ფაბერი კვლავ წიგნს მისჩერებოდა, – ესე იგი, არ მომატყუეთ.

მონტეგმა ოთახში შეაბიჯა. კარი დაიკეტა.

– დაბრძანდით, – ფაბერი უკან-უკან მიდიოდა და თან ისე მიეშტერებინა თვალი წიგნისათვის, თითქოს ეშინოდა, არსად გაუჩინარდესო. მონტეგის პირდაპირ, ღია კარიდან, მოჩანდა საწოლი ოთახი. მაგიდა რაღაც ხელსაწყოებითა და რკინის იარაღებით იყო სავსე. მონტეგმა მხოლოდ თვალის გადავლება მოასწრო, რადგან მოხუცმა შეამჩნია სკუმრის დაინგერესება, სწრაფად მიგრიალდა და კარი გამოხურა.

ფაბერი კარებთანვე დარჩა და აკანკალებული ხელით მოეჭიდა სახელურს. მერე ყოყმანით გადაიგანა მშერა მონტეგზე, რომელიც უკვე დამჯდარიყო და წიგნი მუხლებზე დაედო.

– ეს წიგნი... საიდან...

– მოვიპარე.

ფაბერმა პირველად შეხედა სახეში მონტეგს:

– თქვენ მამაცი ყოფილხართ!

– არა, – თქვა მონტეგმა, – ცოლი მიკვდება, მეგობარი გოგონა მომიკვდა, ქალი, კი, რომელიც შეიძლებოდა ჩემი მეგობარი გამხდარიყო, სულ ოცდაოთხი საათი არც არის, რაც დაწვეს. თქვენ ერთადერთი ადამიანი ხართ, რომელსაც ჩემი დახმარება შეუძლია. უნდა ვნახო. უნდა...

ფაბერმა მოუთმენლად გაიწოდა ხელი წიგნისკენ:

– შეიძლება?

– ინებეთ, – მონტეგმა მაშინვე მიაწოდა წიგნი.

– რამდენი ხანია აღარ მინახავს! მე მორწმუნე არ ვარ,

მაგრამ დიდი ხნის წინათ... – ფაბერმა წიგნს ფურცვლა დაუწყო. ღროღადრო შეჩერდებოდა და რამდენიმე ფრამას ჩაიკითხავდა ხოლმე, – დიახ, მუსკად ისეთია. ღმერთო, ესენი კი როგორ ამახინჯებენ საგელევიზიო კელლებზე. ქრისტე დღეს ჩვენი ერთ-ერთი „ნათესავია“. ნეგა თუ იცნობდა ბეციერი მამა თავის შვილს იმ ტანსაცმელში, დღეს რომ გამოვაწყვეთ, უფრო სწორად – რომ გავაშიშვლეთ. ახლა ადამიანი ნამდვილ პიგნის კანფეგად იქცა, რომელსაც შაქრისა და სახარინის ცრემლი ჩამოსდის, თუკი ჩუმ-ჩუმად არ ცდილობს რეკლამა გაუწიოს რაიმე საქონელს, ურომლისოდაც, თითქოს მორწმუნეს სიცოცხლე არ შეუძლია.

ფაბერმა წიგნი დაყნოსა.

– იცით თუ არა, რომ წიგნებს მუსკატისა თუ შორეული ქვეყნის სხვა რომელიღაც სანელებლის სუნი უდის? ბავშვი რომ ვიყავი, სულ წიგნებს ვყნოსავდი. ღმერთო, რამდენი კარგი წიგნი არსებობდა, სანამ დაწვის ბრძანებას გაცემდნენ... – ფაბერმა რამდენიმე გვერდი გადაშალა, – მისტერ მონტეგ, თქვენ წინაშე მხლალი ადამიანი დგას. მე კარგა ხნით აღრე ვიცოდი, საით მიდიოდა საქმე. მაგრამ არაფერი ვთქვი. მე ერთ-ერთი იმათგანი ვარ, ერთ-ერთი მიაშიგი, რომელსაც შეეძლო ხმა აემაღლებინა. თუმცა მაშინ „დამნაშავეებს“ არავინ უსმენდა, მაგრამ მაინც უნდა ამომელო ხმა. მე კი ვიყუჩე და ამით ნამდვილ დამნაშავეთა ჯგუფს შევეუერთდი. ბოლოს კი, როცა დაადგინეს, დაეწვათ წიგნები და ეს საქმე მეხანძრეებს დაავალეს, ცოცა წავიბუზღუნე და გავჩუმდი. გავჩუმდი, რადგან არავინ ამყვა, არავინ დამიჭირა მხარი. ახლა კი ძალზე გვიან არის.

ფაბერმა ბიბლია დახურა.

– ახლა მითხარით, რისთვის მოხვედით!

– მე არავინ მისმენს: კელლებს ვერ დაუწყებ ლაპარაკს. ისინი აქეთ ჩამყვირიან ყურში. ცოლს ვერ ვესაუბრები, იგი კელლებს უსმენს. მე კი მინდა ვინმემ მომისმინოს. დიდხანს, დიდხანს რომ ვილაპარაკო, იქნებ რაიმე ჭკვიანური გამოვიდეს. ამას გარდა მინდა, მასწავლოთ, თუ როგორ გავიგო წაკითხული.

უაბერი ყურადღებით მიაჩერდა მონგეგის ხმელ-ხმელ, მოლურჯო სახეს.

– რამ აგაფორიაქათ? რამ გაგაგლებინათ ხელიდან მეხანძრის ჩირაღდანი?

– არ ვიცი... ჩვენ ყველაფერი გვაქვს იმისთვის, რომ ბედნიერად ვიგრძნოთ თავი, მაგრამ მაინც არ ვართ ბედნიერნი. რაღაც გვაკლია. ბევრი ვიფიქრე და დავასკენი, რომ ერთადერთი, რაც ამჟამად აღარ გვაქვს – წიგნებია. წიგნები, რომელთაც აგერ უკვე ათი-თორმეტი წელია ვწვავ. ამიგომ გადავწყვიტე, რომ წიგნები მისხნიდა.

– თქვენ გამოუსწორებელი რომანტიკოსი ყოფილხართ. ეს სასაცილო იქნებოდა, სერიოზული რომ არ იყო. თქვენ წიგნები კი არა, ის გაკლიათ, რაც ოდესღაც ეწერა მათში. იგივე შეიძლება გადმოსცენ ღლეჯანდელ პროგრამებში. რადიოსა და ტელევიზიასაც შეუძლია ისეთსავე უსაზღვრო შეგნებისა და ყურადღებისკენ მოგვიწოდოს, გვიჩვენოს, რომ წვრილმანებს ყურადღებით მოვეკიდოთ, მაგრამ ასე არ იქცევინან. არა, არა, წიგნებში განა ყველაფერია, რასაც თქვენ ეძებთ? იგი ყველგან უნდა ეძებოთ – ძველ გრამაფონის ფირფიტებში, ძველ კინოფილმებში, ძველ მეგობრებში. ეძებეთ ბუნებაში, საკუთარ თავში! წიგნები მხოლოდ ერთ-ერთი ვრცელი საცავი იყო, სადაც იმას ვინახავდით, რისი დავიწყებისაც გვემინოდა. წიგნებში არავითარი ჯადოსნობა არ არის. მხოლოდ მათი ნათქვამია ჯადოსნური, მხოლოდ ის,

რომ ისინი ნაკუწებისგან მთლიან სამყაროს გვიკერავენ. ამის მიხედვრა ადვილი არ იყო. თქვენ, ალბათ, ახლაც ვერ ხვდებით ჩემი ნათქვამის არსს, მაგრამ ალლოთი გრძნობთ, როგორ მოიქცეთ და სწორედ ესაა დასაფასებელი... მაგრამ ჩვენ სამი რამ გვაკლია: პირველი – იცით, რატომ არის ძვირფასი ასეთი წიგნები? იმიტომ, რომ ისინი ხარისხიანები არიან. ახლა, რა არის ხარისხი? ეს, ჩემი გაგებით, წიგნის სხეულია. აი, ამ წიგნს აქვს თავისი ფორმები, თავისი დამახასიათებელი ნიშნები. იგი შეიძლება მიკროსკოპით გაისინჯოს და მაშინ დაინახავთ, რომ წიგნში სისხლჭარბი სიცოცხლე ჩქეფს. რაც მეგი ფორია, მით უფრო მართლად და დაწვრილებით აშუქებს ცხოვრებას წიგნის თითოეული კვადრატული ღუიმი, მით უფრო მხატვრულია წიგნი. აი, ასეთია ჩემი განმარტება. მეგი ცოცხალი დეტალებია საჭირო, თანაც ახალ-ახალი. კარგი მწერალი ცხოვრების შუაგულში ტრიალებს, საშუალო – ნაპირ-ნაპირ უვლის, ცუდი კი ძალას ხმარობს მასზე და მერე ბუზების წასაბილწავად ტოვებს.

ახლა ხომ გესმით, რატომ იწვევენ წიგნები ასეთ სიძულვილსა და შიშს! ისინი გვიჩვენებენ ფორმებს ცხოვრების სახეზე. ფუფუნების მაძიებელთ კი უნდათ, მხოლოდ სანთელივით დაწმენდილ, უფერო, უბეწვო და არაფრის მთქმელ სახეს უყურონ. ჩვენ ახლა ისეთ ღროში ვცხოვრობთ, რომ ყვაილებიც კი უარს ამბობენ წვიმის წყალსა და ნოყიერ ნიადაგზე და ცდილობენ თავიანთი თანამოძმეებით დაიკმაყოფილონ შიმშილი. მაგრამ თვით ცაში ანთებული თვალწარმტაცი ფეიერვერკიც ხომ მიწიერი ქიმიის პირმშოა!

ჩვენ კი რატომღაც ვფიქრობთ, რომ შეგვიძლია ვისაზრდოთ და აღვიზარდოთ ყვაილებითა და ფეიერვერკე-

ბით ისე, რომ არ გავიაროთ ციკლი, რომელსაც სინამდვილისკენ მივყავართ. გაგიგონიათ ლეგენდა ჰერკულესა და ანგოსზე? გოლიათ მოჭიდავეს, ანგოსს განუსაზღვრელი ძალა ეძლეოდა, ვიდრე მგკიცედ ედგა მიწაზე ფეხი, მაგრამ ჰერკულესმა მიწას მოსწყვიტა, ჰაერში აიგაცა და სულ ადვილად დაამარცხა. ეს ლეგენდა ჩვენ, ამ ქალაქის მცხოვრებლებს გვესადაგება, ან არადა, მე სულ არაფერი გამეგება ამ ცხოვრებისა. აი ასეა. ეს – პირველი, რაც ჩვენ გვაკლია. ხარისხი – ცოდნის ქსოვილი, ცოდნის სხეული!

– მეორე?

– მოცალეობა.

– კი მაგრამ, ჩვენ ხომ უამრავი თავისუფალი დრო გვრჩება სამუშაოს შემდეგ.

– მართალია. თავისუფალი დრო ბევრი გვაქვს, მაგრამ განა ფიქრის დროც გვაქვს? ან საათში ასი მილის სიჩქარით მიაქროლებ მანქანას და მხოლოდ იმაზე ფიქრობ, რომ რაიმეს არ დაეჯახო, ან რაიმე თამაშით ერთობი, ან ოთახში მიხარ, რომელსაც კედლებად სატელევიზიო ეკრანი აქვს. ამ ეკრანს კი კამათს ვერ დაუწყებ. თუმცა გამოსახულება მეგისმეგად რეალურია. იგი სამგანზომილებიანია და თითქოს ხელის შეხებაც კი შეგიძლია. კედლები გვეუბნებიან, რაც უნდა იფიქროთ და თავიანთ ამრებს გიჭირხნიან თავში. „ეს მართალი უნდა იყოს. თითქოს სიმართლესა ჰგავს“, – ფიქრობთ თქვენ და ისე სწრაფად მიდინართ ვიღაცის მიერ წინასწარ გამოყვანილ დასკვნასთან, რომ თქვენი გონება ვეღარ ასწრებს თქვას, – ეს რა სისულელეაო.

– მხოლოდ „ნათესავებია“ ნამდვილი ხალხი.

– რა ბრძანებ?

– ჩემი ცოლი ამბობს, – წიგნები ნაკლებად რეალურები

არიანო.

– ღვთის წყალობით, მართლაც ასეა. თქვენ შეგიძლიათ დახუროთ წიგნი და შეისვენოთ. თქვენ წიგნის მბრძანებელი ხართ. მაგრამ, აბა მითხარით, გინახავთ ადამიანი, რომელმაც ჩართო სასტუმროს კედლები და მერე მოახერხა თავი დაეხსნა მისი კლანჭებისგან? იგი თავის ნებასურვილზე გაგრიალეხთ. იგი ისეთსავე გარემოდ იქცევა, როგორც ნამღვილი სამყაროა. იგი თვითონ იქცევა ჭეშმარიტებად. წიგნი შეიძლება უარყო გონების განსჯით, მაგრამ მიუხედავად ჩემი განსწავლულობისა და სკეპტიციზმისა, ვერასოდეს ვაჯობე ასინსტრუმენტთან სიმფონიურ ორკესტრს, რომელიც ჩვენი გასაოცარი სასტუმრო ოთახის მდიდრულად შეფერადებულ სამგანზომილებიან კედელში ჩნდება ხოლმე. როგორც ხედავთ, ჩემსსასტუმრო ოთახში ბათქაშით შელესილი ოთხი კედელი მაქვს და აი, კიდევ ეს, – მოხუცმა ორი პაგარა რეზინის საცობი დაანახვა, – ამით ყურებს ვიცობ ხოლმე, როცა მიწისქვეშა მაგარებელში ვჯდები.

მონტეგმა თვალი დახუჭა და ჩაიღულუნა:

– კბილის პასგა „დენჰემი“. „არცა შურების, არცა სთავს“... საით მივდივართ? ვითომ წიგნები გვიხსნის?

– მხოლოდ მაშინ, თუ მესამე რამ გვექნება. პირველი, როგორც მოგახსენეთ, ჩვენი ცოდნის ხარისხია, მეორე – თავისუფალი ღრო, რომ ეს ცოდნა შევითავსოთ, მესამე – გვექონდეს უფლება, ისე მოვიქცეთ, როგორც ამ პირველი ორი პირობის შესრულების შემდეგ მივიჩნევთ საჭიროდ. მაგრამ მე ვერ წარმომიდგენია, რა უნდა გააკეთოს ერთმა მისრწნილმა მოხუცმა და გაბოროტებულმა მეხანძრემ, ახლა რომ უკვე ისე ჩავეფალით გალახში, რომ...

– მე წიგნები შემიძლია ვიშოვო.

– ეს მეგად სახიფათოა!

– მე ხომ მაინც დალუპული ვარ. ზოგი ჭირი მარგებელია: როცა დასაკარგავი არაფერი გაქვს, არც არაფრისა გეშინია.

– საინგერესო ამრი გამოთქვით, – გაიცინა ფაბერმა, – თანაც არსაიდან არ გაქვთ ამოკითხული!

– ნუთუ წიგნებში ამისთანა ამრები წერია? მე კი უცებ მომივიდა თავში.

– მით უკეთესი. ესე იგი განგებ, ჩემთვის, ვინმესთან ან თუნდაც საკუთარი თავისთვის არ მოგიგონიათ?

მონტეგი წინ გადაიხარა:

– აი, რა მოვიფიქრე ამ საღამოს: თუ წიგნები მართლა ასე ძვირფასია, ჩვენ იქნებ საბეჭდი დაზგა გვეშოვა და რამდენიმე ეგზემპლარი დაგვებუჭდა...

– ვინ ჩვენ?

– თქვენ და მე.

– ო, არა, – ფაბერი ფეხზე წამოხტა.

– მომისმინეთ მაინც, რას ვაპირებ.

– თუ დამაჟინდებით, იძულებული გავხდები, ჩემი სახლიდან გაგაგლოთ.

– კი მაგრამ, სულ არ გაინგერესებთ?

– არა, სულ არ მაინგერესებს ისეთი საუბარი, რისთვისაც ცოცხლად დამწვავენ. მხოლოდ მაშინ მოგისმენდით, თუ თვითონ სახანძრო სისტემის დაწვამე მიღებოდა საქმე. თქვენ რომ დაგეპირებინათ რამდენიმე წიგნის გადაბეჭდვა და მერე ისინი მთელი ჩვენი ქვეყნის მეხანძრეთა ბინებში დაგემაღათ, რათა ამით თვითონ ცეცხლის გამჩალებელის რიგებში დაგეთესათ ეჭვი და დაბნეულობა, აი, მაშინ კი ვიცყოდი – ვაშა თქვენს ვაჟკაცობას-მეთქი.

– წიგნები მივუგლო, მერე განგაში ავგეხო და მეხან-

ძრეთა სახლები დავაწვევინო, არა?

ფაბერმა წარბები ასწია, ცოცხალი ხანს ისე მიაშტერდა მონტეგეს, თითქოს პირველად ხედავსო და მერე ჩაილაპარაკა: „არა, ვიხუმრე“.

– თქვენ ფიქრობთ, რომ ღირს ამის გაკეთება? დანამდვილებით უნდა ვიცოდე, რომ ეს გვიშველის...

– მაგას დარწმუნებით ვერაფერს გეტყვით! იყო დრო, როცა ყველა წიგნი გვქონდა და მაინც ფრიალო კლდეს ვეძებდით გადმოსახტომად. მაგრამ ჩვენ თავისუფლად სუნთქვის საშუალება უნდა გვქონდეს. ჩვენ ცოდნა უნდა დავიბრუნოთ და, ალბათ, ერთი ათასი წლის შემდეგ უფრო დაბალ კლდეს ავირჩევთ გადმოსახტომად. წიგნები ხშირ-ხშირად შეგვახსენებენ, თუ რა ვირები და რეგვენები ვართ. ისინი კეისრის პრეგორიანულ დაცვას ჰგვანან, რომელიც ბეიმის დროს ჩასჩურჩულებდა ხოლმე მბრძანებელს: „გახსოვდეს, კეისარო, რომ შენც მოკვდავი ხარ“. მოსახლეობის უმეტესობას არ შეუძლია იმოგზაუროს, ხალხს ესაუბროს, მსოფლიოს სხვადასხვა ქალაქი მოიაროს. ჩვენ არც დრო გვაქვს, არც ფული და არც მეგობრები გვყავს. ყოველივე, რასაც თქვენ ეძებთ, მონტეგე, არსებობს ამქვეყნად, მაგრამ ჩვენისთანა ადამიანს მხოლოდ ერთი პროცენტი შეუძლია ნახოს. დანარჩენი ოთხმოცდაცხრამეტი კი წიგნებით უნდა შეითვისოს. თქვენ კი ნურც გარანტიას ითხოვთ და ნურც იმას ფიქრობთ, რომ მხოლოდ რომელიმე ადამიანი, მანქანა ან ბიბლიოთეკა მოგიგანთ ხსნას. თვითონვე უნდა გაიკვლიოთ გზა და თუ დაიხრჩობით, ის მაინც გეცოდინებათ, რომ ნაპირისკენ გეჭირათ გემი.

ფაბერი წამოდგა და ბოლთის ცემას მოჰყვა.

– მერე? – შეეხმიანა მონტეგი.

– წელან გულით ლაპარაკობდით?..

– რა თქმა უნდა!

– უნდა ითქვას, რომ ძალიან ეშმაკური გეგმაა.

ფაბერმა შემოფოთებით მიხელა საწოლი ოთახის კარს, ყველა მებანძრის სახლს ცეცხლი მოედება და კვალიც აღარ დარჩება ამ გამცემლობის კერებისგან. რა სანახაობა იქნება! სალამანდრა საკუთარ კუდს ჩანთქავს. ოჰ, ღმერთო!

– მე ყველა მებანძრის მისამართი მაქვს. თუ რაიმე საიდუმლო ორგანიზაციას...

– ველარავის ენობი კაცი, ესაა მთელი უბედურება. მე, თქვენ, კიდე ვინ უნდა გააჩალოს ხანძარი?

– ნუთუ აღარ არიან თქვენნაირი პროფესორები? აღარ დარჩნენ ყოფილი მწერლები, ისტორიკოსები, ლინგვისტები?

– დაიხოცნენ ან უკვე ძალიან დაჩაჩანაკდნენ.

– რაც უფრო მოხუცი იქნება, უკეთესია – უფრო ვერ მიიგანენ ეჭვს. ალბათ უამრავი ასეთი ნაცნობი გყავთ, არა?

– კი, არიან, მაგალითად მსახიობები, რომელთაც მრავალი წელია აღარ უთამაშიათ პირანდელოს, შოუსა და შექსპირის პიესებში. ეს პიესები ხომ ზედმიწევნით მართლად ასახავენ ცხოვრებას. შეგვიძლია მათი მრისხანება გამოვიყენოთ. შეგვიძლია, აგრეთვე გამოვიყენოთ იმ ისტორიკოსების სამართლიანი აღშფოთება, რომელთაც აგერ ორმოცი წელია, ერთი სგრიქონიც არ დაუწერიათ. მართლაცდა, შეგვეძლო შეგვექმნა ჯგუფები, სადაც ფიქრსა და კითხვას ვასწავლიდით ადამიანებს.

– მართალია! შეგვეძლო!

– მაგრამ ყოველივე ეს ზღვაში წვეთი იქნება. მთელი კულტურა განადგურებულია. საჭიროა მთლიანად გადავალნოთ მისი ჩონჩხი და მერე ხელახლა ჩამოვასხათ. ღმერთო დიდებულო, ეს განა ადვილი საქმეა! ამისთვის განა

საკმარისია, კვლავ ხელში აიღო წიგნი, რომელიც ნახევარი საუკუნის წინ გადაღე გვერდზე. ნუ დაგავიწყდებათ, რომ მეხანძრეებს არც ისე ხშირად უჩნდებათ საქმე. ხალხმა თვითონ, თავისი ნებით მიაგოვა წიგნების კითხვა... დროდადრო თქვენ, მეხანძრეები, საცირკო წარმოდგენას მართავთ – სახლებს წვავთ და ბრბოც ერთობა ცეცხლის ყურებით. მაგრამ ეს მხოლოდ მისამღერია, მთავარი ჰანგი კი, რომელსაც ყველა აყოლებს ხმას, სულ სხვაა. ამბოხების მსურველი, ალბათ, თითებზე ჩამოითვლება და იმათგანაც უმეტესობა, ჩემი არ იყოს, მხდალია. მოახერხებთ „თეთრ კლოუნზე“ სწრაფად ცეკვას ან „ბატონ მთავარ ილუზიონისგსა“ და „ნათესავებზე“ ხმამაღლა ყვირილს? თუ მოახერხებთ, მაშინ იოლად გაიმარჯვებთ, მონტეგ. ასეა თუ ისე, თქვენ სულელი ხართ. ხალხი ხომ მართლაც მხიარულობს და ერთობა.

– მერე თვითმკვლელობით ამთავრებენ სიცოცხლეს ან სხვებს ხოცავენ.

მთელი საუბრის განმავლობაში აღმოსავლეთისკენ განუწყვეტლივ მიფრინავდნენ ბომბდამშენები, მაგრამ მონტეგმა და ფაბერმა მხოლოდ ახლა მიაქციეს ყურადღება ხმაურს, დადუმდნენ და ყური მიუგდეს რეაქტიული ძრავების გუგუნს, რომელიც მთელ მათ არსებას ამანზარებდა.

– მოთმინება მოიკრიბეთ, მონტეგ. ომი ძირფესვიანად ამოჟღეგს „ნათესავებს“. ჩვენი ცივილიზაცია უფსკრულისკენ მიექანება. გვერდზე გადაქვით, თორემ თან ჩაგიტანთ.

– კი, მაგრამ ვიღაც ხომ უნდა იყოს მზად, რომ ხელახლა დაიწყოს შენება, როცა ყველაფერი დაინგრევა?!

– რაო?! ვინა?! ისინი, ვისაც გეპირად ახსოვს მილტონი?! ვინც ამბობს, სოფოკლეს ვიცნობო?! იმათ შეუძლიათ გაახ-

სენონ გადარჩენილებს, რომ აღამიანებს კეთილი თვისებებიც აქვთ?! გადარჩენილები მათ კი არ მოუსმენენ – ქვებს წამოაველებენ ხელს და ერთმანეთს დაერევიან. შინ დაბრუნდით, მონტეგ! დაბრუნდით და დაიძინეთ! რაგომ ფლანგავთ თქვენს ბოლო საათებს. ბორბალს აგრიალეებთ და თან თავს არწმუნებთ, ციყვი არ ვარო.

– მაშასადამე, თქვენ აღარაფერი გაღელვებთ.

– მე ისე მაღელვებს ყოველივე ეს, რომ ცუდად ვხდები.

– მერე არ გინდათ, დახმარების ხელი გამომიწოდოთ?

– ღამე მშვიდობისა, ღამე მშვიდობისა.

მონტეგის ხელმა ბიბლია აიღო მაგიდიდან.

მონტეგი ხელავდა თავისი ხელების მოქმედებას და ძალიან უკვირდა.

– გინდათ ამ წიგნის მფლობელი იყოთ? – ჰკითხა მან ფაბერს.

– მაგ წიგნში ნახევარ სიცოცხლეს მივცემდი.

მონტეგი იღვა და ელოდა, თუ რა მოხდებოდა...

მცირე ხნის შემდეგ მისმა ხელებმა, ორი ცოცხალი აღამიანის მსგავსად, წიგნიდან ფურცლების ამოგლეჯა დაიწყო.

ხელებმა წიგნს ჯერ ფორმაცი მოახია, შემდეგ პირველი გვერდი, შემდეგ მეორე...

– ილიოტო, რას სჩადიხარ?! – ფაბერი დამღულრულივით წამოვარდა ფეხზე და ხელებში ეცა მონტეგს. მონტეგმა მოიშორა იგი და ფურცლების გლეჯა განაგრძო. კიდეე ექვსი ფურცელი დაცვივდა იატაკზე. მონტეგმა ისინი წამოკრიფა და ფაბერის თვალწინ დაჭმუჭნა.

– ნუ, ნუ იზამთ! – აკვნესდა მოხუცი.

– ვის შეუძლია დამიძალოს? მე ხომ მეხანძრე ვარ. შემძლია დაგწვა კიდეც!

მოხუცმა თვალეში შეხედა მონტეგს:

– არა, ამას არ ჩაიდენთ!

– შემიძლია, თუ მოვინდომე!

– წიგნი! ნულარ დახვეთ!

ფაბერი სკამზე დაეშვა. სახე გაჰფითრებოდა, გუჩები უკანკალებდა.

– ნულარ მაწვალებთ, დავიდალე. მითხარით, რა გინდათ?

– მინდა, რომ მასწავლოთ!..

– კარგი, კარგი...

მონტეგმა მაგიდაზე დალო წიგნი, დაჭმუჭნილი ფურცლები გაათავთავა და სწორება დაუწყო. მოხუცი დაღლილი თვალეებით უმზერდა მის საქმიანობას, მერე თავი ისე გაიქნია, თითქოს უნდა მოძალეებული ძილი გაიფრთხოსო და ჰკითხა:

– მონტეგ, ცოგა ფული ხომ არ გექნებათ?

– კი, მაქვს, ოთხასი თუ ხუთასი დოლარი. რად გინდათ?

– მომიგანეთ. ერთ კაცს ვიცნობ, რომელიც ჩვენი კოლეჯის გაზეთს ბეჭდავდა ამ ნახევარი საუკუნის წინათ. ეს იმ წელიწადს იყო, როცა სემესტრისდასაწყისში შევედი კლასში და ვნახე, რომ მხოლოდ ერთ სტუდენტს გამოუცხადებია სურვილი, შეესწავლა დრამატურგია ესქილედან ონილამდე. წარმოგიდგენიათ?! მაშინ ისეთი გრძნობა მქონდა, თითქოს მშვენიერი ყინულის ქანდაკება დნებოდა გმებზე. მახსოვს, გაზეთები გიგანტური ფარვანებევით ილუქებოდა. არავინ ცდილობდა, გადაერჩინა ისინი, გული არავის სწყდებოდა. მერე მთავრობა მიხვდა, რომ ძალიან სასარგებლო იქნებოდა, თუ ხალხი მხოლოდ ვნებიან გუჩებსა და მუცელში ამორტყმულ მუშგზე დაწერილ წიგნს წაიკითხავდა და თქვენ, ცეცხლისმფრქვევლებს, მოგიწოდებდა დასახმარებლად.

ერთი სიგყვით, გვყავს ერთი უმუშევარი მბეჭდავი. შეგვიძლია, რამდენიმე წიგნი დავბეჭდოთ და დაველოდოთ ომს, რომელიც არსებული წყობის საფუძველს მოშლის და სამოქმედოდ გვიბიძგებს. რამდენიმე ბომბი და – ის კელის „ნათესაები“, ის ტაკიმასხარები იმწამსვე ჩაიწყვეტენ ხმას. უეცრად ჩამოვარდნილ სიჩუმეში კი ალბათ გაიგონებენ ჩვენს ჩურჩულს.

ორივეს მზერა მაგილაზე დაღებული წიგნისაკენ იყო მიპყრობილი.

– მე ვცდილობ, დავიმახსოვრო, – დაიჩივლა მონტეგმა, – მაგრამ ეს ოხერი, თვალს მოვაშორებ თუ არა, მაშინვე მავიწყდება. ღმერთო, როგორ მინდოდა, რაიმე მეპასუხა კაპიტანისთვის. იგი ძალიან ნაკითხია და ყველაფერზე გამზადებული აქვს პასუხი. ყოველ შემთხვევაში, ასე გაჩვენებს თავს. დათაფლული ლაპარაკი იცის და მეშინია, კვლავ არ მომაქციოს თავის ჭკუაზე. სულ ერთი კვირა გავიდა მას შემდეგ, რაც შლანგს ნავთით ვავსებდი და ვფიქრობდი: ღმერთო, რა მხიარული ცხოვრება მაქვს-მეთქი.

მოხუცმა თავის ქნევით უთხრა:

– ვინც არ აშენებს, უნდა დაანგრის. ეს ძველთაგანვე ასე ყოფილა. ასე იქცევიან მცირეწლოვანი დამნაშავენი.

– აი, თურმე ვინ ვყოფილვართ.

– მეტ-ნაკლებად ყველანი ასეთები ვართ.

მონტეგი კარისკენ გაემართა, მაგრამ შუა გზაზე შედგა:

– არ შეგიძლიათ, როგორმე დამეხმაროთ ამაღამ, როცა მეხანძრეთა კაპიტანს დავუწყებ ლაპარაკს? მე ჯებირი მინდა, თორემ, როცა სიგყვების ნიაღვარს მომიშვებს, დავიხრჩობი.

მოხუცმა პასუხის ნაცვლად კვლავ შეშფოთებით შეხედა საწოლი ოთახის კარს. მონტეგმა შეამჩნია და ჰკითხა,

– რა მოხდაო.

ფაბერმა ღრმად ჩაისუნთქა და კარგა ხნის შემდეგ ამოითქვა სული. მერე თვალები დახუჭა და კვლავ ამოისუნთქა. ისე, რომ მტკიცედ მოკუმული გუჩები არც კი გაუხსნია. ბოლოს ხმადაბლა ჩაილაპარაკა: „მონგეგ“.

იგი სტუმრისკენ მიბრუნდა და ახლა უკვე ხმამაღლა მიმართა:

– წამომყევით. ლამის ისე არ გაგისტუმრეთ სახლიდან?! მართლაც რომ მხდალი და სულელი ბებერი ვარ.

ფაბერმა კარი გააღო და ორივენი პაგარა საწოლ ოთახში აღმოჩნდნენ. მაგიდაზე სამეინკლო იარაღები, ობობას ქსელივით წვრილი მავთულის ხვიები, ციცქნა მამბარები, კოჭები და კრისგალები ელაგა.

– ეს რა არის? – გაიკვირვა მონგეგმა.

– ჩემი საშინელი სიმხდალის დამამტკიცებელი. მე მრავალი წელია ამ კედლებში ვცხოვრობ და მხოლოდ ჩემი ფიქრები მყავს მეგობრად. ელექტრო და რადიოხელსაწყობებით ჩხირკედელაობა ჩემი ერთადერთი გასართობია. სწორედ ჩემი სიმხდალისა და ამავე დროს მეამბოხე სულის წყალობით შევქმენი აი, ეს!..

ფაბერმა მაგიდიდან ლითონის პაგარა, მწვანე საგანი აიღო. იგი 22 კალიბრის ტყვიანზე დიდი არ იქნებოდა.

– ახლა საამისო თანხა სად ვიშოვე, არა? რაღა კითხვა უნდა, რომ ბირჟაზე ვთამაშობდი. ბირჟა ხომ უმუშევარ, არალოიალურად განწყობილ ინგელიგენტთა უკანასკნელი იმედია. დიახ, ბირჟაზე ვთამაშობდი, შიშით ვკანკალებ და ველოდები, რომ ვინმე დამლაპარაკებელი გამომიჩნდეს. მე თვითონ ვერ ვბედავდი, ვინმეს გამოვლაპარაკებოდი. იმ დღეს, პარკში რომ მომიჯექით გვერდით, მივხვდი, რომ ოდესმე შემომივლიდით, მაგრამ მაშინ არ შემეძლო გა-

მომეცნო, ცეცხლს გამიჩენლით თუ მეგობრობას შემომთავაზებდით. ეს უკვე რამდენიმე თვის მოთავეებული მაქვს, მაგრამ კინალამ ისე გაგიშვით შინ. აი, ასეთი მშიშარა ვარ.

– ეს ყურში დასამაგრებელ რადიომიმღებს წააგავს.

– ცოგათი სჯობს კიდეც! ეს აპარატი უსმენს! თქვენ რომ ყურში ჩაიღოთ, შემიდლია მხართეძომე წამოვწვე, ბებერი ძვლებიც დავასვენო და მეხანძრეთა სამყაროსაც ვუსმინო. შემიდლია გავაანალიზო მონასმენი, აღმოვაჩინო მეხანძრეთა სუსტი მხარეები და თანაც არავითარ საფრთხეში არ ჩავიგდო თავი. მე სკაში ჩამჯდარი დედა ფუტკარი ვიქნები, თქვენ კი მუშა ფუტკარი, ჩემი მოძრავი ყური. მე ქალაქის ყოველ კუთხეში და ყოველნაირ ხალხში შემიდლია მქონდეს ყურები, რომ ყველას მოვუსმინო და დასკვნები გამოვიგანო. შეიძლება მუშა ფუტკარი დაილუპოს, მაგრამ მე გადავრჩები. ასე რომ, რაც უნდა მშიშარა იყოს კაცი, მაინც გაბედავს ამის გამოყენებას, რადგან საფრთხე თითქმის არ ემუქრება. ხედავთ, რა მცირე რისკს ვეწევი? ზიზღის ღირსი ვარ, არა?!

მონტეგმა მწვანე ტყვია ყურში ჩაიღო, მოხუცმა მას მიჰბაძა და ტუჩები ააცმაცუნა:

– მონტეგ!

ხმა პირდაპირ მონტეგის ტვინში ისმოდა.

– ღიახ, მე მესმის თქვენი.

მოხუცმა გაიცინა:

– მეც მშვენივრად მესმის.

ფაბერი ჩურჩულებდა, მაგრამ მონტეგს მკაფიოდ ესმოდა ყველაფერი.

– როცა ღრო დაღვება, წაღით სახანძრო სადგურში. მე თქვენთან ვიქნები. მოდი, ერთად მოვუსმინოთ იმ თქვენს კაპიგანს. ვინ იცის, იქნებ ისიც ჩვენისთანაა, მე გიკარნახებ

სათქმელს. ერთი მაგრად შევასუროთ. მითხარით, ძალიან გეჯავრებით ამ მხდალთა აპარატის გამოგონებისთვის? აი, მე ამ ღამეში გგზავნით საბრძოლველად, თვითონ კი საფარში ვრჩები. ეს წყეული ყურები უშიშრად მოისმენენ ყველაფერს, თქვენ კი შეიძლება თავი წაგაცალონ.

– ყველა იმას აკეთებს, რაც შეუძლია, – დაამშვიდა მონტეგმა და ბიბლია გაუწოდა, – აიღეთ. მე შევეცდები სხვა წიგნი ჩავაბარო. ხვალ კი...

– ხვალ კი მე მოვინახულებ იმ უმუშევარ მბეჭდავს. ეს მაინც შემიძლია.

– ღამე მშვიდობისა, პროფესორო!

– ეს არ იქნება მშვიდობის ღამე, მონტეგ! მე მთელ ღამეს შენტან ვიქნები. აბეზარ კოლოსავით ავმუზუნდები შენს ყურში, თუკი საჭირო იქნა, მაგრამ მაინც მშვიდობის ღამესა და წარმატებას გისურვებ.

კარი გაიღო და მიიხურა. მონტეგი კვლავ ჩაბნელებულ ქუჩაში იდგა, მთელი მსოფლიოს პირისპირ.

* * *

იმ ღამით თითქოს ბეცაც საომრად ემზადებოდა. ღრუბლები შეუჩერებლივ დაცურავდნენ წინ და უკან და მათ შორის, ხან აქ, ხან იქ, მგვრის ღროშებივით მოჩანდა მილიონობით ვარსკვლავი. ადამიანს ისეთი გრძნობა ჰქონდა, თითქოს ცა სადაცაა ჩამოიქცევა, ქალაქს ნაცარტუგად აქცევს, მთვარე კი უმარმაზარ ხანძრად აბრიალდებაო. აი, ასეთი იყო ის ღამე.

მონტეგი მეგროდან ამოვიდა. ჯიბეში ფული ელო (ფული ბანკიდან გამოიგანა, რომელიც მთელ ღამეს მუშაობდა. ბანკში ადამიანთა ნაცვლად რობოტები ემსახურებოდნენ კლიენტებს).

მონტეგეს ცალ ყურში ნიჟარარადიო ელო და სიარულის დროს გადაცემას უსმენდა:

„ჩვენ მობილიზაცია გავუკეთეთ ერთ მილიონ კაცს. თუ ომი დაიწყო, ჩვენ სწრაფად გავიმარჯვებთ“... დიქტორის ხმა საიდანდაც მოვარდნილი მუსიკის ნიაღვარში ჩაიძირა...

– ათი მილიონია მობილიზებული; მაგრამ ეგენი ერთ მილიონს აცხადებენ, რომ ხალხი არ აღშფოთდეს, – ჩასჩურჩულა ფაბერმა მეორე ყურში.

– ფაბერი ბრძანდებით?

– დიას, გისმენთ!

– მე არ ვფიქრობ, მხოლოდ ბრძანებას ვასრულებ, როგორც ყოველთვის. თქვენ მითხარით, ფული გამოიგანეო და მეც გამოვიგანე, ისე, რომ უარი არც კი გამივლია თავში. ჩემი გონება როდისღა ამუშავდება?

– უკვე ამუშავდა, რადგან ასე მსჯელობთ, ოღონდ ჯერ მე უნდა მომენდოთ.

– მე იმათაც ვენდობოდი.

– მერედა, ხომ ხელავთ, რა ღლეში ჩავარდით. ახლა ერთხანს ბრმასავით იბორიალებთ, მაგრამ მე მალე გამოვიწვდით ხელს.

– სულ არ მინდა, რომ მიმართულება შევიცვალო და მერე მაინც სხვის დაკრულზე ვიცეკვო. მაშინ რაღა აზრი ექნება თქვენს მხარეზე გადმოსვლას?

– აი, თქვენ უკვე დაბრძენდით.

მონტეგემა ფეხქვეშ ნაცნობი ქვაფენილი იგრძნო...

ფეხებს იგი შინისკენ მიჰყავდა.

– განაგრძეთ, პროფესორო!

– გინდათ, რაიმე წავიკითხოთ? მე ისე წავიკითხავ, რომ დაგამახსოვრდეთ. მე მხოლოდ ხუთი საათი მძინავს ღამეში და აღარ ვიცი, ღრო როგორ მოვკლა. თუ გინდათ, ყოველ-

ღამე წაგიკითხავთ. ამბობენ, მძინარე კაცი ყველაფერს იმახსოვრებს, თუკი ჩურჩულით ელაპარაკებიანო.

– მინდა!

– ღავიწყოთ, – შორს, ქალაქის მეორე კიდეში სუსტად აშრიალდა წიგნის ფურცლები, – იობის წიგნი!

მთვარე ამოვიდა. მონტეგი ნელა მიაბიჯებდა ქვაფენილზე და უხმოდ ამოძრავებდა ტუჩებს.

* * *

სალამოს ცხრა საათზე, როცა მონტეგი მსუბუქ ვახშამს ამთავრებდა, შემოსასვლელმა კარმა სტუმრების მოსვლა ამცნო მასპინძლებს. მილდრედი სასტუმრო ოთახიდან გამოვარდა და ისე სწრაფად ეცა კარს, თითქოს თავი ვეზუვის ამოფრქვევისგან უნდა იხსნასო. სტუმრები მისის ფელქსი და მისის ბაუელსი აღმოჩნდნენ. თან თითო მარტინი მოეყოლებინათ. ქალები ისე ჩაინთქნენ სასტუმრო ოთახში, გეგონებოდათ, კრატერში ჩაცვივდნენო. მონტეგმა ჭამა შეწყვიტა. ეს ქალები უზარმაზარ ბროლის ჭალებს ჰგავდნენ, რომლებიც გამუღმებით წკარუნობდნენ ხოლმე. მონტეგი თითქოს კედლის მიღმაც ხედავდა, რომ ქალები ჩეშირული კატებივით იღიმებოდნენ.

სასტუმრო ისე გრუხუნებდა, რომ სტუმრები იძულებული იყვნენ, კივილით მისალმებოდნენ მილდრედს.

მონტეგი საჭმლის ღეჭვით მიუახლოვდა სასტუმრო ოთახს და კართან გაჩერდა.

– რა შესანიშნავად გამოიყურებით!

– მართლაც შესანიშნავად!

– შენ ბრწყინვალედ ყოფილხარ, მილი!

– მართლაც ბრწყინვალედ ყოფილა!

– ყველანი მშვენივრად გამოვიყურებით!

– ნამდვილად მშვენივრად გამოვიყურებით!
მონტეგი იღგა და თვალს არ აშორებდა მათ.
– მშვიდად იყავით, მონტეგ, – დაარიგა ფაბერმა.
– მე აქ არ უნდა ვიყო, – თითქმის თავისთვის ჩაიჩურჩულა მონტეგმა, – ახლა თქვენთან უნდა მოვდიოდე ჩემი ფულიანად.

– ხვალაც მოესწრება. ფრთხილად იყავით!
– გასაოცარი სანახაობაა! – წამოიკივლა მილდრედმა.
ერთ-ერთ კედელზე ვიღაც ქალი თან იღიმებოდა, თან ფორთოხლის წვეს სვამდა.

„როგორ ახერხებს ორივეს“, – გაბრაზდა მონტეგი. დანარჩენი კედლები რენგენის აპარატად ქცეულიყო და ჩანდა, როგორ მიემართებოდა ეს გამაგრილებელი სასმელი იმ ქალის საყლაპავი მილით მოუთმენლად მომლოდინე კუჭისკენ.

უცებ სასტუმრო ოთახმა რეაქტიული თვითმფრინავის ფრთები გამოისხა და ღრუბლებში შეინაგარდა, შემდეგ კი ბღვის მწვანე ტალღებში ჩაყვინთა, სადაც წუთის შემდეგ სამი თეთრი, დაღრუჯილი გაკიმასხარა ერთმანეთს ხელფებს აჭრიდა. ამ სანახაობას თავშეუკავებელი ხარხარის ტალღა მოსდევდა. კიდევ ორი წუთი და ოთახი ქალაქგარეთ აღმოჩნდა, სადაც წარმოუდგენელი სისწრაფით უვლიდნენ ავტოდრომს რეაქტიული ავტომობილები. ისინი ერთმანეთს ეჯახებოდნენ, უკან იხევდნენ და მერე კვლავ ეჯახებოდნენ. მონტეგმა დაინახა, როგორ ავარდა ჰაერში რამდენიმე კაცი.

– მილი, დაინახე, რა მოხდა?

– კი, დავინახე!

მონტეგმა კედელს გააყოლა ხელი და მთავარი ჩამრთველი გადააბრუნა. გამოსახულება გაქრა. თითქოს

უმარმამარი ბროლის აკვარიუმიდან, რომელშიც გაგიჟებული თევზები დაქროდნენ, ვილაცამ წყალი გაუშვაო.

სამივე ქალმა ნელ-ნელა მიაბრუნა სახე მონტეგისკენ, სამივემ დაუფარავი ბრაზითა და სიძულვილით დაუწყო მზერა.

– თქვენი ვარაუდით, ომი როდის უნდა დაიწყოს? – ჰკითხა მონტეგმა სტუმრებს, – ვხედავ, რომ ქმრები არ მოგყვნენ თან.

– ოჰ, ისინი მოდიან და მიდიან, მოდიან და მიდიან, – აღადღანდა ფელქსი, – შემოვლენ, გავლენ, შემოვლენ, გავლენ... პიგი გუშინ ჯარში გაიწვიეს. შინ იმ კვირას დაბრუნდება. იქ ასე უთხრეს, მოკლე ომი იქნება. სულ ორმოცდარვა საათი და ყველა შინ დაბრუნდებაო. აი, ასე უთხრეს ჯარში. მოკლე ომი იქნებაო. პიგი გუშინ გაიწვიეს და უთხრეს, – იმ კვირას შინ იქნებით. მოკლე ომი...

სამივენი მოუსვენრად ცმუკავდნენ სკამზე და ნერვიულად მიშტერებოდნენ ცარიელ, გალახისფერ კედლებს.

– მე სულაც არ მაწუხებს ეს ამბავი. პიგმა იდარღოს! – ქალმა ჩაიხითხითა, – მე რა მენადვლება, თვითონ იკითხოს. მე სულ არ ვწუხვარ...

– სწორედაც იქცევი, – მოუწონა მილდრედმა, – თავისი საქმე თვითონ იდარღოს! ყოველთვის სხვისი ქმარი კვდებაო, ამბობენ.

– ჰო, ეგ მეც მოვისმინე. მე არასოდეს გამიგია, რომ ომში დალუპულიყოს ვინმე, ფანჯრიდან გადმომხტარი კი ბევრი მინახავს. აი, გლორიას ქმარიც ხომ გადმოხტა გასულ კვირას. ომში კი არავინ იღუპება.

ომში არავინ იღუპება, – კვერი დაუკრა ფელქსმა, – ასეა თუ ისე, მე და პიგმა მოვილაპარაკეთ: არავითარი ცრემლები და არაფერი ამის მსგავსი არ იყოს. მეც მესამედ

ვარ დაქორწინებული და პიტიც. ორივენი დამოუკიდებელნი ვართ. ჩვენ ყოველთვის ვამბობდით, რომ მთავარია, შენი თავის ბაგონ-პაგრონი იყო. პიტიმა მითხრა, თუ მომკლავენ, შენ არ იგინო, მაშინვე გათხოვდი და ჩემზე აღარ იფიქროო.

– მართლა, მაგაზე გამახსენდა, – ჩაურთო მილდრედმა, – ნახეთ, წუხელ კლარა დავის ხუთწუთიანი რომანი? ჰოდა, იქ ერთი ქალია, რომელიც...

მონტეგი მღუმარედ მისჩერებოდა ქალებს და ახსენდებოდა ბავშვობაში ნანახი წმინდანები, რომელიდაც უცხო რჯულის ეკლესიის კედლებზე რომ იყო დახატული. იმ არსებათა მომინანქრებული სახეები არაფერს ეუბნებოდა ბავშვს, თუმცა თვითონ დიდხანს იდგა და ესაუბრებოდა მათ.

მონტეგი ცდილობდა გასცნობოდა და შენივთებოდა ამ უცხო რჯულს, ცდილობდა ბლომად შეესუნთქა იქაური მგვერი და საკმეველი. ეგონა, თუ ეს მგვერი და საკმეველი ფილგვებიდან სისხლში გადავიდოდა, იგი შეიგრძნობდა და შეიცნობდა ამ ფერად-ფერადი, ფაიფურისთვალეებიანი, ლალივით წითელგუჩება მამაკაცებისა და ქალების სულს. მაგრამ მონტეგს არაფერი გამოუვიდა. სრულიად არაფერი! იგი თითქოს უცხოურ მაღაზიაში იყო, სადაც მისი ფული არ გადიოდა. ბავშვმა ხელიც მოუსვა წმინდანებს სახეზე, მაგრამ მაინც ვერ აღეგზნო – წმინდანები თიხისა და თაბაშირისგან იყვნენ შექმნილნი.

ახლაც ასე გრძნობდა თავს აქ, თავის საკუთარ სასტუმრო ოთახში. უმზერდა ამ სამ ქალს, რომლებიც მოუსვენრად ცმუკავდნენ სკამზე, ქაჩავდნენსიგარეგს და კვამლს ბოლქვა-ბოლქვად უშვებდნენ ჰაერში. ისინი ხან გამოხუნებულ თმას ისწორებდნენ, ხან კი ფრჩხილებზე იმზირებოდნენ, რომელთაც თითქოს მონტეგისთვალეებიდან მო-

ეგაცათ სიწითლე. ქალები ძალიან შეაწუხა ამ დაძაბულმა სინჯუმ და როცა მონტეგმა, როგორც იყო, ჩაყლაპა ბოლო ლუკმა, სამივენი წინ გადაიხარნენ და მოუთმენლად მიუგდეს ყური მის სწრაფ სუნთქვას.

სამი ცარიელი კედელი სამი გოლიათის შუბლს წააგავდა. ამ გოლიათებს თითქოს უსიმძრო ძილით ეძინათ. მონტეგს მოეჩვენა, რომ ეს შუბლები მლაშე ოფლით იყო დაცვარული. რაც უფრო დიდხანს გრძელდებოდა სინჯუმე, მით უფრო მეტი ოფლი მოსდიოდათ გოლიათებს, მით უფრო იძაბებოდა იქაურობა და იგრძნობოდა, რომ ირგვლივ ყველაფერი თრთოდა, ჰაერი, კედლები, მოუთმენლობისგან შეშლილი ქალები. ყოველწამს მოსალოდნელი იყო, რომ ეს ყველაფერი ხმამაღლა აშიშინდებოდა და გასკდებოდა.

– მოდი, ვისაუბროთ, – ამოიღვა მონტეგმა ენა.

ქალები შეკრთნენ და მონტეგს მიაჩერდნენ.

– როგორ არიან თქვენი შვილები, მისის ფელქს?

– თქვენ ხომ იცით, რომ შვილები არ მყავს! აბა, რომელი ჭკუათმყოფელი იყოლიებს შვილებს, – წამოიძახა მისის ფელქსმა, რომელიც თვითონაც ვერ მიმხვდარიყო, რატომ ანერვიულებდა ამ კაცის ყურება.

– მე სხვა ამრის ვარ, – ჩაერია საუბარში მისის ბაუელსი, – მე ორი შვილი მყავს, ოღონდ ორივეჯერ საკეისრო გავიკეთე. მაშ იმ ტანჯვა-წამებას ხომ არ გადავიგანდი ღლაპის გულისთვის? ხალხი ხომ უნდა გამრავლდეს, ადამიანთა მოდგმა ხომ არ უნდა ამოწყდეს. გარდა ამისა, ბავშვები ხანდახან მშობლებს ემგვანებიან და ეს ძალიან კარგია. ორი საკეისრო კვეთა და მორჩა! ჩემმა ექიმმა მითხრა: გაკვეთა აუცილებელი არ არის, მენჯები კარგი გაქვს, ყველაფერი ნორმალურად მიმდინარეობსო, მაგრამ მე ღავიყინე.

– საკეისროთი გაჩნდნენ თუ ისე, ბავშვები მაინც საშინელებაა. რად გინდოდა შვილები, თუ სულელი არ ხარ? – დაგესლა იგი მისის ფელქსმა.

– ორივენი სკოლაში გავყარე და ათ დღეში ერთხელ მოდიან შინ. ასე რომ, თვეში სამ დღეს ვნახულობ. ამას გაუძლებს კაცი, რადგან მაშინაც სასტუმრო ოთახში შეყვრი და კედლებს ჩავურთავ ხოლმე. ისეა, როგორც ტანსაცმელი გარეცხო: ჩაყრი სარეცხ მანქანაში და თავს დაახურავ! მეგი არაფერია საჭირო, – მისის ბაუელსმა ჩაიხითხითა, – კოცნას არც კი იფიქრებენ, – უფრო იმას ცდილობენ, თავში წამითაქონ. მაღლობა ღმერთს, ჯერჯერობით შემიძლია ხურდა დავუბრუნო.

ქალებმა გულიანად გადაიხარხარეს.

მილდრედი ცოცხა ხანს ჩუმად იჯდა. მერე, როცა დაინახა, მონტეგი კვლავ კარში დგას და წასვლას არ აპირებსო, ტაში შემოჰკრა და შესძახა:

– მოდი, პოლიტიკაზე ვისაუბროთ, გაის ესიამოვნება.

– ძალიან კარგი იქნება, – დაუჭირა მხარი მისის ბაუელსმა, – წინა არჩევნებზე მეც და სხვებმაც, რა თქმა უნდა, ნობლს მივეცით ხმა. ჩემი ამრით, იგი ერთ-ერთი ყველაზე სასიამოვნო მამაკაცია, ვინც კი ოდესმე პრემიდენტი გამხდარა.

– მართალია. გახსოვთ, ის კაცი როგორი იყო, ნობლის მეტოქედ რომ გამოიყვანეს?

– კარგი ვინმე კი იყო, არა? უბრალო, დაბალი, შეუხედავი მამაკაცი ჩანდა და არც გაპარსული და დავარცხნილი იყო, როგორც წესი და რიგია.

– რა ჭკუაში მოუვიდა ოპოზიციას მისი წამოყენება? შეიძლება იმ ახოვან მამაკაცს ასეთი ცეროდენა დაუპირისპირო? გარდა ამისა, ბლუც იყო, ნახევარი ვერ გავიგონე

მისი ნალაპარაკევი და რაც გავიგონე, ისიც ვერ გავიგე.

– სქელიც არის და არც კი ცდილობს ისე ჩაიცივას, რომ გამხდარი გამოჩნდეს, რაღა გასაკვირია, რომ დიდმა უმრავლესობამ უინსტონ ნობლს მისცა ხმა. აქ სახელებმაც იქონია გავლენა. აბა, შეადარე „უინსტონ ნობლი“ „ჰიუბერტ ჰოუგს“ და ყველაფერი გასაგები გახდება.

– დასწყევლოს ღმერთმა! – გაბრაზდა მონტეგი, – თქვენ რას იცნობთ ან ჰოუგს, ან ნობლს!

– რატომ? ორივენი ვნახეთ სასტუმრო ოთახის კედლებზე! იმის მერე სულ ექვსი თვე გავიდა. ჰოუგი სულ ცხვირში იგენიდა თითს. პირდაპირ გავცოფდი.

– ჰოდა, მისგერ მონტეგ, გინდოდათ ამისთანა კაცისთვის მიგვეცა ხმა? – ჰკითხა ფელქსმა.

– ნუ გვაბრაზებ, მონტეგ, და კარს მოშორდი, – ღიმილით უთხრა მილდრედმა.

მონტეგმა სიგყვის დამთავრება არც კი აცალა, ღერე-ფანში გავიდა და მაშინვე მობრუნდა უკან. ხელში წიგნი ეჭირა.

– გაი!

– ჯანდაბას ყველაფერი, ჯანდაბას, ჯანდაბას!

– ეგ რა გიჭირავთ ხელში? ნუთუ წიგნია? მე კი მეგონა, ყველა სპეციალური სწავლება კინოფილმების საშუალებით წარმოებდა, – მისის ფელქსი დაბნეულად ახამხამებდა თვალებს, – თქვენ სახანძრო საქმის თეორიას სწავლობთ, არა?

– თეორია ჭირს წაუღია. ეს ლექსებია!

– მონტეგ... – გაისმა ჩურჩული.

– თავი დამანებეთ! – მონტეგმა იგრძნო, რომ რაღაც უზარმაზარ მოგუგუნე და მობუზუნე მორევში გრიალებდა,

– მონტეგ, თავი შეიკავე, ნუ...

– გესმოდათ ამათი ლაპარაკი, ფაბერ? გაიგეთ, რას ამბობდნენ ეს ურჩხულები სხვა, თავიანთ მსგავს ურჩხულებზე? ო, ღმერთო! რას არ ჩმახავდნენ აღამიანებზე, შვილებზე, საკუთარ თავზე. როგორ იხსენიებდნენ თავიანთ ქმრებს, როგორ წარმოუდგენიათ ომი.

– დასწყევლოს ღმერთმა, მე ჩემი ყურით ვისმენდი და არ მჯეროდა!

– უნდა მოგახსენოთ, რომ მე ერთი სიტყვაც არ მითქვამს ომზე, – თქვა მისის ფელქსმა.

– მე სასტიკად მძულს ლექსები, – დაამატა მისის ბაუელსმა.

– ოდესმე მოგისმენიათ თუნდაც ერთი ლექსი?

– მონტეგ! – ფაბერის ხმა ყურში უფხაჭუნებდა მონტეგს, – თქვენ ყველაფერს დალუპავთ. გაჩუმდით, სულელო!

ქალები ფეხზე წამოცვივდნენ.

– დასხედით!

სამივენი დასხდნენ.

– მე შინ მივიღივარ! – აკანკალებული ხმით წარმოთქვა მისის ბაუელსმა.

– მონტეგ, მონტეგ, გევედრები! ღვთის გულისათვის! რას სჩადიხართ! – თითქმის გიროდა ფაბერი.

– ვითომ რა მოხდება, ერთი ლექსი რომ წაგვიკითხოთ მაგ პაგარა წიგნიდან? – იკითხა მისის ფელქსმა, – მე მგონი, ძალიან საინტერესო იქნება.

– ეს კანონის დარღვევა იქნება, – აკივლდა მისის ბაუელსი, – ამას არ ჩავიდნით!

– ჰო, მაგრამ აბა შეხედე მისტერ მონტეგს. როგორ ეტყობა, რომ ძალიან უნდა წაგვიკითხოს. თუ ყურადღებით მოვუსმენთ, კმაყოფილი დარჩება და მერე შეგვეძლება სხვა რამე გავაკეთოთ.

მისის ფელქსმა შეწუხებულმა მოავლო თვალი დაცარიელებულ კედლებს.

– მონტეგ, თუ ამას ჩაიდენთ, მე გამოვითიშები. დაგტოვებთ! – ბუმუნებდა ყურში კოლო, – აბა, რა გამოგივათ, რას დაამტკიცებთ?!

– ხომ შევაშინებ? ისე შევაშინებ, რომ თვალი დაუბნელდეთ!

მილდრედმა ოთახი მოათვალიერა და ჰკითხა:

– კი, მაგრამ, ვის ელაპარაკები, გაი!

მონტეგს გვინში ვერცხლის ნემსი ჩაერჭო:

– მისმინეთ, მონტეგ! მხოლოდ ერთი გამოსავალი დარჩა: ყოველივე ხუმრობაში გააგარეთ, მიაფუჩეჩეთ, ისე მოაჩვენეთ თავი, ვითომ სულ არა ხართ გაბრაზებული, მერე მდით ნაგვის ღუმელთან და წიგნი შიგ შეაგდეთ.

მაგრამ მილდრედმა დაასწრო და აკანკალებული ხმით დაიწყო:

– ქალბატონებო, ყოველ მეხანძრეს ნება ეძლევა წელიწადში ერთხელ ერთი ძველი წიგნი მიიგანოს შინ, რათა აჩვენოს თავის ოჯახს, თუ რა სისულელე იყო წიგნები, როგორ აღიზიანებდა ადამიანებს და როგორ მიჰყავდა ისინი სიგიჟემდე. გაის უნდა სიურპრიზი მოგიწყოთ ამალამ: იგი აპირებს, ერთი რამ წაგიკითხოთ იმის დასამტკიცებლად, თუ რა არეულობა სუფევდა წინათ. ამის მერე არც ერთი ჩვენგანი აღარ ჩაიყრის თავში ამ ნაგავს. ასე არ არის, ძვირფასო?

მონტეგმა მაგრად მოუჭირა წიგნს ხელი.

– თქვით „ღიას“! – მოესმა ფაბერის ხმა და მონტეგმაც მაშინვე გაიმეორა:

– „ღიას“!

მილდრედმა სიცილით გამოსტაცა ხელიდან წიგნი:

– აი, ეს წაიკითხე. არა ეს არა, ეს სასაცილო ლექსი წაიკითხე, დღეს რომ მიკითხავდი ხმამაღლა. თქვენ ერთ სიგყასაც ვერ გაიგებთ, ჩემი კარგებო. სულ აბღაუბდაა. დაიწყო, გაი! აი, ამ გვერდზეა, ძვირფასო!

მონტეგმა გადაშლილ გვერდს დახედა. ყურში ბუმბა შეაქანა ფრთები:

– წაიკითხე!

– რა ჰქვია ლექსს, ჩემო ძვირფასო?

– „ღუვრის სანაპირო“, – უპასუხა მონტეგმა და ხმა ჩაუწყდა.

– ჰოდა, წაიკითხე გამოთქმით, ხმამაღლა არ აჩქარდე...

ოთახში ხვაგი იდგა. მონტეგი ხან ცეცხლი იყო, ხამ ყინვა. ოთახი თითქოს უდაბნოდ ქცეულიყო. უდაბნოს შუაგულში სამი სკამი იდგა, რომლებზეც ქალები ისხდნენ. მონტეგი წინ ედგა მათ, აქეთ-იქით ირწეოდა და იცდიდა, ვიდრე მისი ფელქსი ტანსაცმელს გაისწორებდა და მისი ბაუელსი თითებით თმის ვარცხნას მორჩებოდა. მერე ხმადაბლა, ბორბიკით დაიწყო კითხვა. ხმა თანდათან გაუმტკიცდა და მალე ეს ხმა მთელ უდაბნოზე, თეთრ სიცარიელეზე, ხვაგსა და უდაბნოში მსხლომ ქალებზე გაბაგონდა.

მღვა რწმენისა

სავსე იყო ოდესღაც და დედამიწის მრუდე ნაპირს მოელვარე მოსასხამის ნაოჭებად ეგმასნებოდა.

მაგრამ ახლა,

წუთისოფლის თვალუწვდენელ ველებიდან მოვარდნილი,

ღამეული ქარით უკუმიქცეული -

უკაცრიელ ქარაფებთან

შემზარავად გაშიშვლებულ ნაპირებს აჩენს.

ქალები მოუსვენრად აწრიალდნენ. მონტეგმა განაგრძო:

ო, ძვირფასო, ერთმანეთის ერთგულნი ვიყოთ!
წუთისოფელს ხომ, საოცნებო ქვეყანას რომ ჰგავს -
ეგზომ მშვენიერს, სანუკვარს და მრავალფეროვანს,
სინამდვილეში არც სიყვარული აბადია, არც სიხარული,
არც მშვიდობა, სიმტკიცე და გულმოწყალება.

და ჩვენ აქ ვართ, ამ ბინდით მოცულ უდაბურ ველზე,
რომელსაც ზოგჯერ გაქცეულთა განგაშის ხმა და
ბრძოლის ჟინით ანთებულთა ყიჟინა იპყრობს:
ველზე, სადაც ღამის ბნელში ერთმანეთის პირისპირ
მდგარნი

ვერც კი ხედავენ და ვერ სცნობენ ერთურთის სახეს.
მისის ფელქსი გიროდა.

უდაბნოს დანარჩენი ბინადარნი უხმოდ უსმენდნენ და
თვალს არ აშორებდნენ გირილისგან დამახინჯებულ მე-
გობრის სახეს. ისინი ვერ ბედავდნენ, ხელი შეეხოთ მის-
თვის. ორივეს თავმარი დასცა გრძნობათა ამ უცნაურმა
აფეთქებამ. მისის ფელქსი თავშეუკავებლად ქვითინებდა.
თვითონ მონტეგეც გაოცებული და თავზარდაცემული იყო.

– ჩუ, ჩუ, კლარა, – დაუწყო დამშვიდება მილდრედმა, –
დაწყნარდი, ნუ გირი, რა მოგივიდა?

– მე, მე... არ ვიცი, არა, არაფერი არ ვიცი.უუ, უუ, – ქვითინებ-
და მისის ფელქსი.

მისის ბაუელსი ფეხზე წამოდგა და მრისხანედ მიაჩერ-
და მონტეგეს:

– აი, ხედავთ?! ვიცოდი, ასე მოხდებოდა! აი, სწორედ ამა-
ში მინდოდა დავრწმუნებულიყავი. ვიცოდი, რომ ამას ვერ
ავცდებოდით. მე ყოველთვის ვამბობდი: „პოეზია და ცრემ-
ლები, პოეზია და თვითმკვლელობა, პოეზია და ღრიალი და
ცუდი განწყობილება“. სისულელეა და მეგი არაფერი! ახლა
ხომ ჩემი თვალით ვნახე. თქვენ სამიზღარი ადამიანი ყო-

ფილხართ, მისგერ მონგეგ, სამიზლარი!

– ახლა კი... – ღაიხურჩულა ფაბერმა.

მონგეგი მიბრუნდა, კელელს მიაღგა და წიგნი სპილენ-
ძის წნელეებით ღაფარულ, ანთებული ღუმლის ჭრილში
შეაგლო.

– სულელური სიგყვებია, სამინელი, გულის ღამღალავი!
– განაგრძო მისის ბაუელსმა, – რა საჭიროა, აღამიანებმა
გული მოუკლან ერთმანეთს? განა ცოგაა შესაწუხებელი
ამქვეყნად, რომ კიღევ ეს სისულელე არ მივიმაგოთ სა-
განჯველად!

– კლარა, გეყოფა, კლარა, – ევეღრებოღა მიღღრეღი ღა
მკლავში ექაჩებოღა, – მოღი, ვიმხიარულოთ, „ნათესავები“
ჩავრთოთ, ვიცინოთ, ვიბეღნიეროთ. ღამშვიღღი, ნუ გირი,
მოღი, ქეიფი მოვაწყოთ!

– არა, არა, – თქვა მისის ბაუელსმა, – მე ახლავე შინ
მივღივარ. თუ მოხვალთ, ჩემი სახლისა ღა „ნათესავების“
სანახავად, კეთილი ღა პატიოსანი, მე კი ჩემს ღღეში აღარ
მოვალ ამ გადარეულ სახლში!

– წაღით, – მონგეგი ჯიქურ მიაჩერღა სახეში სგუმრებს,
– წაღით ღა იფიქრეთ თქვენს პირველ ქმარბე, რომელსაც
გაეყარეთ, მეორე ქმარბე, რომელიც რეაქციული მანქანის
ავარიაში მოჰყვა, მესამე ქმარბე, რომელიც მალე ღაანთხ-
ვეს გვინს. წაღით ღა იფიქრეთ, რამღენი აბორგი გაგიკეთე-
ბიათ, იფიქრეთ საკეისროებბე, შვიღლებბე, რომღებსაც თვა-
ლის ღასანახავად ეჯავრებით. წაღით ღა ჩაუფიქრღით, თუ
როგორ მოვეღით აქამღე ღა რა გააკეთეთ, რომ ასე არ
მომხღარიყო. წაღით, ღამგოვეთ! – უკვე ღრიაღებღა მონ-
გეგი, – მალე, სანამ ცემით არ გამიგღიხართ გარეთ!

კარი გაჯახუნღა ღა სახლში სიხუმე ღამკვიღრღა. მონ-
გეგი მარგოღმარგო იღგა გაყინულ სასგუმრო ოთახში,

რომლის კელებს თითქოს გაჭუჭყიანებული თოვლის ფერი ედო.

სააბაზანოში ონკანი მოუშვეს. მილდრედი ხელისგულზე იბერცყავდა დასაძინებელი წამლების ფლაკონს.

– სულელი ყოფილხარ, მონტეგე, სულელი, სულელი. ო, ღმერთო, რა სულელი...

– გაჩუმდით! – მონტეგემა სწრაფად გამოიძრო ყურიდან მწვანე ტყვია და ჯიბეში ჩაიღო, მაგრამ იგი ჯიბეშიც განაგრძობდა ზუმუნს – „სულელი, სულელი, სულელი“.

* * *

მონტეგემა მთელი ბინა გადააქოთა და ბოლოს, როგორც იქნა, იპოვა წიგნები. მილდრედს მაცივრის უკან შეეგნა ისინი. რამდენიმე ცალი აკლდა და მიხვდა, რომ ცოლს ნელ-ნელა დაეწყო დინამიტის გატანა სახლიდან. მაგრამ მონტეგე არ გაბრაზებულა. იგი მხოლოდ დაღლილობას გრძნობდა და თავის თავს ეკითხებოდა – ეს რატომ ჩაფილნიყო.

მონტეგემა ებოში გაიგანა წიგნები და ღობის ძირას ბუჩქებში ჩამალა.

„მარტო ამაღამ დავგოვებ, თორემ იქნებ მილდრედმა დღესაც გააგრძელოს წიგნების დაწვა“, – გაიფიქრა და შინ დაბრუნდა, ჩაბნელებულ საწოლ ოთახს მიაღება, ცოლს გაეხმაურა, მაგრამ არავინ უპასუხა.

მონტეგემა მინდორი რომ გადაჭრა და სამსახურისკენ გაემართა, შეეცადა თვალი აერიდებინა კლარისა მაკლე-ლანის ბინის ფანჯრებიდან გამომავალი უკუნეთი სიბნელისთვის.

როცა მიწისქვეშა მაგარებელში ჩაჯდა, მიხვდა, რომ სულ მარტო დარჩენილიყო თავის საშინელ შეცდომასთან და

გულით მოუნდა ამაღამ კვლავ შეეგრძნო ის საოცარი სითბო და გულითაღობა, რომელსაც ფაბერის მეგობრული, სუსტი ხმა ანიჭებდა. მონტეგეს სულ რამდენიმე საათის ნაცნობობა აკავშირებდა ფაბერთან, მაგრამ ეჩვენებოდა, რომ მთელი სიცოცხლე ერთად გაეგარებინათ.

ახლა მონტეგემა იცოდა, რომ მის არსებაში ორი ადამიანი დამკვიდრებულიყო: ერთი – მონტეგე, რომელსაც არაფერი, თვით საკუთარიუფიცობაც კი არ ჰქონდა შეცნობილი და მხოლოდ გუმანით ხვდებოდა, რომ უვიცი იყო და მეორე – მოხუცი მამაკაცი, რომელიც ამჟამად ესაუბრებოდა მას და არც მაშინ შეწყვეტდა საუბარს, როცა პნევმატური მაგარებელი ერთი ხანგრძლივი ამოსუნთქვით გააქროლებდა ჩაბნელებული ქალაქის ერთი თავიდან მეორეში. იგი არც მომდევნო დღეებში დაანებებდა თავს და დამეებსაც მონტეგთან გააგარებდა. სულერთია, ეს დამეები უკუნეთი იქნებოდა თუ მთვარის შუქით განათებული. მოხუცი არ მოშორდებოდა და თანდათან, ნამცეც-ნამცეც დაიწყებდა მონტეგის ცოლის საგანძურის შევსებას.

ბოლოს, როცა იქნება, ეს საგანძურიც აივსება და მონტეგე სულ სხვა ადამიანად გადაიქცევა. ასე უთხრა იმ მოხუცმა. ასეთი დაპირება მისცა. მაშინ მონტეგეს ფაბერი დაემაგება – ანუ ცეცხლს წყალი და მერე, ერთ მშვენიერ დღეს, როცა ყველაფერი ერთმანეთში აირევა, დადულდება და დაცხრება, წყლისა და ცეცხლის ნაცვლად ღვინო გაჩნდება. ორი სხვადასხვანაირი, ერთმანეთის მოწინააღმდეგე ნივთიერებისგან მესამე წარმოიშობა. და დადგება დღე, როცა მონტეგე უკან მოიხედავს და მიხვდება, თუ რა უვიცი ყოფილა აქამდე. ახლაც კი გრძნობს, რომ უკვე დაიწყო ეს ხანგრძლივი მოგზაურობა, გრძნობს, თუ როგორ ცდილობს გაექცეს საკუთარ თავს.

ო, რასასიამოვნო იყო ამ ხოჭოსა თუ კოლოს ბზუილი, ეს დახვეწილი, ბებრული ხმა. იგი ჯერ ლანძღავდა, შემდეგ კი ამშვიდებდა მონგეგს, რომელიც ამ შუალამისას მიწისქვეშა დახუთული სადგურიდან ამოვიდა და კვლავ მეხანძრეთა სამყაროში მოხვდა.

– შეიცოდეთ ეგენი, მონგეგ, შეიცოდეთ, ნუ დასცინით, ნუ ჩააცვივდით. სულ ახლახან თქვენც მაგნაირი იყავით. მაგათ ღრმად სწამთ, რომ ეს ქვეყანა მუდამ ასე იქნება. მაგათ არ იციან, რომ ეს დიდი თვალწარმგაცი მეგეორი, რომელიც აღმოღებულ მიქრის სამყაროს სივრცეში, ოღესმე რაიმეს დაეჯახება და ჩაქრება. ჯერ კი ისინი მხოლოდ კაშკაშს ხედავენ, თვალწარმგაც მხიარულ ალს, ოღესლაც შენც სხვას ვერაფერს ამჩნევდი.

იმ მოხუცს, მონგეგ, რომელიც შეშინებული იმალება შინ და თავის საცოდავ ძვლებს უფრთხილდება, უფლება არა აქვს სხვას ჭკუა დაარიგოს, მაგრამ მაინც გეცყვი, რომ კინაღამ ჩანასახშივე ჩაკალით ჩვენი წამოწყებული საქმე. ამის შემდეგ მაინც გაფრთხილდით. გახსოვდეთ, რომ მე მუდამ თქვენთან ვარ. მესმის, როგორ მოხდა ყველაფერი და გულახდილად უნდა გითხრა, რომ თქვენმა რისხვამ გამამხნევა კიდევ. ღმერთო, რა ახალგაზრდად ვიგრძენი მაშინ თავი! მაგრამ ახლა მინდა, რომ თქვენც მოხუცი იყოთ, მინდა ჩემი სიმხდალის ნაწილი გადმოგდოთ. ამაღამ ფრთხილად იყავით. იმ რამდენიმე საათის განმავლობაში, როცა კაპიტან ბიგის გვერდით იქნებით, ეცადეთ სულ ფეხის წვერებზე იაროთ, საშუალება მომეცით მოვუსმინო, მდგომარეობა ავწონ-დავწონო. ჩვენთვის მთავარია, ცოცხლები დავრჩეთ. დაივიწყეთ ის საცოდავი გამოშტერებული ქალები...

– მგონი ასე უბედურად არასოდეს უგრძნიათ თავი. მე თვითონ შევძრწუნდი, როცა მისის ფელქსის გირილი გავ-

იგონე. იქნებ ისინი არც გყუიან, იქნებ არ ღირდეს, პირდაპირ შეხედო ამ ცხოვრებას. ვინც იცის, მართლაც სჯობდეს, დახუჭო თვალები და მხიარულების მორევში გადაეშვა. არ ვიცი, მე კი თავს დამნაშავედ ვგრძნობ და...

– არა, მაგას ნუ იფიქრებ! ომები რომ არ არსებობდეს, ქვეყნად რომ მშვიდობა სუფევდეს, მე თვითონ გეგყოდით, დრო გაატარებდი-მეთქი, მაგრამ თქვენ არ შეიძლება კვლავ მესხანდრედ იქცეთ. ქვეყნად ჯერ ბევრი რამ არის მოსაგვარებელი.

მონტეგეს შუბლზე ოფლმა დაასხა.

– მისმინეთ, თუ არა, მონტეგე?

– რა მემართება, – ჩაიღულუნა მონტეგემა, – ფეხები არ მემორჩილება. ეს რა დღეში ვარ! ნაბიჯი ვეღარ გადავდგი!

– მისმინეთ, მონტეგე! დამშვიდდით, – დაიჩურჩულა მოხუცმა, – მესმის, ვხვდები, რაც გემართებათ. თქვენ გეშინიათ, რომ კვლავ არ დაუშვით შეცდომები. ნუ გეშინიათ. შეცდომები ხანდახან შეიძლება სასარგებლოც კი იყოს. როცა მე ახალგაზრდა ვიყავი, ჩემს სიბრიყვესა და უცოდინარობას ყოველთვის პირდაპირ ცხვირ-პირში ვახლიდი ხოლმე ხალხს და კარგ მათრახებსაც ვიმსახურებდი. ორმოც წელს რომ მივალწიე, ჩემი ცოდნის ბლაგვი ხმალი თანდათან აიღესა და გაბასრდა. თუ თქვენს უვიცობას დამალავთ, მუჯლუგუნებს არავინ წაგკრავთ და ველარაფერს ისწავლით. ახლა კი გადაადგით ფეხები და სახანძრო სადგურში მივიდეთ. ჩვენ ახლა გყუპისცალები ვართ, ამიერიდან მარგო აღარ ივლით, ამიერიდან ცალ-ცალკე სასტუმროებში არ ვისხდებით. თუ დახმარება დაგჭირდებათ, როცა ბიგი შემოგიტევთ, მე მანდ ვიქნები, თქვენს ყურში, და ჩემს შენიშვნებს მოგაწვდით.

მონტეგემა იგრძნო, რომ მარჯვენა ფეხი გადადგა წინ,

მერე მარცხენა.

– არ ღამგოვოთ, მეგობარო! – შეევეღრა იგი ფაბერს.

* * *

მექანიკური ძალღი წასული აღმოჩნღა, მისი ბინა ცარიელი იყო. სახანძრო საღგური თეთრ სიწუმეში ჩაფღულიყო. ნარინჯისფერ „სალამანღრას“ მუცელი ნავთით ამოვესო და ეღინა. გვერღებზე ერთიღეორეზე გაღაჯვარეღინებული ცეცხლისმფრეველები ჰქონღა ასხმული.

მონგეგმა მიყუჩებული ოთახი გაღაჭრა, სპიღენძის ჭოკს მოეჭიღა და ისეასრიღღა სიბნელეში, რომ ძაღღის ღაცარიეღებული ბინისთვის თვღლი არ მოუშორეღია. გული ხან შეუჩერღებოღა, ხან კი კვღავ მოუხშირეღებღა ცემას. რუხ პეპელას – ფაბერს – ცოგღ ხნით მისღინებოღა მის ყურში.

ბიგი ლუკთან უცღიღა, ოღონღ მურგით იყო შებრუნებული, თითქოს არავის ეღოღებო.

– ნახეთ, – მიმართღ მან ბანქოს თამაშში გართულ მეხანძრეებს, – მოღის ერთი ძაღზე უცნაური ცხოვეღი, რომეღლსაც ყვეღა ენაზე სუღელი ჰქვიღ.

მან ხელი შეუშვირღ მონგეგს. ეს ძღვენის მოთხოვნას ნიშნავღა. მონგეგმა ხელისგულზე ღაუღო წიგნი. ბიგიმ ისე მოისროღღა სანაგვე კაღათაში, რომ სათაურს არც კი ღახეღა, მერე სიგარეგი მოქაჩღ და ჩაიღაპარაკღ:

– „ყვეღაზე ღიღი სუღელი ის არის, ვისაც ცოგღ ჭკუღ მინც აქვს“. კეთიღი იყოს თქვენი მობრძანებღ, მონგეგ! იმეღიღ, ამიერიღან ჩვენთან იქნებით, რაკი ციებ-ცხეღებამ გაგიარათ ღა გამოჯანმრთელღით. ერთ ხელ პოკერს არ ითამაშებთ?

ისინი მაგიღას მიუსხღნენ. ბანქო ღარიგღა. ბიგი ხელეღზე ღააჩერღა ღა მონგეგმა მწვავეღ იგრძნო ამ ხეღების

დანაშაული. მონტეგის თითები იმ ქრცვინს წააგავდნენ, რომელმაც რალაც დააშავა და ახლა ველარ ისვენებს. ხელები წუთით არ ისვენებდნენ. ხან რაიმეს წაეგანებოდნენ, ხან ჯიბეებში ემალებოდნენ ბიგის მზერას, რომელიც სპირტის ალივით ლურჯიდა მცხუნვარე გამხდარიყო.

მონტეგმა იგრძნო, რომ საკმარისია ბიგის ერთი შეხვერა და ხელები გაუხმება, დაეკრუნჩხება, აღარასოდეს დაუბრუნდება სიცოცხლეს და სამუდამოდ დაიმარხება ქურთუკის სახელოებში. ამის მიზეზი კი ის არის, რომ ხელებმა პატრონის დაუკითხავად დაიწყეს მოქმედება, ხელებმა ხომ პირველად შეიცნეს მისი იღუმალი სურვილი: ჩაებლუჯათ წიგნები და გაქცეულიყვნენ. გაქცეულიყვნენ და თან წამოეღოთ იობი, რუთი და უილიამ შექსპირი. ამიგომ, იყო ისინი აქ, სახანძრო სადგურში, კაცის სისხლში ამოსვრილ ხელებს წააგავდნენ.

მონტეგმა ნახევარ საათში ორჯერ მიატოვა თამაში, საპირფარეოში შევიდა და ხელები დაიბანა. უკან რომ ბრუნდებოდა, ხელებს მაგიდის ქვეშ მალავდა.

– მოდი, ხელებს ნუ დაგვიმალავ, მონტეგ, – სიცილით უთხრა ბიგომ, – განა არ გენდობით, მაგრამ მაინც...

მეხანძრეებმა გადაიხარხარეს.

– მაშასადამე, კრიზისმა გაიარა და ყველაფერი კარგად მიდის. ცხვარი თავის ფარას დაუბრუნდა. „ვინ არის ისეთი, რომ გზა არ არეოდეს ხანდახან, ჭეშმარიტება მარადიულია“, – გავეყვიროდით ხოლმე ჩვენ, – ვიდრე განკითხვის ქამი არ დადგა. „ის არასოდეს დარჩება მარგო, ვინც კეთილშობილურ ამრებს აგარებს გულში“, – ვარწმუნებდით საკუთარ თავს. „ო, სიგებოებავ, ლამაზი სიგყვებით გამოხატული ცოდნისა“, – თქვა სერ ფილიპ სიდნიმ, მაგრამ ალექსანდრ პოუპი კი ამბობს: „სიგყვები ფოთლებს წააგავს: როცა

ისინი ხშირია, იშვიათად ხარობს მათში ამრის ნაყოფი“. ამაზე რას ფიქრობთ, მონტეგ?

– არ ვიცი...

– ფრთხილად! – შორიდან, მეორე სამყაროდან ჩურჩულებდა ფაბერი.

– ან კიდევ: „მცირე ცოდნა საშიში რამაა. ან ღრმად ჩასწვდი კასტალის წყაროს, ან სულ ნუ იგემებ. იქ პაგარა ყლუპები შხამავს და აბრუებს გონებას და მხოლოდ უხვად დალევა აფხიზლებს მას“.

ისევ პოუპია, იმავე ესედან ამოღებული. ახლა რაღას იტყვი?

მონტეგმა გუჩზე იკბინა.

– ახლავე აგისხნით, – უთხრა ბიგიმ და თავის ბანქოს გაუღიმა, – თქვენც ხომ ერთმა ყლუპმა დაგათროთ. ორიოდე სტრიქონი წაიკითხეთ და ლამის კლდიდან გადაიჩხეთ, ლამის მთელი მსოფლიო ააფეთქოთ, ხალხს თავები მოჰკვეთოთ, ქალები და ბავშვები მიწაზე დაანარცხოთ, ავტორიტეტები გაანადგუროთ. მესმის, მონტეგ, მეც გამომიცდია.

– მე ძალიან მშვიდად ვარ, – უპასუხა აფორიაქებულმა მონტეგმა.

– ნუ წითლდებით. მე განა გასაბრაშებლად გეუბნები, არა, ნამდვილად არ მინდა თქვენი გაბრაშება. იცით, ერთი საათის წინ სიმზარი ვნახე. დასასვენებლად წამოვწევი და მესიმზრა, ვითომ მე და თქვენ სასტიკი კამათი მოგვივიდა წიგნების თაობაზე. საშინლად იყავით განრისხებული და ციტატებს ღრიალებდით. მე კი მშვიდად ვიგერიებდი თქვენს იერიშებს. „ძალაუფლება“ – ვთქვი მე, თქვენ კი ჯონსონის სიტყვები მოიგანეთ: „ცოდნა ძალაუფლებაზე ძლიერია“. მერე მე გიპასუხეთ: ლოქტორ ჯონსონს სხვაც უთქვამს,

ჩემო ძვირფასო-მეთქი, და ეს ციგაგა მოვიგანე: „იმ კაცს ბრძენი არ ეთქმის, ვინც გარკვეულს გაურკვეველს ამჯობინებს“. მეხანძრეებს შეიძლება დაეყრდნოთ, მონტეგ. სხვა ყველაფერი საშინელი ქაოსია!

– ნუ უსმენთ! – ჩურჩულებდა ფაბერი, – იგი ცდილობს, დაგაბნოს. ფრთხილად იყავით, ძალიან მოუხელთებელი ვინმეა!

ბიგიმ ჩაიხითხითა და განაგრძო:

– მერე თქვენ მიპასუხეთ: „ჭეშმარიტება არ დაიმალება, მკვლელობა აღრე თუ გვიან გამოძევა““. „ღმერთო, ეს კიდევ თავისას ამბობს. ხანდახან თვით ეშმაკსაც კი შეუძლია საღვთო წიგნი დაიმოწმოს-მეთქი“. მერე შენ შეჰყვირე: „ეს ეპოქა უფრო აფასებს მოოქრულ სულელს, ვიდრე იდაყვებგამოგლეჯილ, წმინდან ბრძენს“, მე კი დაფიქრულე: „ჭეშმარიტების სიღიადეს დაცვა ამდაბლებს“. თქვენ კი იღრიალეთ: „გვამებს სისხლი სდით იარებიდან, როცა მკვლელი აქვია!“ მე ხელზე ხელი მოგიტათუნეთ დაგიტხარით: „ნუთუ ასეთი ხარბი გახდით ჩემს დანახვაზე“. თქვენ კი გაჰკიოდით: „ცოდნა ძალაა! გოლიათის მხრებზე შემდგარი, გოლიათზე მეტს ხელავს“. მე კი იშვიათი სიმშვიდით დავასრულე ჩვენი კამათი მისტერ ვალერის სიტყვებით: „ჩვენ მეტაფორას საბუთად ვიჩნევთ, უაზრო სიტყვებს – ჭეშმარიტებად, ყველას გვგონია თავი მისანი და მომავლის მაუწყებელი“.

მონტეგს თავბრუ დაეხვა. იგი გრძნობდა, რომ უმოწყალოდ ურტყამდნენ წარბებზე, თვალებზე, ცხვირზე, ტუჩებზე, ნიკაპზე, მხრებზე, უმწეოდ აწეულ მკლავებზე.

მონტეგს უნდოდა ეყვირა: „გეყოთ, გაჩუმდით, თქვენ ყველაფერი აურიეთ ერთმანეთში, შეწყვიტეთ“. ბიგიმ წვრილი თითები წააგანა მაჯაში.

– ღმერთო, ეს როგორი მაჯა გაქვს! კარგად კი შეგა-
ჯანჯღარე, არა, მონტეგ? იესო მაცხოვარო, მაჯა ისე გიცემს,
თითქოს ომის მეორე დღე იყოს. მარგო სირენებისა და
ზარების ხმა აკლია. გინდა, განვაგრძო საუბარი? მე ძალიან
მომწონს შენი დამფრთხალი გამოხედვა. რა ენაზე გინდა
საუბარი? სუაჰილზე, ჰინდიზე, ლიტერატურულ ინგლისურზე?
მე სამივე ვიცი: „თუმცა ეს ხომ მუნჯთან საუბარს ემგვანე-
ბა, უილი!“

– ყოჩაღად იყავით, მონტეგ! – ჩაბუზუნა ყურში ფარვან-
ამ, – იგი ცდილობს წყალი აამღვრიოს!

– ო, როგორ შეშინდით, – განაგრძო ბიგიმ, – მე მარ-
თლაც სასტიკად მოვიქეცი, სწორედ ისწიგნები გამოვიყენე
თქვენს წინააღმდეგ, რომლებსაც ასე ებლაუჭებოდით და
ყველა ნაბიჯი და ყოველი სიგყვა გაგიბათილეთ. აი, რა
გამყიდველია წიგნი! გგონია, მხარში ამოგიდგება და
სწორედ ამ დროს ბურგს შეგაქცევს. თურმე მოწინააღმ-
დეგესაც შეუძლია იმათი გამოყენება და აი, უცებ შუა სა-
ფლობში აღმოჩნდები ჩავარდნილი, არსებითი სახელების,
ბმნებისა და ბედსართავების უწესრიგო ლაშქრით
გარშემორტყმული. ჩემი სიბმრის ბოლოს მე „სალამანდ-
რათი“ მოვედი და გკითხეთ, ერთი გზა ხომ არა გვაქვს-
მეთქი. თქვენ ჩამიჯექით და ისე მოვედით სახანძრო სად-
გურში, რომ არც ერთს არ დაგვირღვევია ნეგარი ღუმელი.
მოვდიოდით და უფრო და უფრო ვეწყობოდით ერთმანეთს,
– ბიგიმ მონტეგის ხელს თითები შეუშვა და ხელი მოწ-
ყვეგით დაეცა მაგიდაზე, – ყველაფერი კარგია, რაც კარ-
გად მთავრდება.

მონტეგმა არაფერი უპასუხა. იგი თეთრი ქვის ქანდაკე-
ბას წააგავდა. უკანასკნელი დარტყმების გამოძახილი
თანდათან ილეოდა და სადღაც, გვინის მრუშე მღვიმეებში

იკარგებოდა. ფაბერიც ერთ-ერთ მღვიმესთან ელოდა სრული სიჩუმის ჩამოვარდნას.

...და როცა ბოლოს მონტეგის გონებაში ატეხილი კორიანტელი დაცხრა, ფაბერმა ღინჯად დაიწყო:

– ძალიან კარგი, მონტეგ. მან უკვე თქვა თავისი სათქმელი და თქვენც ყურადღებით მოუსმინეთ. ახლა რამდენიმე საათის განმავლობაში მე დამიგდეთ ყური და ჩემსასაც გეცყვით. ამის შემდეგ კი თქვენ თვითონ გადაწყვიტეთ, რომელ გზას უნდა დაადგეთ: ოღონდ მე მინდა, რომ ეს თქვენი საკუთარი ამრი იყოს. არც მე დამიჯეროთ და არც კაპიტან ბიგის. ეს კი არ დაგავიწყდეს, რომ კაპიტანი ჭემმარიგებისა და თავისუფლების ერთ-ერთი ყველაზე საშიში მტერია – იგი ბრიყვია და გულცივი „უმრავლესობის“ ჯოგს ეკუთვნის. ო, ღმერთო, ეს რა საშინელი ტირანია მოგვივლინე! ჩვენ ხომ სულ სხვა საკრავზე ვუკრავთ და ახლა თქვენ თვითონ ამოირჩიეთ, ვის მოუსმენთ – ჩვენ თუ იმათ.

მონტეგს ის იყო ხმამაღლა უნდა ეპასუხა, რომ საგანგაშო ბარმა დარეკა და საშინელი შეცდომა აღარავის ჩაუდენია. ჭერზე მიკრული საგანგაშო ბარი განუწყვეტლივ წკრიალებდა. ოთახის კუთხეში დადგმული ტელეფონის აპარატი კაკუნით იწერდა მისამართს.

კაპიტანი ბიგი, რომელსაც ვარდისფერ ხელში კვლავ ბანქო ეჭირა, საგანგებოდ გამობომილი ღინჯი ნაბიჯით მივიდა აპარატთან და როცა ტელეფონი დადუმდა, მისამართიანი ქალაღი მოახია, დაუდევრად გადაავლო თვალი და კვლავ თავის ადგილზე დაჯდა.

მეხანძრეები თვალმოუშორებლად უმზერდნენ თავიანთ კაპიტანს.

– მუსტად ორმოცი წამი შეგვიძლია დავყოვნდეთ.

სწორედ ამდენი მჭირდება, რომ ჯიბეები დაგიცარიელოთ,
– მხიარულად თქვა ბიგი.

მონტეგმა ბანქო მაგიდაზე დალო.

– დაილაღეთ, მონტეგ? აღარ ითამაშებთ?

– არა, აღარ ვითამაშებ!

– გამხნევდით. თუმცა, მოდი შევწყვიტოთ ეს ხელი და
მერე დავამთავროთ. ქალაღი პირჩაღმა დაგოვე და
სასწრაფოდ მოემზადე. აბა, მარდაღ! – ბიგი წამოღგა, – მონ-
ტეგ, თქვენ ისევე ცუდაღ გამოიყურებით. მეშინია, კვლავ ავად
არ გახღეთ.

– არა, კარგად ვარ.

– ნუ გეშინია, კარგად იქნები. ეს საგანგებო შემთხვევაა,
ვიჩქაროთ!

ისინი ამოჭრიღ იაგაკში ჩახგნენ და ისე მაგრაღ მოე-
ჭიღნენ სპიღენძის ჭოკს, თითქოს ქვევით გაღღები ბობო-
ქრობღნენ და ჭოკი უკანასკნელი იმეღიაო. მაგრამ ჭოკმა
იმეღი გაუცრუა და ქვევით, სიბნელეში გააქანა ისინი, სა-
დაც უკვე ისმოღა ბენშინის ახაღგაღვიღებული ღრაკონის
ქშენა და ფრუგუნი.

– ეჰე, ჰე!

მანქანამ გრუხუნითა და ღრიაღით მოუხვია. აწივღდა
საბურავები, მანქანის პრიაღა სპიღენძის რემერვუარში
ისე აჭყაპუნღა ნავთი, თითქოს გოღიათს მუცელი
უყურყურებსო. მონტეგს ღროდაღრო ხელი უსხღგებო-
დასღიპ სახელურზე და მაშინ უმწეოღ ეჭიღებოღა ცივ
სივრცეს. ქარი თმას უწეწავღა, პირში უღვრებოღა, მაგრამ
მონტეგი ამას სულ არ აქცევღა ყურაღღებას.

მონტეგს გონებიღან არ ამოსღიოღა ის ქაღები, საკუ-
თარ სასგუმრო ოთახში რომ ნახა. ქაღები, რომღებიც
ნეონის ქარმა გამოფიგა და დააცარიეღა. ფიქრობღა თავის

სულელურ საქციელზე: „რა ეშმაკი შემიჩნდა, წიგნის წაკითხვა რამ მომანდომა“. ეს ხომ იმას ჰგავდა, ხანძრის ჩაქრობა რომ მოინდომო წყლისმფრქვეველი სათამაშო დამბაჩით. რა სიგიჟეა! რა დაეგაკა! ვერ იქნა და ვერ დაიცხრო სიბრაზე! როდის მოერევა საკუთარ რისხვას, როდის დაწყნარდება საბოლოოდ?

– წინ, წინ!

მონტეგმა ბევით აიხედა. ბიგის აღრე არასოდეს წაუყვანია მანქანა, დღეს კი საჭეს მისჯდომოდა, წინ გადაწეული მაღალი სავარძლიდან და მკვეთრად ახვევინებდა მანქანას ოკრობოკრო ქუჩებში. გრძელი, შავი ლაბადის კალთები უფრიალებდა და უმარმამარ ღამურას ამსგავსებდა. ეს ღამურა მანქანას მოსჯდომოდა და ქარს მიაპობდა.

– წინ, მონტეგ! ჩვენ მსოფლიო უნდა გავაბედნიეროთ!

ბიგის ვარდისფერი დაწვები ფოსფორივით ანათებდნენ სიბნელეში. კაპიგანი გაბრაზებული აღრჭიალებდა კბილებს.

– მოვედით!

„სალამანდრა“ გრიალით გაჩერდა. მეხანძრეები მოუხერხებლად ხგებოდნენ მანქანიდან.

მონტეგს კვლავ მანქანის ცივი და პრიალა მოაჯირისთვის ჩაეჭიდა ხელი, ჩაწითლებული თვალები დაბლა დაეხარა და ფიქრობდა: „მე ამის ჩადენა აღარ ძალმიძს. როგორღა შევასრულო ეს დავალება, როგორღაგავაჩინო ხანძარი. არა, მე ამ სახლში ფეხს ვერ შევდგამ!“

ბიგი, რომელსაც სულ ახლახან გადალახული ქარის სუნი უდიოდა, მონტეგს მიუახლოვდა:

– რას გაჩერებულხართ, მონტეგ!

უხემ ჩექმებში გამოწყობილი მეხანძრეები უმარმამარი ობობებივით უხმაუროდ გაიფანგნენ აქეთ-იქით.

როგორც იქნა, მონტეგმა თავი ასწია და მიგრიალდა.

ბიგი პირდაპირ თვალეში მისჩერებოდა:

– რა დაგემართათ, მონტეგ?

– რაო?! – ჩაიხურჩულა მონტეგმა, – ჩემს სახლთან გავეჩერებულვართ?!

ნაწილი მესამე „ცეცხლის ზეიმი“

* * *

მემობელ სახლებში ზედიზედ ინთებოდა ნათურები. ის-მოდა კარის გაღების ხმა, ხალხი მოუთმენლად ელოდა სანახაობის დაწყებას. მონტეგი და ბიგი სხვადასხვანაირი გრძნობით მისჩერებოდნენ მათ წინ აღმართულ სახლს: ერთს თავშეკავებული კმაყოფილება ეწერა სახეზე, მეორე თითქოს ჯერ ვერც კი გამოფხიზლებულიყო ძილისგან. აი, ამ სახლში უნდა შემდგარიყო საცირკო სპექტაკლი – ჩირაღდნების გრიალი და ცეცხლის ალის ყლაპვა.

– აჰა, ბოლოს და ბოლოს, მიიღე საკადრისი. ჩვენმა მონტეგმა მზის სიახლოვეს მოინდომა ნავარდი და ახლა, როცა თავისი წყეული ფრთები დაიწვა, გაოცებულია, ეს როგორ დამემართაო. განა მაშინ ვერ უნდა მიმხვდარიყო, ქოფაკი რომ მივეუგზავნე შინ?

მონტეგი გაქვავებული სახით უსმენდა. ცოცხლის შემდეგ თავი მიაბრუნა და იქვე, მოთეთრო ყვავილის ბუჩქებში მღვარ ჩაბნელებულ სახლს შეხედა.

ბიგიმ ჩაიფრუტუნა:

– არა, ნუთუ მართლა გაგასულელათ იმ პაგარა, ჯიუტ-მა შეშლილმა? ყვავილები, პეპლები, ფოთლები, მზის ჩასვლა და რა ვიცი, ათასნაირი ოხრობა? ეს ყოველივე მის კარგოთეკაში წერია. ოჰო, მგონი გულში მოგხვდათ, არა? გეტყობათ, ისე დაიბენით! ბალახის ღეროები, ნამგალა მთვარე... რა სისულელეებია! ვითომ ვის რა არგო ამით?

მონტეგი დრაკონის გრილ ფრთაზე ჩამოჯდა და თავი ჯერ მარცხნივ მიაბრუნა ოდნავ, მერე მარჯვნივ, მარცხნივ, მარჯვნივ, მარცხნივ... იგი ყველაფერს ამჩნევდა. არავის უშავებდა რამეს, არავის საქმეში არ ერეოდა...

– არ ერეოდაო?! განა შენ არ გიგრიალეებდა ირგვლივ? არა?! განა ერთ-ერთი წყეული ქველმოქმედთაგანი არ იყო, რომლებსაც სახეზე კეთილშობილური მღუმარება აწერია და სხვების ჭკუის დარიგების გარდა არაფერი იციან? ჯანდაბაშიც წასულან, რაღა ეგენი და რაღა შუაღამებზე ამოსული მზე – არც ერთი დაგაძინებს და არც მეორე!

კარი გაიღო და კიბეზე მილდრედმა ჩამოირბინა. მოკრუნჩხული თითებით ჩემოდანი ეჭირა. ქვაფენილთან ჭრიალით შეჩერდა შავი ტაქსი.

– მილდრედ!

მილდრედმა გვერდით ჩაურბინა მონტეგს. წელი გაშეშებული მიჰქონდა, სახე პუდრით გაეთეთრებინა, პირი აღარ ჰქონდა: პომადის წასმა დავიწყებოდა.

– მილდრედ, ნუთუ შენ დამასმინე?!

მილდრედმა ჩემოდანი მანქანაში შეაგლო, თვითონაც შიგ შეძვრა და აბურგყუნდა:

– საწყალი ნათესავები, საწყალი ნათესავები! ოჰ, ყველაფერი დაიღუპა, უკვე ყველაფერი, ყველაფერი დაიღუპა...

ბიგიმ მხარში სტაცა ხელი მონტეგს. მანქანა წინ გა-

ვარდა, უცებ განავითარა სამოცდაათი მილი სიჩქარე და მალე გაუჩინარდა. გაისმა წკრიალი – თითქოსდა თლილი მინის სარკეებისა და ბროლისგან ნაგები ოცნების კოშკი დაიმსხვრაო. მონტეგი ისე შემობრუნდა, თითქოს მოულოდნელად ქარიშხალმა დაბერაო და დაინახა, რომ სტოუმენსა და ბლექს ნაჯახები მოემარჯვებინათ და ფანჯრის ჩარჩოებს ამგვრეედნენ, რათა ორპირი ქარისთვის მიეცათ გზა. ღამის პეპელა კვლავ მიაფრინდა ცივსა და შავ დაფას:

– მონტეგ, მე ფაბერი ვარ. გესმით ჩემი ლაპარაკი? რა მოხდა?

– ახლა ჩემს თავზეა ეს ამბავი, – თქვა მონტეგმა.

– რა ძალიან გიკვირთ, – წამოიძახა ბიგიმ, – ჩვენს დროში რაგომღაც ყველა დარწმუნებულია, რომ პირადად მას არაფერი დაემართება. „აი სხვები იხოცებიან, მე ვცოცხლობ, მე არაფერი მომივა. მე არავის უნდა გავუწიო ანგარიშო“, მაგრამ სინამდვილეში ადამიანს მრავალი რამ ევალება. მოდი, ამაზე ნუღარ ვილაპარაკებთ. ახლა, როცა დათესილი უნდა მოიმკა, ძალზე გვიანაა ამაზე ლაპარაკი. ასე არ არის, მონტეგ?

– მონტეგ, შეგიძლია გაიქცე? – ჰკითხა ფაბერმა ცოცხლის შემდეგ.

მონტეგი სახლისკენ გაემართა, მაგრამ ვერც კი იგრძნო, რომ ჯერ ფილაქანი გადაიარა და მერე ნამიან ბალახზე შედგა ფეხი. სადღაც გვერდით ბიგის სანთებელა გაჩხაკუნდა და მონტეგს პაგარა ნარინჯისფერმა ალმა მოსტაცა მზერა.

– რაგომ არის ცეცხლი ასე მომხიბვლელი? რაგომ იზიდავს იგი დიდსაც და პაგარასაც? – ბიგიმ სულის შებერვით ჩააქრო ალი და მერე კვლავ ჩამოჰკრა ხელი სანთებელას ბორბალს, – ცეცხლი მარადიული მოძრაობაა, რომ-

ლის შექმნას დასაბამიდან მიელგვის ადამიანი, მაგრამ ვერ ახერხებს, უფრო სწორად, თითქმის მარადიული. თუ თავს მიანებებ, მთელი თქვენი სიცოცხლის მანძილზე არ ჩაქრება. რა არის ცეცხლი? ცეცხლი გამოუცნობი საიდუმლოა. მეცნიერები რაღაცას ბოდავენ ხახუნსა და მოლეკულებზე, მაგრამ სინამდვილეში არაფერი არ იციან. ცეცხლის ნამდვილი სილამაზე იმაში მდგომარეობს, რომ იგი პასუხისმგებლობისა და მოვალეობისგან ათავისუფლებს ადამიანს. თუ პრობლემა მეგად მძიმე ასაგანი გახდა, შეუძახე ღუმელში და მორჩა! ახლა თქვენ ხართ ჩემთვის ასეთი მძიმე პრობლემა, მონტეგ, და ცეცხლი სწრაფად, უმტკივნეულოდ და საბოლოოდ გამათავისუფლებს თქვენგან. დასალპობიც აღარაფერი დარჩება. ასე უფრო ჰიგიენური და მოხერხებულია.

მონტეგეი ახლა ამ უცნაურ სახლს მისჩერებოდა. საკუთარი სახლი უკვე უცხოდ ექცია ამ გვიან ჟამს, მეზობელთა ჩურჩულს, მინის ნამსხვრევებს და შიგნით, იაგაკბე დაყრილ ყდამოგლეჯილ წიგნებს, რომელთა ფურცლები გედის თეთრი ბუმბულივით მიმოფანტულიყო ირგვლივ და რომელნიც ახლა ისე უაზროდ და საცოდავად გამოიყურებოდნენ, რომ ნამდვილად არ ღირდა მათთვის თავის შეწუხება. ისინი ახლა მხოლოდ გაყვითლებულ ქალაქებზე და ბეჭდილი შავი ნიშნები და დაქექილი ყდები იყო.

„მილდრედმა, რალა თქმა უნდა, დაინახა, წიგნები რომ დავმალე ბაღში და ისევ ოთახში შემომიდა. მილდრედმა, მილდრედმა!“

– მე მინდა, რომ მარტო თქვენ ჩააგაროთ მთელი სამუშაო, მონტეგ, ოღონდ ნავთით და ასანთით კი არა, ცეცხლმფრქვევით უნდა შემოიაროთ ყოველი კუთხე და კუნჭული. თქვენი სახლი თქვენვე უნდა გაწმინდოთ.

– მონტეგ, ნუთუ არ შეგიძლიათ მოშორდეთ მანდაურობას? გაქცევას ვერ მოახერხებთ?

– არა, – განწირული ხმით შესძახა მონტეგმა, – ნაგაზის, ნაგაზის გამო არ შეიძლება!

ფაბერმა გაიგონა ეს სიგყვები, მაგრამ ბიგმაც გაიგონა, იფიქრა, მე მეუბნებაო და გამოეპასუხა:

– ღიახ, ნაგაზი სადღაც აქვე, მახლობლად დაძრწის, ასე რომ, ცუდი არაფერი განიზრახოთ. მზად ხართ?

– ღიახ, – მონტეგმა ცეცხლმფრქვევის დამცველი გადასწია.

– ცეცხლი!

ცეცხლმფრქვევიდან უზარმაზარი გუნდა გამოვარდა, წიგნები მოხვევა და კედელს მიაყარა. შემდეგ მონტეგი საწოლ ოთახში გავიდა და ორჯერ მიუშვირა ცეცხლმფრქვევი ერთად შეგყუპებულ საწოლებს. საწოლებს შიშინით მოედო ცეცხლი. მონტეგი ვერასოდეს იფიქრებდა, რომ მათში ამდენი სითბო, სინათლე და ვნება იქნებოდა დაბუდებული. მერე საძინებელი ოთახის კედლებსა და ტუალეტის მაგიდას მისდგა.

მონტეგს უნდოდა, ყველაფერი გადაესხვაფერებინა, ამიგომ ჯერ სკამები და მაგიდები დაწვა, შემდეგ კი სასადილო ოთახში შევიდა და დანები, ჩანგლები და პლასტმასის ჭურჭლებიც ზედ მიაყოლა. მას არ უნდოდა, რაიმე ნივთს მოეგონებინა, რომ ოდესმე აქ, ამ ცარიელ სახლში ცხოვრობდა უცხო ქალთან, რომელიც ხვალვე დაივიწყებს კიდეც. ის ქალი ახლა მარგოდმარგო მიქრის ქალაქში და „რადიონიჟარის“ გაუთავებელ გადაცემას უსმენს.

ცეცხლის გაჩენა, ისევე როგორც წინათ, მთელი ნეგარება იყო. ბედნიერი ხარ, როცა გრძნობებს სადავეს მიუშვებ და ყველაფერს წვავ, გლეჯ, ანადგურებ, როცა სპობ უაზრო

პრობლემას. ეს პრობლემა გადაუწყვეტელია? ცეცხლი! და თან თვითონ პრობლემაც აღარ არის.

ცეცხლი ყველაფრის წამალია!

– წიგნები, მონტეგ!

წიგნები ცეცხლმოდებული ჩიტიებით დაფრთხილებდნენ ოთახში. ფრთები წითლად და ყვითლად უელავდათ.

მონტეგე სასტუმრო ოთახში შევიდა, სადაც კედლებში მძინარე, ვეება და ბრიყვი ურჩხულები მიმალულიყვნენ. მათ ახლაც უფერული ფიქრები უტრიალებდათ თავში და თეთრი სიმბრების ღრუბლებში ლივლივებდნენ. მან ცეცხლის თითო ჭავლი სტყორცნა თითო ცარიელ კედელს და უჰაერო სისინით დასკდა. სიცარიელე უმინაარსო სტვენითა და უამრო ჭყვივით გამოეკასუხა მონტეგს. იგი შეეცადა წარმოედგინა სიცარიელე, რომელსაც არარაობა ბადებდა, მაგრამ ვერ მოახერხა.

მონტეგმა სუნთქვა შეიკრა, რათა სიცარიელე ჩაესუნთქა და ხმალივით მოიქნია ცეცხლმფრქვევი – უნდოდა ეს საშინელი სიცარიელე გაეკვეთა. შემდეგ შემოგრიალდა და მთელ ოთახს ცეცხლის კიდევ ერთი დიდი, ყვითელი თაიგული უძღვნა.

კედლის ცეცხლგამძლე საფარი დასკდა და აღმოდებული სახლი ციებიანივით აცახცახდა.

– იცოდეთ, როცა დაამთავრებთ, დაგაჰაგიმრებთ, – გაისმა ზურგს უკან ბიგის ხმა.

* * *

სახლი წითელ ნაკვერჩხლებად და შავ ნაცრად იქცა. იგი ახლა მიწაზე ეგდო, მოვარდისფრო-რუხი ფერფლით დაფარული და თავზე გეცამდე აწვდილი, წინ და უკან მოქანავე კვამლის სვეტი ადგა.

უკვე დილის ოთხის ნახევარი გახდა. ხალხი თავიანთ ბინებში შებრუნდა – უმარმაზარი საცირკო ფარღულიდან ნახშირისა და ნაცრის გროვალა დარჩა. წარმოდგენა დამთავრებული იყო.

მონტეგს ძლივსღა ეჭირა ხელში ცეცხლმფრქვევი. ხალათზე ოფლის ლაქები ეტყობოდა, გაჭვარტლული სახე შავად უპრიალებდა. მიბკუტული ცეცხლის შუქზე ძლივს, ბუნდოვნად მოჩანდნენ მონტეგის ბურგს უკან მომლოდინე მესხანძრეები.

მონტეგი ორჯერ შეეცადა ხმის ამოღებას და მესამედ, როგორც იყო, მოუყარა თავი სათქმელს:

– განგაში ჩემმა ცოლმა ატეხა?

ბიგიმ თავი დაუქნია:

– მისმა მეგობრებმა უფრო ადრე შეგვატყობინეს, ოღონდ მე ყურადღება არ მივაქციე. ასე იქნებოდა თუ ისე, თქვენი საქმე უკვე გათავებული იყო. აბა, რა სისულელეა ლექსების კითხვა ასე აშკარად. ასე მხოლოდ ტუტუცი სნობები იქცევიან. წაიკითხავენ რამდენიმე განთქმულ სტრიქონს და ღმერთად წარმოიდგენენ თავს. გგონიათ, წიგნი თუ წაიკითხეთ, ბღვას ფეხით გადალაბავთ, მაგრამ თურმე ქვეყანა მშვენივრად ძლებს თქვენი წიგნების გარეშეც. ხელავთ, რა ღლეში ჩაგაგდეს მაგ წიგნებმა?! კისრამღე ჩავარდით ლაფში. ნეკი რომ დაგაჭიროთ, დაიხრჩობით კიდევ!

მონტეგს განძრევაც აღარ შეეძლო. ამ უეცრად მოვარდნილმა ცეცხლის ნიაღვარმა და მძლავრმა მიწისძვრამ მიწასთან გაასწორა მისი სახლი. ახლა მილდრედიც და მონტეგის მთელი წარსულიც ამ სახლთან ერთად დამარხულიყო და მონტეგს განძრევის საშუალებას არ აძლევდა.

მიწისძვრა ჯერ არ დამცხრალიყო და მონტეგს მთელ გულ-ღვიძლს უთრთოლებდა. საშინელი დაღლილობის,

დაბნეულობისა და მრისხანებისგან მუხლები ეკეცებოდა და თავი აღარ ჰქონდა, რომ ბიგის დარტყმები მოეგერიებინა.

– მონტეგ, შე სულელო, მონტეგ, შე ბრიყვო, მართლაც, რაგომწაუკითხე?

მონტეგს აღარაფერი ესმოდა. იგი სადღაც, შორს იყო. მისი სული სხვაგან ფრენდა. სხეული კი, ეს უსიცოცხლო, გამურული სხეული, ამ ცოფიანი ბრიყვის საჯიჯგნად დარჩენილიყო.

– მონტეგ, მოშორდით მანდაურობას! – ურჩევდა ფაბერი. მონტეგმა დააყურადა.

ბიგიმ ისე მაგრად ჩაარტყა მონტეგს თავში, რომ დაარეგინა. იგი უკან-უკან წავიდა. მწვანე ტყვია კი, რომლიდანაც ფაბერის ჩურჩულ-ყვირილი ისმოდა, ქვაფენილზე დავარდა. ბიგი მაშინვე დააცხრა ზედ და კმაყოფილი დიმილთ მიიღო ყურთან.

მონტეგს ახლა შორიდან ესმოდა ძახილი:

– მონტეგ, რა მოხდა?!

ბიგიმ ტყვია ყურიდან მოიშორა და ჯიბეში იკრა.

– ესეც ასე. თურმე აქ სხვანაირად ყოფილა საქმე. აკი ვაგყობდი, რომ თავს გვერდზე ხრიდი და რაღაცას აყურადებდი. ჯერ მეგონა „ნიჟარა“ გეკეთა ყურში, მაგრამ უცებ, ძალიან დამჯერე რომ გახდი, დავეჭვდი. არა უშავს, გეშს ავიღებთ და მოვუვლით მაგ შენს მეგობარს.

– არა! – შესძახა მონტეგმა და ცეცხლმფრქვევის დამცველი გადასწია. ბიგიმ სწრაფად გადაჰკრა თვალი მონტეგის ხელს და თვალის გუგები გაუფართოვდა. მონტეგმა შეამჩნია მისი შეშფოთება და თვითონაც დაიხედა ხელეზზე, რათა გაეგო, კიდეც რა დანაშაული ჩაიდინესო. მოგვიანებით, როცა ამ ამბავს იხსენებდა, ვერაფრით ვერ გაარკვია,

თუ რამ გადააწყვეტინა საბოლოოდ ბიგის მოკვლა – თვითონ ხელებმა, თუ ბიგის რეაქციამ ამ ხელების მოძრაობაზე. გვავის გაბმულმა გრუხუნმა ყურთან ჩაუარა, მაგრამ მონტეგეს არაფერი გაუგია.

– მართლაც, შესანიშნავი ხერხია ხალხის დასამორჩილებლად, – მომხიბლავად გაიღიმა ბიგიმ, – კაცს თოფის ლულას რომ მიუშვერ, რაღა წინააღმდეგობას გაგიწევს. ჰა, რას იტყვით? რატომ არ მომახლი შექსპირის ციგაგას, შეგუტუცო სნობო? „შენი მუქარის არ მეშინია, კასიუს, რადგანაც მე ისე ძლიერად ვარ შეიარაღებული პაგიოსნებით, რომ შენი მუქარა უქმი ქარივით ჩამივლის გვერდით და მას არაფრად ჩავაგდებ“. ასე არ არის? მოდი, შე საცოდავო ლიგერატორო, დაუშვი ჩახმახი, – მან ერთი ნაბიჯი გადადგა მონტეგისკენ.

– აქამდე ყოველთვის იმას ვწვავდით, რაც არ უნდა დაგვეწვა, – ძლივს ამოილაპარაკა მონტეგმა.

– მომეცით ცეცხლისმფრქვევი, გაი! – უბრძანა ბიგიმ და სახებზე ღიმილი შეეყინა.

იმავე წამს იგი ცეცხლის გუნდად გარდაიქმნა! გუნდა ყვიროდა და ხტოდა. ბიგი აღარ იყო აღამიანი – იგი გლანქ, ბურცყუნა, ცეცხლმოდებულ თოჯინად იქცა, რომელიც ბალახზე გორავდა, რადგან მონტეგმა თხვევალი ალის გრძელი ჭავლი მიუშვა მისკენ.

ისმოდა შიშინი, თითქოს გახურებულ ღუმელზე დააფურთხეს, ან თითქოს უზარმაზარ შავ ლოკოკინას მარილი დააყარეს და ისიც გაიღლაბნა და თავზე მობუყბუყე ყვითელი ქაფი მოიგდო. მონტეგმა თვალები დახუჭა, ყვირილი ატეხა და ყურებზე ხელები მიიფარა, რომ ეს ხმები აღარ გაეგონა. ბიგიმ რამდენჯერმე კიდევ გაიფართხალა, მერე მოიკუნტა, მზეში დაგოვებულ სანთლის თოჯინასავით მოიღ-

ვენთა და გაირინდა.

სხვა მეხანძრეების გაუნძრევლად იღვნენ იქვე.

მონტეგმა უკანასკნელი ძალა მოიკრიბა, ცეცხლმფრქვევი მეხანძრეებს მიუშვირა და უბრძანა:

– შეგრიალდით!

მეხანძრეები მორჩილად შეგრიალდნენ ბურგით. მოხარშული ხორცისფერი სახე ოფლით დასველებოდათ. მონტეგმა ორივეს მაგრად ჩასცხო თავში. მათი მუზარადები მიწაზე გაგორდა. მეხანძრეები დაეცნენ და აღარ განძრეულან.

ბურგს უკან რაღაც აფარფაგდა, თითქოს ხიდან შემოდგომის ფოთოლი ჩამოვარდაო.

მონტეგი მობრუნდა და მექანიკური ძალის დაინახა. ძალის სიბნელიდან გამოსულიყო და უკვე ნახევარი მინდორი გამოეგარებინა ფეხქვეშ. ისე მსუბუქად მორბოდა, თითქოს ქარი კვამლის სქელ ღრუბლებს მოაქანებსო. ძალის ნახანძრავს მიუახლოვდა და, როცა მონტეგამდე ცოცხალად დარჩა, კამარა შეკრა, რომ სამი ფუტის სიმაღლიდან დასცხრომოდა მგერს. მან ობობასნაირი ფეხები გაჩაჩხა და თავისი ერთადერთი კბილი – პროკაინიანი ნესტარი გარეთ გამოყო. მონტეგმა ცეცხლის თაიგული შეაგება და ლითონის ძალის ყვითელი, ლურჯი და ნარინჯისფერი ყვავილების სამოსმა დაამშვენა. ძალის ბევიდან დააცხრა მონტეგს და თავის ცეცხლმფრქვევიანად უკან, ათი ფუტის მანძილზე გადააგდო. ორივენი ხის ძირში დაენარცხნენ მიწას.

მონტეგმა იგრძნო, რომ ძალის აფართხალდა, ფეხში სწვდა და ნემსი ჩაასო. იმავე წამს აღმა ჯერ ჰაერში აისროლა ძალის, მერე რკინის ფეხები ამოუგდო სახსრებიდან და ბოლოს მუცელზე გახეთქა. ძალის გავარვარებული

შიგნეულობა ისე გაიფანტა ირგვლივ, თითქოს რაკეტა გასკდაო.

მონტეგი იწვა და უყურებდა, როგორ ღაწარდა მიწაზე ეს უსულო და ამავე დროს სულიერი საგანი, უკანასკნელად გაფართოხალდა და გათავდა. ძალღი თითქოს კიდევე აპირებდა წამომხტარიყო, სცემოდა მას და დაემთავრებინა შხამის შემხაპუნება, რომლის მოქმედებას მონტეგი უკვე გრძნობდა ცალ ფეხში. მონტეგმა ერთდროულად იგრძნო შიშიც და შვებაც, როგორც იმ ადამიანმა, რომელმაც ეს-ეს არის მოასწრო უკან გადახტომა და საშინელი სიჩქარით მიმქროლავმა მანქანამ მხოლოდ ოღნავ გაჰკრა გვერდი. მონტეგს ფეხზე წამოდგომისა ეშინოდა, ეგონა, სულ ვერ გადაადგამდა დაბუქებულ ფეხს. წამალმა თითქოს მთელ სხეულში შეაღწია დაყველა იოგი გაუშემა:

„რაღა ექნა?!“

ქუჩა ცარიელია, სახლი ძველ დეკორაციასავით დაიფრფლა, სხვა სახლები ჩაბნელებულია, აქ ძალღი აგღია, იქ ბიტი, ცოტა მოშორებით კი მეხანძრეები და „სალამანდრაა“. მონტეგმა ვეებერთელა მანქანა შეათვალიერა – „ესეც უნდა მოისპოს!“

– „კარგი, – გამოელაპარაკა მონტეგი საკუთარ თავს, – აბა, ვნახოთ როგორ ხარ. აბა, ახლა ფეხზე წამოდექი! ფრთხილად, ნელა... აი ასე!“ მონტეგი წამოდგა, ოღონდ ახლა მხოლოდ ცალი ფეხი ჰქონდა. მეორე შერუჯულ კუნძად ქცეულიყო და ამიერიდან ისე უნდა ეგარებინა, როგორც კირთებს აგარებენ ხოლმე იღუმალი ცოღვის მოსანანიებლად. მან მტკივანი ფეხი მიწაზე დადგა, მაგრამ მაშინვე წვივიდან მუხლამდე უამრავი ვერცხლის ნემსი შეერჭო. მონტეგი აქვითინდა: „არა, უნდა წავიდე, უნდა წავიდე, ჩემი აქ დარჩენა არ შეიძლება!“

ზოგ სახლში კვლავ აინთო სინათლე. „იქნებ ხალხს აღარ ეძინება ამ ამბის შემდეგ, ან იქნებ უეცრად ჩამოვარდნილი სიჩუმე ეუცხოვათ“, – გაიფიქრა მონტეგმა და კოჭლობით გადაჭრა ნანგრევები. იგი ხელით მიათრევდა მტკივან ფეხს, გირილითა და სლუკუნით ელაპარაკებოდა მას, უყვიროდა, ბრძანებებს აძლევდა, წყევლიდა და ემუდარებოდა, არ მიღალატო, რადგან ახლა ამ ფეხს შეეძლო სასიკვდილო მახე დაეგო პატრონისთვის. სიბნელიდან ხალხის ყვირილი ისმოდა.

ბოლოს, როგორც იქნა, მონტეგმა მიაღწია უკანა ეზოს და ვიწრო ქუჩაში გავიდა. „ბიგი! შენ უკვე აღარა ხარ პრობლემა, – გაიფიქრა, – შენ ყოველთვის მარიგებდი, პრობლემის გადაჭრას დაწვა სჯობსო. მე კი ორივე შევძელი. მშვიდობით, კაპიტანო“.

მონტეგი ბორძიკით დაადგა ბნელ ქუჩას.

* * *

ყოველი ნაბიჯი ჯოჯოხეთურ ტკივილს აყენებდა.

– სულელი ვარ, – ფიქრობდა იგი, – შგერი, იდიოტი, წყეული იდიოტი, საშინელი ტუტუცი, გამოგვინებული. ეს რა ჩავიდინე, ახლა რაღა ეშველება ამ საქმეს?! ყველაფერი წყეული სიამაყის ბრალია. სიამაყისა და სიფიცხის. თავი ველარ შევიკავე და ყველას და, მათ შორის, საკუთარ თავსაც გადავარწყე. მაგრამ რა მექნა, ყველაფერი ერთად დამატყდა თავს. ყველაფერი ბედიმედ წაეწყო: ბიგი, ის ქალები, მილდრედი, კლარისა – სუყველა! მაინც არ მეპატიება, არა! სულელი ვარ, ნამდვილი სულელი! არა, უნდა ვადიარო დანაშაული და ჩავბარდე პოლიციას. არა, რაც გადასარჩენია, უნდა გადავარჩინოთ, რაც გასაკეთებელია, უნდა გავაკეთოთ. თუ ცეცხლში დაწვა გვიწერია, ზოგიერთი თან გავიყ-

ოლოთ! ჰო, მართლა!... – მონტეგეს წიგნები გაახსენდა, უკან დაბრუნდა, და ბალის ღობესთან მოაფათურა ხელები, თუმცა თითქმის არ ჰქონდა იმედი, რომ იპოვიდა.

მაგრამ რამდენიმე წიგნი იქვე დახვდა, სადაც დაგოვა. მაღლობა ღმერთს, მილდრედს ყველა ვერ უპოვია. ოთხი წიგნი ხელუხლებლად იდო სამალავში. სიბნელეში ისმოდა ხმები, აქა-იქ ინთებოდა და ისევ ქრებოდა სინათლე. შორიდან ისმოდა „სალამანდრების“ მოგორების ღრიალი. პოლიციის მანქანები სირენების ყვირილით მოქროდნენ აქეთკენ.

მონტეგემა ოთხივე წიგნი წამოკრიფა და კოჭლობით მიაშურა იმ ბნელ ქუჩას, საიდანაც დაბრუნდა. უცებ იგი ისე დაენარცხა მიწას, თითქოს თავი მოჰკვეთესო. თავში უეცრად გაელვებულმა აბრმა ჯერ შეაკანკალა, მერე გააშეშა და მიწაზე დაანარცხა. ახლა მოკრუნჩხული იწვა მიწაზე, სახე ხრეშში ჩაემალა და ქვითინით ამბობდა: „ბიგი სიკვდილს ეძებდა“.

მონტეგეს ეჭვი აღარ ეპარებოდა, რომ ბიგის სიკვდილი უნდოდა. ის ხომიღვა და არც ცდილობდა თავის დაცვას. მხოლოდ იღვა და დასცინოდა მონტეგეს. დასცინოდა და აღიზიანებდა. მონტეგემა ქვითინი შეწყვიტა, რადგან ამ აბრმა სუნთქვა შეუკრა.

რა საოცარია, რა წარმოუდგენელია, ისე გინდოდეს სიკვდილი, რომ შეიარაღებული ადამიანი ირგვლივ გივლიდეს და შენ ხმა კი არ ჩაიწყვიტო, რათა ამით სიცოცხლე შეინარჩუნო, პირიქით, იღრიალო და დასცინო, ვიდრე მოთმინებიდან არ გამოიყვან, არ გააცოფებ და მერე...

შორიახლო ვიდაცის აჩქარებული ფეხის ხმა გაისმა.

მონტეგეი წამოჯდა: „უნდა მოვშორდე აქაურობას. უნდა ავდგე და წავიდე!“ მაგრამ ჯერ ცრემლები უნდა შეეშრო

და ღამეში დებულებიყო. აი, თანდათან მშვიდდება კიდეც. არა, მონტეგეს არავის მოკვლა არ უნდოდა, ბიციც კი არ ემეტებოდა. მონტეგეს მთელი სხეული დაეკრუნჩხა, თითქოს მკაფაში ჩააგდესო. მან მაგრად მოკუმა პირი. თვალწინ მამხალასავით ანთებული, უმოძრაო, ბალახზე გართხმული ბიცი ეღბა.

მონტეგემა თითები დაიჭიმა: „ღმერთო, დამნაშავე ვარ, არ მინდოდა, არა!“.. იგი ცდილობდა ერთმანეთთან დაეკავშირებინა მოვლენები, გაეხსენებინა ის უშფოთველი დღეები, როცა მის ცხოვრებაში ჯერ კიდეც არ იყო შემოჭრილი ცხრილი და ქვიშა, კბილის პასტა „დენჰემი“, ფარვანის ფრთების ფარფატი ყურში, ციცინათელები, განგაშის სიგნალი და ეს ღამეული ექსპედიცია. „არა, მეტისმეტია დროის ამ მოკლე მონაკვეთისთვის, მეტისმეტია, თუნდაც მთელი ცხოვრებისთვის“.

ფეხის ხმა უკვე ქუჩის ბოლოდან ისმოდა.

„გაინძერი! – უბრძანა მან მტკივან ფეხს, – გაინძერი, დალახვროს ეშმაკმა!“

მონტეგე ფეხზე წამოდგა და მაშინვე გაჰკრა ტკივილმა მუხლში. შემდეგ ჯერ უამრავი ნემსის, მერე კი ბლაგვი ქინძისთავეების ჩხვლეტა იგრძნო. როცა ორმოცდაათიოდენ ნაბიჯი გაიარა ბორძიკითა და კელაობით ხის ღობის გასწვრივ და მთლად დაიკაწრა ხელი, ტკივილი ისე შემოერთო ფეხზე, თითქოს მღუღარე გადაასხესო. მაგრამ მონტეგე ახლა უკვე გრძნობდა საკუთარ ფეხს, თუმცა გაქცევისა მაინც ეშინოდა – დასუსტებული მაქვს და არ მეღრძოსო. მონტეგემა პირი დაალო, ბნელ ჰაერს ხარბად დაუწყო ყლაპვა და იგრძნო, როგორ მძიმედ წვებოდა სიბნელე მის არსებაში. იგი კოჭლობდა, მაგრამ წიგნები მაგრად ჩაებლუჯა ხელში და ჯიუტად მიიწევდა წინ.

მონტეგი ფაბერზე ფიქრობდა:

„ფაბერიც იქ არის, გუდრონის იმ გამლღვალ მასაში, რომელსაც სახელიც კი არა აქვს. მან ხომ ფაბერიც დაწვა!“ ამ ფიქრმა ისე შეაკრთო, თითქოს ფაბერი მართლა მკვდარი იყო, თითქოს იგი წვრილი თევზივით შეხრა-კულიყო იმ პატარა მწვანე კაფსულაში. კაფსულა კი ახლა იმ კაცის ჯიბეშია ჩაკარგული, რომლისგანაც მხოლოდ ჩონჩხი და ზედ მიმწვარი ძარღვებიღაა დარჩენილი. „გახსოვდეს – ან შენ უნდა დაწვა ისინი, ან ისინი დაგწვავენ“. და ეს სწორედ ახლა უნდა გაკეთდეს.

მონტეგმა ჯიბეები მოიქექა: ფული ჯიბეში ჰქონდა. აქვე ჩვეულებრივი „ნიჟარამიმღები“ მოხვდა ხელში, რომლითაც ქალაქი თავის თავს ესაუბრებოდა ამ ცივსა და ბნელ განთიადზე.

„საპოლიციო განგაში: ვეძებთ გაქცეულ დამნაშავეს, რომელიც ქალაქში იმყოფება. ჩაიდინა მკვლელობა და სახელმწიფო დანაშაული. სახელი და გვარი: გაი მონტეგი, ხელობით – მესხანძრე. უკანასკნელად ნახეს“...

მონტეგმა ექვსიოდე კვარტალი გაირბინა ამ ქუჩაბანდში და შემდეგ ფართო, უკაცრიელ მაგისტრალზე გავიდა. იგი ათჯერ უფრო განიერი იყო, ვიდრე ჩვეულებრივი ქუჩა. დღის სინათლის ნათურების შუქით გაკაშკაშებული მაგისტრალი გაყინულ მდინარეს წააგავდა და ამ მდინარის გადალახვა თითქმის უეჭველ დახრჩობას უქადდა ადამიანს. იგი მეტად ფართო, მეტად მიუსაფარი იყო. ქუჩა უზარმაზარ ცარიელ სცენას წააგავდა, რომელიც თავისკენ ეპატიჟებოდა მონტეგს. ამ გაკაშკაშებულ სცენაზე კი ადამიანს მაშინვე შეამჩნევდნენ და ან დაიჭერდნენ, ან არადა გყვიით გააფრთხობინებდნენ სულს.

ყურში კი „ნიჟარა“ ბუმუნებდა:

„თვალი დაიჭირეთ გაქცეულ მამაკაცზე, თვალი დაიჭირეთ მამაკაცზე, რომელიც მირბის, იგი მარტოა, ქვეითია... თვალი გეჭიროთ“...

მონტეგმა ისევ სიბნელეში შერგო თავი. ქუჩის მოპირდაპირე მხარეს ბენზინის ჯიხურთან, ფაიფურის ვეება, თეთრად მბრწყინავ ლოდთან, ორი ვერცხლისფერი ხოჭომანქანა შეჩერდა ბენზინის ასაღებად.

თუ თავის გადარჩენა უნდა, იგი სუფთად და წესიერად უნდა იყოს გამოწყობილი და ეს ფართო ბულვარიც სირბილით კი არა, ნება-ნება, სეირნობით უნდა გადაჭრას. უფრო მეტი უშიშროებისთვის კი საჭიროა, თმა დაივარცხნოს, პირი დაიბანოს და ისე გაეშუროს...

„კი, მაგრამ სად მივეშურები?“ – თავის თავს შეეკითხა მონტეგი.

არსად, სულ არსად არ ჰქონდა წასასვლელი! მას არც მეგობარი ჰყავდა, რომელსაც თავს შეაფარებდა. ფაბერის გარდა არავინ ჰყავდა და მონტეგი უეცრად მიხვდა, რომ ანგარიშმიუცემლად სწორედ ფაბერის სახლისკენ აელო გეზი. თუმცა ფაბერი ვერ შეიფარებდა ასეთ ღვთაებას – ეს თავის განწირვა იქნებოდა, მაგრამ მონტეგი გრძნობდა, რომ მცირე ხნით მაინც უნდა ენახა იგი. ფაბერმა უნდა აღაგზნოს მასში რწმენისა და იმედის მიღებული ცეცხლი. მონტეგი კილევ ერთხელ უნდა დარწმუნდეს, რომ ქვეყნად ნამდვილად არსებობს ასეთი ადამიანი. უნდა დარწმუნდეს, რომ ფაბერი ცოცხალია და დამწვარ-დანახშირებული არ გლია იმ მეორე დაკრუნხული ადამიანისგარსში გახვეული. ფულის ნაწილიც უნდა დაუგოვოს სახარჯოდ, და ისე წავიდეს.

შეიძლება მონტეგმა თავი დააღწიოს ამ ქალაქს და სადმე მდინარის ნაპირას, ანდა შარაგზის მახლობლად,

გორაკებით შემოსაზღვრული მინდორი იპოვოს საცხოვრებლად.

უეცრად ცაში საშინელი სტვენა ატყდა და მონტეგმა ბევრით აიხედა.

ბეცაში ისე ბელიბედ აღიოდნენ საპოლიციო ჰელიკოპტერები, თითქოს ვილაცამ გამხმარ ბაბუაწვერას შეუბერა და ღინღლები გააყრევეინაო. მონტეგიდან სამიოდე მილის დაშორებით ოცზე მეტი ჰელიკოპტერი მოჩანდა. მათ ერთხანს შემოდგომის სიცივედაკრული ფარვანებივით იფარფატეს ჰაერში, მერე კი, ერთიმეორის მიყოლებით, სწრაფად დაემუნენ ქუჩებში, „ხოჭოავგომობილებად“ იქცნენ და ღრიალით გაექანენ წინ, რათა ცოცხა ხნის შემდეგ ასევე სწრაფად აფრენილიყვნენ ცაში და ძებნა გაეგრძელებინათ.

* * *

ესეც ბენზინის ჯიხური! ახლომახლო კაცის ჭაჭანება არ იყო. ბენზინის გამყიდველები, ალბათ, მუშგრებს ემსახურებოდნენ. მონტეგმა უკნიდან შემოუარა და მამაკაცთა საპირფარეოში შევიდა. ალუმინის კელლის გადაღმიდან რადიოს ხმა ისმოდა: „ომი გამოცხადებულია!“

გარეთ ბენზინს გუმბავდნენ მანქანებში. მგზავრები და ბენზინის გამყიდველები მოგორბე, ბენზინზე, ფულის გადახდაზე ლაპარაკობდნენ. მონტეგი იდგა და ფიქრობდა: ალბათ ეს მოკლე ცნობა მეხივით დამეცემა თავზეო, მაგრამ არაფერი უგრძნია. მონტეგისთვის ომი ერთი-ორი საათის შემდეგ დაიწყება.

მან უხმაუროდ შეისხა წყალი და პირსახოცით შეიწმინდა, მერე ჩუმაღ გაიხურა კარი, სიბნელეში შეაბიჯა და ქვაფენილის კიდეს მიაღგა.

აი, ესეც – კეგლის მოედანი, რომელზეც უკვე განთიადის ცივინიავი დაქრის. მონტეგმა ეს თამაში უნდა მოიგოს. ბულვარი ისე კრიალა იყო, როგორც საბრძოლო ასპარეზი, რომელზედაც ორი წუთის შემდეგ ვილაც მსხვერპლი და მისი მკვლელი უნდა გამოსულიყვნენ.

ასფალტის განიერი მდინარის თავზე ჰაერს მხოლოდ მონტეგის სითბო ათრთოლებდა. საოცარი იყო, როგორ ჰყოფნიდა ეს სითბო იქაურობას ასათრთოლებლად. მონტეგი მანათობელი მიზანი იყო და თვითონაც მშვენივრად გრძნობდა ამას. მან მაინც უნდა გაიაროს ეს მცირე მანძილი.

სამიოდე კვარტალის დაშორებით მანქანის ფარების შუქმა გაიელვა. მონტეგმა ღრმად ჩაისუნთქა. მკერდში ისეთი ტკივილი იგრძნო, თითქოს ფილტვები ცხელ ჯაგრისად ექცა და კაწვრა დაუწყო. სირბილისგან პირში რკინის გემოს გრძნობდა, ფეხები თითო ფუთი გახდომოდა.

რა მოუხერხოს იმ სინათლეებს? როცა ქუჩაზე გადასვლას იწყებ, უნდა იანგარიშო, როდის მოგიახლოვდება მანქანა. რა მანძილია მოპირდაპირე ქუჩამდე? თითქოს ასი იარღი უნდა იყოს. არა, ნაკლები იქნება, მაგრამ ასე ჩავთვალოთ, ღინჯი ნაბიჯით რომ გადავიდეს კაცი, ერთი ოცდაათი, ორმოცი წამი დასჭირდება. მანქანას რამდენი უნდა, რომ ჩემამდე მოვიდეს? სიჩქარეს რომ აიღებს, ამ სამ კვარტალს სულ თხუთმეტი წამში გამოივლის. ამიგომ შუამდე რომ მივიდე და მერე სირბილით გადავჭრა მეორე ნახევარი?..

მონტეგმა ერთი ნაბიჯი გადადგა, შემდეგ მეორე, მესამე. იგი უკაცრიელ ქუჩაზე გადადიოდა.

როცა ქუჩაში მანქანის ჭაჭანება არ ჩანს, მაშინაც ვერ იცყვი დარწმუნებით, რომ უხიფათოდ გადახვალ მეორე

მხარეს. შესაძლებელია დაღმართიდან გამოვარდეს მანქანა, სანამ გონზე მოხვიდოდე, დაგეჯახოს და გზა განაგრძოს.

მონტეგმა გადაწყვიტა, არც ნაბიჯი დაეთვალა და არც გვერდზე გაეხედა. მანქანის შუქი შუაღლის მზესავით კაშკაშებდა და თითქოს მზესავით აცხუნებდა კიდეც.

მარჯვნივ, ორი კვარტალის იქით, მანქანა თანდათან უმატებდა სიჩქარეს. ფარები აქეთ-იქით მოძრაობდნენ და ბოლოს მთლიანად ჩაიჭირეს მონტეგი.

იარე, არ დადგე!..

მონტეგი წამით შეყოყმანდა, მაგრამ შემდეგ წიგნები მაგრად ჩაბლუჯა ხელში და გზა გააგრძელა. უნებურად რამდენიმე ნაბიჯი სირობილით გაიარა, მაგრამ მერე ხმამაღლა უთხრა თავს – ასე არ შეიძლებაო და კვლავ ნაბიჯზე გადავიდა. იგი უკვე ქუჩის შუაში იყო, მაგრამ მანქანის ღრიალიც უკვე სულ ახლოდან ესმოდა. მანქანა თანდათან უმატებდა სიჩქარეს.

„რა თქმა უნდა, პოლიციაა, – გაიფიქრა მონტეგმა, – უკვე შემაძნელებს, მაგრამ მაინც მშვიდად იყავი, ნუ დელავ, არ მოგრიალდე, არ მიიხელო. წადი, იარე, ნუ შეჩერდები!“..

მანქანა მოქროდა, მანქანა ღრიალებდა და სულ უფრო და უფრო უმატებდა სიჩქარეს; მანქანა წიოდა, გრუხუნებდა და თითქმის არ ეხებოდა მიწას. მანქანა სტვენით მოქროდა, უხილავი თოფიდან გამოსროლილ ტყვიასავით! მონტეგმა კბილები დააკრაჭუნა. მანქანის სინათლე თითქოს შემოენთო, და ლოყები აუწვა. მონტეგს ქუთუთოები აუთამაშდა და მთლად ოფლად დაიდვირა.

ახლა იგი დამბლადაცემულივით მიათრევდა ფეხებს და ხმამაღლა ელაპარაკებოდა საკუთარ თავს. უცებ ადგილს მოსწყდა და თავქუდმოგლეჯილი გაიქცა.

„ღმერთო, მიშველე!“ სირბილში ერთი წიგნი დაუვარდა, შეჩერდა, კინალამ უკან მიბრუნდა, მაგრამ გადაიფიქრა და ისევ წინ გავარდა, თან ყვირილით შესთხოვდა რაღაცას ამ ასფალტის უდაბნოს. ხოჭო კი სადაცაა მისწვდებოდა ლგოლვილ საკბილოს. სულ ორასი ნაბიჯი დარჩა, ასი, ოთხმოცდაათი. ოთხმოცი, სამოცდაათი!..

მონტეგეს სუნთქვა ეკვროდა, ცდილობდა უფრო სწრაფად გაქცეულიყო, მაგრამ მხოლოდ ფეხებს იქნევდა უფრო სწრაფად. ხოჭო კი სულ ახლოვდებოდა, გუგუნებდა, ყვიროდა! მონტეგმა თავი მიაბრუნა და თვალები თეთრმა სინათლემ აუწვა, მანქანა აღარ ჩანდა – ეს მხოლოდ მაშხალა იყო. საშინელი სისწრაფით გამოსროლილი მაშხალა. ახლა მხოლოდ ღრიალი ისმოდა, მხოლოდ გრუხუნი. „აჰა, გამიგანა!“

მონტეგმა წაიბორძიკა და წაიქცა.

„მორჩა, დავიღუპე!“

მაგრამ სწორედ წაქცევის შემდეგ შეგრიალდა საქმე: გაცოფებულმა ხოჭომ უეცრად მკვეთრად მოუხვია და თავის გზაზე წავიდა. მონტეგი კვლავ ასფალტზე იყო გაშლართული გულდაღმა, როცა მანქანიდან გამობოლქვილმა ლურჯმა კვამლმა ნაწყვეგ-ნაწყვეგი ხარხარი მოიყოლა. მარჯვენა ხელი წინ გაშვერილი დარჩა და შუათითის წვერზე შავი, წვრილი ხაზი გაუჩნდა – ეს მანქანის საბურავის კვალის იყო. მონტეგი ფეხზე წამოდგა და ყურადღებით დააცქერდა ამ შავ ხაზს.

„არა, ეს პოლიცია არ იყო“, – გაიფიქრა მონტეგმა და ქუჩას გადახედა: უკვე აღარავინ ჩანდა. – არა, მანქანა ბავშვებით იყო გატენილი, ალბათ თოთხმეტიდან თექვსმეტ წლამდე იქნებოდნენ, ყვიროდნენ, ხორხოცობდნენ. ალბათ დროს გასაგარებლად გამოვიდნენ, მოსეირნე კაცი რომ

დინახეს, გაუკვირდათ (ჩვენს დროში აბა, ვინლა სეირნობს) და თქვეს, – მოდი გავიგანოთო. ვერც კი მიხვდნენ, რომ იგი ლგოლვილი მისგერ მონგევი იყო. ისინი ჩვეულებრივი მყვირალა ბავშვები იყვნენ, უნდოდათ ეს გრძელი ღამე გაელიათ, ხუთასი, ექვსასი მილი გაევლოთ მთვარის ჩასვლამდე, სახებზე ყინულიანი ქარი ეგრძნოთ და განთიადზე ან დაბრუნებულიყვნენ შინ, ან – არა, ან დარჩენილიყვნენ ცოცხლები, ან – არა. და ამას ფათერაკის ძიება ეწოდება!

„ჩემი მოკვლა უნდოდათ“ – დაასკვნა მონგეგმა. იგი აქეთიქით ირწეოდა. მანქანის გავლისას ავარდნილი მგვერი ახლა ნელ-ნელა ჯდებოდა. მონგეგმა ხელით მოისინჯა ნატკენი ღაწვი: „მოკვლა უნდოდათ, ისე, უმიზეზოდ!“

მან ძალა მოიკრიბა და მოპირდაპირე ქვაფენილისკენ წაჩანჩალდა. ჯერ კიდევ კარგა მანძილი ჰქონდა გასავლელი. წიგნები ისევ ხელში ეჭირა, მაგრამ აღარ ახსოვდა, როდის და როგორ წამოკრიფა ისინი. ახლა ერთი ხელიდან მეორეში გადაჰქონდა, თითქოს პოკერს თამაშობდა და ვეღარ მიმხვდარიყო, თუ როგორ სჯობდა ბანქოს დალაგება.

„იქნებ ამათ მოკლეს კლარისა!“

მონგეგი შეჩერდა და ახლა უკვე ხმამაღლა თქვა: „იქნებ ამათ მოკლეს კლარისა!“ იგი ღამის ღრიალით დასდევნებოდა მანქანას.

თვალები დაენამა!

წაქცევამ გადაარჩინა. მძლოლმა მიწაზე გართხმული მონგეგის დანახვისას იგრძნო, რომ ასეთი სიჩქარით მიმქროლავი მანქანა აუცილებლად გადაბრუნდებოდა და გვერდი აუქცია. აი, ფეხზე რომ მდგარიყო...

მონტეგეს სუნთქვა შეეკრა.

ოთხი კვარტალის იქით ხოჭომ სროლა შეანელა, უკანა ბორბლებზე შემოგრიალდა, მოძრაობის საწინააღმდეგო მხარეს წამოვიდა და თანდათან მოუმაგა სიჩქარეს. მაგრამ მონტეგი უკვე სამშვიდობოს გასულიყო. მან ბნელ შესახვევს შეაფარა თავი. ერთი საათისა თუ ერთი წუთის წინ წამოწყებული შორეული მოგზაურობის მიზანი ხომ ეს იყო.

ღამის სიცივისგან აკანკალებულმა მონტეგმა უკან მიიხედა და დაინახა, რომ „ხოჭომ“ სწრაფად ჩაუქროლა, ქუჩის შუაში გადავიდა და გაქრა. ჰაერი კვლავ შეარხია თავშეუკავებელმა ხარხარმა.

მონტეგი ბნელ ქუჩებს დაადგა. ბეციდან დიდი თოვლის მაუწყებელი ფანტელებივით ბედიბედ ეშვებოდა დედამიწაზე ჰელიკოპტერები...

* * *

სახლიდან ჩამიჩუმი არ ისმოდა. მონტეგმა ბალის მხრიდან შემოუარა შენობას. ირგვლივ ნარგიმების, ვარდებისა და ნამიანი ბალახის სუნი იდგა. უკანა, რკინისბადიანი კარი ღია აღმოჩნდა. მონტეგმა ცოცხალი ხანს დააყურადა, მერე შიგნით შევიდა და დერეფანს დაუყვა.

„თქვენ გძინავთ, მისის ბლეკ, – ფიქრობდა მონტეგი, – ვიცი, რომ ცუდად ვიქცევი, მაგრამ თქვენი ქმარიც ასე იქცეოდა და სინდისი არ ქენჯნიდა. იგი არც კი ეკითხებოდა თავის თავს, ცუდ საქმეს ხომ არ ჩავდივარო. ახლა კი, რადგან მეხანძრის ცოლი ხართ, სამაგიერო უნდა მოგებლოს. ახლა თქვენი სახლის ჯერია. პასუხი უნდა აგოთ იმ სახლებისთვის, რომელთაც თქვენი ქმარი წვაავდა, იმ ადამიანებისთვის, რომელთაც დაუფიქრებლად აგლებდა საგან-

ჯველში.

სახლი ღუმლა.

მონტეგმა წიგნები სამზარეულოში დამალა, ქუჩაში გავიდა, მხოლოდ ერთხელ მოხედა მღუმარე, ჩაბნელებულ და მიძინებულ შენობას და გზა განაგრძო. ციდან კვლავ ქალაქის ნაფლეთებივით ეშვებოდა ჰელიკოპტერები.

მონტეგმა დაკეცილი მალაზიის გვერდით ტელეფონის ჯიხური შენიშნა და სახანძრო სადგურს დაურეკა. შემდეგ ცოცხალი ხანს იქვე იდგა სიცივისგან მოკუნტული და ელოდა, როდის აღრიალდებოდა სახანძრო განგაშის მაუწყებელი საყვირები და როდის მოგრიალდებოდა „სალამანდრები“ მისგერ ბლექის სახლის დასაწვავად. თვითონ ბლექი სამუშაოზე იყო, მაგრამ ცოლი, დილის სუსხისგან აკანკალებული, მიაშგერდება აბრიალებულ, ჩამოქვეცის პირას მიმდგარ სახურავს. ახლა კი სძინავს და არც იცის, რა ელოდება.

„მშვიდ ძილს გისურვებ, მისის ბლექ“.

– ფაბერ!

კაკუნი კარზე. კიდეც კაკუნი. მერე ჩურჩული და ხანგრძლივი ლოდინი, შემდეგ, ერთი წუთის შემდეგ ფაბერის პაგარა ბინიდან შუქი გამოვარდა. ცოცხალი ხანიც, და უკანა კარი გაიღო.

ისინი მღუმარედ მისჩერებოდნენ ერთმანეთს ბინდბუნდში და არც ერთი არ უჯერებდა თვალებს. ბოლოს ფაბერი შეინძრა, სტუმარს ხელი სტაცა, ოთახში შეათრია და სკამზე დასვა. შემდეგ, კართან მივიდა და ქუჩიდან შემოსულ ხმებს მიუგლო ყური: განთიადის სიჩუმეს სახანძრო საყვირის ღრიალი არღვევდა. მოხუცი ოთახში დაბრუნდა და კარი მიხურა.

– თავიდან ბოლომდე სულელურად მოვიქეცი, – თქვა მონტეგმა, – აქ დიდხანს ვერ გაფხერდები. მივდივარ, მა-

გრამ ღმერთმა უწყის, სად!

– ბოლოს და ბოლოს სამართლიანი საქმისთვის იქცეოდით ასე, – დაამშვიდა ფაბერმა, – მე მეგონა ცოცხლებში აღარ ეწერეთ. ის სასმენი აპარატი რა იქნა, მე რომ მოგეცი?

– დაიწვა.

– მესმოდა, კაპიტანი რომ გელაპარაკებოდა. მერე უეცრად სიჩუმე ჩამოვარდა. კინალამ წამოვედი თქვენ საძებნელად.

– კაპიტანი მოკვდა. აპარატი მიპოვა, თქვენი ხმა გაიგონა და მოინდომა მოეძებნეთ და დაეპატიმრებინეთ. მაშინ ცეცხლმფრქვევით დავწვი.

ფაბერი სკამზე ჩამოჯდა და ცოგა ხანს იყუჩა.

– ღმერთო ჩემო, ეს რა ამბები დაგრიალდა! – ამოიხვნეშა მონტეგმა, – წუხელ ყველაფერი რიგზე იყო, დღეს კი დალუპვის პირას ვარ მიმდგარი. ნეგავ რამდენჯერ შეიძლება გადარჩეს კაცი? ველარც კი ვსუნთქავ! ბიგი მკვდარია და ის ხომ ჩემი მეგობარი იყო ოდესღაც. მილი გაიქცა – აღრე ჩემს ცოლად ვთვლიდი მილდრედს, ახლა კი აღარც კი ვიცი, რა ვუწოდო. სახლი დამეწვა, სამსახური აღარ მაქვს და მეც დევნილი ვარ. წიგნები მუხანძრის ბინაში დავგოვე, ღმერთო დიდებულო, ამ ერთ კვირაში რამდენი რამ ჩავიდინე!

– ის ჩაიდინეთ, რაც უნდა ჩაგედინათ, ეს გარდაუვალი იყო.

– მეც მწამს, რომ ამას ვერ ავცდებოდი. მარტო ეს მწამს, სხვა არაფერი. ვიცი, რომ სხვანაირად არ შეიძლებოდა. კარგა ხნის წინათ ვიგრძენი, რომ რაღაც უჩვეულომ შეიპყრო ჩემი არსება. ერთს ვაკეთებდი და მეორეს ვფიქრობდი. რაღაც მემართებოდა და მიკვირს, რომ გარეგნულად

არაფერი მემჩნეოდა. ახლა აქა ვარ და თქვენი ცხოვრებაც უნდა ავრიო. ისინი ხომ ფეხდაფეხ დამელევნებიან.

– ამდენი წლის განმავლობაში პირველად ვგრძნობ, რომ ცოცხალი ვარ, – თქვა ფაბერმა, – ვგრძნობ, რომ იმას ვაკეთებ, რაც მრავალი წლის წინათ უნდა გამეკეთებინა. ახლა სულ არ მეშინია. იქნებ იმიტომ, რომ, ბოლოს და ბოლოს, სიმართლეს ვემსახურები, იქნებ იმიტომ, რომ დაუფიქრებლად მოვიქეცი და არ მინდა მხლლად გაჩვენო თავი. კი არა, მგონი უფრო დაუჯერებელი საქმეები ჩავიდინო და თანაც, არც საქმე გავაფუჭო და არც მაშინდელივით დაეფრთხე. ახლა რას აპირებთ?

– უნდა გავიქცე.

– იცით, რომ ომია?

– კი, მოვისმინე.

– რა საოცარია, რომ ვერ ვგრძნობთ. ომი თითქოს რაღაც შორეული რამაა. ალბათ იმიტომ, რომ ასეთი გაჭირვება გვადგას.

– მე დროც არა მაქვს, რომ ომზე ვიფიქრო, – მონტეგმა ასდოლარიანი ამოიღო, – ეს უნდა დაგიგოვოთ. მე რომ წავალ, როგორც გინდათ, ისე მოიხმარეთ.

– კარგი, მაგრამ...

– შუადღისას შეიძლება ამქვეყნად აღარც ვიყო. დაიცოვეთ და გამოიყენეთ.

ფაბერმა თავი დაუქნია თანხმობის ნიშნად და უთხრა:

– თუ მოახერხოთ, მდინარისკენ წადით და დაღმა დაუყევით. მერე იქნებ ის ძველი რკინიგზა იპოვოთ. ქალაქს რომ აკავშირებდა შიდარაიონებთან და იმას გაჰყევით. თუმცა ღლეს სულ ფრენაზე გადავედით და სარკინიგზო მიმოსვლა გაუქმებულია, მაგრამ ლიანდაგი ჯერ არ აუყრიათ – აგია და ნელ-ნელა იქანგება. ყური მოვკარი, რომ

აქა-იქ კიდევ შეხვდებით მაწანწალების ბანაკებს. მათ ქვეითების ბანაკებს უწოდებენ. ქალაქს კარგა მანძილზე უნდა გასცდეთ, ფხიზლად იყოთ და სადმე გადაეყრებით. ამბობენ, რკინიგზის ხაზის გაყოლებაზეაო. აქედან ლოს-ანჯელესში რომ მიდის, ჰარვარდის უნივერსიტეტის უამრავ აღზრდილს შეხვდებითო. მათი უმეტესობა ქალაქიდან-აა გაქცეული. იმათ ეძებენ, მაგრამ, როგორც ჩანს, ყველას ვერ პოულობენ. ეცყობა, გულით არ ეძებენ, რადგან ცოგანი არიან და მთავრობას მაინცდამაინც არ ეშინია მათი. ცოგა ხანს ასეთ ბანაკს შეაფარეთ თავი დამერე სენგლუსისში მომძებნეთ. ამ დღითვე უნდა წავიდე იქ.

ავტობუსი ხუთზე გადის. სენგლუსისში ის ყოფილი მბეჭდავი უნდა ვიპოვო. ხომ ხედავთ, ბოლოს მეც გამოვიფხიკე ყური. ამ ფულს კარგ გზას მოვუნახავ. მაღლობელი ვარ, ღმერთმა დაგლოცოს. ხომ არ გინდათ, თვალი მოაგყუთ?

– არა, სჯობს გავიქცე.

– მოდი, გავიგოთ როგორ არის საქმე.

მან საჩქაროდ გაიყვანა მონტეგი საწოლ ოთახში და კედელზე დაკიდებული ერთ-ერთი სურათი გვერდზე გადასწია. გამოჩნდა საფოსტო ბარათისოდენა ეკრანი.

– მე ყველაფერი პაგარა მიყვარს. აი, სწორედ ასეთი ეკრანია კარგი. თუ დაგჭირდება, ხელისგულით დაფარავ. არ მიყვარს უმარმაზარი ნივთები, არ მიყვარს ისეთი ეკრანი, რომელიც გამოგაყრუებს. აი, ნახე!

ფაბერმა ეკრანი ჩართო.

– მონტეგი, – გაისმა ტელევიზორთან და ეკრანიც განათდა. – მ-ო-ნ-გ-ე-გ-ი, – ასო-ასო წარმოთქვა დიქტორმა, – გაი მონტეგი. ჯერ კიდევ ვერ ვიპოვეთ. ცაში პოლიციის ჰელიკოპტერებია. მეზობელი რაიონიდან ახალი მექანი-

კური ძალღი მოვიყვანეთ...

მონტეგმა და ფაბერმა ერთმანეთს შეხედეს.

– მექანიკური ძალღი შეცდომას არ უშვებს, – განაგრძობდა დიქტორი, – ამ შესანიშნავმა გამოგონებამ თავიდანვე გაგვიმართლა იმედი, იგი ყოველთვის პოულობს დამნაშავეს. ჩვენი ფირმა ამაცობს იმით, რომ შესაძლებლობა აქვს, ამადამ ჰელიკოპტერზე დადგმული კამერით გიჩვენოთ თუ როგორ მოძებნის მექანიკური ძალღი დამნაშავის კვალს...

ფაბერმა ორი ჭიქა შეავსო ვისკით და ერთი მონტეგს შესთავაზა: დავლიოთ, მოგვიხდებო.

– მექანიკურ ძალღს ისეთი მახვილი ყნოსვა აქვს, რომ შეუძლია დაიმახსოვროს ათი ათასი ადამიანის სუნი და ხელახლა მოუმართავად ამოიცნოს სწორედ ის, რომელიც დამნაშავეს ეკუთვნის.

ფაბერი შეკრთა და კელღებს, კარს, კარის სახელურსა და მონტეგის სკამს შეავლო თვალი. მონტეგმა შეამჩნია მასპინძლის შემფოთება და თვითონაც თვალიერება დაუწყო იქაურობას. იგრძნო, როგორ შეუთრთოღდა ცხვირის ნესტოები. ახლა თითქოს თვითონ დაადგა საკუთარ კვალს. უცებ ისე გაუმახვიღდა ყნოსვა, რომ შეამჩნია მის მიერ ოთახში გავღებული კვალი, დაინახა კარის სახელურზე დატოვებული ოფლის უხიღავი წვეთები, რომღებიც ციცქნა ჭადღე დაკიდებული მარგალიტებივით ციმციმებდა. ყველაფერს აჩნდა მონტეგის ნაკვალევი, აქაც – ოთახშიც და გარეთაც. ეს ნაკვალევი მანათობელ ღრუბღად თუ უცნაურ მოჩვენებად ქცეულიყო, რომელიც სულის ამოთქმის საშუაღებას არ აძღევდა ადამიანს.

მონტეგმა შენიშნა, რომ ფაბერი სუნთქვას იკავებდა. მას აღბათ ემინოდა ჰაერთან ერთად ღტოღვიღის სუნი არ

შევისუნთქო.

– ახლა ჰელიკოპტერი მექანიკურ ძაღლს ნახანძრალზე გადმოსვამს.

პაგარა ეკრანზე სახლის დანახშირებული ნარჩენები, ბრბო და რაღაც ბეწარგადაფარებული საგანი გამოჩნდა. ჰელიკოპტერი უცნაური ყვავილივით მოფარფაგებდა ციდან.

„მაშასადამე, თამაშის ბოლომდე მიყვანა გადაუწყვეტიათ, მიუხედავად იმისა, რომ ყოველ წუთს შეიძლება ომი გაჩაღდეს“, – გაიფიქრა მონტეგმა.

მონტეგი მონუსხულივით მისჩერებოდა ეკრანს. ყველაფერი, რაც ეკრანზე ხდებოდა, თითქოს შორეული იყო და მონტეგს არც კი ეხებოდა. ეს პიესას წააგავდა, ვიღაცის ცხოვრების უჩვეულო დრამას, რომლის მზერა უცნაურ სიამოვნებასაც კი ანიჭებდა მაყურებელს.

„თუმცა, ეს ხომ ჩემზეა, ღმერთმანი, ეს პიესა ხომ ჩემი გულისთვის დადგეს“, – ფიქრობდა იგი.

რომ მოინდომოს, მონტეგს შეუძლია აქვე, ამ მყუდრო ოთახში დარჩეს და მთელ დევნას უყუროს. შეუძლია გაჰყვეს ნაგამს ბნელ შესახვევში, ხელახლა გადაჰკვეთოს ქუჩები, სირბილით გაიაროს უკაცრიელი ხეივანი, გადაჭრას გამონები და ბავშვების სათამაშო მოედნები, აქა-იქ შეჩერდეს, რათა დიქტორის აუცილებელი ახსნა-განმარტებები მოისმინოს, მერე კიდევ დაუყვეს ქუჩაბანდებს, მისგერ და მისის ბლეკების აღმოდებულ სახლს მიადგეს და ბოლოს აქ აღმოჩნდეს, ამ სახლში, სადაც ახლა ის და ფაბერი სხედან და ვისკის შეექცევიან. შეუძლია დაინახოს, როგორ ყნოსავს სიკვდილივით მღუმარე ელექტრონის ძაღლი მის უკანასკნელ ნაფეხურებს და როგორ რინდდება ფანჯრის ქვეშ.

ახლა მონტეგეს შეუძლია ეკრანს უმზიროს. მაშინ შეეძლება პაგარა მოციმციმე ეკრანზე დაინახოს საკუთარი თავი – ინსცენირებული და გადასხვაფერებული. შეუძლია მოისმინოს დიქტორის კომენტარები, ნახოს საკუთარი დრამა და თანაც იცოდეს, რომ სხვა სასტუმრო ოთახებშიც ცოცხალივით მოჩანს, დიდი ფერადი, სამგანზომილებიანი და, ბოლოს, მოუსაველეთში წასვლის წინ, თვალებს თუ არ დახუჭავს, შეუძლია დაინახოს, როგორ შეერჭობა სხეულში მომაკვდინებელი ნემსი იმ მრავალრიცხოვან მოქალაქეთა საამებლად, რომლებიც რამდენიმე წუთის წინ გააღვიძა საყვირების საზარელმა ღრიალმა და ახლა თავიანთ გელევიზორებში უმზერენ ამ ნადირობას, ამ გრანდიოზულ თამაშს, ამ ერთადერთგმირიან კარნავალს.

მოასწრებს კი საბოლოო სიგყვის თქმას? როცა ათი, ოცი თუ ოცდაათი მილიონი მაყურებლის თვალწინ ძაღლი წასწვდება. განა მონტეგმა არ უნდაშეაჯამოს თავისი ბოლო კვირა ერთი ფრაზით ან თუნდაც ერთი სიგყვით?

ამ სიგყვებმა მაშინაც უნდა იცოცხლოს ხალხში, როცა ძაღლი თავის ლითონის ყბებს გაუშვებს მონტეგს და სიბნელეს შეერევა (გელეკამერა კი ადგილზე დარჩება და ეკრანზე თანდათან გაბუნდოვანდება ძაღლის გამოსახულება. ასე უფრო ეფექტური დაბოლოება გამოვა!). კი მაგრამ, რა იქნება ის სიგყვა ან ფრაზა, რომელიც სახეს აუწვავს ხალხს, რომელიც გამოაფხიბლებს მას ამ დრმა ძილისგან?

– ნახე! – დაიხურჩულა ფაბერმა.

ჰელიკოპტერიდან ნარნარად ეშვებოდა მიწაზე რაღაც, რომელიც არც მანქანა იყო, არც ცხოველი, არც უსულო იყო და არც სულიერი. ეს რაღაცა მკრთალ მომწვანო ფერს ასხივებდა. იგი მონტეგის სახლის მბოლავ ნანგრევებთან შეჩერდა. ვიღაცებმა მიწაზე დაგდებული ცეცხლმფრქვევი

აიღეს და ცხვირთან მიუგანეს ძაღლს. გაისმა მუზუნის, ტკაცუნის, გუგუნის. მონტეგმა თავი გააქნია, წამოდგა, თავისი ჭიქა დაცალა და ჩაილაპარაკა:

– უკვე დროა. ძალიან ვწუხვარ...

– რაზე? ჩემზე? ჩემს სახლზე? მე ეს დავიმსახურე. გაიქეცი! ღვთის გულისათვის, მალე მოშორდით აქაურობას. იქნებ როგორმე დავაყოვნო ისინი...

– მოიცა, თქვენი ჩავარდნა რას გვარგებს? როცა წავალ, ლოგინის გადასაფარებელი დაწვით, წელან შევეხე ხელით. აი, ის სკამიც, ამ ოთახში რომ დგას, ნაგვის საწვავ ღუმელში შეაგდეთ. სპირტით გაწმინდეთ მთელი ავეჯი, კარის სახელურები. დაწვით ფეხის საწმენდი გილო, შემოსასვლელთან რომ აგდია. მერე სრული სიმძლავრით აამუშავეთ ვენტილატორები, ყველგან ნაფგალნი დაყარეთ – თუ გემოვნებათ, ბილიკები კი შლანგით გადარეცხეთ. ვინ იცის, ღმერთმა შეგვიწყალოს და კვალი მოისპოს.

ფაბერმა ხელი ჩამოართვა:

– ამაზე მე ვიბრუნებ. წარმატებას გისურვებთ. თუ გადავრჩით, იმ კვირას, ან შემდეგ კვირას სენგ-ლუისის მთავარ ფოსტაში მიკითხეთ. რა საწყენია, რომ საჰაერო გელეფონით ვეღარ ვილაპარაკებთ. ისე კი, რა კარგი იქნებოდა ორივესთვის. მარტო ის ერთი ცალი მქონდა იცით? არასოდეს მიფიქრია, რომ გამომადგებოდა. რა სულელი ბებერი ვარ! ჭკუის ნაგამალი არ მქონდა მე ჩერჩეგს, თორემ რაგომ არ უნდა გამეკეთებინა მეორე ცალი? ახლა მეორე ცალი რომ იყოს, ხომ გაგაგანდით! კარგი, ახლა კი წადით!

– კიდევ ერთი რამ მინდა გთხოვოთ საბოლოოდ. ჩქარა მომიგანეთ ჩემოდანი და შიგ თქვენი ძველი, ჭუჭყიანი განსაცმელი ჩააწყვეთ. ძველი კოსტიუმი გექნებათ, რაც დაქეჩილი იქნება, უკეთესია. პერანგი, ძველი ფეხსაცმელი,

წინდები...

ფაბერი ოთახიდან გავიდა და მალევე შემობრუნდა. მუყაოს ჩემოდანს ნახვრეგები საიზოლაციო ბაფთით დაუგმანეს.

– ეს იმიტომ, რომ მისგერ ფაბერის წარსულის სუნი არ ამოქარდეს? – ჩაილაპარაკა გაოფლიანებულმა ფაბერმა.

მონტეგმა ვისკი მოასხურა ჩემოდანს:

– არ მინდა, რომ ძაღლმა მეორე სუნიც აიღოს. შეიძლება ეს ვისკი წავილო? გზაში დამჭირდება. ო, ღმერთო, ნეგავი ამაოდ ხომ არ ჩაივლის ყველაფერი!

მონტეგმა კიდევ ჩამოართვა ხელი მოხუცს და მღურბლს გადააბიჯა. ღია კარიდან ორივემ ერთდროულად შეხედა ტელევიზორს. ძაღლი ფეხაკრეფით მოდიოდა და თან ღამის ნიავს ყნოსავდა. თავზე კი ტელევიზორიანი ჰელიკოპტერი დასტრიალებდა, ახლა ძაღლი პირველ შესახვევს დაადგა.

– ნახვამდის!

და მონტეგი უხმაუროდ გასხლტა უკანა კარიდან თავის ნახევრად ცარიელი ჩემოდნიანად.

მალე მოისმა სარწყავი სისტემის ამუშავების ხმა. სიბნელე წვიმის წვეთების ხმაურმა აავსო. წყალმა გადარეცხა ბალის ბილიკები და ახლა ქუჩაში გამოვიდა. რამდენიმე წვეთი სახებზეც დაეცა მონტეგს. შემდეგ მოეჩვენა, თითქოს მოხუცმა რაღაც მიაძახა, მაგრამ სიგყვები ვერ გაარჩია. მონტეგი სწრაფად შორდებოდა სახლს. გემი მდინარისკენ ეჭირა.

მონტეგი გარბოდა.

ძაღლი კი ყველგან იგრძნობოდა, როგორც სწრაფად ჩამომდგარი ცივი, მშრალი შემოდგომა, როგორც სუსტი ქარი, რომელიც ისე მოვა, რომ არც ბალახს ააშრიანებს, არც

ფანჯრებს მიაჯახუნებს და არც ხეების ჩრდილებს შეაქანებს თეთრ ქვაფენილზე.

ძალღი თითქოს არც კი ეხებოდა ამ ქვეყანას. მას მღუმარება მოუძლოდა წინ და ეს მღუმარება ლოდივით დასწოლოდა მთელ ქალაქს. მალე მღუმარება კიდევ უფრო დამძიმდა და მონტეგი გაიქცა.

იგი მდინარისკენ გარბოდა. გზადაგზა, სულის მოსაბრუნებლად რომ ჩერდებოდა, ახალგაღვიძებული სახლების დანისლული ფანჯრებისკენ გააპარებდა ხოლმე თვალს. სასტუმრო ოთახებში ლანდალ მოჩანდნენ ადამიანები. ისინი ტელევიზორის კედლებს მისჩერებოდნენ. კედლებზე კი ნეონის ნისლივით დაცურავდა მექანიკური ძალღი. იგი უხმაუროდ შემოდიოდა ეკრანზე ობობასნაირი ფეხებით, ასევე უხმაუროდ ქრებოდა და შემდეგ სხვა ადგილას ჩნდებოდა. აი, ახლა ელმ-ტერასზეა, ახლა ლინკოლნის ქუჩაზე, შემდეგ მუხნარში, პარკში და აი, უკვე ფაბერის სახლისკენ გადაუხვია!

„გაიარე, – ურჩია თავის თავს მონტეგმა, – ნუღარ ყოვნღები, დროზე მოშორდი აქაურობას“.

კედელზე ფაბერის სახლი მოჩანდა. სარწყავი მოწყობილობა შხაპუნა წვიმას აფრქვევდა იქაურობას.

ძალღი შედგა და აცახცახდა.

– „არა! მანდ არა, აქეთ!“ – მონტეგი ვიღაცის ფანჯრის რაფას მოეჭიდა.

ძალღმა პროკაიანის ნემსი გამოყო და დამალა, გამოყო და დამალა. ნემსის წვერიდან იმ წამლის ერთადერთი კრიალა წვეთი გადმოვიდა, რომელსაც ადამიანი ოცნებათა სამყაროში გადაჰყავს.

მონტეგს სუნთქვა შეეკრა. ყელში თითქოს მუშტი ჩახარა ვიღაცამ.

მექანიკურმა ძაღლმა ბურგი შეაქცია ფაბერის სახლს და რომელიღაც მოსახვევში შევარდა.

მონტეგმა სწრაფად აიხედა ბევით. ჰელიკოპტერები სულ ახლოს მოფრენილიყო. ყველა მონტეგისკენ მოისწრაფოდა, როგორც ფარვანებმა იციან ხოლმე სინათლეზე თავმოყრა.

მან ძალა მოიკრიბა და ძლივს შეახსენა საკუთარ თავს, რომ ეს გამოგონილი ეპიზოდი კი არ არის, რომელსაც შემთხვევით მოჰკრა თვალი, როცა მდინარისკენ გარბოდა, არა, ეს ჭადრაკის პარტიაა, რომელმაც მისი ბელი უნდა გადაწყვიტოს და მონტეგი ყველა სვლას ადევნებს თვალს.

მონტეგმა შეჰყვირა, რათა გამოფხიბლებულიყო და ფანჯარასა და ტელევიზორის ეკრანზე გათამაშებულ, ჯერ კიდევ დაუმთავრებელ სპექტაკლს მოშორებოდა:

– ეჰეი! – შეჰყვირა მონტეგმა. ყვირილმა გამოაფხიბლა. სწრაფად მოსწყდა ფანჯარას და გაიქცა. შესახვევი, ქუჩა, შესახვევი, ქუჩა და აი, უკვე მდინარის სუნიც იგრძნობა! აი, ჰაერშია, ცალი ფეხით დახტა მიწაზე, ისევ ჰაერშია და ახლა მეორე ფეხით შეეხო მიწას. ახლა რომ კამერამ დაინახოს, ოცი მილიონი მონტეგი გაიქცევა მდინარისკენ, ოცი მილიონი! სულ ისე იქნება, როგორც ძველებურ კინოკომედიასა: პოლიციელები და ქურდები, მღევრები და ღვენილები, მონადირე და ნადირი. მონტეგს ხომ ათასჯერ უნახავს ეს სურათი. აი, ამ წუთში მას უხმოდ ჩასდგომია კვალში ოცი მილიონი ძაღლი. ისინი ბილიარდის ბურთულებივით დაქრიან სასტუმროს კედლებზე – ერთიდან მეორეზე გადადიან, მეორიდან მესამეზე. აი, მარჯვენა კედელზე გამოჩნდა, ახლა შუაში, მერე მარცხენაზე, გაქრა! ისევ მარჯვენაზეა, მერე შუაში, მარცხენაზე, გაქრა!

მონტეგმა „ნიჟარა“ შეიღო ყურში:

– პოლიცია წინადადებას აძლევს ელმ-გერასის რაიონის მთელ მოსახლეობას, მოიქცეს შემდეგნაირად: ამ რაიონის ყველა მობინადრემ, რომელ ქუჩაზეც უნდა ცხოვრობდეს, გააღოს წინა ან უკანა კარი, ან ფანჯარა და ქუჩაში გადმოიხედოს. ლგოლვილი ვეღარ გაგვისხლტება ხელიდან, თუკი ყველა ერთდროულად გადმოიხედავს თავისი სახლიდან. მოემზადეთ!

კარგი აზრია! ნეტა აქამდე რატომ არ მოიფიქრეს? წინა წლებში რატომ არ გამოიყენეს ეს ხერხი? ყველა მოემზადება, ყველა ერთად გადმოიხედავს გარეთ და ლგოლვილი ვეღარსად დაიმალება. ამ ბნელ ქუჩაში ხომ მხოლოდ ის მირბის, მხოლოდ ის აგანს ფეხებს ძალას.

– გამოიხედეთ მეათე დათვლაზე! ერთი, ორი!

მონტეგმა იგრძნო, რომ მთელი ქალაქი ფეხზე წამოდგა.

– სამი!

მონტეგმა იგრძნო, რომ მთელი ქალაქი კარისკენ შეგრიალდა და სირბილს უმატა – მარჯვენა, მარცხენა, მარჯვენა...

– ოთხი!

ყველანი მთვარეულებივით გაემართნენ კარისკენ.

– ხუთი!

მონტეგმა იგრძნო, რომ ყველა კარის სახელურს წაეჭანა.

მდინარეს სიცივისა და წვიმის სუნი უდიოდა. მონტეგს სირბილისგან ცეცხლი ეკიდა ყელში, უეცრად შეჰყვირა და მოეჩვენა, რომ ეს ყვირილი უშველოდა, უკანასკნელი ასიოდე იარღის გარბენას გაუადვილებდა.

– ექვსი, შვიდი, რვა!

ხუთი ათასმა კარის სახელურმა დაბლა დაიწია.

– ცხრა!

მონტეგმა უკანასკნელ სახლებს ჩაურბინა წინ და ფერდობით დაეშვა უზარმაზარი სიშავისკენ.

– ათი!

ყველა სახლის კარგი გაიღო.

მონტეგს თვალნათლივ წარმოუდგა გონებაში ეზოებს, ქუჩებსა და ცას მიშტერებული ათასობით ადამიანი. ისინი ფარდებს ეფარებიან, ფერმიხდილ სახეზე შიშს დაუდვია ბინა და რუხი ცხოველებივით აჭყეგენ თავიანთ უფერულ თვალებს ელექტრონის სოროებიდან; ენა, ფიქრები, ლოყები... ყველაფერი უსიცოცხლო და უნდელი აქვთ...

მაგრამ აი, მდინარეც!

მონტეგმა ხელი ამოურია წყალში – ხომ არ მეჩვენებაო, როცა დარწმუნდა, რომ ნამდვილი იყო, შიგ შევიდა, გაშიშვლდა, ტანზე, მკლავებზე, ფეხებზე წყალი შეისხა, თავი ცივ წყალში ჩაყო, წყურვილიც მოიკლა და ცოგა ცხვირითაც შეისრუტა. შემდეგ ფაბერის ძველ განსაცმელსა და ფეხსაცმელში გამოეწყო, თავისი წყალში გადაყარა და თვალი გააყოლა. როცა განსაცმელი სიბნელეში გაუჩინარდა, ჩემოდანი ხელში დაიჭირა და მდინარის შუაგულისკენ წავიდა. ცოგა ხნის შემდეგ მდინარემ ფსკერი გამოაცალა ფეხიდან და მონტეგი მთლიანად მინებდა სიბნელეს.

* * *

სამასი იარღი ექნებოდა გავლილი, როცა ძალი ნაპირს მიაღწა. მას თავზე ჰელიკოპტერების უზარმაზარი მარაოები დასტრიალებდა. მდინარეს სინათლის ნიაღვარი მოეფინა, თითქოს ღრუბლებიდან მზემ გამოიხედაო.

მონტეგმა ჩაყვინთა... ჩაყვინთა და იგრძნო, რომ მდინარემ სიბნელეში შეაცურა. სინათლემ ნაპირზე გადაინაცვლა

და ცოცხალი ხანში ჰელიკოპტერები ისე გაემუდრნენ ქალაქისკენ, თითქოს ახალ კვალს მიაგნესო. ახლა აღარც ჰელიკოპტერები ჩანდა და აღარც ძალი. დარჩა მხოლოდ ცივი მდინარე და მონტეგი, რომელიც მოულოდნელად ჩამოვარდნილ სიჩუმეში ნელა მიგივტივებდა და თანდათან შორდებოდა ქალაქს, სინათლეს, დევნასა და ყველაფერს.

მონტეგი თითქოს უზარმაზარი სცენიდან ჩამოვიდა, სადაც უამრავი მსახიობი დაფუსფუსებდა, თითქოს გრანდიოზული მოხურხულე მოჩვენებებით სავსე სპირიტული სეანსი დაგოვა. იგი საშინელი, მოჩვენებითი სამყაროდან რეალურ სამყაროში მოხვდა, მაგრამ ცვლილება ჯერ კიდევ ვერ აღექვა, რადგან ეს გარემო სრულიად უცნობი იყო მისთვის.

ჩაბნელებული ნაპირები მდინარის აღმა მისრიალებდნენ. მალე გორაკები გამოჩნდა. მონტეგს თავზე ვარსკვლავთა მოციმციმე გუნდი დასტრიალებდა. იგი პირველად ხედავდა ასეთ სურათს. ცაზე ჯაგერნაუტის უზარმაზარი ეგლი დაქროდა და ყოველწამს გასრესით ემუქრებოდა მონტეგს.

როცა ჩემოდანი წყლით გაივსო და ჩაიძირა, მონტეგი ბურგზე გადაგრიალდა. მდინარე ბარმაცად მიიზღამნებოდა და სულ უფრო და უფრო შორდებოდა იმ ხალხს, რომლებიც საუბმელ ჩრდილს შეექცეოდნენ, სადილად – ორთქლსა და ვახშმად – ნისლს.

მდინარე ძალიან რეალური იყო. მას ფრთხილად ჩაეკრა მონტეგი გულში და დასვენებისა და წარსული თვის, წლისა თუ მთელი სიცოცხლის გახსენებისა და განსჯის საშუალებას აძლევდა. მონტეგმა საკუთარ გულისცემას დაუგლო ყური და მიხვდა, რომ შენელებოდა. ფიქრებიც თითქოს სისხლის მიმოქცევას აპყოლოდა და როგორღაც

დუნელ უგრიალებდა თავში. უცებ შენიშნა, რომ მთვარე დაბლა დაშვებულყო. „საიდან წარმოიშვა მთვარე, როგორ ანათებს? ჰო, მზისგან, რაღა თქმა უნდა! მზე საიდანღა შოულობს სხივებს? არსაიდან, თვითონ აქვს. ანთია და ანთია განუწყვეტლივ. მზე და დრო! მზე, დრო და მცხუნვარე, მწველი ცეცხლი“.

მდინარე მსუბუქად არწევდა მონტეგს. „მწველი ცეცხლი – მზე, ცაზე მზეა, დედამიწაზე – საათი“. უცებ მის გონებაში საათიცა და მშვენიერ ერთ საგნად იქცა. მონტეგი, რომელსაც ძალიან ღიბხანს მიაგვივებდა ცხოვრება და ახლა სულ ცოცხალი ხნის წინ მიენდო მდინარეს, მიხვდა, რაგომ უნდა აელო ხელი ცეცხლის გაჩენაზე: „მზე ყოველდღე ანთია. იგი დროს წვავს. სამყარო მიქრის, სამყარო გრიალებს და თვითონვე, მონტეგის დაუხმარებლად წვავს დროსა და ადამიანებს. მონტეგმა და სხვა მეხანძრეებმა კვლავ რომ განაგრძონ ნივთების დაწვა, მზემ კი დრო ჩანთქას თავის ცეცხლიან სტომაქში, ქვეყნად აღარაფერი დარჩება! ერთ-ერთი უნდა შეჩერდეს, მზე, რაღა თქმა უნდა, არ შეჩერდება. ასე რომ, მონტეგმა და იმ ხალხმა უნდა აიღონ ხელი თავის ხელობაზე, რომლებთანაც სულ ცოცხალი ხნის წინ მუშაობდა. სადღაც უნდა დაიწყოს ფასეულობის შეგროვება და დაცვა. ვიღაცამ უნდა მოუყაროს თავი კაცობრიობის მიერ შექმნილ განძს ანუ წიგნებს. მოათავსოს ეს განძი პატივითის ფირფიტებსა და ადამიანთა გონებაში, რათა როგორმე დაიცვას იგი ჩრდილის, ობის, ქანგის, რკილისა და ასანთიანი ადამიანისგან. ამქვეყნად ხომ ყველაფერი იწვის და თანაც სულ სხვადასხვაგვარად – ზოგი სწრაფად, ზოგი კი ნელ-ნელა. ახლა უკვე დადგა დრო, რომ დავიწყოთ ცეცხლგამძლე განსაცმლის დამზადება.

მონტეგმა ქუსლები ფსკერს წაჰკრა და ფეხქვეშ მამ-

ინვე იგრძნო ღორღი და ქვიშა. მდინარეს უკვე მეორე ნაპირზე გაერიყა იგი.

მან ნაპირს გახელა: შავი სივრცე უმარმამარ, უთვალო, უფორმო და ათასობით მიღზე გაწოლილ არსებას წააგავდა. მისი ამწვანებული ბორცვები და ტყეები თავის წიაღში უხმობდა მონტეგს.

იგი შეყოყმანდა – დავტოვო თუ არა ეს მყუდრო მდინარეო. ვინ იცის, ნაპირზე ძაღლია ჩასაფრებული, ან იქნებ ეს ხეები მოულოდნელად ააშრიალოს ჰელიკოპტერებიდან მონაბერმა ქარმა. მაგრამ ველზე მხოლოდ შემოდგომის ჩვეულებრივი ქარი დაქროდა, ისეთივე მშვიდი, როგორც ეს მდინარე. რა იქნა ძაღლი? რაგომ დაბრუნდნენ მღევრები უკან, ქალაქში. მონტეგმა ყურთასმენა გაამახვილა: ირგვლივ მდუმარება გამეფებულიყო.

„მილი, – გაიფიქრა მან, – აი მთელი ქვეყანა, ყური დაუგდე! ხედავ, რა სიჩუმეა, რა სიმშვიდეა, მილი! ნეგაჲ როგორ აიგანდი ამ დუმილს? ალბათ ყვირილს აგეხდი – გაჩუმდიო! მილი, მილი!“

მონტეგს საშინელი დარდი შემოაწვა გულზე. ნაპირზე არც მილდრედი იყო, არც მექანიკური ძაღლი. აქ მხოლოდ მშრალი თივის სურნელი იგრძნობოდა, რომელიდაც შორეული მინდვრიდან რომ მოჰქონდა ნიავს. ამ სურნელმა სულ სხვა მხარეს წარმართა მონტეგის ფიქრები: მას ბავშვობაში ნანახი ფერმა გაახსენდა. ეს იშვიათი და ნეგარი დღე იყო მის ცხოვრებაში.

მონტეგმა აღმოაჩინა, რომ სადღაც, წარმოსახვითი სამყაროს შვიდი ფარდის იქით, გელევიზორის კედლებისა და ქალაქის თუნუქის თხრილს გადაღმა ნამდვილი ძროხები ძოვენ, ღორები ცალახის გუბეში გორაობენ მზისგულზე და ძაღლები ყუფით მიაცილებენ მთის ფერდობზე მიმავალცხ-

ვრის ფარას.

თივის სურნელმა და წყლის შხაპუნმა გაახსენა ის ღამე, ერთ მიყრუებულ, მარაგზიდან კარგა მანძილით მოშორებულ ფერმაში, განმარტოებულად მდგარ საბძელში რომ იწვა ახალმოთიბულ თივაზე. მახლობლად ქარის ძველი წისქვილი იდგა. წისქვილის ფრთები ჭრიალით ჰყვებოდნენ გარდასულ ღღეთა ამბებს.

მონტეგი ჭერამდე დაზვინულ თივაზე იწვა დილაზე და ცხოველებისა და მწერების ხმას, ფოთლების შრიალისა და ღამეულ ხმაურს უსმენდა.

„ახლაც რომ დამაწვინა თივაზე, – გაიფიქრა მონტეგმა, – ალბათ ფეხის ხმას გავიგონებდი და წამოვჯდებოდი. ფეხის ხმა მინელდებოდა და ბოლოს შეწყდებოდა. მაშინ ისევ თივაზე გადავწვებოდი და სარკმელში დავიწყებდი მზერას. გვიან ღამით ფერმერის სახლში სინათლე ჩაქრება, ჩაბნელებულ ფანჯარას თვალწარმგაცი გოგონა მოადგება და თმის დაწვნას დაიწყებს. იგი ბუნდოვნად გამოჩნდება სიბნელეში, მაგრამ სახით იმ გოგონას ემგვანება, ოდესღაც, ძალიან დიდი ხნის წინ რომ ვიცნობდი. გოგონას, რომელმაც იცოდა წვიმისა და ქარის ფასი, არ ეშინოდა ცეცხლოვანი ციციანათელებისა და გეგყოდათ, რას ნიშნავდა ნიკაპქვემ დარჩენილი ბაბუაწვერას ღინღლი. შემდეგ გოგონა ფანჯარას მოშორდება და ბევრით ავა, მთვარის შუქით განათებულ ოთახში“.

შემდეგ სიკვდილი ალაპარაკდა: ზეცა თვალის მისაწიერამდე ორად გაიყოფა რეაქტიული თვითმფრინავების მიერ დატოვებული მრუდე კვალით, მონტეგი კი უშიშრად იქნება წამოწოლილი თივის ბულულებზე და ამ უცნაური, ღღემდე უცნობი ვარსკვლავების მზერით დატკბება, რომლებიც განთიადის დადგომისას თანდათან გაუფერულდე-

ბიან და ცის დასალიერისკენ გადაინაცვლებენ. დილით ძილი არ წაართმევს თავს, თუმცა მთელ ღამეს თვალმოუხუჭავად იყნოსავდა თივის თბილ სურნელს, მთელ ღამეს უღიმოდა სოფლურ სიმშვიდეს.

ქვევით, კიბის ძირში, გასახარებელი რაღაც ელოდა. ცა რომ ვარდისფრად შეიფერება, იგი ნეგარებით აღვსილი, ფრთხილად ჩამოვა თივის ბულულებიდან და ცოტა ხანს მოჯადოებული მიაჩერდება, შემდეგ კი დაიხრება და ხელით მოსინჯავს ამ საოცრებას – კიბის ძირში დალაგებულ ერთ ჭიქა ახალმოწველილ რძეს, ორიოდე ვაშლსა და მსხალს. ამის მეტი არაფერი უნდა. მაშასადამე, ამ უმარმამარმა სამყარომ ხელი არ ჰკრა. მაშასადამე, ამ უმარმამარმა სამყარომ დრო მისცა, რომ ყველაფერი კარგად გადახარშოს გონებაში.

ერთი ჭიქა რძე, ვაშლი, მსხალი...

მონტეგი წყლიდან ამოვიდა.

მიწა ვეება ტალღასავით გამოექანა მისკენ. მონტეგს ერთბაშად დაეძგერა უკუნეთი, უცნობი მხარე და გამყინავი ქარი, რომელსაც მილიონნაირი სუნი მოჰქონდა. იგი დააფრთხო ამ საშინელმა სიბნელემ, ხმებმა, ათასნაირმა სუნმა. ყურებმა გუგუნი დაიწყო, თავი დაუბრუნდა. ვარსკვლავები ცეცხლოვანი მეტეორებით მოქროდნენ მისკენ, უცებ კვლავ მდინარეში დაბრუნება მოუნდა: „ჩავწვები და მდინარებას მივენდობი! ჯანდაბას, საითაც წამიღებს, წამილოს“. ამ ყალყმე დამდგარმა მიწამ ის თვალუწვდენელი ტალღა გაახსენა, რომელსაც ერთხელ, ბავშვობაში ძლივს რომ გადაურჩა. ის ტალღა მოულოდნელად მოვარდა საღვინიდან, ფეხებიდან მიწა გამოაცალა მონტეგს, ძირს დაახეთქა, მარილიან ლაფში გახვია და მწვანე წყვდიადში გააქანა. წყალმა ამოუვსო და აუწვა ცხვირ-პირი, გული

აურია...

ო, რამდენი წყალი იყო!

აქ კი რამდენი მიწაა!

უცერად კედელივით აღმართულ წყვდიადში შრიალი გაისმა და რალაც ლანდი წამოიმართა. მონტეგეს ორი თვალი უმზერდა. ეს ალბათ დამემ ანდა გყემ მოინდომა, რომ სტუმრისათვის შეევლო თვალი.

მექანიკური ძაღლი?!

ამდენი ირბინო, იჩქარო, ოფლში გაიღვარო, დახრჩობას ძლივს გადაურჩე, ამ სიშორეს წამოხვიდე ასეთი განჯვითა და წვალებით და, ბოლოს, როცა მიწაზე დაადგამ ფეხს, უცებ შენ წინ აღიმართოს...

მექანიკური ძაღლი?!

არა, ამდენის აგანა შეუძლებელი იყო. მონტეგეს განწირული ყვირილი აღმოხდა... აჩრდილი გაუჩინარდა, თვალები ჩაქრა. მიწაზე გამხმარი ფოთლების წვიმა წამოვიდა. მონტეგი მარტოდმარტო იდგა უღრან გყეში.

ირემი ყოფილა! მონტეგმა შეიგრძნო მუშკის, სისხლისა და ცხოველთა თბილი ამონასუნთქის სუნი, მერე ილის, ხავსისა და ხარისშუბლას სუნმა დაფარა ყველაფერი. ხეები სწრაფად მოექანებოდნენ მისკენ და ასევე სწრაფად იხვევდნენ უკან, სიბნელეში, შემდეგ ისევ მოეშურებოდნენ მისკენ...

მონტეგმა იგრძნო, რომ საფეთქლებში რალაც უკაკუნებდა.

მიწა, ალბათ, ფოთლებით არის დაფარული. მონტეგეს ფეხები ეფლობოდა ფოთლებში. იგი თითქოს მშრალ, მოშრიალე მდინარეში მიაბიჯებდა, რომელსაც მისაკისა და თბილი მგვრის სუნი ასლიოდა. კიდეც რამდენნაირი სურნელება გრიალებდა ირგვლივ! უმი თეთრი კარგოფილისა,

გრილ, მთვარიან ღამეს რომ გაათევს მიწაზე და დილას გაჭრინან; აი, მწნილის სუნი, ეს კი სამზარეულო მაგიდაზე დალაგებული ნიახურის სუნია, მერე მლოგვის სუსტი სუნიც მოვიდა – ალბათ ქილა თავლია დარჩა; ეს კი მემობელ ებოში დარგული წითელი მიხაკების სურნელებაა.

მონტეგმა მიწაზე მოაფათურა ხელი და რაღაც რბილის სათუთი შეხება იგრძნო ხელისგულზე. ეს ალბათ ბალახის ღერო იყო, რადგან თითებისასხესთან რომ მიიგანა, ლაკრიციის სუნი იგრძნო.

მონტეგი იდგა, ღრმად ისუნთქავდა მიწის სურნელს და თანდათან უფრო კარგად ეცნობოდა აქაურობას. მონტეგი აღარ გრძნობდა სიცარიელეს – დედამიწამ აავსო მისი დაცლილი სული და ამიერიდან სულ ასე სავსე იქნება. იგი ბორძიკით მიარღვევდა ხმელი ფოთლების გაღვებს.

უეცრად რაღაც ნაცნობი იგრძნო ამ უცნობ სამყაროში – ფეხი რაღაც მაგარს წამოჰკრა. გაისმა ლითონის ხისტი ხმა.

მონტეგი დაიხარა და ბალახებში ხელი მოაფათურა.

ლიანდაგი!

რკინიგზის ლიანდაგი, ჯერ მდინარეს რომ მიჰყვებოდა და მერე გყეებსა და უდაბნოებს ჰკვეთდა. ლიანდაგი ახლა უპაგრონოდ, ქანგის შესაჭმელად რომ გაუწირავთ!

აი, სწორედ ამ გზას უნდა გაჰყვეს. ეს ლიანდაგი მისი ერთადერთი ნაცნობია აქ. იგი ავგაროზია, რომელმაც ერთხანს კიდეც უნდა დაიცვას. შეუძლია ხელით შეეხოს ამ ლიანდაგს, შეუძლია მუდ გაიაროს, სანამ ამ ბუჩქნარზე უღევს გზა, სანამ სურნელებისა და გვილ შეგრძნებათა მღვაში მიცურავს, სანამ ფოთლების შრიალი და ჩურჩული ესაღბუნება სმენას.

მონტეგი ლიანდაგს დაუყვია...

და უცებ იგრძნო, რომ მგკიცედაა დარწმუნებული, თუმცა საბუთი არა აქვს, რომ... რომ ოდესღაც, დიდი ხნის წინათ, კლარისასაც გაუვლია ამ გზაზე!

* * *

მონტეგი ფრთხილად მიდიოდა ლიანდაგის შუაში. ნახევარი საათის შემდეგ, როცა მთლად გაითოშა, როცა სიბნელით გაეკლინთა მთელი სხეული, როცა სიბნელემ პირი დაუცვა, თვალები აუხვია და ყურები ათასნაირი ხმით ამოუტენა. როცა ფეხები დაეკაწრა და ჭინჭრით დაესუსხა, წინ ცეცხლი დაინახა.

ერთი წამის შემდეგ ცეცხლი ციცინათელასავით გაქრა. მონტეგი შეშინებული შეჩერდა და სუნთქვა შეიკრა, თითქოს ფრთხილობდა, ჩემი ამოსუნთქვით ცეცხლი არ გავაქროო, მაგრამ ცეცხლი კვლავ აციმციმდა და მონტეგი ფეხაკრეფით გაემართა მისკენ. კარგა თხუთმეტი წუთი გავიდა, ვიდრე ცეცხლთან მივიდოდა. მერე ბუჩქებს ამოეფარა და იმ პაგარა მოციმციმე ალის თეთრსა და წითელ ენებს დაუწყო მზერა.

ეს ცეცხლი უცნაურად მოეჩვენა მონტეგს. წინათ სულ სხვანაირი ცეცხლები უნახავს, ეს ცეცხლი კი არაფერს წვაავდა – იგი მხოლოდ ათბობდა ყველაფერს!

მონტეგი ცეცხლისკენ გაწვდილ ხელებს ხედავდა (მხოლოდ ხელის მგევენებს – მკლავებს სიბნელე ეფარა). ხელის მგევენებსა და უძრავ სახეებს, რომლებსაც დროდადრო ალი გაეთამაშებოდა და გაანათებდა ხოლმე.

მონტეგმა პირველად გაიგო, რომ ცეცხლს ასეთი თვისებაც ჰქონდა. აქამდე ეგონა, რომ ცეცხლი მხოლოდ წვაავდა და ანადგურებდა ყველაფერს, თურმე მას სარგებლობის მოცემაც შეუძლია. ამ ცეცხლს სუნიც სხვანაირი ჰქონდა.

მონტეგმა შემდეგ ველარ გაიხსენა, რამდენ ხანს იღვა გაუნძრევლად, ის კი ახსოვდა, რომ სულელური და ამავე დროს სასიამოვნო ამრი მოუვიდა: ვითომ რომელიღაც ცხოველი იყო, გყიდან ცეცხლის შუქით გამოგყუებული. ვითომ ტანთ ბეწვი ესხა, წყლიანი თვალები, შავი, სველი დრუნჩი, ჩლიქები და რქები ჰქონდა. სისხლი კი, მიწაზე რომ დაღვრილიყო, ალბათ შემოდგომის სუნს მოჰფენდა იქაურობას. მონტეგი დიდხანს იღვა გაუნძრევლად და კოცონის თბილ გკაცატკუცს უსმენდა. ცეცხლის გარშემო მჯდომი ხალხი ხმას არ იღებდა. ირგვლივ სიჩუმეს დაესაღვურებინა. აქ ადამიანს შეეძლო მიგოვებული რკინიგზის მახლობლად მჯდარიყო ხეების ჩრდილში და რამდენიც უნდოდა, იმდენი ემზირა ამ სამყაროსთვის, თვალებით გადაეგრიანებინა მთელი მსოფლიო ისე, თითქოს ეს მსოფლიო აი, ამ კოცონის შუაგულში ყოფილიყო მოკალათებული, თითქოს იგი ფოლადის ნაჭერი ყოფილიყო, რომელიც აი, ამ ხალხმა უნდა გამოკვეროს და სულ ახალი სახე მისცეს. აქ მარტო ცეცხლი კი არ იყო სხვანაირი – თვით სიჩუმესაც ახლებური იერი ელო.

მონტეგი კიდევ ორიოდე ნაბიჯით მიუახლოვდა იმ უცნაურ სიჩუმეს, რომელიც მთელი სამყაროს საბრუნავს იგვედა.

ცოგა ხნის შემდეგ ხალხი ალაპარაკდა, მაგრამ მონტეგს სიგყვები არ ესმოდა. ისინი დინჯად საუბრობდნენ, ხანდახან ოდნავ აუმაღლებდნენ ხმას და მონტეგი მიხვდა, რომ მოსაუბრენი სამყაროს ათვალეირებდნენ. ისინი იცნობდნენ მიწას და გყეს, იცნობდნენ იმ მდინარისპირა ქალაქს, საიდანაც ეს რკინიგზა გამოდიოდა. ისინი ყველაფერზე ლაპარაკობდნენ, რადგან ქვეყნად არაფერი იყო, რასაც მათი გონება ვერ მისწვდებოდა. მონტეგი ამას მაშ-

ინვე მიხვდა, როგორც კი საუბრის ცოცხალ, ცნობისმოყვარეობითა და გაცეებით შეფერადებულ კილოს დააკვირდა. შემდეგ ერთ-ერთმა თავი ასწია და სტუმარი დაინახა, თუმცა ვინ იცის, იქნებ აქამდეც ხედავდა. ვილაცამ ხმა მი-აწვდინა მონტეგეს:

– გეყოფათ, შეგიძლიათ, გამოხვიდეთ!

მონტეგემა უკან, სიბნელეში შერგო თავი.

– ნუ იმალებით, მობრძანდით, – კვლავ მოუხმო უცნობმა.

მონტეგი დინჯად მიუახლოვდა კოცონს, რომელსაც მუქლურჯ ტილოს შარვლებში, ასეთივე ფერის პერანგებსა და ქურთუკებში გამოწყობილი ხუთიმოხუცი შემოსჯდომოდა.

მონტეგი მოხუცებს მიუახლოვდა, მაგრამ ხმა ვერ ამოიღო – არ იცოდა, რა ეთქვა.

– დაჯექით, – უთხრა ერთ-ერთმა, რომელიც ამ პაგარა ჯგუფის უფროსი ჩანდა, – ყავა არ გინდათ?

შავი, ქაფქაფა ყავა თუნუქის დასაკეც ფინჯანში დაასხეს და მონტეგეს მიაწოდეს. მან უხერხულად მოსვა რამდენიმე ყლუპი, რაღგან მისკენ მიმართულ ცნობისმოყვარე მზერას გრძნობდა. ყავამ გუჩები დასწვა, მაგრამ ტკივილი არ უგრძნია – პირიქით, ეამა კიდეც.

მოხუცებს წვერი მოეშვათ, მაგრამ სუფთად და ლამაზად ჰქონდათ მოვლილი და ხელებზეც არ ეცყობოდათ ჭუჭყი. მონტეგის მისვლისას ყველანი ფეხზე წამოდგნენ სტუმრის პატივისცემად და შემდეგ ისევ დასხდნენ.

მონტეგემა კიდეც მოსვა ყავა და მადლობა გადაუხადა მასპინძლებს:

– გმადლობთ, დიდი მადლობა!

– კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება, მონტეგე! მე გრენ-

ჯერი მქვია, – მოხუცმა რაღაც უფერული სითხით სავსე პაგარა ბოთლი გაუწოდა, – აი, ამასაც თუ დალევთ, ოფლის ქიმიური ინდექსი შეგეცვლებათ და ნახევარი საათის შემდეგ სულ სხვა ადამიანის სუნი გექნებათ. თქვენ ხომ ძალი მოგდევთ, ბოლომდე დაცალეთ, ბოლომდე.

მონტეგმა მწარე სითხე შესვა

– ამიერიდან ფოცხვერივით აქოთლებით, მაგრამ არა უშავს, – უთხრა გრენჯერმა.

– საიდან იცით ჩემი სახელი? – ჰკითხა მონტეგმა.

გრენჯერმა მომცრო ტელევიზორზე მიუთითა, რომელიც კოცონის გვერდით ილო:

– ჩვენ თავიდანვე გადევნებდით თვალს და დავასკვენით, რომ აქეთ, სამხრეთისკენ ჩამოჰყვებოდით მდინარეს. მერე, როცა გავიგონეთ, რომ მთვრალი ლაღი ირემივით მოარღვევდით ამ ტევრს, აღარ დავიმალეთ, როგორც აღრევიმალეობდით ხოლმე. როცა ჰელიკოპტერებმა ქალაქისკენ იბრუნეს პირი, მაშინვე მივხვდით, რომ მდინარეში ჩაყვინთეთ. ქალაქში კი უცნაური ამბავი ხდება – დევნა კვლავ გრძელდება, ოღონდ სხვა მიმართულებით.

– სხვა მიმართულებით?

– ჰო, მოდი, ვუყუროთ.

გრენჯერმა ის პაგარა ტელევიზორი ჩართო. კოცონთან ღამეული მოჩვენებებივით ათამაშდა პაგარა, ფერადი, მოზუმუნე ლანდები, რომლებიც ციცქნა ჩარჩოში ჩაჭედ-ილიყო და სულ ადვილად შეიძლებოდა ხელიდან ხელში გადასულიყო.

ეკრანიდან ყვირილი ისმოდა.

„დევნა ქალაქის ჩრდილოეთ ნაწილში გრძელდება! პოლიციის ჰელიკოპტერები თავს იყრიან ოთხმოცდამეშვიდე ქუჩასა და ელმ გროუვის პარკის რაიონში!“

– თვალს გვიხვევენ, – თავის ქნევით ჩაილაპარაკა გრენჯერმა, – თქვენი კვალი მდინარესთან დაკარგეს, მაგრამ სახალხოდ ხომ ვერ იგყვიან! თან ისიც იციან, რომ ამ საქმის გაჭიანურება არ ივარგებს. ეს სპექტაკლი უცებ უნდა დამთავრდეს! იმ წყეულ მდინარეში რომ დაეწყოთ ძებნა, ალბათ მთელ ღამეს ვეღარ დაამთავრებდნენ. ამიტომ ახლა უდანაშაულო მსხვერპლს ეძებენ, რომ ღამამად დაამთავრონ ყველაფერი. ნახეთ, თუ ხუთი წუთის შემდეგ არ დაიჭირონ მონგევი.

– კი მაგრამ, როგორ?

– აი, ნახავთ!

ჰელიკოპტერის მუცელში მოთავსებული ტელეკამერა ახლა უკაცრიელ ქუჩას დაჰყურებდა.

– ხედავთ? – დაიხურჩულა გრენჯერმა, – აი, ახლა თქვენ გამოჩნდებით! აი, იქ, იმ ქუჩის ბოლოს. იქ უნდა დავინახოთ ის განწირული. აკვირდებით, როგორ მუშაობენ? ჯერ ქუჩას გვიჩვენებენ, მაყურებელი მოუთმენლად მოელის რაღაც უჩვეულოს გამოჩენას ამ ქუჩაზე. მერე დიღხანს, დიღხანს იძლევიან ქუჩის პერსპექტივას და აი, სწორედ ახლა, ალბათ, ვინმე საწყალი კაცია გამოსული სასეირნოდ სახლიდან. ვინმე უცნაური, მოსულელო ადამიანი. არ გეგონოთ, რომ პოლიციამ არ იცის ამისთანა ბაგების ხასიათი. პოლიციამ მშვენივრად იცის, რომ ისინი განთიადზე გამოდიან ხოლმე სასეირნოდ. ისე, სრულიად უმიზეზოდ გამოდიან ხოლმე, ან ზოგჯერ იმიტომ, რომ უძილობა აწუხებთ. მათ თვეობით, წლობით ადევნებენ თვალს – ვინ იცის, როდის გამოადგებათ. აი, ნახეთ, ღღეს პირდაპირ სულზე მოუსწრებს. უამისოდ საქმე წასული იქნებოდა. ღმერთო, აი, შეხედეთ!

ცეცხლის ირგვლივ მოხუცები ტელევიზორს ჩააშტერდნენ. მოსახვევიდან კაცი გამოვიდა. უცებ ეკრანზე მექანი-

კური ძალღი გამოვარღა.

ჰელიკოპტერებმა ათიოღე ბრილიანტის სვეტი ჩამოუშვეს დაბლა და უცნობი ამ სვეტებშუა მოიმწყვიღეს.

გაისმა ღიქტორის ხმა: „აი, მონტეგი! ძებნა ღამთავრებულია!“

უღანაშაულო კაცი ღაბნეული შეჩერებუღიყო შუა ქუჩაბე, ხელში ანთებუღი სიგარეტი ეჭირა და თვალღაუხამხამებღად მისჩერებოღა ძალღს. იგი ვერ ხვღებოღა და აღბათ ისე ღალეღა სულს, რომ ვერც მიხვღებოღა, თუ რა სულიერთან ჰქონღა საქმე. ეგყობოღა, არასოღეს ენახა მექანიკური ძალღი. მან ჯერ ბევით აიხეღა, მერე კი სირენების ღრიაღს მიუგღო ყური.

ტელეკამერები ღაბლა ღაემწენენ.

ძალღი მარჯვეღ აიჭრა ბევით, ნესტარი ღაიგრძელა და წამით უძრავად გაჩერღა ჰაერში, რათა მაყურებელთა მიღიონებს უკეთ ღაენახათ ყვეღაღერი: უკაცრიელი ქუჩა, მსხვერპღის გოგნებუღი სახე და ფოღაღის ცხოვეღი, რომელიც ტყვიასავით მიექანებოღა მიბნისკენ!

– არ გაინძრეთ, მონტეგ! – გაისმა ბრძანება ბეციღან. კამერა და ძალღი ღაბლა ღაემწენენ და ერთღროულად ღააცხრენ მსხვერპღს. ორივემ ერთღროულად ჩაბღუჯა იგი.

განწირული ყვირიღი!

სიბნელე!

სიჩუმე!

ტელევიზორის ეკრანი მთღად გაშავღა. მონტეგმა შეჰყვირა და კოცონს ბურგი შეაქცია. კვღავ სიჩუმე ჩამოვარღა.

კოცონის ირგვღივ მსხღომ მოხუცებს სახე გაჰქვავებოღათ. ჩაბნელებუღი ეკრანიღან ღიქტორის ხმა გაისმა:

– ძეხნა დამთავრდა. მონტეგი მკვდარია. საფრთხე, რომელიც სამოგადოების კეთილდღეობას ემუქრებოდა, ლიკვიდირებულია!

სიჩუმე!

– ახლა თქვენთან ერთად ვიხილოთ ოცელ ლუქსის „ღია დარბაზი“. ნახეთ ნახევარსაათიანი გადაცემა „განთიადის წინ“. ჩვენს პროგრამაში... გრენჯერმა ტელევიზორი გამოთიშა და მონტეგს მიუბრუნდა:

– იმ კაცის სახე ბუნდოვნად გვიჩვენეს. ხომ შენიშნეთ? თქვენი საუკეთესო მეგობარიც ვერ იცოდა დარწმუნებით, ნამდვილად ვიცანიო. მხოლოდ კონტურები გვიჩვენეს, იცოდნენ, რომ დანარჩენს მაყურებელი წარმოიდგენდა. ო, ღმერთო!

მონტეგმა ხმა არ ამოიღო. მას თავი მიებრუნებინა, ტელევიზორის შავ ეკრანს მისჩერებოდა და ცახცახებდა.

გრენჯერმა ხელი წაავლო მკლავში და უთხრა:

– სალამი, მკვდრეთით აღმდგარო!

მონტეგმა თავი დაუქნია. გრენჯერმა განაგრძო:

– ახლა შეიძლება ყველა გაიცნოთ. ეს ფრედ კლემენტია. წინათ, სანამ კემბრიჯის უნივერსიტეტი ატომურ-საინჟინრო სასწავლებლად გადაკეთდებოდა, თომას ჰარდის სახელობის კათედრის უფროსი იყო. ეს კი დოქტორი სიმონსია, ლიგერატურისა და ხელოვნების ფაკულტეტზე კითხულობდა ლექციებს ორტეგა ი გასეგის შემოქმედებაზე. პროფესორი უესტი კოლუმბიის უნივერსიტეტში მუშაობდა და დიდი წვლილი მიუძღვის ეთიკის, ამჟამად მივიწყებული მეცნიერების, განვითარებაში. ღირსეულმა მამა ჰადოვერმა ოცდაათიოდე წლის წინ რამდენიმე ქადაგება წაიკითხა და ერთ კვირაში მთელი მრევლი დაკარგა. ეს ერთი ხანია ერთად დაჯხვებიალობთ. ახლა საკუთარ თავზე

მოგახსენებთ: მე ღაღვწერე წიგნი, რომლის სათაურია: „ხელი და ხელთათმანი, ანუ სამოგადლოებისა და ინდივიდის ჭეშმარიტი ურთიერთობა“ და ამიგომ აქ აღმოვჩნდი! კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება ჩვენთან, მონტეგე!

– მე თქვენი ღირსი არა ვარ, – ძლივს ამოღერდა მონტეგემა, – მთელი ცხოვრება მხოლოდ სისულელეებს ჩავდიოდი.

– უმაგისობა არ იქნება. შეცდომა რომ არ ჩაგვედინა, აქ არ ვიქნებოდით. როცა ცალ-ცალკე ვიდვწოდით, მხოლოდ სიძულვილი იყო ჩვენი ერთადერთი იარაღი. მაგალითად, მე მრავალი წლის წინათ მეხანძრეს გავარჯყი. იგი ჩემი ბიბლიოთეკის დასაწვავად იყო მოსული. მას შემდეგ ვიმალები. გინდათ შემოგვიერთდეთ, მონტეგე.

– ღიახ!

– რისი შემოთავაზება შეგიძლიათ?

– არაფრის. მეგონა „ეკლესიასტესა“ და „აპოკალიფსის“ ნაწილი მქონდა, მაგრამ თურმე შევმცდარვარ.

– „ეკლესიასტე“ შესანიშნავი იქნებოდა. სად გქონდათ?

– აქ, – მონტეგემა შუბლზე მიიღო ხელი.

– ჰოო, – ღიმილით დააქნია თავი გრენჯერმა.

– რა მოხდა, არ შეიძლება? – იკითხა მონტეგემა.

– პირიქით, კარგია, საუცხოოა! – გრენჯერი მღვდელს მიუბრუნდა, – „ეკლესიასტე“ გეგულება სადმე?

– არის ერთი, ჰარისი. იანგსტაუნში ცხოვრობს.

გრენჯერმა მაგრად ჩაავლო მხარში ხელი მონტეგეს:

– მონტეგე, ფრთხილად იყავით, თავს მოუარეთ. ჰარისს რომ რაიმე შეეშთხვეს, თქვენ გარდა „ეკლესიასტე“ აღარ დაგვრჩება. ხელავთ, რა საჭირო ადამიანად გადაიქცეით?

– კი მაგრამ, რომ აღარ მახსოვს!

– არა, უკვალოდ არაფერი იკარგება. შეიძლება გვინის

ხრახნების მოჭერა, თუ საჭირო იქნება.

– მე ვეცადე გამეხსენებინა, მაგრამ ვერაფერს გავხდი!

– ნუ ეცდები!.. როცა აუცილებელი იქნება, თავისით გაგახსენდებათ. მეხსიერება ფოტოფირს წააგავს. ჩვენ კი მთელი სიცოცხლის განმავლობაში სულ იმას ვცდილობთ, რომ ამ ფირზე გადაღებული გამოსახულება არ გამოვამქლავნოთ. სიმონსმა ოცი წელი იმუშავა ამ საკითხზე და ახლა ჩვენ უკვე შეგვიძლია გავიხსენოთ, თუკი ოდესმე რაიმე წაგვიკითხავს. პლატონის „რესპუბლიკის“ წაკითხვა არ გინდათ?

– რასაკვირველია, მინდა!

– „რესპუბლიკა“ მე ვარ. მარკუს ავრელიუსი გსურთ? აი, მისგერ სიმონსიამარკუსი.

– სალამი, – დაუკრა თავი სიმონსმა.

– გაგიმარჯოთ, – უპასუხა მონტეგმა.

– მე მინდა იცნობდეთ ჯონათან სვიფტს. მწვავე პოლიტიკური სატირის, „გულივერის მოგზაურობის“ ავტორს. აი, ეს „ყმაწვილი“ ჩარლზ დარვინია, ეს შოპენჰაუერია – მეგადკეთილი ფილოსოფოსი. აი, ყველანი აქ ვართ, მონტეგ – არისგოფანე და მაჰათმა განდი, გაუტამა ბუდა და კონფუცი, თომას ლავ პიკოკი, თომას ჯეფერსონი და მისგერ ლინკოლნი. ჩვენა ვართ აგრეთვე მათე, მარკომი, ლუკა და იოანე.

მობუცებმა ხმამაღლა გაიცინეს.

– ეს შეუძლებელია, – დაეჭვდა მონტეგი.

– ნამდვილად ასეა, – ღიმილით უთხრა გრენჯერმა, – ჩვენც წიგნის დამწველები ვართ. ვკითხულობთ და მერე ვწვავთ ხოლმე. გვემინია, არ იპოვონ. მიკროფილმები არ გამოგვადგა. ჩვენ სულ გზაში ვართ, მიკროფილმები კი საღმე მიწაში უნდა ჩაფლა. მერე, ამოსაღებად რომ მიხ-

ვალ, შეიძლება დაგიჭირონ. ეს ბებერი თავი ყველაფერს სჯობს – ვერავინ ჩაიხედავს შიგ და ვერც ეჭვს მიიგანს ვინმე. ჩვენ ისტორიის, ლიგერაგურის, საერთაშორისო სამართლის ნამსხვრევები და ნაგლეჯები ვართ – ბაირონი, თომას პეინი, მაკიაველი, იესო ქრისტე – ყველამ აქ მოვიყარეთ თავი. მაგრამ უკვე დაგვიანებულია და თან ომიც დაიწყო. ჩვენ აქ ვართ გადმოხვეწილები, ქალაქი კი იქ დარჩა, მორთულ-მოკაბმული, ნაირფერადი. რაზე ფიქრობთ, მონგეგ?

– რაზე და, რა სულელი ვიყავი, რომ მარტო ვაპირებდი ბრძოლის დაწყებას. როცა წიგნები მეხანძრის ბინაში შევყარე და განგაში ავგეხე.

– რაც შეგეძლოთ, იმას აკეთებდით. ყველას რომ ასე ექნა, შესანიშნავ შედეგს მივიღებდით, მაგრამ ჩვენი მეთოდი უფრო მარტივია და ალბათ უკეთესიც. ჩვენ ერთადერთი მიზანი გვაქვს – ხელუხლებლად დავიცვათ ის ცოდნა, რომელიც მომავალში გამოგვადგება. ამიგომ არავის ვაქეზებთ და თანაც ძალიან ვფრთხილობთ, რომ ჩვენც არ დავიმსახუროთ ვინმეს რისხვა, რადგან ჩვენ თუ დავიხოცებით, ცოდნაც სამუდამოდ დაილუპება. ჩვენ ყველაზე წყნარ მოქალაქეებად მიგვიჩნიეს, რადგან დღე მიგოვებულ ლიანდაგებთან დავეხეგებით, ღამე კი მთებს ვაფარებთ თავს. ამიგომ არის, რომ ქალაქელები მოგვეშვნენ. მხოლოდ ხანდახან გაგვაჩერებენ და გაგვჩხრეკენ, მაგრამ ვერაფერს გვიპოვიან ხოლმე ისეთს, რომ დაპატიმრების საბაბად გამოდგეს. ეს ორგანიზაცია ძალზე მოქნილი და მოუხელთებელია. მისი წევრები მთელ სახელმწიფოში არიან მიმოფანტული. ზოგმა ჩვენგანმა სახისა და თითების პლასტიკური ოპერაცია გაიკეთა. ახლა მძიმე დღე გვადგას – ომის დაწყებას ველოდებით. გვინდა, მალე დაიწყოს და

მალევე დამთავრდეს. ომი საშინელებაა, მაგრამ ჩვენ სა-
ცოდავი უმცირესობა ვართ და ბევრიც რომ ვიყვიროთ, არ
მოგვისმენენ. აი, ომი რომ დამთავრდება, მაშინ ალბათ
ცოგათი მაინც გამოვადგებით ქვეყანას.

– დარწმუნებული კი ხართ, რომ მაშინ მაინც მოგვისმე-
ნენ?

– თუ არ მოგვისმენენ, კიდეც უნდა მოვიცადოთ. მაშინ
წიგნებს ჩვენს შვილებს ვუამბობთ, ისინი, თავის მხრივ, თა-
ვიანთ შვილებს უამბობენ. ბევრი, რა თქმა უნდა, დაიკარგება,
მაგრამ რა გაეწყობა – ძალით ვერავის დააგდებინებ ყურს.
თვითონ უნდა გაუგონ თავიანთ ეპოქას, დაუფიქრდნენ და
მიხვდნენ, თუ რაგომ მოხდა ასე, რაგომ გაუქრათ დედამი-
წა ფეხქვეშ. არ შეიძლება სულ ასე გაგრძელდეს: როცა
იქნება მიხვდებიან.

– სულ რამდენი იქნებით?

– ათასობით. ჩვენ აი, ასე მივყვებით მიტოვებულ ლიან-
დაგებს, გარეგნულად მაწანწალებს ვგავართ. მაგრამ თავ-
ით მთელ ბიბლიოთეკას ვატარებთ. თავიდან ასეთი გან-
ზრახვა არ გვექონია – თითოეული ერთ რომელიმე წიგნს
იმახსოვრებდა ზეპირად: მერე, ამ ოცი წლის განმავლობა-
ში, რაც ერთმანეთს ვხვდებით, თანდათან შევკავშირდით
და მოქმედების გეგმაც შევიმუშავეთ. ყველაზე მთავარი
და მნიშვნელოვანი იყო, მკიცხედ ჩაგვებუჭდა გონებაში, რომ
ჩვენ თვითონ არაფერს წარმოვადგენდით. ჩვენ მხოლოდ
ყლები ვართ და ამ ყლებმა მგვრისა და ჭუჭყისგან უნდა
დაიცვას წიგნები – არც მეტი, არც ნაკლები. ზოგი ჩვენგანი
პატარა ქალაქში ცხოვრობს. მაგალითად, თოროს „უოლდე-
ნი, ანუ ტყეში ცხოვრების“ პირველი ნაწილი გრინ-რივერ-
ის მცხოვრებია, მეორე – უილოფარმიისა, მენის შტატში რომ
მდებარეობს. მერილენდში ერთი ქალაქია, სადაც სულ

ოცდაშვიდი კაცი ცხოვრობს. ამ ქალაქისათვის ბომბს არ დახარჯავენ, ეს ქალაქი კი ვინმე ბერგრან რასელის თხზულებათა სრული კრებულია. იგი შეგიძლიათ წიგნივით აიღოთ ხელში და გადაფურცლოთ. აი, ამ კაცს ამდენი ფურცელი ჰქონია, ამას ამდენი... და ერთ დღეს, როცა ომი დამთავრებული იქნება, ჩვენ შეგვეძლება ხელახლა შევუდგეთ წიგნების წერას. შევკრებთ ამ ხალხს, მოვაყოლებთ, რაც ახსოვთ და ყველაფერს ქალაქში გადავიტანთ. შემდეგ კი შესაძლებელია, კვლავ დადგეს „უვიცობის ხანა“ და ისევ ხელახლა დავიწყოთ ყველაფერი. კარგია, რომ აღამიანს ერთი საოცარი თვისება გააჩნია: იგი მხნედ და დაუმარებლად იწყებს ხოლმე საქმეს თავიდან, თუკი იცის, რომ ეს საქმე მნიშვნელოვანია და აუცილებლად უნდა გაკეთდეს.

– ამაღამ რა უნდა გავაკეთოთ? – იკითხა მონტეგმა.

– უნდა მოვიცადოთ და ყოველი შემთხვევისთვის ცოტათი გადავინაცვლოთ მდინარის მიმართულებით, – უპასუხა გრენჯერმა და კოცონს მიწა და გალახი მიაყარა.

სხვებმაც, მათ შორის მონტეგმაც მხარი აუბეს გრენჯერს და უდაბურ ტყეშიხალხი ერთად მიესია კოცონს ჩასაქრობად.

ცაბე მხოლოდ ვარსკვლავები ციმციმებდა. ხალხი მდინარის პირას შექუჩებულიყო.

მონტეგმა საათის მანათობელ ციფერფლაგზე დაიხედა. ხუთი იყო. დილის ხუთი საათი. ეგონა, მთელმა წელიწადმა განვლო და თურმე მხოლოდ ერთი საათი მოჰკლებია დამეს. მდინარის ნაპირს კი უკვე განთიადი მოადგა.

– რაგომ მენდობით? – იკითხა მონტეგმა.

ვიღაც შეინძრასიბნელეში და უპასუხა:

– თქვენ ერთი შეხედვით გეგყობათ. ალბათ, კარგა ხანია

სარკე არ გინახავთ თვალთ. გარდა ამისა, ქალაქს აქამდე ასე არ შეუწუხებია თავი ჩვენს საპოვნელად და რაღა ახლა მოგვიგზავნიდა ვინმეს. ლექსებით გამოგენილი ათიოდე სულელი დიდ საშიშროებას არ წარმოადგენს. ეს ჩვენც გვესმის და იმათაც. სანამ მთელი მოსახლეობა „თავისუფლების ქარტიისა“ და კონსტიტუციის ციტირებას არ დაიწყებს. ყველაფერი რიგზეა. მანამდე მეხანძრეებიც მოუვლიან საქმეს. არა, ქალაქი არ გვაწუხებს ხოლმე. აი, თქვენ კი საშინლად გამოიყურებით.

ისინი ქვევით, სამხრეთისკენ მიჰყვებოდნენ მდინარის ნაპირს. მონტეგმა შეათვალა თანამგზავრები. უნდოდა, კვლავ დაენახა მოხუცების დაღლილი, ნაოჭებით დასერილი სახე, უნდოდა, გაეგო, ემჩნეოდათ თუ არა სახეზე სიხარული, მხნეობა და ხვალინდელი დღის იმედი. მონტეგს ეგონა, რომ ცოდნას ჩირაღდანივით უნდა გაებრწყინებინა მოხუცთა სახეები, მაგრამ მოლოდინი არ გაუმართლდა. იქ, ტყეში რომ იყვნენ, კოცონი უცისკროვნებად სახეებს, აქ კი ჩვეულებრივი ადამიანები ჩანდნენ. ისინი თავიანთი დღე და მოსწრება ვგებზე გაკრულიყვნენ და მუდამ რაღაცას ეძებდნენ. ხედავდნენ, როგორ იღუპებოდა ყოველივე ლამაზი და მშვენიერი ამქვეყნად და ამიგომ სიბერეში ყველამ ერთად მოიყარა თავი, რათა ენახათ, როგორ დამთავრდებოდა ღრეობა და როგორ ჩაქრებოდა ლამპრები. დარწმუნებულნი არ იყვნენ, რომ მათი გონების საგანძურის შუქი გაასპეგაკებდა მომავლის განთიადს, მაგრამ ის კი სწამდათ, რომ იმ წიგნებს, რომლებიც წყება-წყებად ჰქონდათ ჩალაგებული გონებაში, ოდესმე მკითხველები გამოუჩნდებოდნენ და ზოგი სუფთა და ზოგი კი დასვრილი ხელით წასწვდებოდა ახალთახალ, ჯერ კიდევ გაუჭრელ ეგზემპლარებს.

მონტეგი ხან ერთ მოხუცს გადაჰკრავდა თვალს, ხან მეორეს.

– წიგნი ყდით არ უნდა შეაფასო, – ჩაიღუღუნა ერთ-ერთმა. სხვებმა სიცილით დაუდასტურეს ნათქვამი და გზა გააგრძელეს.

* * *

ცაში ყურისწამლები ღრიანცელი გაისმა და რეაქტიული თვითმფრინავები მანამდე გაუჩინარდნენ, სანამ მოგზაურები ბევრით ახედვას მოასწრებდნენ.

თვითმფრინავები ქალაქიდან მოფრინავდნენ და მონტეგმაც მდინარის გადაღმა, ქალაქისკენ გაიხედა. ახლა იქ მხოლოდ მქრქალი აისი მოჩანდა.

– ჩემი ცოლი ქალაქში დარჩა.

– სამწუხაროა. ქალაქს ამ მოკლე ხანში ცუდი დღე დაადგება, – თქვა გრენჯერმა.

– საკვირველია, რატომ არ ვდარდობ ცოლს? საკვირველია, საერთოდ რატომ არაფერს განვიცდი? აი, ამ წუთს გამიელვა კიდევ თავში: რომ მოკვდეს, სულაც არ ვინაღვლებ-მეთქი. ასე არ ვარგა. ეგყობა, რაღაც დამემართა...

– მისმინე, – უთხრა გრენჯერმა, ცალი ხელი მკლავში წაავლო და მეორით ბუჩქები მოარიდა, – მე პატარა ვიყავი, როცა პაპა მომიკვდა. იგი მოქანდაკე იყო. გარდა ამისა, მეგად კეთილი ადამიანი გახლდათ, სიყვარულით სავსე გული ჰქონდა და ამ სიყვარულს ყველასთვის იმეგებდა. ჩვენი ქალაქის გაწმენდა ჯურღმულებისგან პაპაჩემის დამსახურებაა. იგი სათამაშოებს გვიკეთებდა ბავშვებს. მთელი თავისი ცხოვრება ალბათ უამრავი რამ შეუქმნია. იმის ხელებს მოცალეობა არ ჰქონდა. როცა გარდაიცვალა და ვასაფლავებდით, უცებ მივხვდი, რომ პაპაჩემს კი არ

დავგვიროდი, არამედ მის ნამოღვაწარს. იმიტომ ვგვიროდი, რომ ვხვდებოდი, ამიერიდან ვერაფერს შექმნიდა, ველარასოდეს გამოგვითლიდა ხისგან სათამაშოებს, ველარ მოგვემარებოდა მგრედების მოშენებაში, ველარ დაუკრავდა ვიოლინოს და ველარ მოგვიყვებოდა სასაცილო ამბებს. იგი ჩვენი სხეულის ნაწილი იყო და როცა მოკვდა, ეს ნაწილი დაგვიდუნდა: ამქვეყნად ისეთი ადამიანი აღარ დარჩა, რომელიც ჰაპაჩემის ასლი იქნებოდა. იგი თავისებური, საჭირო და უბაღლო ადამიანი იყო. მე დღემდე ვერ მომინელებია მისი დაკარგვა. ხშირად დანანებით მითქვამს, – ცოცხალი რომ ყოფილიყო, ძვირფას ნივთს გამოთლიდამეთქი. რამდენი სასაცილო ამბავი ჩაიყოლა სამარეში, რამდენ მგრედს მოაკლდა მისი ალერსიანი ხელი. იგი სამყაროს თავისებურ ფორმას აძლევდა, თავის ხელს ამჩნევდა მას. და იმ დამეს, როცა გარდაიცვალა, სამყაროს ათიოდე მილიონი შესანიშნავი ნამოღვაწარი დააკლდა.

მონტეგი ერთხანს მღუმარედ მიაბიჯებდა, მერე ჩურჩულით აღმოხდა: „მილი, მილი!“

– რა თქვით?

– ჩემი მეუღლე! ჩემი მეუღლე! საწყალი, საცოდავი მილი, – კვლავ აჩურჩულდა იგი, – აღარაფერი მახსოვს. მინდა მისი ხელები გავიხსენო, მაგრამ ვერ ვახერხებ. ეს უმოქმედო ხელები ხან უსიცოცხლოდაა დაშვებული მხრებიდან, ხან მუხლებზე დალაგებული, ხან კი სიგარეგი უჭირავთ. ეს არის და ეს. სხვანაირად ვერ ვიხსენებ.

მონტეგი მიგრიალდა და განვილილ გზას გახედა.

შენ რა მიეცი ქალაქს, მონტეგ?

ფერფლი!

რას აძლევდა ხალხი ერთმანეთს?

სრულიად არაფერს!

გრენჯერიც მიგრიალებულიყო და ქალაქს გასცქეროდა:

– ყოველმა ადამიანმა რაიმე უნდა დაგოვოს ამქვეყნადო, – იცოდა ხოლმე პაპაჩემი. ბავშვი, წიგნი, ნახაგი, საკუთარი ხელით აშენებული კედელი, საკუთარი ხელით შეკერილი ფეხსაცმელი, საკუთარი ხელით გაშენებული ბაღი... რაიმე, რასაც შენი ხელი შეხებია და რაშიაც შენი სული ჩასახლება სხეულის სიკვდილის შემდეგ. ხალხი შეხედავს შენ მიერ დარგულ ხეს ან ყვავილს და გაცოცხლები. სულერთია, რას გააკეთებთო, -ამბობდა იგი, – ყველაფერი, რასაც შენი ხელი მიეკარება გადასაკეთებლად, შენვე დაგემსგავსებაო. სწორედ ამიტომ განსხვავდება ნამდვილი მებაღისგან ის ადამიანი, რომელიც ისე, უბრალოდ თიბავს ბალახს მინდორში. ბალახის მთიბავი შეიძლება სულაც გაქრეს, მებაღის სული კი მუდამ იქ იგრიალებს.

გრენჯერმა ხელი წაავლო მკლავში მონგევს და განაგრძო:

– ერთხელ, ორმოცდაათი წლის წინათ, პაპამ რამდენიმე ფილმი მიჩვენა V-2 ტიპის რაკეტების შესახებ. ვინახავთ ოდესმე ორასი მილის სიმაღლეზე აღმართული ატომური ბომბის სოკო? უმარმაზარ, გადამწვარ უღაბნოსთვის ეს ქინძისთავის ჩხვლეგაა მხოლოდ, მეტი არაფერი. პაპაჩემმა ეს ფილმი ერთი ათჯერ მაინც მაჩვენა და მერე იმედი გამოთქვა, რომ ოდესმე ქალაქები ფართოდ გაუღებენ კარს სიმწვანეს, მიწასა და პირველყოფილ ბუნებას, რათა არ დავივიწყოთ, რომ ჩვენ მხოლოდ მიწის მცირე ფართობი გვეკუთვნის და რომ ბუნებას შეუძლია უკან წაიღოს თავისი ნაბობვარი. მას სულ აღვილად შეუძლია ჩვენი განადგურება: ერთს შეგვიბერავს და აღგვევის პირისაგან მიწისა, ან ზღვას მოგვისევს, რათა დაგვიმტკიცოს, რომ არც ისე

ძლიერები ვართ, როგორც გვგონია. ჩვენ მუდამ უნდა გვახსოვდეს, რომ ღამით ბუნება უფრო გვიახლოვდება. თუ ეს დაგვაფიწყდა, ისიც დაგვაფიწყდება, თუ რა საშიშია და ძლიერია იგი და მაშინ, ერთ ღამეს, მოვა და წაგვიყვანსო, – ამბობდა პაპაჩემი. გასაგებია? იგი დიდი ხანია, აღარ არის ამქვეყნად, მაგრამ ახლა თავის ქალა რომ ამხადო და გვინის ხვეულებს დახედო, პაპაჩემის ცერის ანაბეჭდს დაინახავ. იგი ოდესღაც შეეხო ჩემს გვინს და ფართო კვალი დატოვა ზედ. აკი წელან გითხარი, მოქანდაკე იყო-მეთქი.

მე მეჯავრება რომაელი, რომელსაც „სტატუს კვო“ ჰქვია სახელადო, – ამბობდა ხოლმე პაპაჩემი, – თვალებში ცნობისწადილის ცეცხლი უნდა გენტოსო. ისე უნდა დაეხარბო ყველაფერს, თითქოს ათი წამის სიცოცხლე დაგრჩენია. შეეცადე, დაინახო ცხოვრება. იგი ყოველივე ხელოვნურზე უფრო მშვენიერია. არასოდეს მოითხოვო გარანტია და უშიშროება – ასეთი ცხოველი არ არსებობს, ან თუ არსებობს, ალბათ იმ მარმაცი მაიმუნის ნათესავია, რომელიც თავდაყირა ჰკიდია ხეზე და მთელ ცხოვრებას ძილში ატარებს. ჯანდაბას იმისი თავი! მაგრად შეარხიე ხე და ის მარმაცი უკანალით დაახეთქე მიწაზეო.

– შეხედეთ! – შეჰყვირა მონგეგმა.

იმ წამში ომი დაიწყო და დამთავრდა კიდევ! შემდგომში ვერც ერთმა ვერ თქვა ნიშნულად, თუ რა დაინახა. უფრო იგრძნეს, ვიდრე დაინახეს, რომ ცაში რაღაც აფეთქდა და ამოდრავდა. იქ ალბათ ბომბები ჩამოცვივდა და ათი, ხუთი თუ ერთი მილის სიმაღლეზე გადაიქროლა რეაქტიული თვითმფრინავებმა. ვიღაცის უმარმამარმა ხელმა ფეხვივით მოაბნია ბომბები განთიადის ძილში განაბულ ქალაქს და გაუჩინარდა. ბომბები საშინელი სისწრაფით ეშვებოდა დაბლა, მაგრამ მიწამდე მაინც დააგვიანეს მისვ-

ლა. სინამდვილეში დაბომბვა მაშინ დამთავრდა, როცა საათში ხუთი ათასი მილის სიჩქარით მიმქროლავმა თვითმფრინავებმა თავიანთი სამიზნე შენიშნეს და მსროლელებს შეაგყობინეს. ომი ისე სწრაფად მოთავდა, თითქოს ცელი გაიქნიესო. ამას მხოლოდ ბომბდამჭერების ბერკეტის გადაწევა დასჭირდა. და შემდეგ, იმ სამიოდე წამის განმავლობაში, სანამ ბომბები მიწაზე დაცვივდებოდნენ, მგრის საჰაერო ხომალდები ცისკიდურს მიეფარნენ. დიახ, ისინი იმ გყვიას ჰგავდნენ, რომლისაც ველურს არ ეშინია, რადგან თვალით ვერ ხედავს, თუმცა კი უკვე გული აქვს გახვრეტილი. სხეული უღონოდ ეშვება მიწაზე, სისხლი ღვარად მოსჩქეფს ჭრილობიდან, გონება ცდილობს შეინარჩუნოს ძვირფასი მოგონებები, მაგრამ ყველაფერი ერთმანეთში ირევა და წყვდიაღში იძირება.

ეს ძნელი დასაჯერებელი იყო. ისე ადვილად ვერც კი შეამჩნევდა კაცი, მაგრამ მონტეგმა მაინც დაინახა, როგორ მოუქნიეს ლითონის ვეება მუშტი შორეულ ქალაქს და მიხვდა, რომ უკვე ყველაფერი მოთავდა, ახლა თვითმფრინავები აღრიალდებოდნენ: „დაანგრე, ქვა ქვაზე აღარ დაგოვო, გაანადგურე, მოსპე!“ მონტეგმა უმწეოდ აღაპყრო ხელები ბეცისკენ და გონებით შეეცადა წამით შეეჩერებინა ბომბები ჰაერში. „გაიქეცი!“ – შესძახა ფაბერს, კლარისას, – „გაიქეცი! მოშორდი მანდაურობას!“ შეევედრა მილდრედს, მაგრამ მაშინვე გაახსენდა, რომ კლარისა ცოცხალი აღარ იყო, ფაბერმა კი უკვე დაგოვა ქალაქი და ახლა სადღაც ხეობაში მიქრის ხუთსაათიანი ავტობუსით ერთი განადგურებული ქალაქიდან მეორისკენ. თუმცა განადგურება ჯერ ჰაერშია ჩამოკიდებული, მაგრამ აუცილებლად ჩამოვარდება და სანამ ავტობუსი ორმოცდაათ იარღს გაივლიდეს, ისადგილი, სადაც უნდა მივიდეს, აღიგავება პირისაგან მიწისა,

ხოლო დედაქალაქი, საიდანაც ამ დღით გამოვიდა, ჯართის გროვას დაემსგავსება.

მილდრედი?..

გამოასწარი, გაიქეცი!

ბომბები უკვე ერთი იარღით იყო დაცვილებული იმ სასტუმროს სახურავს, რომელშიც მილდრედი ცხოვრობდა. აი, უკვე ერთი ფუტი დარჩა, შემდეგ ერთი გოჯი და მონტეგმა თვალნათლივ დაინახა თავისი მეუღლე! იგი წინ გადახრილიყო, უზარმაზარ მოციმციმე კედლებს მისჩერებოდა და „ნათესავების“ ლულულს უსმენდა. ისინი ყბელობდნენ, ლაქლაქებდნენ, უღიმოდნენ, სახელით იხსენიებდნენ, მაგრამ არაფერს ეუბნებოდნენ იმ ბომბის შესახებ, რომელიც ერთი, ნახევარი, არა, ახლა უკვე მეოთხედი გოჯით იყო დაცვილებული სასტუმროს სახურავს. მილდრედი ისე ხარბად ჩამტერებოდა კედელს, თითქოს იქ ამოიკითხავდა, რაგომ ატარებდა ღამეებს ტანჯვასა და უძილობაში. იგი ნერვიულად ჩასჩერებოდა კედლებს, თითქოს უნდოდა შერწყმოდა ამ ათასნაირ ფერებს, ჩაძირულიყო ამ კაშკაშა ბენიერების მორევში...

გაისმა პირველი ბომბის აფეთქების ხმა!

– მილდრედ!

ვინ იცის, პირველად სწორედ ის უზარმაზარი სატელევიზიო სადგურები მოისპოს, სხივების, ფერების, ხმებისა და ყბელობის კორიანტელს რომ აყენებდა ეკრანებზე.

მონტეგი მოწყვეტით დაეცა მიწაზე და იმავე წამს დაინახა, იგრძნო თუ მოეჩვენა, რომ კედლები ჩაქრა და მილდრედის სახეს სიბნელე მოეფინა, გაიგონა მისი კივილი, როცა, რაღაც მემილიონედ ნაწილში, სანამ ყველაფერი გათავდებოდა, ჯადოსნური ბროლი უბრალო სარკედ იქცა და მილდრედმა თავისი საოცრად უშინაარსო სახე დაინახა,

მარტობას მიჩვეული სახე, სახე, რომელიც თანდათან ილეოდა შიმშილისგან, რომელიც მხოლოდ საკუთარი უჯრედებით იკვებებოდა. და ბოლოს და ბოლოს, მიხვდა, რომ ეს თვითონ იყო: მან სწრაფად ახელა ჭერს და იმავე წამს ჭერი თავზე დაემხო და მილიონ გირვანქა აგურთან, ლითონთან, ბათქაშთან და ფიცართან ერთად ჩაიგანა მომღვენო სართულზე, მერე კიდევ ერთი სართულით ქვევით, კიდევ და ბოლოს უკვე სარდაფში, ძლიერმა აფეთქებამ მოუსპო სიცოცხლე.

– გამახსენდა! – მონტევი კიდევ უფრო მაგრად ჩაეკრა დელამიწას, – მოვიგონე! ჩიკაგოში... ჩიკაგოში იყო, დიდი ხნის წინათ. მე და მილი... სწორედ იქ შევხვდით ერთმანეთს! ახლა ნამდვილად გამახსენდა. ჩიკაგოში. დიდი ხნის წინათ!..

ძლიერი აფეთქების ტალღამ გადაურა მდინარეს და ღომინოს კოჭებივით ერთიმეორის მიყოლებით დააფინა მიწაზე ხალხი, ცაში წყლისა და მგვრის სვეტები აღმართა, მერე ხეები ააკვნესა და სამხრეთისკენ გაიჭრა. მონტეგმა თვალები დახუჭა, მოიკუნტა და კიდევ უფრო მაგრად ჩაეკრა მიწას. მან მხოლოდ ერთხელ გაახილა თვალი და ბეცაში ავარდნილი ქალაქი დაინახა. ქალაქსა და ბომბებს ადგილი გაეცვალათ ერთმანეთისთვის. კიდევ ერთი უცნაური წამით ქალაქი ჰაერში გაირინდა – სულ შეცვლილი და გადასხვაფერებული – უფრო მაღალია, ვიდრე ადამიანი ინაგრებდა, ბეგონის შხეფებისა და ნაპერწკლებივით მოელვარე ლითონის ნამსხვრევებისგან აშენებული სახლებით თავუკულმა ჩამოკიდებული, ათასნაირი ფერით აელვარებული ფრესკისა თუ ბეცაში ავარდნილი მვავის მსგავსი. კარი – ფანჯრის, სახურავი – საძირკვლის, გვერდი კი ბურგის ადგილას მოჰქცეოდა... მერე ქალაქი გადაგრი-

აღდა და მკვდარი დაენარცხა დედამიწაზე.

ქალაქის დაღუპვის ხმამ ცოცხალი ხნის შემდეგ მოაღწია მონტეგამდე.

* * *

მონტეგი ისევ მიწაზე იწვა. დახუჭული თვალები და მაგრად მოკუმული პირი წვრილი, ნესტიანი ცემენტით ამოვსებოდა და გულამომჯდარი ქვითინებდა. უცებ გონებაში გაუელვა: „გამახსენდა, გამახსენდა, კიდეც რაღაც გამახსენდა! ნეგავი რა არის? ჰო, ვიცანი, – „ეკლესიასტეს“ ნაწილი. „ეკლესიასტეს“ და „გამოცხადების“ ნაწილი, ამ წიგნებიდან ამოკითხული! ჩქარა, ჩქარა, სანამ ისევ გამიფრინდებოდეს თავიდან, სანამ ამ აფორიაქებამ არ გამიარა, სანამ ქარი არ ჩამდგარა.

„წიგნი ეკლესიასტესი“ აი, აქ მაქვს! – მონტეგი მოცახცახე მიწას ჩაჰკვროდა და ზედიზედ ჩურჩულით იმეორებდა ტექსტის სიტყვებს. ისინი თავისთავად მოდიოდნენ, თუმცა ძალას სულაც არ აგანდა თავს. ახლა „დენჰემის პასტა“ აღარ უბზოდა ყურებში – თვითონ მოციქული ჩასჯდომოდა გონებაში და უმზერდა...

– მორჩა! – ჩაილაპარაკა ვიღაცამ.

ბალახებში გართხმული ადამიანები ნაპირზე გამოყრილი თევზებივით ალებდნენ პირს და ჩქარ-ჩქარა სუნთქვადნენ. მათ ისე მაგრად ჩაებლუჯათ დედამიწა, როგორც ბავშვი ჩაბლუჯავს ხოლმე ნაცნობ ნივთს, თუნდაც ცივი და უსიცოცხლო იყოს იგი, თუნდაც ვერაფერი უშველოს. ყველა მაგრად ჩასჭიდებოდა მიწას და ღრიალებდა, რათა ყურები არ გახეთქოდათ და გონება არ დაბნელებოდათ. მონტეგიც ღრიალებდა, რათა თავი დაეცვა ქარისგან, რომელიც ლოყებსა და გუჩებს აგლეჯდა და ცხვირიდან

სისხლს აღენდა. მონტეგი იწვა და უმზერდა, როგორ ეშვე-
ბოდა დაბლა მგვერი დასიხუმე. იგი მგვერის თითოეულ, სულ
უმცირეს ნაწილაკს, ბალახის თითოეულ ღეროს ხედავდა
და ყოველი შრიალი, ჩურჩული და ყვირილი ესმოდა, რომელ-
იც ახლად იბადებოდა ქვეყნად.

მგვერს სიხუმე ჩამოჰქონდა მიწაზე, სიხუმესთან ერთად
კი მოცალეობა, რომ კაცს მიეხედ-მოეხედა ირგვლივ და
სწორად აღექვა ამ დღის ამბავი.

მონტეგმა მდინარეს გადახედა: „იქნებ მდინარის ნაპირს
გავყვეთ“. შემდეგ მიტოვებულ ლიანდაგს გააყოლა თვა-
ლი: „ან იქნებ ამ გზით წავიდეთ? იქნებ უკვე შეიძლება,
შარაგზაზე გავიდეთ? ვინ იცის, უკვე გვექნეს ფიქრისა და
ამროვნების საშუალება. ერთ დღეს კი, კარგა ხანი რომ
გავა და ნანახი და ნაფიქრი კარგად გადაიხარშება გონება-
ში, ყველაფერი სიტყვებად და საქმეებად გადმოიღვრება.
ბევრი მცდარი იქნება, მაგრამ ჭეშმარიტიც საკმაოდ აღ-
მოჩნდება მათ შორის. დღეს კი გზას უნდა დავადგეთ და
ქვეყანა დავათვალიეროთ: ბოლოს და ბოლოს, უნდა გავ-
იგოთ, რაზე საუბრობს, როგორ ცხოვრობს იგი. უნდა დავი-
ნახოთ მისინამდვილი სახე. ახლა ყველაფერი მინდა ვნახო,
ყველაფერი, რაც ახლა განცალკევებულია ჩემგანაც და
ერთიმეორისგანაც. როცა ისინი ჩემში შემოვლენ და ერ-
თურთს შეერწყმიან, უკვე ისე შემისისხლხორცებენ, რომ
ვეღარავინ გაგვარჩევს ერთმანეთისგან. უნდა შევხედო,
ღმერთმანი, კარგად უნდა დავაკვირდე ამ ქვეყანას, ჩემ
თვალწინ რომ გადაშლილა. აი, მაშინ ნამდვილად შევხ-
ვდები მას და ბოლოს და ბოლოს შევითვისებ, ბოლოს და
ბოლოს სისხლში გამიჯდება და დღეში ათასჯერ, ათი-
ათასჯერ დამივლის ძარღვებში. მე მაგრად ჩავეჭიდები
მას, აღარ გავუშვებ ხელიდან და ოდესმე მთლიანად

დავისაკუთრებ. ღღეს კი მხოლოდ თითს შევახებ. ღღეს მხოლოდ დასაწყისია“.

ქარი ჩადგა. ჯერ ყველანი მიწაზე იწვნენ გაბრუებულე-ბი. ჯერ არ შეეძლოთ, წამომდგარიყვნენ და ყოველდღი-ური საბრუნავის უღელში გაეყოთ თავი. ჯერ არ შეეძლოთ აენთოთ ცეცხლი, ეშოვათ საკვები, ემოძრავათ, ემუშავათ და ათასი წვრილმანი რამ გაეკეთებინათ. ისინი იწვნენ და მგვრიან ქუთუთოებს ახამხამებდნენ. თავდაპირველად ხშირ-ხშირად სუნთქავდნენ, მერე ცოცხა მოუნელეს და ბო-ლოს სულ დაწყნარდნენ.

მონტეგი წამოჯდა.

წამოჯდა, მაგრამ ადგომას აღარ ცდილა. სხვებიც ასე მოიქცნენ. ჩაშავებულ ცისკიდურზე წითლად ამოიწვერა მზე. ციოდა. ჰაერში წვიმის სუნი იგრძნობოდა.

გრენჯერი წამოღგა, ხელ-ფეხი მოისინჯა და აბუბლუნ-და. თვალებიდან წვეთ-წვეთად ჩამოსდიოდა ცრემლი. იგი ფეხების ფრაგუნით მიაღგა ნაპირს, მდინარეს ააყოლა თვალი და კარგა ხნის შემდეგ ჩაილაპარაკა:

– ქალაქი მიწასთანაა გასწორებული. ქალაქი გა-ცამგვერებულია! – მერე, საკმაო ღუმლის შემდეგ, დაუმაგა, – ნეგა რამდენი მოელოდა ამ ამბავს და რამდენს მოუ-ლოდნელად დააგყდა თავს ეს უბედურება?

„კიდევ რამდენი ქალაქი მოისპო ქვეყნად“ – გაიფიქრა მონტეგმა, – მარგო ჩვენს ქვეყანაში რამდენი მოისრებო-და?! ასი? ათასი?“

ვიდაცამ ასანთი აანთო, ჯიბიდან ამოღებულ ქალალ-დის ნაგლეჯთან მიიგანა და, როცა ქალალდს ცეცხლი მოეღო, ბალახისა და ფოთლების გროვის ქვეშ შეჩურთა. ცოცხა ხნის შემდეგ ფოთლების გროვას ხის წვრილი გოგები დააყარეს. გოგები სველი იყო და ხრჩოლვა დაიწყო, მა-

გრამ ბოლოს, როგორც იქნა, აბრიალდა. მალე მზეც ამოვიდა. ხალხმა ნელ-ნელა შეაქცია ბურგი მდინარეს და მანგალ შეჯგუფდა ცეცხლის ირგვლივ. მზე ახლა ბურგზე აცხუნებდა მათ.

გრენჯერმა გაქონილი ქაღალდის შეკვერა გახსნა და ბეკონის ნაჭერი ამოიღო:

– ახლა ცოცხა წავიხემსოთ, მერე კი მდინარის ნაპირს ავყვეთ. უჩვენოდ ალბათ იოლად ვერ გავლენ იქ.

ვილაცამ პაგარა გაფა გამოაჩინა. ბეკონი ბედ დადეს და ცეცხლზე შედგეს. ორიოდე წუთის შემდეგ ბეკონი უკვე შიშინებდა, ხგოლა და ჰაერს მადის აღმძვრელი სურნელებით ავსებდა. ხალხი უხმოდ აღევნებდა თვალს ამ რიგულს. გრენჯერი ცეცხლს ჩააჩერდა და ჩაიდუღუნა:

– ფენიქსი.

– რაო?

– ძველად, ქრისტემდე ერთი ბრიყვი ფრინველი ცხოვრობდა, სახელად ფენიქსი ერქვა. რამდენიმე საუკუნეში ერთხელ კოცონს ანთებდა და თავს იწვავდა (როგორც ჩანს, იგი ადამიანის უახლოესი ნათესავი იყო), მაგრამ ყოველი დაწვის შემდეგ ხელახლა აღდგებოდა ფერფლიდან. როგორც ვხედავთ, ჩვენც, ადამიანებიც, ასე ვიქცევით, ოღონდ იმ ფრინველთან შედარებით ერთი უპირატესობა მაინც გაგვაჩნია: ჩვენს შეცდომებს ვხვდებით ხოლმე. ვიცით ყველა ჩვენი შეცდომა, რომელიც ამ ათასი წლის განმავლობაში ჩაგვიდენია და რადგან ამდენს ვხვდებით, ოდესმე იმასაც მივალწევთ, რომ ეს წყეული კოცონები აღარ დავანთოთ და შიგ აღარ ჩავხვტეთ. ყოველი თაობა იძლევა ხალხს, რომელთაც ახსოვთ ძველი შეცდომები და ჩვენ სწორედ ისინი უნდა შევარჩიოთ.

გრენჯერმა გაფა გადმოღვა ცეცხლიდან. ცოცხა ხნის შემდეგ კერძი შეგრილდა და დინჯად და უხმოდ ისაუბმეს. ყვე-

ლა ჩაფიქრებულიყო. ბოლოს გრენჯერმა დაარღვია სიჩუმე:
– ახლა აღმა ავუყვებ მდინარის ნაპირს და მგკიცხვ
დავისსომოთ, რომ თვითონ ჩვენ არავითარი ღირებულება
არა გვაქვს, არაფერი არა ვართ, მაგრამ ის, რასაც გონებაში
ვინახავთ, მეგად მნიშვნელოვანია და ერთ დღესიგი აუცილე-
ბლად გამოადგება ადამიანებს. ოღონდ ისიც უნდა გვახს-
ოვდეს, რომ მაშინაც კი, როცა წიგნის კითხვას არავინ გვიშ-
ლიდა, მთლიანად ვერ ვიყენებდით ხოლმე მის სიმდიდრეს,
მიცვალებულების ხსოვნას ვბღალავდით, საფლავებზე
ვაფურთხებდით ხოლმე... მომღვენო კვირას, მომღვენო თვეს,
გაისად უამრავ მარგოხელა ადამიანს შევხვდებით და როცა
შეგვეკითხებიან – რას აკეთებთო, უნდა ვუპასუხოთ, ვისხენებთ-
თქო. ეს იქნება ჩვენი იარაღი, რომლითაც საბოლოოდ გავი-
მარჯვებთ კიდეც. ოღესმე კი იმდენს გავისხენებთ, რომ
უზარმაზარ საფლავს ამოვთხრით და შიგ სამუდამოდ დავასა-
მარებთ ომს. ახლა კი დავიდრათ. პირველ ყოვლისა, სარკეე-
ბის ქარხანა ავაგოთ და ერთ წელიწადს სულ სარკეები ვამზა-
დოთ, რათა ხალხმა კარგად დაინახოს საკუთარი სახე.

საუბმის შემდეგ ცეცხლი ჩააქრეს. ირიჟრაჟა, სინათლემ
იმაგა, თითქოს ვიღაც ნელ-ნელა უწევდა ვარდისფერ ლამ-
პარს. ჩიგები, წელან რომ დამფრთხალნი გაფრინდნენ სადღაც,
მობრუნდნენ და ხის გოგებზე ჩამოსხდნენ. მონგეგი წამოდ-
გა და ჩრდილოეთისკენ გაემართა. ცოგა ხნის შემდეგ უკან
მოიხედა და ნახა, რომ ყველა უკან მისდევდა. გაოცებულ-
მონგეგი გვერდზე გადადგა და გრენჯერს გზა დაუთმო, მა-
გრამ გრენჯერმა შეხედა და თავით ანიშნა – წინ გაგვიძიეხ-
იო.

მონგეგმა გზა განაგრძო. იგი ხან მდინარეს უმბერდა, ხან
ცას და ხან ლიანდაგს, რომელიც ფერმებიდან და თივით სავსე
საბძლებიდან მოდიოდა. ახლა ამ ფერმებისკენ, ალბათ,

ჯგუფჯგუფად მოეშურებოდა ქალაქიდან გამოქცეული ხალხი. შემდგომში, ერთ თვისა თუ ექვსი თვის შემდეგ (ყოველ შემთხვევაში, ერთ წელიწადს არ გადააცილებს), მონტეგი კვლავ დაივლის ამ ადგილებს, მაშინ უკვე მარგოლმარგო, და მანამ არ შეჩერდება, სანამ იმ ხალხს არ დაეწევა, რომლებმაც აქ გაიარეს.

ახლა კი გრძელი გზა უღევთ წინ, შუადღემდე უნდა იარონ და თუ ჯერ არავინ იღებდა ხმას მხოლოდ იმიტომ, რომ ყველას თავისი საფიქრალი ჰქონდა, ალბათ, ცოცხა მოგვიანებით, როცა მზე ამოვა და ყველაფერს გაათბობს, ისინი ენას ამოიდგამენ და ან ერთმანეთს გაესაუბრებიან, ან ყოველი მათგანი იტყვის, რაც გაახსენდა, რათა თავი დაარწმუნონ, რომ მართლა სწორად გაიხსენეს ყველაფერი, რომ მათი ცოდნა აღარ დაიკარგება.

მონტეგს თვითონაც რაღაც აუბოძრავდა და აუღუღდა სულში, და მიხვდა, რომ წიგნის სიტყვები ახსენებდა თავს. ნეტა რა უნდა თქვას, როცა მისი ჯერი დადგება, რითი უნდა შეუმსუბუქოს თავის ხალხს ეს მძიმე ღლე?

ყველაფერს თავისი დრო აქვს – ნგრევასაც და შენებასაც, თქმასაც და ართქმასაც. დიახ, ეს ასეა, მაგრამ კიდევ ერთი რამის... კიდევ რაღაცის გახსენება მინდოდა... ჰო: „და მდინარისა მის ამიერ და წიაღ ძელი ცხოვრებისაი, გამომღებელი ათორმეგისა ნაყოფისა, ყოველთა თთუეთა მომცემელი თვისისა ნაყოფისა და ფურცელნი მის ხისანი საკურნებლად წარმართთა“.

„დიახ, – ფიქრობდა მონტეგი, – სწორედ ამას შემოვუნახავ მათ შუადღისთვის.

შუადღისთვის...

როცა ქალაქს მივადგებით“.